

Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

**Národní odbojové hnutí na Přerovsku
v období let 1939–1942**

Pavel Kopeček

Doktorská disertační práce

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem disertační práci vypracoval samostatně a pouze na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne.....

OBSAH

ÚVOD

A. Stav výzkumu, terminologie, literatura a prameny.....	5
B. Odboj v Protektorátu Čechy a Morava – součást evropského protifašistického hnutí odporu	17
C. Přerovsko v období nacistické okupace – některé hospodářské, politické, vojenské a bezpečnostní aspekty vývoje v tomto období.....	24

1 OBRANA NÁRODA A SOKOLSKÝ ODBOJ NA PŘEROVSKU

1.1 Počátky vytváření odbojové organizace.....	36
1.2 Úloha Sokola.....	38
1.3 Organizační výstavba Obrany národa na Přerovsku.....	40
1.4 Opatřování zbraní a dalšího vojenského materiálu.....	42
1.5 Kontakty s jinými odbojovými centry.....	44
1.6 Spolupráce s ilegální KSČ a vytvoření Národního výboru	45
1.7 Další odbojové struktury a jejich aktivita	47
1.8 Ilegální tisk.....	50
1.9 Organizace tajných přechodů hranic.....	51
1.10 Sabotážní činnost.....	54
1.11 První narušení sítí nacisty.....	56
1.12 Akce k 28. říjnu 1939.....	57
1.13 Těžké údery gestapa proti Obráně národa.....	59
1.14 Definitivní rozbití struktury ON.....	61
1.15 Nástupnické organizace Obrany národa.....	64

2 ODBOJOVÉ SKUPINY PVVZ A MORAVSKÉ PĚTKY NA PŘEROVSKU

2.1 Struktura PVVZ na Přerovsku a počátky jeho odbojové činnosti.....	66
2.2 První ztráty.....	72
2.3 Regenerace Obrany národa.....	75
2.4 Spolupráce s výsadky ze SSSR.....	77
2.5 První stanné právo.....	86
2.6 Úder gestapa proti struktuře ÚVODu a Moravské pětky.....	93
2.7 Dopadení parašutistů a rozbití jejich podporovatelských sítí.....	97
2.8 Hromadná poprava v Mauthausenu.....	102
2.9 Epilog činnosti PVVZ a druhé stanné právo.....	103

3 ODBOJOVÁ ORGANIZACE LVICE

3.1 Kořeny vzniku.....	112
3.2 Struktura Lvice na střední Moravě.....	115
3.3 Horké léto a podzim 1941.....	120
3.4 Vytvoření centrálního vedení Lvice v Ostravě.....	123
3.5 Spolupráce se Zeleným kádrem a období druhého stanného práva.....	128
3.6 Rozbití Lvice gestapem.....	134
3.7 Nástupnické organizace Lvice	
3.7.1 Partyzánská skupina Bílá Ivica (Jan Žižka).....	146
3.7.2 Partyzánský oddíl Juraj.....	149
3.7.3 Činnost členů Lvice na střední Moravě v květnu 1945.....	155

ZÁVĚR	158
POZNÁMKY	163
LITERATURA A PRAMENY	185
SEZNAM PŘÍLOH + PŘÍLOHY (1-17)	215
RESUMÉ	233

ÚVOD

A. Stav výzkumu, terminologie, literatura a prameny

Problematika českého protinacistického odboje v období okupace již byla zpracovávána v četných odborných studiích i populárně naučných publikacích, ovšem před listopadem 1989 působila řada bariér, které objektivnímu zhodnocení rozsahu a významu protinacistické rezistence velmi často bránily. Mnoho výrazných osobností ilegálního hnutí bylo v období komunistického režimu tabuizováno z důvodů svých politických postojů po únoru 1948 a „vedoucí úloha“ v protifašistickém odboji měla Komunistické straně Československa posloužit jako jedno z oprávnění k držení monopolu moci. To samozřejmě vedlo ke zkreslování a zatemňování řady kapitol v dějinách odboje – nekomunistického, ale paradoxně i komunistického. Ze stejných důvodů bylo rovněž prakticky nemožné objektivně a nezájatě posuzovat roli SSSR a jeho občanů v českém i slovenském hnutí odporu v období 2. světové války.

Po pádu komunistického režimu tato vypjatá ideologizace a adorace tématu protinacistického odboje často vedly k opačnému extrému – k jeho podceňování a jednostrannému zdůrazňování negativních rysů, např. v případě partyzánského hnutí (viz např. Pospíšil, J.: *Hyeny*, Vizovice 1996). Po listopadu 1989 pochopitelně vyšlo i velké množství historických prací snažících se o objektivní zachycení témat spjatých s protinacistickým odbojem. Tyto práce ovšem většinou zpracovávají tuto problematiku buď z celostátního, nebo čistě regionálního pohledu, většinou zde chybí kategorie detailnějších studií, které by dokázaly objektivně analyzovat rozměr protinacistického odboje v dílčím regionálním rámci, a to při současném zohlednění celkového vývoje v Protektorátu Čechy a Morava. Námětem k diskusi je také to, zda celkový historický pohled, ze kterého je český protinacistický odboj i celkový vývoj v Protektorátu Čechy a Morava posuzován, není zaměřen – s výjimkou úzce specializovaných studií – převážně na dění ve velkých městech, tj. zda zde nechybí historická perspektiva nazíraná z pohledu českého a moravského venkova

a menších měst, v nichž tato rozporuplná historická epocha probíhala přece jen za poněkud odlišných podmínek.

Cílem předložené disertační práce by mělo být zachytit detailně strukturu a působení odbojových organizací Obrana národa, Petiční výbor Věrní zůstaneme a Lvice v přerovském regionu, a to v časovém období od počátku nacistické okupace až do roku 1942. Tento rok tvoří výrazný mezník ve vývoji českého národního odbojového hnutí, a to jak v celostátním, tak i v regionálním kontextu Přerovska, protože v důsledku represivních zásahů nacistických bezpečnostních složek dochází k likvidaci, resp. k výraznému utlumení organizované ilegální činnosti. Její výraznější oživení pak přinesl až rok 1944.

Záměrem práce je nejen popsat činnost uvedených odbojových organizací a pokusit se objektivně zhodnotit jejich význam, ale i analyzovat sociální a politické zařazení jejich členů, včetně konkrétních motivů pro ilegální aktivitu. Rovněž by měly být postiženy rozdíly, ale současně i kontinuita v charakteru, personálním složení a metodách těchto odbojových skupin. V této souvislosti je vhodné předeslat, že řada odlišností mezi nimi do značné míry vyplývala z období, v nichž jejich činnost kulminovala – což bylo v případě Obrany národa v letech 1939–1940, u Petičního výboru Věrní zůstaneme v období 1940–1941 a u Lvice v letech 1941–1942.

Vzhledem k záměru podrobně se věnovat všem aspektům činnosti uvedených odbojových organizací se autor rozhodl nerozšiřovat časový okruh zkoumaných témat a zaměřit se na zpracování národního odbojového hnutí na Přerovsku právě jen v období 1939–1942, kvůli komplexnímu zachycení je ovšem vhodné aspoň naznačit působení nástupnických odbojových organizací v letech 1943–1945.^{1/} Mimo okruh zkoumaných problémů zůstal v této práci i podrobný popis a analýza činnosti komunistického odboje na Přerovsku, a to i proto, že tento odboj byl již podrobně na úrovni doktorské disertační práce badatelsky zachycen.^{2/}

Při zpracovávání tématu této disertační práce autor narazil na terminologický problém, jak souhrnně a zároveň výstižně označovat odbojové proudy v Protektorátu Čechy a Morava, které nepatřily k ilegálnímu hnutí vedenému KSČ. Použitý termín by měl přitom vhodně pojmenovávat buď programové cíle tohoto odbojového hnutí, nebo podstatně vystihovat jeho charakter – nejlépe ale obojí. V dosavadní literatuře v tomto směru existuje několik řešení,

ale žádné z nich není – podle názoru autora této práce – úplně vyhovující, což ovšem není překvapivé vzhledem k vysokým požadavkům, které jsou na toto pojmenování kladeny. V publikacích vydávaných před rokem 1989 bylo pro toto ilegální hnutí většinou používáno buď ideologicky motivované označení *buržoazní odboj*, případně mírnější *buržoazně demokratický odboj*, nebo v podstatě neutrální *nekomunistický odboj*.^{3/} Při zřejmé dobové podmíněnosti, nepřesnosti a dnešní nepříjatelnosti prvních dvou – což snad není zapotřebí příliš rozvádět – není podle autora této práce ani termín *nekomunistický odboj*, používaný i v některých novějších studiích, příliš výstižný, protože je jím tento odboj vymezován ve smyslu „čím nebyl“, ale ne ve smyslu „čím byl“, a toto označení ani nijak nedefinuje cíle tohoto odboje. Přesto ho není nutné úplně zavrhnout, ale jeho uplatnění je namísto zejména tehdy, pokud je použito právě jen k odlišení od komunistického odboje.

Podobně obtížně zdůvodnitelné a v podstatě bezobsažné je i pojmenování *občanský odboj*, které se rovněž objevuje v některých publikacích.^{4/} Adjektivem *občanský* se podle názoru autora této práce opět nijak nepojmenovává cíl tohoto odboje a v případě jeho vztažení k charakteru odbojového hnutí a jeho členů narazíme na problém, co by vlastně sousloví *občanský odboj* mělo vymezovat – vždyť přece i účastníci komunistického odboje byli občany... Navíc jeho použití vede i k určitému terminologickému zmatku vzhledem k tomu, že pro období 1. československé republiky je pojem *občanské politické strany* většinou vyhrazován pro nesocialistická politická uskupení a pojmenování *občanská koalice* označuje vládní sestavu tvořenou v letech 1926–1929 pravicovými a středovými politickými subjekty.^{5/} Na rozdíl od tohoto použití autoři operující s označením *občanský odboj* do něho zahrnují i např. Petiční výbor Věrní zůstaneme, v němž levicově orientovaní odbojáři, často členové sociálně demokratické nebo národně socialistické strany, hráli podstatnou úlohu.

Výhrady lze mít i pro uplatňování označení *demokratický odboj*, které se objevuje v některých novějších publikacích.^{6/} Tento termín má zřejmě odlišit tuto rezistenci od *nedemokratického odboje* vedeného ilegální KSČ, popř. vytvářet i určitý jazykově pozitivní protipól k dříve používanému a již zmíněnému spojení *buržoazní odboj*. Pokud si ovšem analyzujeme obsah pojmu *demokratický*, těžko ho můžeme použít jako výstižné pojmenování té části českého odbojového spektra, jehož představitelé velmi často pocítovali výrazný odpor k politickému stranictví, které je – přes všechny často oprávněné výhrady – jedním

z hlavních atributů demokratického politického zřízení. Také plány některých velitelů Obrany národa na zavedení – byť přechodné – vojenské diktatury jsou s adjektivem *demokratický* jen těžko slučitelné a velmi obtížně se bude v demokratických koncepcích hledat opora pro projekty kolektivního potrestání českých Němců prosazované českým odbojovým hnutím. Vůbec je asi nešťastné používat pojmu *demokratický* ve spojení s ilegálním hnutím působícím v utajení a v podmínkách permanentního existenčního ohrožení svých členů.

Z těchto důvodů se autor této práce přiklání k používání pojmenování *národní odboj*, které mu připadá nejvhodnější, byť ani ono neodlišuje charakter tohoto odboje od odboje komunistického – komunističtí odbojáři byli pochopitelně příslušníky českého národa stejně jako členové jiných ilegálních organizací. Spojením *národní odboj* je ale výrazně vyjádřen hlavní programový cíl tohoto odbojového hnutí – tj. prosazení českého národního zájmu zahrnujícího v první řadě obnovu české (československé) státnosti.^{7/} Tím samozřejmě nemá být řečeno, že by komunistický odboj téma českého národního zájmu opomíjel. Právě naopak, od roku 1941 se pro KSČ tento zájem stal hlavním viditelným programovým cílem a na této platformě mohlo docházet i k její spolupráci s dalšími odbojovými směry. Pro KSČ ovšem nebyl český národní zájem prioritním cílem sám o sobě, ale operovala s ním jako s taktickým účelovým manévrem při své cestě za politickou hegemonií.^{8/} Její vedení také bylo ochotno – jak ukázal jeho postoj po uzavření sovětsko-německého paktu – podřídit tento národní zájem zahraniční politice Sovětského svazu, byť ne bez těžkých vnitřních rozporů.

Tato disertační práce publikačně nevzniká takřikajíc na „zelené louce“, je výsledkem dlouhodobého výzkumu autora a jejím přímým východiskem jsou jednak samostatné monografie věnované působení výsadků ze SSSR v roce 1941 a odbojové organizaci Lvice, jednak dílčí odborné studie publikované zejména ve sbornících Státního okresního archivu Přerov (viz seznam literatury). Jednotlivé části byly také postupně zaslány do Soutěže vzpomínkových, historických a dokumentačních prací Českého svazu bojovníků za svobodu, kde získaly v 46. ročníku této soutěže 2. místo, 48. ročníku 3. místo, 50. a 56. ročníku

1. místo. K tematice zpracovávané v této disertační práci se také váže přednášková činnost autora, mj. i v rámci cyklu tzv. muzejních úterků v Muzeu Komenského v Přerově,^{9/} a také mediální prezentace některých dílčích výsledků práce (viz přehled článků v periodickém tisku na konci práce).

Pro dosažení větší přehlednosti zvolil autor při zpracování tématu rozčlenění práce podle hlediska tematického, nikoliv čistě chronologického, a každé ze zkoumaných odbojových skupin se rozhodl věnovat jednu samostatnou kapitolu. Přitom je samozřejmě nutné se vyrovnat s řadou problémů, které vyplývají z vzájemné provázanosti jednotlivých odbojových skupin. Řada odbojových pracovníků byla totiž zapojena ve více z nich, proto je vhodné se některým událostem a vazbám věnovat opakovaně na různých místech práce.

Co se týče jejího podrobnějšího vnitřního rozdělení, autor se rozhodl zařadit do úvodu také celkovou stručnou charakteristiku odbojového hnutí v Protektorátu Čechy a Morava, a to s určitým přehledem protifašistického boje v dalších okupovaných evropských zemích (viz oddíl B). V další části úvodu (oddíl C) by pak měly být stručně nastíněny i širší podmínky působení odbojového hnutí v samotném přerovském regionu (vojenská, hospodářská, politická a kulturní situace Přerovska, národnostní složení regionu, vytváření okupačního správního a bezpečnostního aparátu na střední Moravě, činnost místních fašistických a kolaborantských organizací atd.).

První kapitola disertační práce by se měla týkat činnosti odbojové organizace Obrana národa (ON), přičemž pozornost bude věnována zejména vzniku jejího přerovského okresního velení v průběhu jara 1939, organizační výstavbě místních skupin v Přerově a v obcích přerovského soudního okresu a personálnímu složení této odbojové organizace. Vzhledem k tomu, že Obrana národa na Přerovsku vznikala především na bázi Sokola (Středomoravské župy Kratochvílovy), bude sledována i provázanost „sokolských“ a „vojenských“ prvků v přerovské ON a existence tzv. politické skupiny ON, která byla složena především z přerovských funkcionářů Sokola.

Zevrubně by měly být také popsány jednotlivé formy činnosti ON na Přerovsku – získávání širokého okruhu spolupracovníků, propagace a rozšiřování ilegálního tisku, opatřování zbraní, zpravodajská služba, organizace tajných přechodů hranic atd. Značný

prostor bude vzhledem k hierarchické struktuře ON věnován i napojení přerovského vojenského odboje na vyšší centra v Olomouci, Brně, Ostravě a Praze.

Cílem této části práce bude také analyzovat vztahy, které existovaly v tomto období na regionální úrovni mezi jednotlivými složkami národního odboje (tj. v daném případě mezi ON, PVVZ a sokolskou rezistencí) a rovněž i mezi odbojem národním a komunistickým, jejichž spolupráce se v přerovském případě realizovala zejména na bázi tzv. Národního výboru. Kvůli celkové koncepci práce budou ale vynechány podrobnější dějiny jednotlivých místních skupin ON, které by si jistě zasloužily samostatné zpracování.

Popsána bude rovněž postupná destrukce struktury přerovské ON gestapem, která probíhala od konce roku 1939 až do podzimu 1941, a bude naznačena i činnost odbojových organizací navazujících na koncepci Obrany národa.

Po ochromení činnosti „původní“ Obrany národa na přelomu let 1939 a 1940 se páteří národního odboje na Moravě stávají skupiny Petičního výboru Věrní zůstaneme (PVVZ). Postupně dochází i k regeneraci Obrany národa a vytváří se nové centrum moravského odboje, které je v některých pramenech a v literatuře označované jako Moravská pětka. Z tohoto důvodu bude v druhé části práce vyličená činnost buněk PVVZ a Moravské pětky na Přerovsku a vysvětleny odlišnosti, které existovaly mezi koncepcí výstavby ON a PVVZ na Moravě. Z důvodů získání komplexního pohledu bude zachyceno působení těchto skupin nejen v politickém okrese Přerov, ale i v soudních okresech Hranice a Lipník nad Bečvou. Pozornost bude soustředěna i na některé výrazné osobnosti, které sehrály důležitou roli v aktivitě PVVZ na střední Moravě. V této fázi nacistické okupace se mj. v souvislosti se zostřenou perzekucí hnutí odporu stává „výběrovější“ záležitostí, počet jeho členů je logicky nižší než v roce 1939 a působení v odboji klade větší nároky na charakterové kvality těchto lidí.

Výrazným faktorem, který poznamenal odbojové hnutí v regionech střední Moravy, se stalo vyslání paravýsadků ze SSSR v létě 1941. Činností těchto desantů se už dříve zabývala celá řada publikací (viz seznam literatury), na něž bylo možné navázat. Autor této práce by se proto chtěl zejména zaměřit na vytvoření určitého syntetického pohledu, který doposud chybí a který by dal do souvislosti působení výsadků NKVD a S-1 s aktivitou odbojových skupin na Přerovsku v průběhu léta a podzimu 1941. Tato část práce by si měla všimnout mj. vyslání

parašutistů ze SSSR, jejich napojení na domácí hnutí odporu na střední Moravě a zejména na Přerovsku a nakonec i dopadení těchto mužů gestapem na konci roku 1941. Následná likvidace sítí jejich spolupracovníků pak do značné míry splynula s celkovým zničením odbojových organizací napojených na ÚVOD a Moravskou pětku. Významná pozornost bude věnována dopadům 1. a 2. stanného práva, protože tato výrazně represivní období představují epilog organizované odbojové činnosti těchto ilegálních struktur nejen v prostoru Přerovska a střední Moravy, ale i v jiných regionech Protektorátu Čechy a Morava.

Třetí část této práce by se měla zabývat odbojovou organizací Lvice. Její činnost byla v dosavadních přehledných historických pracích týkajících se české protinacistické rezistence poměrně opomíjena.^{10/} Příčin je více. K nejdůležitějším patří, že vrcholná aktivita této odbojové organizace spadá do období podzimu 1941 až podzimu 1942, kdy v protektorátu probíhají dramatické události spjaté s příchodem Heydricha, vyhlášením prvního stanného práva, vysazením řady parašutistických desantů, atentátem na zastupujícího říšského protektora, vyhlazením Lidic a Ležáků atd. Činnost Lvice se dostává díky těmto atraktivním historickým tématům poněkud do pozadí, i když je s nimi samozřejmě také propojena.

Nelze opominout ani záležitosti personální. V čele Lvice stáli sice odhodlaní a obětaví vlastenci, ale přitom relativně „neznámí“ lidé, kteří nebyli součástí předválečné československé kulturní, politické nebo vojenské elity, jako tomu bylo u jiných odbojových organizací. Při poválečné „klasifikaci“ odbojových organizací bylo rovněž obtížné Lvici někam „zařadit“ – nešlo o odboj „čistě“ vojenský nebo sokolský, ani si ho nemohla jednoznačně nárokovat některá z politických stran. Na menším zájmu historiků se určitě podepsalo i to, že Lvice neměla své centrum v Praze nebo v Brně, ale v Ostravě.

Jedním z problémů historika přistupujícího k této látce navíc je, že Lvice se vyznačovala velkým množstvím členů, ale přitom značně nerovnoměrnou a nepravidelnou organizací, což při vyšetřování konstatovalo i gestapo. Většina jejích vedoucích představitelů se posléze stala obětmi nacistických represí. Z těchto důvodů bylo poměrně obtížné získat o struktuře Lvice celkový přehled. V části věnované Lvici by se autor této práce postupně chtěl zaměřit na kořeny jejího vzniku, její strukturu a činnost (zejména na střední Moravě), spolupráci s dalšími odbojovými skupinami, zejména partyzánským oddílem Zelený kádr, a posléze na její rozbití gestapem v závěru roku 1942 a na začátku roku 1943. Vzhledem

k dosavadní absenci celistvého zpracování historie této odbojové organizace v odborné literatuře by měla být věnována pozornost nejen hlavním událostem provázejícím existenci této odbojové organizace a její struktuře na střední Moravě, ale i skupinám Lvice působícím v jiných moravských regionech, a také těm odbojovým skupinám, které na Lvici navazovaly v dalších fázích nacistické okupace. V tomto ohledu by tedy mělo být překročeno základní časové i prostorové vymezení práce.

Tématu protifašistického odboje na Přerovsku se v minulosti dotkla řada historických i populárně publicistických prací, které mapovaly protinacistický odboj, resp. i celkový vývoj v rámci Protektorátu Čechy a Morava (viz seznam literatury). V nich byla ovšem logicky věnována pozornost zejména těm událostem, které přesáhly svým významem z regionálně přerovského do širšího kontextu (zejména parašutistické výsadky ze SSSR v létě 1941, západní výsadvková skupina CLAY, činnost 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky a povstání v Přerově v květnu 1945). Ve starších historických pracích se ale výrazně projevovala absence kritického a komplexního zpracování národního odbojového hnutí na Moravě v období let 1939–1942. (Jednou z výjimek byla studie Josefa Přikryla o moravské Obraně národa, která ovšem zůstala jen v rukopise.) Zdrojem poznatků o moravském ilegálním hnutí v tomto období tak byly pro širší odbornou i laickou veřejnost zejména memoáry významných představitelů moravského odboje – Josefa Grni (*Sedm roků na domácí frontě*, Brno 1968) a Karla Veselého-Štainera (*Cestou národního odboje*, Praha 1946).

Tuto mezeru v historickém zpracování moravské rezistence v první fázi okupace do značné míry zacelily studie a monografie Zdeňka Štěpánka a Františka Vaška (viz seznam literatury), které přinášejí i řadu významných dílčích poznatků k ilegálnímu hnutí na Přerovsku. K jejich problematickým rysům ovšem patří – podle názoru autora této práce – určitá omezenost pramenné základny. Pro oblasti sousedící bezprostředně s Přerovskem – Olomoucko a Prostějovsko – jsou pak podstatné především monografie Josefa Bartoše, které mapují protifašistickou rezistenci v těchto regionech.

Co se týče historického zpracování tématu protinacistického ilegálního hnutí na regionální úrovni Přerovska, z iniciativy badatelů působících v místních institucích (Muzeu Komenského v Přerově a Státním okresním archivu Přerov) bylo publikováno několik historických studií a monografií (viz např. VOŽDA a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů* I,II).

Tyto práce jistě přinášejí cenné poznatky, ale často jsou výrazně poznamenány dobou svého vzniku před listopadem 1989. Závažné věcné výhrady pak lze mít zejména ke statí Vojtěcha Cekoty a Františka Řezáče „Hnutí odporu na Přerovsku a Hranicku za okupace“, která vyšla v roce 1965 jako součást sborníku *KSČ v čele národně osvobozenického boje lidu na Přerovsku*.

Asi nejúplněji a nejzdařileji je doposud téma přerovské rezistence celistvě zachyceno v disertační práci Milana Možíše *Komunisté v čele národně osvobozenického hnutí na střední Moravě v letech 1939–1945*, která ovšem popisuje celé období okupace, což s sebou samozřejmě nese ztíženou možnost soustředit se na významné osobnosti hnutí odporu a také na podrobnější popis dílčích problémů a struktury odbojového hnutí v přerovském regionu. I když se autor nevyhýbá ani problematice ostatních odbojových skupin, je jeho pozornost zaměřena – jak už název napovídá – především na ilegální hnutí vedené KSČ.

Při zpracování tematiky odbojového hnutí na Přerovsku bylo možné využít poměrně bohatý pramenný materiál zahrnující mj. archivní fond Okresního výboru Českého svazu protifašistických bojovníků (OV ČSPB), který je uložen ve Státním okresním archivu v Přerově. Práce s ním je ovšem pro badatele poměrně obtížná, protože nebyl doposud archivně zpracován. V tomto fondu jsou cenná zejména svědectví přímých účastníků odboje, popř. jejich rodinných příslušníků. Ta dílem sloužila jako přílohy k žádostem o uznání odbojové činnosti, dílem byla i záměrně shromáždována velmi agilní Historicko-dokumentační komisí OV ČSPB Přerov.

Historik používající tyto materiály ovšem musí počítat s vědomou i podvědomou snahou zveličit vlastní zásluhy, jež se objevuje i v případě lidí, kteří se skutečně aktivně odbojového hnutí účastnili. Proto je také nutné tato svědectví korigovat jinými dostupnými prameny. Část z těchto vzpomínek účastníků odboje byla na konci 60. let 20. století díky Karlu Rosmusovi – za války významnému činiteli přerovské Obrany národa – ve zkrácené a často upravené podobě publikována v měsíčníku *Kultura Přerova* (viz oddíl paměti a vzpomínky na konci práce).

V archivním fondu OV ČSPB Přerov se také nachází kopie řady spisů vzniklých z činnosti nacistických bezpečnostních a justičních složek, které se týkají odbojového hnutí na Přerovsku. Jde např. o obžalovací spisy Františka Skopala, Vladimíra Mazala a členů jeho

skupiny, Rajmunda Navrátila a jeho podporovatelů, dále souhrnné zprávy gestapa o odbojové skupině Lvice, parašutistech z výsadku S-1 a jejich spolupracovnících atd. Vzhledem k tomu, že originály těchto spisů se většinou nacházejí v až donedávna jen velmi obtížně přístupných fondech Archivu ministerstva vnitra (dnes Archiv bezpečnostních složek), nabízí se otázka, jak se jejich kopie už v 70. a 80. letech 20. století dostaly do držení OV ČSPB v Přerově. Velmi pravděpodobným vysvětlením je předcházející působení některých čelných funkcionářů přerovského OV ČSPB – např. Vladimíra Zavadilíka – ve složkách Sboru národní bezpečnosti. Co se týče hodnověrnosti a přesnosti údajů obsažených v těchto dokumentech, je nutné je posuzovat s přihlédnutím k okolnostem, za kterých vznikaly – tj. při vyšetřování vedeném často pod silným psychickým a fyzickým nátlakem. Na jedné straně zde byl zájem vyslychajících odhalit a zdokumentovat v co největší míře ilegální aktivitu zatčených, na straně druhé pochopitelná snaha vyšetřovaných z ní co nejvíce zatajit.

Totéž je možné konstatovat i v souvislosti s vyšetřovacími spisy jednotlivých zatčených odbojářů uložených ve fondu Gestapo Brno v Moravském zemském archivu v Brně (např. Marie a Josefa Dřevojánkových, Růženy Stokláskové, Jana Procházky atd.), které autor této práce rovněž využil. Kromě toho se v nich projevuje také snaha gestapa utajit své pátrací metody a zabránit případné dekonspiraci svých konfidentů. Proto je např. ve spise Marie Dřevojánkové parašutista Ferdinand Čihánek, který byl Dřevojánkovými podporován a který se pak stal konfidentem gestapa, označován jako „Pluhař“, což bylo příjmení jeho matky, jež získala po novém sňatku. Zejména z vyšetřovacích spisů odbojářů zatčených v období 2. stanného práva – což byl právě případ manželů Dřevojánkových a okruhu jejich podporovatelů – je také velmi znát chvat gestapa při vyšetřování a snaha uzavřít tyto případy co nejdříve, aby mohli být zatčení předáni stannému soudu.

Řadu cenných poznatků k odbojovému hnutí na Přerovsku poskytly rovněž Prezidiální spisy Okresních úřadů v Přerově a v Hranicích a materiály z pozůstalostí Karla Rosmuse a Františka Lančíka, které jsou rovněž uloženy v Státním okresním archivu v Přerově.

Dalším důležitým zdrojem poznatků o odbojovém hnutí na Přerovsku jsou některé spisy poválečných mimořádných lidových soudů, které se nacházejí v Moravském zemském archivu v Brně, Zemském archivu v Opavě a v jeho pobočce v Olomouci. Při jejich využití jako historického pramene je opět nutné mít na paměti, za jakých okolností tyto materiály

vznikaly. Je zřejmé, že základním zájmem vyšetřovaných osob, tj. v tomto případě zejména příslušníků nacistických bezpečnostních složek, bylo maximálně utajit nebo aspoň bagatelizovat svoji činnost, a zmírnit tak očekávaný trest. Z toho plyne i jejich pochopitelná snaha přenést zodpovědnost na své spolupracovníky nebo české konfidenty, popř. i zatčené příslušníky odboje.

Při poválečném vyšetřování se tak členové gestapa pochopitelně snažili o různé úhybné manévry a řada jejich lží a polopravd ve výpovědích jde právě na toto konto. Pokud byli např. nuceni vypovídat o příčinách proniknutí do některé ilegální organizace, jejich velmi častým „vysvětlením“ se stal „zápisník“, který byl nalezen u „neopatrného“ zatčeného účastníka ilegálního hnutí a z něhož byly zjištěny potřebné údaje o dalších členech odbojové skupiny. Jistě nelze v řadě případů tento způsob odhalení odbojové činnosti vyloučit, často ale byl tento „zápisník“ jen vhodnou a „logickou“ náhradou za skutečnou příčinu odhalení, kterou byly „zostřené výslechy“, popř. aktivní pátrací činnost nacistických bezpečnostních složek.

K dalším zdrojům zkreslení a leckdy i záměrné falzifikace ve spisech poválečných mimořádných lidových soudů pak patří snaha některých vyšetřovatelů pomocí zmanipulovaných výpovědí zatčených členů gestapa zkompromitovat politicky či jinak nepohodlné osoby.^{11/}

Celá řada důležitých informací týkajících se odbojového hnutí na Přerovsku je obsažena i v člancích regionálního, popř. i celostátního tisku (viz přehled článků v periodickém tisku na konci práce). Za pozornost stojí zejména ty, jejichž autoři jsou profesí historikové, popř. archiváři, a také ty, které napsali nebo k nim dali podnět přímí účastníci popisovaných událostí. V tomto případě je ovšem bohužel často poměrně obtížné odlišit, co v textu těchto článků je založeno na autentických vzpomínkách pamětníků a co už nikoliv.

Specifickým pramenem při historickém bádání jsou i záznamy v kronikách obcí, které jsou uloženy dílem na obecních úřadech, popř. u samotných kronikářů, dílem v příslušných archivech. Při jejich využití jako historického pramene je nutné počítat s často velmi subjektivním pohledem kronikářů na popisované události a pro účely zkoumání období nacistické okupace je nepříjemná i skutečnost, že záznamy v kronikách vztahující se k této

době byly doplňovány až zpětně po skončení 2. světové války, což s sebou samozřejmě nese mj. nepřesnosti v datech.

Pro pramennou základnu této disertační práce jsou významná také svědectví pamětníků, která byla prostřednictvím přímých rozhovorů s nimi shromážděná autorem v letech 1993–2010. Tento zdroj informací je v určitých ohledech nenahraditelný – řadu informací nebo komentářů jsou lidé ochotni sdělit při víceméně soukromém rozhovoru, ale nikdy by je nenapsali. Svědectví pamětníků mají samozřejmě i svá úskalí, mj. v tomto případě velký časový odstup od popisovaných událostí a často i výraznou subjektivitu.

B. Odboj v Protektorátu Čechy a Morava – součást evropského protifašistického hnutí odporu

Otázka protifašistického hnutí odporu patří nejen u nás, ale i v jiných evropských státech mezi významná témata dramatického a rozporuplného období 2. světové války. I když hlavní zásluhu na porážce mocností Osy měly armády států protifašistické koalice, nezanedbatelnou úlohu sehrála i odbojová hnutí v podmaněných zemích. Ta kromě svého čistě vojenského významu představovala i jasnou alternativu k trpnému podvolení se okupační moci, nebo dokonce k aktivní kolaboraci. Charakter, možnosti a cíle odboje v jednotlivých zemích se pochopitelně odvíjely od celé škály konkrétních okolností – předcházejícího politického, hospodářského a kulturního vývoje, geografických podmínek, rozsahu okupačního teroru, vzdálenosti od frontových linií, vztahů mezi jednotlivými odbojovými směry apod.

Protifašistický odboj měl řadu diametrálně odlišných forem – od rozmnožování letáků a agitaci přes špionáž a sabotáže až po ozbrojený boj často přecházející v otevřená povstání. V některých zemích odbojové proudy různého politického zaměření navzájem spolupracovaly (Francie, Norsko, Československo), jinde bojovaly nejen proti okupačním silám, ale často i proti sobě (Polsko, Jugoslávie, Řecko). Specifické postoje většinou zastávaly komunistické odbojové skupiny, které se během války zpravidla přizpůsobovaly zahraniční politice Sovětského svazu a jejichž konečným, i když z taktických důvodů často skrývaným cílem bylo nastolení komunistického režimu v jejich zemi. (Snaha o výrazné politické a hospodářské změny oproti předválečnému stavu byla ovšem přítomna v teorii a praxi i řady nekomunistických odbojových směrů.)

Významnou úlohu při organizaci vnitřního odboje a při vytváření vlastních vojenských jednotek sehrávaly exilové reprezentace okupovaných států, které sídlily většinou v Londýně. Velmi často se ovšem mezi exilovou složkou odboje a rezistencí na okupovaném území projevovalo napětí, které vyplývalo mj. ze snahy získat hlavní podíl na určování poválečného vývoje ve své zemi. S výjimkou některých balkánských států (Jugoslávie, Albánie) byly tyto rozpory vyřešeny ve prospěch těch zahraničních center odboje, která se mohla opřít o přímou podporu velmocí antifašistické koalice a jejich vojenských sil. Z tradic protifašistického odboje 2. světové války se také zrodila řada osobností mimořádně významných pro

poválečný politický vývoj svých zemí, ať už to byl generál Charles de Gaulle ve Francii nebo komunistický partyzánský velitel Josip Broz-Tito v Jugoslávii.^{1/}

Situace hnutí odporu v **Polsku** byla komplikována jeho vztahem k Sovětskému svazu, který si v září 1939 s nacistickým Německem rozdělil polské území. Za této situace značná část polského odboje byla orientována nejen protinacisticky, ale i protisovětsky. Nejvýznamnější polskou odbojovou organizací byla *Armia Krajowa (Zemská armáda)*, která byla podřízena polské exilové vládě v Londýně. Vedle ní vedly boj i komunistická *Gwardia (později Armia) Ludowa (Lidová garda, později armáda)* a *Bataliony Chlopskie (Rolnické prapory)*, organizované Lidovou stranou. V srpnu 1944 zahájila *Armia Krajowa* ve Varšavě povstání proti nacistům, které mělo osvobodit polské hlavní město ještě před příchodem Rudé armády. Sovětská vojska nijak povstání nepomohla a Němci ho krvavě potlačili. Na polském území, ze kterého nacisty vytlačila Rudá armáda, se pak pod sovětskou patronací chopili moci polští komunisté a část podzemí pokračovala v ozbrojeném boji proti nim.

Zpočátku velmi specifické rysy mělo odbojové hnutí v **Dánsku**, v němž po okupaci země německou armádou v dubnu 1940 zůstala formálně u moci legální dánská vláda a v čele státu král Kristián X. Situace se poněkud vyjasnila až v létě 1943, kdy po konfliktu s německými okupačními orgány podala vláda demisi, parlament byl rozpuštěn a dánští námořníci potopili své válečné lodi, aby nepadly Němcům do rukou. Významným činem odbojových skupin tzv. *Svobodných Dánů* se stala záchrana většiny místních Židů, kteří byli před hrozbou nacistických vyhlazovacích táborů odvezeni do neutrálního Švédska.^{2/}

Odlišná byla oproti Dánsku situace v **Norsku**, z něhož po německé agresi na jaře 1940 uprchli král Haakon VII., vláda i značná část parlamentu do Velké Británie a odtud řídili boj proti okupantům. Díky námořnímu spojení s Velkou Británií byl norský odboj, v němž dominovaly vojenské organizace *Kretsen* a *Milorg*, poměrně dobře vyzbrojen a ve spolupráci se spojeneckými speciálními jednotkami a britskou SOE provedl řadu účinných diverzních akcí, např. přepad továrny na těžkou vodu v Rjukanu.^{3/}

Rovněž v **Nizozemí** odešla královna Vilemína spolu s vládou po obsazení země v květnu 1940 do londýnského exilu a nizozemské ozbrojené síly pokračovaly po boku spojeneckých vojsk ve válečném úsilí. Odbojové hnutí v okupované zemi mělo mj. díky nepříznivým geografickým podmínkám zpočátku jen málo možností k otevřenému

ozbrojenému boji, a proto se zaměřovalo se na vydávání ilegálních novin a časopisů, zpravodajskou činnost a pomoc Židům a uprchlíkům z totálního nasazení. K růstu aktivity podzemí, které si jako koordinační orgán jednotlivých odbojových směrů vytvořilo tzv. *Radu odboje*, došlo pak s postupem spojeneckých armád v závěrečné fázi okupace.^{4/}

Složitější bylo postavení odboje v **Belgii**, v níž po německém útoku na jaře 1940 král Leopold III. podepsal kapitulaci a přijetím německé „ochrany“ zkomplikoval pozici exilové vlády v Londýně. Rovněž v belgickém podzemním hnutí existovala řada ilegálních organizací včetně exilovou vládou řízené *Tajné armády* a komunistické *Fronty nezávislosti*.

Vůdčí postavou hnutí odporu ve **Francii** se stal generál Charles de Gaulle, který z Londýna řídil hnutí *Svobodná* (od roku 1942 *Bojující*) *Francie*. Zejména díky úsilí jeho emisara Jeana Moulina se podařilo na jaře 1943 sjednotit rozhodující domácí odbojové skupiny do *Národní rady odboje*.^{5/} Ozbrojené akce na okupovaném území řídil od počátku roku 1944 štáb *Francouzských vnitřních sil* v čele s generálem M.P. Koenigem. Francouzský odboj zesílil zejména po vylodění spojeneckých vojsk v Normandii v červnu 1944, kdy se francouzští odbojáři významně podíleli na osvobození své země (viz např. povstání v Paříži v srpnu 1944).

Boj proti okupačním silám Osy v **Jugoslávii** měl současně charakter občanské války, ve které se v často brutálně vedených střetnutích utkávaly ozbrojené síly znepřátelených národních a politických skupin. Na královskou exilovou reprezentaci v Londýně bylo napojeno velkosrbsky orientované četnické hnutí pod vedením plukovníka Dragoljuba Mihailoviće, které bylo také zpočátku podporováno Brity. Ti se ale posléze přeorientovali na vojensky mnohem efektivnější komunistické partyzánské síly pod vedením Josipa Broze-Tita. Na konci listopadu 1942 byl komunisty založen v bosenské Bihaći *Antifašistický výbor národního osvobození* (AVNOJ), ke kterému se připojila i řada představitelů předválečných politických stran.^{6/} Na konci listopadu 1943 měla už *Národně osvobozenecá armáda* 300 tisíc mužů a představitelé Velké trojky uznali na konferenci v Teheránu J.B. Tita za samostatného spojeneckého vrchního velitele. Vyhnání okupačních vojsk ze země víceméně vlastními silami a zároveň i vítězství v krvavé občanské válce umožnilo jugoslávským komunistům stát se dominantní silou v poválečném vývoji své země.

Konflikty mezi jednotlivými odbojovými proudy probíhaly i v **Řecku**, které bylo po vojenské porážce na jaře 1941 okupováno bulharskými, italskými a německými vojsky. Král Jiří II. a vláda odešli do exilu do Káhiry a nejsilnější pozice v domácím hnutí odporu získala komunisty zorganizovaná *Národně osvobozenecská fronta* (EAM), jejíž ozbrojenou formací byla *Řecká lidová osvobozenecská armáda* (ELAS). Vedle ní působily v Řecku i další odbojové formace – *Národní republikánská řecká liga* (EDES) a *Národní a sociální osvobození* (EKKA). Na jaře 1944 už *Národně osvobozenecská fronta* fakticky kontrolovala většinu země, ale její pozice byly relativizovány chybějící zahraniční podporou, protože J.V. Stalin na základě dohody s W. Churchillem z října 1944 přenechal rozhodující vliv v Řecku Britům.^{7/} Britská vojska pak zasáhla na straně sil věrných královské vládě proti odbojovým formacím vedeným řeckými komunisty.

V **Albánii**, okupované v dubnu 1939 fašistickou Itálií, získala v průběhu války převahu komunisty vedená *Národně osvobozenecská fronta* (FNÇ), jejíž ozbrojenou složkou bylo *Národně osvobozenecské vojsko* (UNÇ). Jejich soupeřem byla monarchistická organizace *Legalitetti* (Zákonnost) a nacionalisticky a republikánsky orientovaná *Balli Kombëtar* (Národní fronta). Vývoj v Albánii byl ovšem v závěrečné fázi války výrazně ovlivňován dominantní úlohou Titovy partyzánské armády v sousední Jugoslávii.^{8/}

V okupovaných oblastech **Sovětského svazu** se postupně rozvinulo rozsáhlé partyzánské hnutí koordinované s bojovým úsilím Rudé armády, které se nacisté pokoušeli potlačit brutálním terorem proti civilním obyvatelstvu. V počáteční fázi sovětsko-německé války představovaly významnou část partyzánských sil některé odříznuté armádní jednotky. Partyzánské hnutí, organizované NKVD a později operačně řízené zvláštními štáby u velení jednotlivých frontů Rudé armády, kromě čistě vojenských úkolů plnilo i důležitou roli při kontrole okupovaného území ze strany sovětského vedení. Zejména na Ukrajině a v Pobaltí vznikla však i nekomunistická národní odbojová hnutí, která po ústupu Němců pokračovala v boji proti obnovovanému sovětskému režimu.

Odlíšný charakter než v okupovaných státech mělo odbojové hnutí v zemích Osy. V **Itálii** došlo k rozmachu protifašistického hnutí až po pádu Mussoliniho režimu v roce 1943. Italští partyzáni, jejichž hlavní silou byly *Garibaldijské brigády* a od roku 1944 v severní části země *Oddily dobrovolníků svobody*, vedli zápas s německými okupačními

silami i s domácími fašisty. Jakousi formální tečkou za bojovým úsilím italského odboje bylo zajetí Mussoliniho a jeho poprava 28. dubna 1945.

Velmi omezený rozsah mělo odbojové hnutí v samotném **Německu**, v němž se vojenská opoziční skupina kolem generála Becka a plukovníka Stauffenberga neúspěšně pokusila 20. července 1944 o puč, pro jehož zahájení měl být signálem atentát na Hitlera. V **Rumunsku, Bulharsku a Maďarsku** lze o odboji jen stěží mluvit, protože značná část opozice proti tehdejším vládnoucím režimům mohla působit na legální bázi, i když i na území Rumunska a Bulharska operovaly určité partyzánské formace. Na **Slovensku** působily zpočátku pouze izolované pročeskoslovenské a komunistické odbojové skupiny, situace se zde začala výrazně měnit po obratu ve vývoji 2. světové války. V tzv. Vánoční dohodě z prosince 1943 došlo ke sjednocení části občanského a komunistického odboje na bázi *Slovenské národní rady* a k zahájení příprav Slovenského národního povstání.

Odbojové hnutí v **Protektorátu Čechy a Morava** začalo vznikat v souvislosti s okupací českých zemí nacistickým Německem v březnu 1939 jako jedna z prvních protinacistických rezistencí v Evropě. Formovalo se v situaci, kdy ještě neprobíhal válečný konflikt – ten propukl až o půl roku později. Tato skutečnost měla pochopitelně své výhody i nevýhody. Na jedné straně vznikající české rezistenci chyběla otevřená vnější podpora, na straně druhé i ohledy na zahraničí nutily nacisty zpočátku vystupovat v Protektorátu Čechy a Morava aspoň navenek relativně umírněně a mj. postavit do čela české protektorátní správy osobnosti, které představovaly určitou kontinuitu s předcházejícím československým obdobím. Tak mohlo dojít k tomu, co nemělo obdobu v jiných okupovaných zemích – ke kontaktům, a dokonce k aktivní spolupráci vrcholných představitelů oficiální české protektorátní reprezentace s domácím podzemním hnutím i zahraničním odbojovým centrem. Tento stav byl ovšem v důsledku vzrůstajícího tlaku nacistů na protektorátní vládu i na celou českou společnost dlouhodoběji neudržitelný.

V jistém smyslu je paradoxní, že v tomto „mírovém“ období měla v českém ilegálním hnutí nejvýznamnější úlohu „podzemní armáda“, tj. Obrana národa, která hrála podobnou roli jako pozdější vojenské organizace vytvořené např. v rámci polského nebo norského odboje. Pro český odboj byl ovšem mír mezi 15. březnem a 1. zářím roku 1939 v podstatě nežádoucím stavem a všechny jeho naděje se upíraly k vypuknutí války, která měla přinést

obnovení české státnosti. Mezi příslušníky důstojnického sboru československé armády se také výrazně uplatňoval motiv nenaplněného poslání armády, která nesměla bojovat v září 1938, a v českých vlasteneckých kruzích byla armáda často chápána jako jediná instituce předmnichovské republiky, která vyšla se ctí z národní tragédie podzimu roku 1938.^{9/}

Hlavní část aktivit českého odboje byla v prvních letech okupace z velké části motivována mylnými odhady. Jeho vedoucí představitelé se opakovaně domnívali, že rozhodující kolo zápasu s nacistickým Německem je už nadosah a že je nutné se na něj co nejlépe připravit – ať už rozsáhlou výstavbou podzemní armády v roce 1939 nebo aktivitací ilegální činnosti v létě 1941. Logicky pak následovaly tvrdé protiúder okupační moci – rozbití hlavních sil Obrany národa na přelomu let 1939 a 1940 a teror 1. stanného práva na podzim roku 1941, který zdecimoval nejdůležitější organizace českého odboje napojené na ÚVOD.

Rok 1942 pak představoval asi nejvýraznější mezník ve vývoji českého podzemního hnutí v průběhu nacistické okupace. Na jedné straně se atentát na R. Heydricha, k jehož úspěšnému provedení se spojily síly zahraničního i domácího odboje, stal asi nejviditelnějším a nejvýraznějším činem českého protinacistického hnutí v průběhu 2. světové války. Na druhé straně krvavý protiútok nacistů po atentátu způsobil českému odbojovému hnutí nejhlubší krizi v celém průběhu okupace, z něhož se prakticky celý rok 1943 těžce vzpamatovávalo.

S postupným vyčerpáváním sil domácí rezistence zákonitě rostl význam zahraničního odboje, jehož londýnskému centru se postupně podařilo překonat hlavní problémy spojené se svým uznáním ze strany velmocí protihitlerovské koalice. (V tom byla situace československého exilu hodně podobná pozici generála Charlese de Gaulla, pochopitelně zde ale absentovaly velmocenské souvislosti postavení Francie v evropské politice.) Zejména od druhé poloviny roku 1944 pak došlo i k oživení domácího odbojového hnutí, v němž se přes nedostatek zbraní projevoval zřetelný příklon k ozbrojeným aktivitám. Na rozmachu odboje v českých zemích se výrazně podílel příchod řady parašutistických desantů z Velké Británie i SSSR a přes úsilí nacistických bezpečnostních sil se v některých oblastech protektorátu začalo rozvíjet partyzánské hnutí, jehož aktivita kulminovala v závěrečných měsících války. Povstání, které vypuklo na řadě míst českých zemí v květnu 1945, se pak stalo vyvrcholením

a zároveň i epilogem činnosti odbojového hnutí. Přes toto závěrečné vzepětí se domácí rezistence už nedokázala stát rovnocenným partnerem zahraničního odboje, jehož dominance se projevila při formování poválečné podoby obnoveného československého státu – to ovšem bylo analogické k situaci ve většině nacisty okupovaných zemí.

Co se týče podmínek okupačního režimu, v rámci něhož české odbojové hnutí po převážnou část nacistické okupace působilo, jeho charakter byl v určitých ohledech na pomezí mezi „západním“ a „východním“ modelem. Na jedné straně zde existovala vnější kulisa „samosprávného“ Protektorátu Čechy a Morava a většinou jen výběrový teror namířený proti aktivním odpůrcům nacistické nadvlády – což připomínalo režimy vytvořené nacisty např. v Dánsku, Norsku nebo Holandsku – na straně druhé zde byly přítomny budoucí plány „konečného řešení české otázky“, jejichž drastičtější varianty byly aplikovány na okupovaném území Polska nebo SSSR.^{10/} Tyto skutečnosti ztěžovaly domácímu odbojovému hnutí jeho pozici, protože zužovaly jeho personální základnu – motivem pro účast v ilegálním hnutí totiž nemohlo v drtivé většině případů být bezprostřední existenční ohrožení, ale jen osobní svobodné rozhodnutí každého jednotlivce.

V neposlední řadě se český odboj v Protektorátu Čechy a Morava musel v průběhu okupace vyrovnávat s řadou obtížně překonatelných překážek, k nimž patřil např. nedostatek skutečně nepřístupných míst na vlastním území a po většinu okupace i značná vzdálenost od front, která znemožňovala ve větší míře podporu zvenčí. Pro rozsáhlejší zásilky zbraní a dalšího materiálu chyběla v dané chvíli buď silná domácí odbojová organizace, která by je mohla přijmout a účinně využít, nebo příznivá situace na bojištích, jež by umožňovala aktivizaci vlastní činnosti, nebo konečně ochota zahraničních spojenců se tímto způsobem angažovat. Výsledkem bylo, že český odboj byl dodávkami zbraní podpořen prakticky nejméně ze všech rezistencí na území okupované Evropy. Nemohl tak sehrát roli, se kterou počítal, tj. být vůdčí silou při obnovení české státnosti, přesto se se svou činností a obětmi důstojně zařadil do kontextu evropského protifašistického hnutí odporu.

C. Přerovsko v období nacistické okupace – některé hospodářské, politické, vojenské a bezpečnostní aspekty vývoje v tomto období

Když 15. března 1939 obsadila německá vojska okleštěné území českých zemí a následujícího dne byl vyhlášen tzv. Protektorát Čechy a Morava, začala pro český národ doba nacistické okupace. Toto složité a rozporuplné období se pochopitelně velmi výrazně odrazilo také v historii Přerovska.

Podle posledního předválečného sčítání obyvatel v roce 1930 žilo v tehdejším politickém okrese Přerov, který se skládal ze soudních okresů Přerov a Kojetín, celkem 84 317 obyvatel, přičemž nejvyšší podíl připadal na tři města – samotný Přerov (22 362 obyvatel), Kojetín (6214 obyvatel) a Tovačov (2838 obyvatel). Kromě těchto měst se v politickém okrese, který měl rozlohu cca 450 km², nacházelo ještě dalších 81 obcí. Z národnostního hlediska šlo o výrazně český region, poněkud vyšší počet německých obyvatel žil v tomto období jen v Přerově (714 osob), mnohem menší podíl tvořilo německé obyvatelstvo v Kojetíně – 38 osob nebo v Tovačově – 11 osob. K židovské národnosti se v tomto politickém okrese v roce 1930 přihlásilo 211 obyvatel, přičemž počet osob hlásících se k židovskému náboženskému vyznání činil 421.^{1/}

Na rozdíl od sousedního politického okresu Hranice, od kterého bylo odtrženo 22 obcí, nebyl politický okres Přerov přímo dotčen územními změnami po mnichovské konferenci, výrazné byly ovšem některé nepřímé dopady – jen v Přerově samém našlo na podzim 1938 trvalý pobyt 1193 osob uprchlých nebo vyhnaných ze zabraných oblastí Opavska a Znojemska.^{2/} Organizace a koordinace pomoci těmto lidem se stala jedním z důležitých kořenů pozdějšího vzniku odbojového hnutí na Přerovsku a sehrála po 15. březnu 1939 i významnou úlohu při počáteční vzájemné spolupráci mezi místními skupinami národního a komunistického odboje.

Z hospodářského hlediska náleželo Přerovsko k zemědělsky vysoce produktivním oblastem, z čehož těžil místní rozvinutý potravinářský průmysl, a to nejen v Přerově, ale i v Kojetíně, Tovačově a Brodce, v nichž významnou hospodářskou základnu tvořily místní cukrovary a další potravinářské podniky (lihovary, sladovny atd.). Kromě potravinářství se na Přerovsku od konce 19. století rozvíjel také průmysl strojírenský, chemický, oděvní a

obuvnický. Nacházela se zde i významná elektrárenská základna – Středomoravské elektrárny Přerov zásobovaly proudem značnou část Moravy.

Nejdůležitějším průmyslovým podnikem se v Přerově i v celém regionu stal na konci 30. let 20. století závod na výrobu optických přístrojů Optikotechna (dnešní Meopta), který byl založen v roce 1933 a o dva roky později se stal součástí koncernu Zbrojovky Brno. (V roce 1944 v Optikotechně pracovaly už přes tři tisíce zaměstnanců.) K dalším důležitým továrnám v Přerově patřila v té době strojírna a slévárna Heinik a dědici (asi 250 zaměstnanců), akciová strojírna Belka (asi 150 zaměstnanců) a kožedělný podnik Kazeto (asi 300 zaměstnanců).^{3/} Hospodářský život celého regionu byl výrazně ovlivňován existencí dopravní sítě, v níž zejména přerovské nádraží plnilo roli strategicky důležité křižovatky čtyř železničních tratí směřujících na Olomouc, Brno, Břeclav a Moravskou Ostravu. (Ve 30. letech 20. století pracovalo v přerovském politickém okrese na železnici kolem 2500 zaměstnanců.) Přístup k železnici byl pro český odboj v řadě ohledů klíčový, ať už šlo o tajnou přepravu osob přes hranice, distribuci ilegálního tisku, zpravodajství nebo sabotážní činnost.

Už od poloviny 19. století Přerovsko představovalo oblast se silným českým národním hnutím, které se projevovalo rozmanitou spolkovou, kulturní i politickou činností. Významnou úlohu hrál podobně jako jinde Sokol – jen v samotném Přerově, který byl sídlem Středomoravské sokolské župy Kratochvílovy, dosáhl v roce 1938 počet dospělých členů místní sokolské jednoty 1433 osob a v následujícím roce se zejména v důsledku začlenění uprchlíků ze zabraných pohraničních území ještě zvýšil na 1514.^{4/} Podobně jako v jiných regionech představovaly i na Přerovsku v meziválečném období důležitý společenský fenomén legionářské organizace v čele s Československou obcí legionářskou, jen její přerovská jednota měla v srpnu 1939 včetně tzv. organizovaných přátel legionářů celkem 465 členů.^{5/} Z místních vzdělávacích institucí je pak třeba zmínit především přerovské gymnázium, které bylo založeno v roce 1870 jako třetí nejstarší ústav tohoto typu s českým vyučovacím jazykem na Moravě.

Z hlediska působení a volebních úspěchů politických stran se v období první republiky ve venkovských částech Přerovska uplatňoval silný vliv lidovců a agrárníků, v městských centrech pak i sociálních demokratů, národních socialistů a komunistů.^{6/} V samotném

Přerově v obecních i parlamentních volbách ve 30. letech 20. století získávali nejvíce hlasů sociální demokraté, z jejichž řad pocházel i poslední předokupační starosta Přerova František Lančík.

Nacistická okupace systém státní správy a místní samosprávy v českých zemích výrazně poznamenala, což se pochopitelně výrazně projevilo i na Přerovsku. Již v přechodném období tzv. vojenské správy (15. březen–15. duben 1939) se konstituovaly základy německé civilní správy Protektorátu Čechy a Morava, jejíž nejnižší články tvořily oberlandráty (úřady vrchních zemských radů), které měly za úkol mj. kontrolovat činnost českých autonomních orgánů, zejména okresních úřadů, městské a obecní samosprávy.^{7/} Na střední Moravě existovaly zpočátku oberlandráty tři – olomoucký (zahrnoval politické okresy Olomouc-město, Olomouc-venkov, Hranice a Přerov), prostějovský a kroměřížský. K 1. červenci 1940 byly dva poslední zrušeny a většina jejich území byla přičleněna k olomouckému oberlandrátu. V souvislosti s tzv. Heydrichovou správní reformou v roce 1942 pak Olomoucko začalo podléhat oberlandrátu v Ostravě.^{8/} V čele okresního úřadu v Přerově stál od února 1939 do července 1942 okresní hejtman JUDr. Josef Frey, poté až do května 1945 Erwin Kraut.

Silnému tlaku okupantů byla vystavena i obecní a městská samospráva, a proto došlo v řadě obcí na Přerovsku k výměnám starostů a rekonstrukcím obecních zastupitelstev, z nichž byli mj. vyloučeni bývalí legionáři.^{9/} K zvláště výrazným zásahům sáhla okupační moc v strategicky důležitém Přerově, v němž byl dosavadní starosta František Lančík přinucen už 25. března 1939 rezignovat a nahrazen svým dosavadním náměstkem Janem Moulíkem, který byl do přerovského zastupitelstva zvolen za národně socialistickou stranu. Ale ani Moulíkovo setrvání v této funkci – přerušené šestitýdenní internací v souvislosti se zatýkáckými akcemi Albrecht I. – nebylo pro okupační moc přijatelné a po jeho nucené rezignaci v květnu 1940 se správy obecních záležitostí ujal nejstarší člen městské rady Karel Nachtigal. Zásadním zásahem do přerovské samosprávy se pak stalo rozpuštění městského zastupitelstva, ke kterému došlo dne 11. září 1940 výměrem zemského úřadu v Brně. Řízením města byl následně pověřen vládní komisař Karl Kavka von Sittaheim, bývalý okresní hejtman v Zábřehu, který se svého úřadu ujal 23. září 1940. Vykonával ho ale jen

do konce roku 1940 a místo něho pak byl 7. ledna 1941 jmenován JUDr. Johann Petzny, bývalý starosta Uničova, který v této funkci setrval až do května 1945.^{10/}

Ačkoliv armáda nehrála v životě Přerova tak významnou úlohu jako např. v blízké Olomouci nebo Hranicích, i zde byly v období první republiky umístěny některé vojenské jednotky československé armády, především jezdecké a dělostřelecké. Přerov se také stal hned v říjnu 1918 sídlem posádkového velitelství, které zde působilo až do července 1939. Ve městě byly umístěny v průběhu let 1918–1939 různé části 6. jezdeckého pluku a od září 1933 i 82. jezdecký dělostřelecký oddíl.

K dislokaci dalších vojenských jednotek do Přerova pak došlo v souvislosti s rostoucím ohrožením republiky ze strany nacistického Německa. V prosinci 1938 byly do Přerova přemístěny součásti 34. pěšího pluku – střelce Jana Čapka, konkrétně jeho 3. polní prapor a náhradní prapor.^{11/} Přerovské letiště, urychleně budované od roku 1937, se v téže době stalo základnou 63. zvědné letky 2. leteckého pluku „Dr. Edvarda Beneše“, která byla vyzbrojena jednak zastaralými dvouplošníky A-100, jednak modernějšími dvoumotorovými B-71, zakoupenými v SSSR. Mezi piloty tohoto útvaru patřil mj. i František Fajtl.^{12/}

O tom, že dochází k obsazování území republiky německou armádou, byl okresní úřad v Přerově informován telegramem z úřadu zemského prezidenta v časných ranních hodinách 15. března 1939. Přerovsko a celou oblast střední Moravy obsazovaly od severu jednotky 28. a 8. pěší divize patřící do sestavy 8. (vratislavského) armádního sboru.^{13/} K samotnému obsazení Přerova německými vojenskými silami došlo 15. března 1939 kolem 9. hodiny dopoledne, do Kojetína vstoupily jednotky německé branné moci téhož dne kolem 15. hodiny, ale např. do Tovačova až v průběhu 16. března.^{14/}

Zatímco na jiných místech politického okresu byl pobyt německých jednotek v dalším průběhu okupace jen přechodný, stal se Přerov trvalým sídlem německé posádky, která zabrala pro své potřeby řadu budov, mj. i čtyři školy. Prvním vojenským velitelem Přerova byl jmenován podplukovník von Wagner, v dalším průběhu okupace působili v čele přerovského vojenského velitelství (tzv. Ortskommanda), umístěného v několika prvních dnech v budově radnice na dnešním náměstí TGM a poté trvale v kasárnách na dnešní Palackého ulici, zejména bývalí důstojníci československé armády německé národnosti. Jednotky německého pozemního vojska, které byly v Přerově trvale dislokovány, dosáhly

v roce 1944 síly dvou praporů (asi 1500 mužů). Tyto formace náležely do sestavy 540. divize, jejíž velitelství v čele s generálporučíkem H. Windeckem sídlilo v Brně. Kromě ochrany statických vojenských objektů bylo mužstvo těchto jednotek, které rozhodně svou výzbrojí, výcvikem ani početním stavem nepatřily k elitě německé armády, používáno mj. k doprovodu vojenských transportů přepravovaných po železnici.^{15/}

Přerov se stal poměrně významnou základnou i pro německou Luftwaffe, protože na místním letišti sídlily její školní a později i bojové jednotky.^{16/} Letecká válka se Přerovska nejvýrazněji dotkla v druhé polovině roku 1944, kdy zde došlo v červenci a srpnu k řadě vzdušných soubojů mezi americkými bombardovacími svazy a německými stíhačkami, při nichž byla nouzovými odhozy pum a sestřelenými letadly poškozena řada budov, např. 25. srpna v Tovačově. Dne 17. října 1944 pak napadly dvě skupiny amerických stíhaček P-38 J Lightning jednak přerovské nádraží, na kterém zničily a poškodily řadu lokomotiv, jednak letiště, na němž shořelo několik letadel.

O měsíc později, 20. listopadu 1944, se Přerov stal cílem útoku 15. americké letecké armády, jejíž bomardéry B-24 J Liberator zasáhly pumami řadu budov v městské zástavbě. Při tomto náletu, jehož zamyšlenými cíli byly Optikotechna a strategicky důležité přerovské nádraží, zahynulo 13 civilních obyvatel města a 32 bylo zraněno. Konečně 17. prosince 1944 se vzdušný prostor nad Přerovskem, Prostějovskem a Olomouckem stal dějištěm rozsáhlé letecké bitvy mezi 15. americkou leteckou armádou a německými stíhači z elitní eskadry JG 300, při níž se na Přerovsku zřítily řada sestřelených amerických i německých letadel.^{17/}

Současně s německými vojenskými jednotkami byly v polovině března 1939 na obsazované území českých zemí vyslány i nacistické bezpečnostní síly, které byly tvořeny operačními skupinami a operačními oddíly bezpečnostní policie a bezpečnostní služby. Střední Morava se stala prostorem působení Operačního oddílu VIII Olomouc, (Einsatzkommando 10 Olmütz) pod velením SS-Sturmbannführera vládního rady Erwina Schulze, který byl složen z příslušníků gestapa, kriminální policie a bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst, SD). Nástupištěm tohoto oddílu se stala Opava, v níž se jeho členové soustředili už v první polovině března 1939.

Po příchodu do Olomouce se E. Schulz usídlil se svým oddílem nejprve na radnici a vyslal menší skupiny svých podřízených do Hranic a Prostějova, aby zde zřídili pobočky,

zárodky budoucích služeben gestapa. Po skončení přímé vojenské správy Protektorátu Čechy a Morava v polovině dubna 1939 došlo i k postupnému ukončení činnosti operačních skupin a oddílů bezpečnostní policie a bezpečnostní služby a zformování stálých služeben gestapa. Na střední Moravě se tak stalo v průběhu června 1939.^{18/} Olomoucká služebna gestapa byla zpočátku umístěna v budově Spolku moravských cukrovarů na dnešním Dolním náměstí a od roku 1940 se nacházela v budově bývalého divizního vojenského soudu na dnešní třídě 17. listopadu.

Do Přerova byla vyslána z Olomouce skupina příslušníků nacistických bezpečnostních sil – podobně jako předtím do Hranic a Prostějova – v druhé polovině dubna 1939 a usadila se v úřadovnách Úvěrového záloženského spolku v budově přerovského Městského domu na dnešní Kratochvílově ulici, kde měla k dispozici i místnost se silnými plechovými dveřmi. Ta sloužila jako provizorní cela pro zadržené před jejich transportem do Olomouce. Na jaře 1940 pak převzalo gestapo pod svoji kontrolu druhé patro v budově přerovského okresního soudu ve Smetanově ulici, v němž byla umístěna řada cel.^{19/}

V této detašované přerovské pobočce olomouckého gestapa, která vyvíjela svou činnost v období let 1939–1941, působil v průměru 6–8 pracovníků, mj. vrchní kriminální asistent Josef Knoll, kriminální asistent Müller, Alois Bartl a další. Jejich činnost řídil zástupce zástupce velitele olomoucké služebny gestapa, který přijížděl do Přerova dvakrát až třikrát týdně. Do června 1939 tuto funkci zastával kriminální inspektor Franz Morawetz, poté jej vystřídal SS-Untersturmführer vrchní kriminální komisař Franz Langer.^{20/}

K významné změně v rozmístění služeben gestapa na střední Moravě došlo v létě 1941. Kvůli větší akceschopnosti a efektivitě, ale pravděpodobně i v souvislosti se správní reformou, při které došlo ke zrušení oberlandrátů v Kroměříži a Prostějově, byly k 31. srpnu 1941 zrušeny venkovní služebny gestapa v Prostějově, Kroměříži a Hranicích a k 1. září 1941 naopak zřízena venkovní služebna gestapa v Přerově, která zde působila až do konce nacistické okupace. Své sídlo našla v zabavené rozlehlé vile v dnešní Máchově ulici, která přiléhá k městskému parku Michalov. Ve velení přerovské služebny gestapa se postupně vystřídali SS-Untersturmführer kriminální komisař Rudolf Karl (1.9. 1941–květen 1943), SS-Obersturmführer kriminální inspektor Josef Scheuringer (květen 1943–prosinec 1944) a SS-Obersturmführer kriminální komisař Karl Streit (prosinec 1944–květen 1945). Jejich

zástupcem byl od zřízení služebny až do května 1945 kriminální tajemník Johann Greifender.^{21/}

V personálním obsazení přerovské služebny gestapa, jejíž početní stav činil v průměru 15–20 osob, včetně řidičů a dalších pomocných sil, se – podobně jako i v jiných moravských služebnách – výrazně uplatňovali kromě sudetských Němců zejména bývalí členové vídeňské kriminální policie, kteří se už před anšlusem Rakouska angažovali v nacistickém hnutí. Tito úředníci gestapa, kteří před svým nasazením v Přerově většinou působili na venkovních služebnách v Hranicích, Kroměříži, Prostějově nebo Olomouci, se vyznačovali kromě značných policejních zkušeností vesměs i znalostí českých reálií a často i jazyka.^{22/}

Při shromažďování údajů a vytváření kartoték nutných pro pátrací a represivní činnost vycházeli členové přerovského gestapa zpočátku jednak z materiálů, které získávali od protektorátních správních institucí, policie, četnictva atd., jednak se snažili budovat síť vlastních informátorů a zpravodajů, popř. i výkonných konfidentů – těch ovšem bylo v obvodu působnosti přerovské služebny jen několik. V průběhu roku 1943 byl u přerovské služebny gestapa – podobně jako už předtím u všech ostatních venkovních služeben i řídicích úřadoven – zřízen samostatný N-referát (Nachrichten-Referate), který měl řídit a koordinovat činnost konfidentů a umožnit jejich lepší využití proti odboji.^{23/}

Na rozdíl od Olomouce, v níž se kontakty členů gestapa s jejich konfidenty odehrávaly mimo úřadovnu gestapa – v této souvislosti je v poválečných výpovědích členů olomouckého gestapa uváděna zejména místní úřadovna cenové kontroly^{24/} – v Přerově chodili konfidenti většinou ve večerních hodinách podávat hlášení přímo do služebny gestapa, popř. ke schůzkám docházelo i v soukromých bytech úředníků gestapa. Finanční odměny v markách nebo korunách určené pro konfidenty byly přidělovány N-referátem řídicí úřadovny gestapa v Brně a disponoval jimi vedoucí přerovské služebny.^{25/}

Mezi těmi, kteří se rozhodli spolupracovat s přerovskou služebnou gestapa, najdeme lidi, kteří tak činili z hmotných důvodů – tj. buď přímo za peníze, nebo kvůli získání lepšího pracovního postavení. Gestapo jim v tomto ohledu vycházelo vstříc takovým způsobem, aby to odpovídalo i jeho zájmům. Kupř. konfident Josef Schupp, jenž se později „osvědčil“ při odhalování přerovské a kojetínské ilegální skupiny napojené na síť „Moravské rovnosti“, získal díky intervenci úředníků gestapa výhodné úřednické místo v přerovské Optikotechně.

Díky tomu mohly nacistické bezpečnostní složky ještě zesílit svůj dohled nad tímto strategicky důležitým závodem.^{26/}

Dalšími vhodnými „kandidáty tajné spolupráce“ byly pro gestapo osoby „kompromitované“ zjištěnou ilegální činností, popř. lidé, na které mohl být vykonáván nátlak kvůli tomu, že jejich příbuzní byli ve vězeních nebo koncentračních táborech. Výsledky gestapa na Přerovsku v tomto směru byly – podobně jako asi i v jiných regionech – rozporuplné a nelze je příliš generalizovat. Kromě v této práci popsanych případů Jana Skopala a Miloše Suma stojí v přerovském kontextu za zmínku především osud úředníka Adolfa Mináře, původně odbojového pracovníka zapojeného do činnosti tzv. technického aparátu ilegální KSČ v olomouckém kraji. Po svém zatčení 14. března 1940 poskytl A. Minář gestapu podrobné údaje o své ilegální činnosti a podle poválečné výpovědi kriminálního rady O. Koslowského tak výrazně přispěl k rozbití tohoto technického aparátu KSČ na celé Moravě. Minář byl rovněž gestapem využit jako „volavka“ při zatčení některých významných funkcionářů ilegální KSČ pohybujících se v té době na Přerovsku – Ladislava Horníka, Františka Vodsloně a Karla Aksamita.^{27/}

Gestapo se posléze rozhodlo nasadit A. Mináře přímo „do terénu“ jako konfidenta, což bylo ovšem na Přerovsku ztíženo tím, že jeho role při rozbití místního komunistického odboje byla některým nezatčeným členům ilegální KSČ minimálně v základních obrysech známa.^{28/} Z tohoto důvodu měl A. Minář působit v Olomouci, kam se také přestěhoval a začal pracovat v závodě Sigma v nedalekém Lutíně. Své konfidentské úkoly si ovšem z hlediska gestapa plnil liknavě a s nechtív, proto byl v březnu 1941 znovu zatčen, odsouzen na dvanáct let káznice a 9. prosince 1942 zemřel ve věznici ve Wohlau.^{29/}

Kromě gestapa na Přerovsku pochopitelně vyvíjely činnost i další německé policejní a bezpečnostní složky. V přízemí budovy okresního hejtmanství v Přerově měla svoji úřadovnu německá kriminální policie (Kripo) v počtu 5–6 úředníků, jejímž velitelem byl V. Bauer-Czada. Ve městě byly rovněž trvale umístěna i německá četnická stanice a v zabrané sokolovně na dnešní ulici Brabantsko byla zřízena kasárna pro část 209. praporu policejního pluku Morava (Polizeiregiment Mähren) německé ochranné policie (Schutzpolizei), jehož velitelství sídlilo v nedalekém Holešově.

V závěru nacistické okupace se 10. dubna 1945 v Přerově objevil dokonce i speciální oddíl s krycím označením „Olza“ pod velením SS-Hauptsturmführera dr. Lehmana z úřadu VI Říšského hlavního bezpečnostního úřadu (Reichssicherheitshauptamt, RSHA), který se zde měl připravovat na záškodnický boj v nepřátelském týlu. Tento oddíl, který měl základnu v hostinci v městském parku Michalov, byl pak nasazen při potlačování povstání v Přerově 1. května 1945 a jeho členové se výrazně podíleli na následných nacistických represích.^{30/}

Co se týče působení nacistické bezpečnostní služby (Sicherheitsdienst, SD), Přerovsko zpočátku spadalo do oblasti působení olomoucké služebny, jejímž velitelem byl SS-Obersturmführer E. Liedtke. Na přelomu let 1943 a 1944 byla zřízena služebna SD také v Přerově a jejím velitelem se stal SS-Untersturmführer W. Riedel. Při své činnosti se nacistická bezpečnostní služba snažila vytvořit síť svých informátorů – často ovšem souběžně pracujících i pro gestapo – zejména ve vojensky důležitých průmyslových závodech.

K „úspěchům“ této sítě v Přerově patřilo mj. na začátku roku 1942 odhalení podpurné akce pro rodiny zatčených a popravených, která byla organizována v přerovské továrně Optikotechna a do níž bylo zapojeno velké množství dělníků. Vzhledem k obavám z narušení výroby ve strategicky významném podniku gestapo nakonec zatкло a poslalo do koncentračních táborů „jen“ osm hlavních organizátorů této akce a u asi 150 dělníků, kteří finančně přispívali, se spokojilo s jejich předvoláním a vyslovením výstrahy.^{31/} Obecně se dá konstatovat, že gestapo nemělo zejména k informacím všeobecného charakteru získávaným SD příliš velkou důvěru a mezi oběma bezpečnostními složkami panovala značná rivalita.

Svou roli při zajišťování bezpečnostní situace na Přerovsku v období okupace pochopitelně hrály i protektorátní policejní síly, které ovšem byly pod přímou německou kontrolou. Důležitou úlohu plnilo zejména protektorátní četnictvo, jehož stanice v přerovském politickém okrese byly od září 1939 podřízeny velitelství četnického oddělení v Olomouci. K červenci roku 1941 existovalo v přerovském politickém okrese celkem 13 stanic, v nichž sloužilo celkem 81 četníků (Přerov – 18, Pavlovice u Přerova – 4, Horní Moštěnice – 6, Brodek – 6, Předmostí – 6, Troubky – 4, Domaželice – 4, Kojetín – 8, Doloplazy – 5, Němčice na Hané – 5, Tovačov – 6, Klenovice na Hané – 4, Vlkoš – 5).^{32/}

Svou roli při udržování veřejného pořádku plnila v jednotlivých městech a větších obcích i městská, resp. obecní policie. Tato tradiční bezpečnostní složka byla v přerovském politickém okrese pochopitelně nejpočetnější v Přerově, v němž bylo ve stavu městského policejního úřadu, který byl samostatným oddělením městského úřadu, na konci roku 1939 celkem 35 zaměstnanců a v roce 1941 dosáhl jejich počet čísla 38. V rámci reorganizace pak došlo v roce 1942 k zařazení městské policie k tzv. obecní výkonné policii s velitelstvím v Brně, v důsledku čehož podstatně stouply počty zaměstnanců a pochopitelně i finanční náklady jednotlivých měst na policejní službu.^{33/}

Kromě důsledné vnější kontroly se okupační orgány snažily ovládnout protektorátní bezpečnostní složky i zevnitř, což se týkalo zejména významnějších měst. V přerovských realitách to konkrétně vypadalo tak, že v městské policii sloužilo k 15. červenci 1942 už 11 zaměstnanců německé národnosti a mezi její české osazenstvo bylo na nátlak gestapa přijato i několik členů kolaborantské organizace Vlajka. Tyto okolnosti pochopitelně vytvářely obtížnou situaci pro ty příslušníky protektorátní policie a četnictva, kteří zůstali věrni svému národu, popř. se i přímo zapojili do odboje. V průběhu okupace bylo popraveno nebo zahynulo v koncentračních táborech sedm policistů a příslušníků četnictva z přerovského politického okresu.^{34/}

Rozporuplný a v řadě ohledů tragický byl osud policejního majora Eduarda Hanáka, jednoho z velitelů přerovské městské policie během nacistické okupace. E. Hanák byl v únoru 1942 zatčen gestapem a poslán do koncentračního tábora, po válce byl naopak obviněn z udavačství a odsouzen na 10 let vězení.^{35/}

K dokreslení obrazu dislokace protektorátních ozbrojených složek v přerovském regionu je ještě nutné uvést, že v létě roku 1940 byl v nedalekém Lipníku nad Bečvou umístěn 12. prapor vládního vojska v počtu asi 500 mužů, jehož hlavním úkolem bylo střežit železniční trati na východní Moravě. Někteří příslušníci tohoto praporu byli napojeni na místní odbojové skupiny na Přerovsku a Lipnicku (viz podkapitola 3.2). Na konci května 1944 byl tento prapor spolu s deseti dalšími přesunut do severní Itálie, kde měl za úkol střežit nejprve komunikační trasy v piemontském Aviglianu, poté vojenské objekty v Turíně a konečně od srpna 1944 železniční trať Milán–Piacenza. V průběhu tohoto nasazení přeběhlo k italským a jugoslávským partyzánům celkem 122 vojáků a důstojníků praporu.

Po odzbrojení v říjnu 1944 pak byli jeho zbylí příslušníci nasazeni v rámci pracovních jednotek na opevňovací práce podél Pádu a v brennerském údolí.^{36/}

Podobně jako v jiných regionech působily i na Přerovsku kolaborantské a fašistické organizace podporované okupačním režimem. V tomto ohledu zde byla asi nejvýraznější aktivita tzv. *Nacionálně socialistické české dělnické a rolnické strany*, která byla označována podle svého znaku též jako strana „zeleného hákového kříže“, v lidové mluvě též „zelení“. Tato nebezpečná kolaborantská organizace, v jejímž čele stál politický dobrodruh František Mikuláš Mlčoch (rodák z Uhřetic v kojetínském soudním okrese), měla své centrum v nedaleké Kroměříži, ovšem vyvíjela svou činnost i v dalších regionech zejména na východní Moravě, ale také v Praze. Ústředními body programu této organizace, která v době svého největšího rozmachu v letech 1940–1941 sdružovala asi 2000 osob, byl boj proti Židům, vymýcení marxismu a komunismu a boj proti liberální demokracii.^{37/}

V přerovském politickém okrese měla tato kolaborantská organizace nejsilnější základnu v Kojetíně, v němž do ní vstoupilo asi 250 osob, mezi nimi i řada bývalých členů KSČ. V čele kojetínské organizace „zelených“, která sídlila v místním hotelu Pivovar, stál hoteliér Josef Vavrouch. Poněkud slabší vliv měla tato strana v jiných částech okresu – ve vesnicích v okolí Kojetína získala asi padesát členů (např. ale v rodišti F.M. Mlčocha Uhřeticích jich bylo 27) a v Přerově jen okolo deseti. Kromě toho, že řada členů této organizace spolupracovala s nacistickými bezpečnostními složkami, zejména SD a gestapem, její význam spočíval i v tom, že okupační orgány využívaly silné základny „zelených“ v Kojetíně ke kontrole správy města. Na rozdíl od Přerova, ve kterém bylo městské zastupitelstvo rozpuštěno a k řízení města byl jmenován vládní komisař, došlo v Kojetíně ke kooptování „zelených“ a příslušníků nepočetné místní německé menšiny do jednotlivých komisí městského zastupitelstva, čímž si okupační moc pojišťovala vliv nad životem města.

Kromě rozsáhlé agitační činnosti prováděné především pomocí letáků tištěných na cyklostylu, který původně patřil místní organizaci KSČ, byl součástí aktivity *Nacionálně socialistické české dělnické a rolnické strany* v Kojetíně i nátlak na majetnější příslušníky místního obyvatelstva s cílem donutit je ke vstupu do svých řad, popř. aspoň poskytovat finanční příspěvky na činnost strany. Dominantní role „zelených“ v Kojetíně se projevila

i v tom ohledu, že zatímco v okolních městech vznikaly v průběhu roku 1940 místní organizace *Českého svazu pro spolupráci s Němci*, v Kojetíně jeho pobočka vůbec nebyla založena, aby se nestala nežádoucí konkurencí již „zavedené“ kolaborantské organizace.^{38/}

Mnohem méně výrazná byla na Přerovsku aktivita dalších fašistických a kolaborantských organizací. Vyvíjel zde činnost *Český národně socialistický tábor – Vlajka*, jehož krajský sekretariát sídlil nejdříve v Olomouci a od ledna 1941 v Přerově. V přerovském politickém okrese měla „Vlajka“ kolem 150 členů, ponejvíce v samotném Přerově, v němž její organizace spolu se svojí „odborářskou složkou“ – *Českou pracovní frontou* – čítala asi 120 členů (zčásti ovšem pocházejících z okolních obcí), z nichž bylo po osvobození 39 souzeno.^{39/} Nejaktivnější byla činnost Vlajky v Brodce, v němž v její místní organizaci působilo kolem dvaceti členů, vedených místním obchodníkem Josefem Filipem. Ten byl ovšem v dubnu 1942 zatčen pro nedovolené držení zbraně, odsouzen na dva roky káznice a v průběhu výkonu trestu zemřel ve vězení.^{40/}

Velmi formální byla v přerovském regionu činnost *Českého svazu pro spolupráci s Němci*, jehož přerovská organizace byla založena 29. června 1940. V jejím čele stál Karel Zejda, majitel přerovské kožedělné továrny Kazeto. Podobně nenabyla většího významu ani činnost místních organizací *Kuratoria pro výchovu mládeže*.^{41/}

Nacistická okupace nesmírně brutálně zasáhla do života židovského obyvatelstva. Na střední Moravě vyvrcholila protižidovská opatření v květnu a červnu 1942, kdy bylo asi 3500 Židů z této oblasti soustředěno v internačním středisku v Olomouci-Hodolanech a poté v pěti transpotech převezeno do Terezína. Odtud vedla jejich cesta do vyhlazovacích koncentračních táborů, zejména do Osvětimi. Obětí „konečného řešení židovské otázky“ se nakonec stalo 226 občanů z Přerova, 73 z Kojetína a 46 z Tovačova.^{42/}

1 OBRANA NÁRODA A SOKOLSKÝ ODBOJ NA PŘEROVSKU

1.1 POČÁTKY VYTVÁŘENÍ ODBOJOVÉ ORGANIZACE

Po obsazení zbytku českých zemí německou armádou 15. března 1939 a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava se začínají organizovat odbojové skupiny, které se s tímto stavem nehodlaly smířit a byly rozhodnuty bojovat za znovuoobnovení československé státnosti. Nejmohutnější strukturu českého národního odbojového hnutí v první fázi okupace a zejména v roce 1939 vytvořila vojenská odbojová organizace Obrana národa.

U zrodu této odbojové organizace stála část generality bývalé čs. armády, která se 19. března 1939 sešla v Brně a 22.–23. března v Praze. Z těchto schůzek, kterých se zúčastnili generálové Josef Bílý, Sergej Vojcechovský, Sergej Ingr a snad i Alois Eliáš, vzešel impuls k vytvoření „armády v podzemí“, která by v souvislosti s předpokládaným vypuknutím války mezi Německem a západními velmocemi a následným rychlým oslabením nebo dokonce zhroucením nacistické Třetí říše vystoupila z ilegality a zasáhla do boje proti okupantům.^{1/}

Rozhodující podíl na vybudování struktury Obrany národa, která vycházela z organizace československé armády a tehdejšího územně správního rozdělení, měla likvidační skupina ministerstva národní obrany, respektive likvidační skupiny při nižších štábech a útvech československé armády. V čele ON stálo ústřední velení a podřízená zemská velitelství, dále byla vytvářena krajská a okresní velitelství a místní jednotky. Tato organizátorská činnost by ovšem nemohla mít tak rychlé výsledky, pokud by nekorespondovala se spontánním úsilím, které na místní úrovni vyvíjeli vlastenci z řad aktivních i záložních důstojníků čs. armády, členů Sokola, legionářů, učitelů, zaměstnanců železnic, pošt, telekomunikací atd.

Do čela zemského velitelství pro Moravu byl postaven divizní generál Bohuslav Všetička. Ten se 6. dubna 1939 sešel s generálem Ingrem, který ho pověřil organizováním odbojového hnutí na Moravě. Následně pak byl vytvořen štáb zemského velitelství a jmenování i jednotliví krajsí velitelé. O rychlé vybudování velitelské struktury Obrany národa na Moravě se zasloužil zejména Všetičkův náčelník štábu plukovník Václav Lysák,

kteřý díky svým předchozím funkcím ve štábu 3. armádního sboru v Olomouci a 4. armádního sboru v Brně měl přehled o schopných důstojnících.^{2/}

Původně se počítalo s přímým podřízením jednotlivých krajů zemskému velitelství, ale vzhledem k těžkopádnosti spojení byly koncem května 1939 zřízeny jako velitelský mezičlánek dvě oblasti – Západ-Brno a Východ-Olomouc. Politický okres Přerov spadal v členění Obrany národa pod její krajské velitelství v Olomouci, kterému dále podléhaly okresy Olomouc-město, Olomouc-venkov, Litovel, Prostějov, Kroměříž a Holešov a soudní okres Lipník nad Bečvou.^{3/}

Při vzniku velitelství Obrany národa pro okres Přerov sehrál důležitou úlohu velitel organizačního oddělení ve Všetíčkově štábu, jímž byl kapitán generálního štábu Jaroslav Gardavský. Gardavský – rodák z Přerova – kontaktoval v dubnu 1939 nadporučíka pěchoty Mariana Motáně, který bydlel v té době v Hranicích, získal ho pro odbojovou činnost a pověřil ho vedením ON v politickém okrese Přerov a soudním okrese Lipník nad Bečvou. Motánovým bezprostředním nadřízeným v odbojové práci byl určen podplukovník Svatopluk Weinstein, velitel ON pro Olomoucký kraj.^{4/}

Plány odbojové činnosti byly M. Motánovi upřesněny v průběhu května 1939 při dalších schůzkách s J. Gardavským v Brně, na kterých se setkal i se štábním kapitánem Čestmírem Jelínkem, vedoucím zpravodajského oddělení ve štábu moravského zemského velení ON. Původní koncepce Obrany národa na Přerovsku, kterou navrhl J. Gardavský, předpokládala organizační výstavbu odbojové organizace pod krytím tzv. Pořadatelských sborů, legální polovojenské organizace ustavené v rámci Národního souručenství. Rozhodující úloha měla připadnout bývalým aktivním důstojníkům čs. armády, i když by v zájmu utajení byli na vedoucí místa v Pořadatelských sborech postaveni spíše záložní důstojníci a nevojáci. Předlohou této koncepce měla být výstavba sítě ON na Olomoucku.^{5/}

Ještě v průběhu dubna 1939 se v Přerově ve stejnojmenném hotelu naproti vlakového nádraží uskutečnila schůzka bývalých důstojníků čs. armády, kteří po demobilizaci bydleli v tomto městě a okolí. Hlavním řečníkem zde byl kapitán J. Gardavský, který vyzval účastníky k boji za obnovení ČSR. Výzva se neminula účinkem a všichni přítomní se dali k dispozici k odbojové činnosti.^{6/}

1.2 ÚLOHA SOKOLA

Záhy se ovšem ukázalo, že bude nutné původní představu o výstavbě odbojové organizace revidovat. Místní odbojoví pracovníci neměli k činnosti Pořadatelských sborů důvěru a kromě toho došlo už 16. května 1939 k jejich úřednímu rozpuštění. Navíc v životě Přerova hrála v předokupačním období armáda menší roli, nežli tomu bylo např. v Olomouci nebo v Hranicích. Aktivní důstojníci, kteří zde v době vytváření ON bydleli nebo pracovali, sloužili původně většinou mimo Přerov, neznali dostatečně místní podmínky a nebyli úzce spjati s prostředím. Proto – i když se většinou jednalo o obětavé vlastence a řada z nich se zapojila do ilegální činnosti na různých úsecích – nemohli sehrát rozhodující úlohu při vytváření struktury Obrany národa na Přerovsku, a bylo nutné zvolit jiný koncepční model.

Organizační řešení bylo nalezeno v zapojení tělovýchovné organizace Sokol, která hrála i v jiných moravských regionech významnou úlohu při vytváření struktury ON. Tato organizace se silným národním zaměřením představovala pro maskování organizačních snah odboje reativně vhodnou platformu, protože až do dubna 1941, kdy byla její činnost zastavena, mohla legálně působit. Toto propojení legální a nelegální organizace ovšem v případě prozrazení pochopitelně existenci Sokola ohrožovalo. V létě 1939 vzniklo v ústředí Sokola zvláštní konspirativní centrum – tzv. Komise pro styk se župami, jejímž úkolem bylo aktivizovat sokolskou organizaci pro potřeby ilegální práce. Členové této komise, kterými byli Bohumil Havel, Otakar Klich, Svatopluk Svoboda, Jan Plánička, Evžen Penniger a Ladislav Vaněk, instruovali při návštěvách jednotlivých regionů funkcionáře Sokola o metodách a cílech ilegální činnosti.^{7/} Významnou úlohu hráli představitelé Sokola i v Zemském národním výboru na Moravě, v němž tuto organizaci zastupovali univerzitní profesori Jan Uher a Vladimír Groh.

Na Přerovsku doporučil kapitán J. Gardavský M. Motáňovi jako spolehlivé vlastence MUDr. Adolfa Svozila a Karla Rosmuse, kteří se ve vznikajícím hnutí odporu v řadách Sokola výrazně angažovali. Tak došlo v organizaci přerovské Obrany národa k propojení „důstojnické“ linie s linií „sokolskou“. A. Svozil později plnil kromě své funkce vedoucího zdravotní služby v okresním velitelství ON i úlohu spojky mezi Přerovem a zemským

vedením Obrany národa v Brně. Pro atmosféru prvních měsíců okupace, v nichž existovala široká národní fronta propojující a kombinující legální a nelegální aktivitu, je příznačné, že A. Svozil působil i ve funkci náčelníka přerovského Národního souručenství.^{8/}

Odbojové centrum z místních sokolských pracovníků se začalo v Přerově formovat už v prvních týdnech okupace. Ke schůzkám funkcionářů Sokola docházelo kromě jiných míst i v bytě tehdejšího místostarosty Sokola Přerov Františka Skopala, kam mj. přicházeli Silvestr Pleva, MUDr. Jan Lacina, Rudolf Lukaščík a Karel Rosmus. Mezi další vedoucí představitele formující se sokolské rezistence na Přerovsku patřili také Karel Beňa, Richard Bdinka, František Pavlík, Vincenc Křístek, Jan Ulman a Rudolf Smutek. Tyto konspirativní schůzky ovšem nezůstaly omezeny jen na přerovské činitele a účastnili se jich i sokolští funkcionáři z Olomouce, Prostějova, Kroměříže, Holešova, Lipníka nad Bečvou a Hranic.^{9/}

Sokolská Středomoravská župa Kratochvílova, jejímž sídlem Přerov byl, zahrnovala celkem 54 jednot ze soudních okresů Přerov, Lipník nad Bečvou a Hranice. K župě patřily i sokolské jednoty z obcí náležejících k jiným soudním okresům – Tršice, Dub na Moravě, Tovačov, Chropyně a Dřevohostice, naproti tomu značná část soudního okresu Kojetín, který ze správního hlediska patřil do přerovského politického okresu, v organizaci Sokola spadala pod Hanáckou župu se sídlem v Kroměříži.

Významnou úlohu při aktivizaci sokolského odboje na Přerovsku sehrál starosta Kratochvílovy župy Rudolf Lukaščík, který svolal brzy po 15. březnu 1939 do přerovské sokolovny shromáždění župních okrskových důvěrníků, objížděl starosty okolních žup, zjišťoval jejich názory a připravoval jejich setkání v Olomouci.^{10/}

Po napojení npor. M. Motáně na přerovské sokolské pracovníky, ke kterému došlo ještě v průběhu dubna 1939, se konstitovalo velení ON pro soudní okres Přerov. Do jeho čela byl postaven npor. M. Motáň, dalšími členy byli Karel Rosmus, Jan Paseka, Richard Bdinka a MUDr. Adolf Svozil. Od konce května 1939 pak došlo k začleňování skupin sokolského odboje do struktury Obrany národa.^{11/}

Vzhledem k takřka všeobecnému očekávání, že válečný konflikt, který se bezprostředně předpokládal, záhy skončí porážkou Německa, byl hlavní důraz v činnosti Obrany národa položen na rychlou organizační výstavbu „podzemní armády“ a její přípravu k vystoupení proti nacistickým okupantům. To se samozřejmě projevilo i v činnosti ON na

Přerovsku, kde se počítalo na bázi Středomoravské sokolské župy Kratochvílovy s postavením jednoho pěšího pluku ON o síle tří praporů. V této souvislosti je nutné upozornit, že aktivní zapojení do odbojové činnosti před vypuknutím povstání se předpokládalo jen do úrovně velitelů čet, a proto většina ostatních členů připravovaných vojenských jednotek nebyla o ilegální práci informována a byla vedena jen evidenčně.

1.3 ORGANIZAČNÍ VÝSTAVBA OBRANY NÁRODA NA PŘEROVSKU

Ve vlastním městě Přerov byl pověřen vedením Obrany národa poručík v záloze Richard Bdinka, který společně s M. Motáněm rozdělil město na 12 úseků a vypracoval mobilizační plány pro případ možného ozbrojeného vystoupení, přičemž v každém z úseků měla být postavena vojenská jednotka o síle roty. Jádrem organizace sice měli být především členové Sokola, ale vedoucí ON se snažili podchytit i zaměstnance důležitých průmyslových podniků, např. ve Středomoravských elektrárnách (SME) byl výstavbou jedné čety ON pověřen provozní úředník Jan Paseka a v Optikotechně byl vedoucím skupiny ON inženýr J. Smečka. Kontaktovány byly i jiné organizace, s jejichž členstvem se počítalo pro odbojovou činnost, např. MUDr. Adolf Svozil a Karel Rosmus spolupracovali s profesorem přerovského gymnázia Františkem Skoumalem, náčelníkem přerovského Junáka.^{12/}

ON udržovala spojení i na některé osobnosti z předmnichovských politických stran, např. z agrární strany to byl profesor přerovského gymnázia Jan Machovec, ze strany sociálně demokratické pak Josef Ječmínek a odborná učitelka Růžena Stoklásková, která se ale mimořádně výrazně angažovala i v činnosti další odbojové organizace – Petičního výboru Věrní zůstaneme. V této souvislosti je nutné si uvědomit, že hranice mezi jednotlivými odbojovými strukturami nebyla ostrá, řada odbojářů byla zapojena ve více organizacích a často ani neznali název skupiny, pro kterou pracovali. V případě kontaktů s profesorem Machovcem se pak v činnosti odbojové organizace uplatňovala snaha o vytvoření co nejširší protinacistické platformy, protože profesor Machovec patřil v roce 1939 k agilním funkcionářům přerovského Národního souručenství.^{13/}

Zapojení řady představitelů Národního souručenství na Olomoucku do ilegálních aktivit, uskutečňovaných zejména v rámci Obrany národa, nakonec vedlo nacisty po prozrazení těchto vazeb k radikálnímu zásahu – celý olomoucký kraj NS byl 18. prosince 1939 „*pro činnost říši nepřátelskou úředně rozpuštěn*.“^{14/}

Rychle postupovala také výstavba ON mimo vlastní Přerov, kterou měl v okresním vedení ON na starosti stavební technik Okresního úřadu Přerov Karel Rosmus, poručík v záloze. Původní plány sokolského odboje počítaly se zapojením celé Středomoravské Kratochvílovky župy, ale začlenění do ON si vynutilo organizační změny – osamostatnil se soudní okres Hranice a rovněž na Lipnicku, na němž ON velel npor. v záloze Jaroslav Zehnal, probíhal vývoj do značné míry samostatně. Krajské velení ON v Olomouci počítalo s podřízením Lipnicka okresnímu vedení ON v Přerově, pokud ale k tomu skutečně došlo, bylo toto podřízení v podstatě formální.^{15/}

V rámci soudního okresu Přerov byly místní skupiny ON aspoň rámcově vytvořeny kromě Přerova v 19 dalších obcích – Vlkoši, Dobřčicích, Horní Moštěnici, Troubkách, Henčlově, Bochoři, Újezdci, Beňově, Domaželicích, Želátovicích, Rokytnici, Předmostí, Lukové, Lověšicích, Brodku, Kokorách, Buku, Radslavicích a Pavlovicích (viz příloha 11). Tato struktura ON prakticky úplně odpovídala struktuře sokolských jednot v tomto soudním okrese, protože ty zde byly kromě jmenovaných obcí už jen v Říkovicích a Staré Vsi.

Původní odbojové skupiny měly sokolský ráz, později získala organizace „vojenské rysy“, např. v Brodku měla být podle mobilizačního plánu vytvořena rota ON o čtyřech četách. Opět platilo, že o tajné odbojové aktivitě věděla jen menší část členů Sokola, ostatní byli zapojeni pouze do legálních záležitostí souvisejících s činností tělovýchovné organizace a počítalo se s nimi až ve chvíli povstání proti okupantům.^{16/}

Jak už bylo uvedeno, v sousedním soudním okrese Kojetín spadala většina sokolských jednot pod Hanáckou župu se sídlem v Kroměříži, a byla tedy podřízena kroměřížskému okresnímu velení ON. K vytvoření místních skupin Obrany národa na Kojetínsku došlo v Nezamyslicích, Němčicích na Hané, Kojetíně a Obědkovicích. Hlavní úlohu při výstavbě ON na Kojetínsku sehrál Jan Šenk, starosta Sokola Kojetín.^{17/}

Základní úkoly v organizační výstavbě Obrany národa na Moravě byly splněny do léta 1939. Podle hlášení generála B. Všetíčky z července 1939 vykazovala ON na Moravě v té době 90 rámcových pěších praporů, každý z nich o síle 700–900 mužů.^{18/}

1. 4 OPATŘOVÁNÍ ZBRANÍ A DALŠÍHO VOJENSKÉHO MATERIÁLU

V přípravách Obrany národa na střetnutí s nacistickými okupanty pochopitelně hrálo důležitou úlohu získávání zbraní. Nejvydatnějším pramenem byly zpočátku zásoby bývalé čs. armády, z nichž se určité množství podařilo před nacisty utajit. Z tohoto zdroje přerovská Obrana národa získala část výzbroje, která byla uložena v Přerově ve vojenských skladech v bývalé Weiglově továrně a v kasárnách 82. jezdeckého dělostřeleckého oddílu v Kojetínské ulici. Podařilo se získat i část zbraní původně náležejících Národním střeleckým gardám, při jejichž opatřování se angažovali zejména major dělostřelectva Václav Salaquarda a místonáčelník přerovského Sokola Antonín Michálek.^{19/}

Další výzbroj získávala přerovská ON v rámci spolupráce s členy odboje z jiných okresů (např. se štábním Janem Skokánkem z Olomouce a npor. Rudolfem Rajnochou ze Vsetína), nákupem od soukromých osob apod. Tak se podařilo shromáždit určité množství pušek, pistolí, a dokonce i několik kulometů. Paradoxní je, že část získaných pistolí byla před 15. březnem 1939 dodána z Německa henleinovským bojůvkám a následně zabavena čs. orgány.^{20/}

Pro získanou výzbroj vybudovali odbojáři několik tajných skladů – jeden z nich byl ve mlýně ve Věrovanech, další dva v Želátovicích a přímo v Přerově byly zbraně ukrývány na půdě radnice a v areálu nemocnice. Členové kojetínské ON své zbraně, které dostali od okresního velení ON v Kroměříži, ukrývali v objektu kojetínské sokolovny.

Přes veškeré úsilí, které bylo při obstarávání zbraní vyvinuto, bylo jejich množství pro účely připravovaného povstání zjevně nedostatečné. To ovšem nebyl jen problém Přerovska – podle hlášení krajských velitelů ze srpna 1939 disponovala ON na Moravě jen 40 kulometry a necelým tisícem pušek s municí.^{21/}

Přerovští odbojoví pracovníci projevovali značnou iniciativu i při výrobě netradičních bojových prostředků – drogistka Pavel Bezděk, zapojený do ON od dubna 1939, zhotovil asi tisíc lahviček s vysoce koncentrovanou kyselinou sírovou, které měly být případně použity jako náhrada za chybějící ruční granáty. Jiným nouzovým prostředkem, určeným zejména proti obrněným vozidlům, měly být zápalné láhve plněné benzínem. Pokusů s těmito láhvemi se na sokolském stadionu v Přerově účastnil i velitel ON v kraji Moravská Ostrava pplk. Edmund Klímek.^{22/} K vlastní výrobě zbraní docházelo v té době v rámci ON i jinde, např. v Buchlovicích nebo v Brně.

Velký důraz byl při přípravě povstání kladen i na zajištění komunikace mezi jednotlivými částmi ON. Při centrálním velení ON byla vytvořena specializovaná skupina pro zřízení vnitřního rádiového spojení, vedená pplk. Štěpánem Adlerem. Vznikl i např. plán na vytvoření sítě krátkovlnných vysílaček, které by spojily centrální velení Obrany národa v Praze se zemským velením v Brně, velitelstvím oblasti Východ-Olomouc a krajským velením v Ostravě. K zprovoznění této sítě nicméně nedošlo a podobně zůstaly ve fázi příprav i další obdobné spojovací plány, např. na Ostravsku.^{23/}

V rámci přerovské ON nechal na pokyn okresního velitele M. Motáně technický úředník Středomoravských elektráren Jan Paseka, který měl v okresním vedení ON na starosti spojovací záležitosti, zhotovit v rádiodílně Středomoravských elektráren dvě krátkovlnné vysílačky pro kontakt mezi Přerovem a Olomoucí. V září 1939 byly vzhledem k ohrožení zatýkáním vysílačky ukryty a v úkrytu zůstaly až do konce okupace. Jiné dvě vysílací stanice se podařilo přerovské ON získat ze skladu okresního úřadu, kam je museli na příkaz okupačních orgánů odevzdat jejich vlastníci. I v tomto případě nakonec k operačnímu použití vysílaček nedošlo.^{24/}

Pozoruhodný byl pokus o postavení dvou rádiostanic, uskutečněný odbojovou skupinou ze Středomoravských elektráren, která byla sice původně rovněž napojena na ON, ale jejíž činnost přímo souvisela i s další konstituující se organizací národního odboje – Petičním výborem Věrní zůstaneme. Tyto vysílačky nesly označení „Svobodná Haná“ a „Na zdar“ a byly určeny k propagačnímu protinacistickému vysílání a posléze i ke spojení domácího odboje se zahraničím (podrobně viz podkapitola 2.1).

1.5 KONTAKTY S JINÝMI ODBOJOVÝMI CENTRY

Významnou úlohu v činnosti přerovské ON hrály i styky s dalšími centry odbojového hnutí. Jak už bylo uvedeno, bylo okresní velitelství ON v Přerově podřízeno krajskému veliteli ON v Olomouci podplukovníku Svatopluku Weinsteinovi, se kterým členové okresního velitelství udržovali kontakty, dostávali od něho instrukce k organizační činnosti a předávali mu získané zpravodajské informace. Asi nejvíce S. Weinstein zasáhl do činnosti přerovské ON tím, když v září 1939 jmenoval do čela okresního vedení místo M. Motáně svého pobočníka kapitána Evžena Vašíčka. Následně pak došlo mezi E. Vašíčkem a některými členy přerovského okresního vedení k neshodám, které kolektivní činnost přerovského okresního vedení ON načas do značné míry ochromily.^{25/}

Úlohu spojky mezi Přerovem a Olomoucí plnil ve značné míře Jan Ulman, tiskový referent na ředitelství státních drah v Olomouci, který se prakticky od začátku okupace podílel na činnosti železničářské odbojové skupiny v Přerově. Vzhledem k svému pracovnímu zařazení byl J. Ulman vhodnou osobou ke kurýrním úkolům (mj. vlastnil režijní jízdenku), což si uvědomila i vyšší velitelství ON, a proto postupně přebíral funkci spojky mezi centrálním vedením Obrany národa v Praze, zemským v Brně a krajským v Ostravě a rovněž i mezi železniční skupinou ON na hlavním nádraží v Brně (npor. v záloze Jaroslav Benešovský) a obdobnou skupinou v Přerově.^{26/}

Vazby k jiným centrům se uplatňovaly v odbojové práci i v rámci Sokola. Zde hráli nejdůležitější úlohu přerovští sokolští funkcionáři Rudolf Lukašík, Silvestr Pleva a František Skopal, kteří spolupracovali s obdobnou skupinou v Olomouci (starosta Sokola Olomouc JUDr. Otakar Smrčka a náčelník olomoucké sokolské župy Miloslav Václavík). Spojení s přerovským odbojem udržoval i člen ústředí Československé obce sokolské Josef Truhlář, který při svých pobytech v Přerově poskytoval instrukce k organizační činnosti. Mezi další pracovníky Sokola, kteří Přerov propojovali na vyšší odbojová centra, patřili i spisovatel Jaroslav Kvapil a profesor Ladislav Vaněk z Brna.^{27/}

Vztahy s Brnem sehrály důležitou roli i při vytváření dalších struktur přerovského odboje. V této souvislosti je třeba upozornit na to, že Obrana národa nebudovala jen vojenskou organizaci, ale zaměřovala se i na vytváření tzv. politických komisí, které měly

v okamžiku připravovaného povstání převzít kontrolu nad fungováním veřejného života, a to nejen v protektorátu, ale i v prostoru odtrženého pohraničí. Vedoucími politické komise při zemském velení ON v Brně se stali štktpt. Č. Jelínek a PhMr. Vítězslav Mečř. Politické komise ON se vytvářely i na úrovni krajů a okresů – např. v Tišnově, Novém Městě na Moravě a také v Přerově, v němž bylo ale spíše používáno termínu politická skupina nebo politické vedení.^{28/}

V čele této politické skupiny stál zpočátku starosta Sokola Přerov Silvestr Pleva, po jeho zatčení v rámci akce Albrecht der Erste tuto funkci převzal František Skopal, který si jako svého zástupce vybral dalšího člena přerovského Sokola Miloše Suma. Převratové plány předpokládaly, že v případě povstání bude F. Skopal jmenován starostou Přerova a k řízení města bude ustaven výbor, v němž by byli zástupci dělnictva, obchodu, živností a úřednictva. Důraz byl kladen i na součinnost s okresním vojenským vedením, kterému politická skupina v podstatě podléhala.^{29/}

1.6 SPOLUPRÁCE ON S ILEGÁLNÍ KSČ A VYTVOŘENÍ NÁRODNÍHO VÝBORU

V rámci snah o vytvoření co nejširší odbojové platformy docházelo v průběhu roku 1939 v Přerově i ke sbližování mezi národním a komunistickým odbojem, které bylo určitým pokračováním vývoje z předokupačního období, kdy probíhala spolupráce při pomoci německým emigrantům, Židům prchajícím před rasovým pronásledováním a uprchlíkům z odtrženého pohraničí. Na Přerovsku se v druhé polovině března 1939 vytvořil I. ilegální okresní výbor KSČ, v jehož čele stál Rudolf Kovář. Zřejmě už v dubnu 1939 došlo ke kontaktům mezi ilegální KSČ a ON a ty pak pokračovaly až do počátečních měsíců roku 1940.^{30/}

Zdá se, že právě vztahy mezi národním a komunistickým odbojem nejvíce přispěly k tomu, že se na Přerovsku vytvořil konzultativní orgán jednotlivých odbojových směrů, který nesl název Národní výbor. Podle vzpomínek pamětníků k jeho první schůzce došlo někdy na přelomu dubna a května 1939 v Beňově. Nešlo o pevně organizovanou skupinu,

spíše zde byly představiteli různých odbojových směrů projednávány konkrétní záležitosti odbojové činnosti – spolupráce při odsunu osob za hranice, podpora rodin zatčených, rozšiřování ilegálních tiskovin apod.

Ze strany přerovské ilegální KSČ udržovali kontakt zejména Rudolf Kovář a Rudolf Rejhon, ze strany Obrany národa Silvestr Pleva a František Skopal.^{31/} Řešení na bázi Národního výboru bylo zvoleno i proto, že komunisté odmítali své organizační začlenění do struktury Obrany národa, což ovšem samozřejmě nebylo jen přerovským specifíkem. Kromě organizačních neshod vyvstávaly ve vztazích mezi oběma odbojovými směry další problémy i ve sféře politické, protože KSČ měla pochopitelně odlišné představy o budoucím politickém uspořádání osvobozeného Československa.

I přes tyto těžkosti byla spolupráce mezi oběma odbojovými proudy v Přerově zpočátku dosti úzká, ilegální OV KSČ uskutečňoval své schůzky mj. i v přerovské sokolovně, zapůjčené pro tento účel S. Plevou, a ze strany ON došlo k snad sondážní nabídce předání určitého množství zbraní, která byla ovšem KSČ odmítnuta. V průběhu let 1939 a 1940 probíhala také jednání mezi představiteli přerovské ON a olomouckými krajskými tajemníky ilegální KSČ – Ladislavem Horníkem, Rudolfem Tererem, Karlem Klimentem, Stanislavem Brunclíkem a Františkem Vodsloněm.

Tyto kontakty nebyly úplně přerušeny ani po podepsání sovětsko-německého „paktu o neútočení“ v srpnu 1939, který jinak vyvolal napětí ve vztazích mezi národním a komunistickým odbojem a způsobil i krizi uvnitř přerovské organizace KSČ, řešenou v listopadu 1939 výměnou dosavadního vedoucího OV KSČ Rudolfa Kováře za Františka Řeháčka.^{32/}

Celkově se dá říci, že vztahy mezi ilegální KSČ a národním odbojem na Přerovsku a zřejmě i v dalších regionech podléhaly mnohem menším výkyvům v negativním, ale i v pozitivním směru, nežli tomu bylo na centrální úrovni.

Je pravděpodobné, že modelem pro činnost přerovského Národního výboru byl tzv. Zemský národní výbor (ZNV) v Brně, který se v moravské metropoli konstituoval na základě odbojové skupiny zformované kolem univerzitního profesora Vladimíra Helferta. Existují svědectví o tom, že V. Helfert přijel za F. Skopalem do Přerova a že F. Skopal i S. Pleva si

často jezdili do Brna pro instrukce, přičemž se setkávali i s dalším členem ZNV, univerzitním profesorem Janem Uhrem.^{33/}

Vazby na Přerov se uplatňovaly i u dalších brněnských vedoucích představitelů odboje. Mezi nejdůležitější spolupracovníky MUDr. Jana Vignatiho, vedoucího zvláštní skupiny v moravském zemském velení ON, patřil přerovský lékař MUDr. Václav Skalák. Vignatiho zvláštní skupina se mj. zabývala možnostmi využití tyfových bacilů v boji proti okupantům.^{34/} Jiným odbojovým pracovníkem napojeným přímo na Brno byl ředitel obchodní akademie v Uherském Hradišti PhDr. Václav Najbert, který byl za okupace z trestu přeložen jako profesor na obchodní akademii v Přerově. Najbert, který stál v čele politické komise při krajském velitelství ON v Uherském Hradišti, měl četné styky s členy Zemského národního výboru v Brně, zejména s Vladimírem Helfertem, Janem Uhrem a Robertem Konečným.

Své vlastní kontakty s vedoucími představiteli ON v Praze (např. s generálem Zdeňkem Novákem) měl nezávisle na přerovské ON i plukovník generálního štábu František Rakovčik, který během okupace v Přerově bydlel.

1.7 DALŠÍ ODBOJOVÉ STRUKTURY A JEJICH AKTIVITA

Přerov hrál důležitou úlohu i v převratových plánech Obrany národa na úseku pošt. Tuto oblast měl v politické komisi při zemském vedení ON na starosti úředník poštovního úřadu Brno 2 Emil Řehůřek, který si budoval síť důvěrníků a spolupracovníků na poštovních úřadech po celé Moravě, mj. v Brně, Olomouci, Prostějově, Zlíně a Kroměříži. Přerov měl v jeho organizaci hrát jednu z klíčových rolí, protože vzhledem k příznivým možnostem železničního spojení tvořil přirozené nástupiště k plánovanému ovládnutí poštovních úřadů na území odtrženého pohraničí. Proto členové poštovní služby z Přerova zapojení do Řehůřkovy sítě tvořili v podstatě jádro ilegální poštovní služby olomouckého kraje. Hlavním Řehůřkovým přerovským spolupracovníkem byl poštovní tajemník Antonín Šámálik, dále tuto poštovní skupinu tvořili Jaroslav Koplík, Antonín Sousedík, František Ehrman, Zdeněk Mollin, Julius Nedoma, Jan Svoboda a Jaroslav Valenta.^{35/}

Poloha Přerova, který leží na křižovatce významných železničních tratí, hrála důležitou roli i v dalších aktivitách vyvíjených Obranou národa – špionážní a sabotážní činnosti, přepravě osob za hranice a distribuci ilegálního tisku.

Zpravodajství hrálo v činnosti ON významnou úlohu, angažoval se v něm široký okruh účastníků odbojové činnosti, od velitelského sboru ON přes bývalé profesionální zpravodajské důstojníky československé armády až po úředníky, železničáře, poštovní zaměstnance atd. V moravském zemském velitelství mělo zpravodajství na starosti zvláštní oddělení, v jehož čele stál štkt. Čestmír Jelínek, v centrálním vedení ON pak byl pro tuto službu určen mjr. Jaroslav Hájiček, bývalý pracovník zpravodajského oddělení Hlavního štábu československé armády. Rozvědná činnost měla přitom postihovat široký okruh témat: vnitropolitický vývoj v protektorátu se zvláštním důrazem na vztahy mezi Čechy a Němci, sledování podezřelých osob, sílu a přesuny německých vojsk a zjišťování případů zatčení a jejich příčin.^{36/}

Přerovští odbojáři se při získávání důležitých zpravodajských informací snažili obsáhnout všechny uzlové body okresu a vyvíjeli přitom značnou aktivitu. Zprávy o pokynech a nařízeních nacistických úřadů dodávali zaměstnanci okresního úřadu Karel Brožek a Ladislav Kosík, početní stavy přerovské posádky a její přesuny zjišťoval František Skopal, který jako městský radní pověřený ubytováním vojáků wehrmachtu měl přístup i do vojenských objektů. Podařilo se mu mj. získat plán přerovského letiště, který byl předán krajskému velení ON v Olomouci.

Činnost F. Skopala na tomto poli odbojové činnosti byla skutečně rozsáhlá, síť jeho zpravodajů zahrnovala mj. příslušníka přerovské městské policie Rajmunda Polišenského, jenž mu pořizoval seznamy německých jednotek procházejících Přerovem, zjišťoval jejich morálku, poměry v Německu apod. Do odbojové činnosti byla zapojena i dcera R. Polišenského Milada Polišenská, která podobně jako J. Ulman působila jako spojka a kurýrka mezi jednotlivými centry ON na Moravě. Skopalovy kontakty zasahovaly i do významných přerovských průmyslových závodů, např. v Optikotechně mu důležité informace o výrobě optických přístrojů pro německou armádu opatřovali účetní Eduard Janeček a tajemník ředitele podniku Vladimír Mazal.^{37/}

Přerovská ON se snažila zpravodajsky působit i mimo střední Moravu, hlavní roli zde hráli bývalí aktivní důstojníci čs. armády. Jedním z nich byl kapitán Karel Brožek, přidělený do Přerova v roce 1935 jako zpravodajský důstojník 82. oddílu jezdeckého dělostřelectva. K. Brožek si svoji informační síť začal vytvářet z členů své jednotky, kteří po demobilizaci v listopadu 1938 často odešli do svých domovů v odtrženém pohraničí. Ve své činnosti pokračoval i po 15. březnu 1939 v napojení na kapitána generálního štábu Rudolfa Vašíčka, velitele zpravodajského úseku v olomouckém krajském vedení ON. Přerovští odbojáři se snažili rozšířit svoji působnost i na Slovensko, kam byli jako kurýři a zpravodajové vysíláni bratři Bohuslav a Jan Němcovi, bývalí důstojníci čs. armády, kteří zde využívali svých kontaktů mezi pročeskoslovenskými evangelíky z doby předokupační vojenské služby.^{38/} Do zpravodajské činnosti byly zapojeny i některé místní skupiny ON, např. v Tovačově a Brodsku.

Mimořádně významné bylo také získávání důležitých údajů z železničního prostředí, na kterém se podílela celá řada zaměstnanců přerovské železniční stanice a nádražní pošty. Jedním z členů přerovské železniční skupiny ON byl Augustin Bečák, který sbíral údaje o pohybu německých transportů, poskytoval vojenské jízdní řády a předával i informace zjištěné od pracovníků telegrafní služby. K jeho informátorům patřil mj. i vlakvedoucí Karel Smělík, jedna z významných postav přerovské buňky odbojové skupiny Petiční výbor Věrní zůstaneme. Shromážděné údaje byly předávány buď F. Skopalovi, nebo je J. Ulman vozil na Ostravsko, odkud šly kurýrní cestou do Polska.^{39/} Po vypuknutí války se ovšem tato cesta uzavřela a na významu nabyla mj. spojení udržovaná odbojovou skupinou na přerovské nádražní poště.

I v tomto prostředí se začíná protinacistická rezistence konstituovat již brzy po 15. březnu 1939. Kromě zmíněné Řehůrkovy skupiny se zde vytvořila i další buňka, jejímiž hlavními osobnostmi byli poštovní úředníci Antonín Česal, Oldřich Pour, Rudolf Smutek, Otto Weigl a Josef Tuschl. Její činnost, původně spojená s Obranou národa, je zevrubně popsána v podkapitole 2.1.

1.8 ILEGÁLNÍ TISK

Přerovská ON hrála důležitou roli i na poli „informační války“. Bariéry, které nacistický režim stavěl do cesty volnému šíření zpráv ze zahraničních zdrojů, byly překonávány různým způsobem. V počáteční fázi okupace do vypuknutí války k tomu byly používány zejména francouzské, polské i jiné noviny, které zaměstnanci pošty odebírali ze zásilek určených různým institucím. Cílem bylo získat okupační cenzurou nezkreslené informace. Tyto noviny pak byly dokonce často vyvěšovány spolu s protektorátním tiskem např. v restauracích. Jiným informačním zdrojem byl odposlech vysílání zahraničních rozhlasových stanic, který pro přerovskou ON prováděl zejména zaměstnanec Středomoravských elektráren František Arnošt. Získané zprávy pak byly na několika místech v Přerově opisovány, rozmnožovány a distribuovány spolehlivým vlastencům ve městě i okolí.^{40/}

Přerovská ON dostávala ilegální tisk i od jiných odbojových skupin. Jan Ulman do Přerova vozil z Prahy mj. ilegální časopisy „V boj“ a „ISNO“ a ve sklepě budovy hlavního nádraží v Přerově existovala i regionální rozmnožovna ilegálního tisku, kterou řídil již zmíněný železniční zaměstnanec Augustin Bečák. Za pomoci spolehlivých spolupracovníků pak docházelo k distribuci získaných materiálů po jednotlivých přerovských železničních pracovištích i v místních průmyslových závodech. Část tisku se zejména díky železničářům a pracovníkům nádražní pošty dostávala i do jiných měst – Hodonína, Holešova, Bystřice pod Hostýnem, Hulína, Kroměříže, Šumperka aj. I zde velmi často docházelo k místnímu rozmnožování.^{41/}

Od listopadu 1939 se Přerov stal jednou ze dvou nejdůležitějších prepážek v distribuční síti dalšího významného ilegálního časopisu s názvem „Český kurýr“, jehož hlavním pražským organizátorem byl redaktor Venkova Rostislav Korčák. Do vydavatelského okruhu kolem R. Korčáka patřilo asi 70 lidí, z nichž většina pracovala i v jiných odbojových skupinách. První číslo Českého kurýra vyšlo 10. listopadu 1939 a poslední 30. září 1941, celkem se podařilo vydat 25 čísel tohoto ilegálního časopisu v souhrnném počtu asi 30 tisíc výtisků.

Přerovskými spolupracovníky Českého kurýra byli zaměstnanec zásobárny Českých drah Václav Čurda a od léta 1940 i Augustin Bečák, kteří zajišťovali jeho rozmnožování a distribuci nejen v oblasti přerovského železničního uzlu, ale i na Olomoucku, Ostravsku a dokonce i na některých místech Slovenska. Rozmnožovací a distribuční síť Českého kurýra přežila údery nacistických bezpečnostních složek proti Obraně národa v letech 1939–1940 a její činnost skončila až v září roku 1941 v souvislosti se zatčením R. Korčáka a některých jeho spolupracovníků.^{42/}

1.9 ORGANIZACE TAJNÝCH PŘECHODŮ HRANIC

Spoje, jimiž ilegální organizace zabezpečovaly dopravu ilegálního tisku, se často využívaly i pro přepravu osob přes protektorátní hranice, která byla mimořádně důležitá pro formování vojenské i politické složky československého zahraničního odboje. Mezi ty, kteří prchali za hranice, patřili i lidé ohrožení zatčením nebo rasovou perzekucí. V moravském zemském velitelství ON měl přepravu osob do zahraničí na starosti kapitán generálního štábu Jaroslav Gardavský, přechody hranic byly ve velké míře organizovány zejména krajskými velitelstvími ON v Ostravě a v Uherském Hradišti. Výrazný podíl na ilegálních přesunech z protektorátu přes Slovensko do Polska měli členové Sdružení československých dobrovolců z let 1918–1919, kteří se v létě 1939 výrazně zapojili do činnosti Obrany národa.^{43/}

V Přerově i na tomto úseku ilegální činnosti výrazně působil okruh spolupracovníků kolem F. Skopala, který spolupracoval s odbojovými centry v Brně, Praze i v jiných místech. Zpočátku směřovali uprchlíci z Protektorátu Čechy a Morava zejména do Polska, přičemž Přerov zde hrál díky svému dopravnímu napojení na Ostravsko roli důležitého mezičlánku. Po vypuknutí války se klíčovou stala trasa přes Slovensko a Maďarsko do Jugoslávie. F. Skopal tuto trasu pod falešnou obchodní záminkou absolvoval a navázal přitom důležité kontakty, o které se mohly převáděné osoby opřít (mj. se setkal i s jugoslávským konzulem v Bratislavě). Ve vztahu k Jugoslávii přerovští sokolští pracovníci nevstupovali na

úplně neznámou půdu, protože mohli navázat na rozsáhlé styky, které před okupací přerovský Sokol udržoval se sokolskými organizacemi v Jugoslávii.

Rozsah přechodů organizovaných okruhem odbojářů kolem F. Skopala byl značný – přes něj např. uskutečňovali vedoucí představitelé Zbrojovky Brno doktor J. Kocman a inženýr K. Staller odchody významných průmyslových odborníků a dalších specialistů.^{44/} Přitom opět hrály významnou úlohu osobní vztahy, protože J. Kocman v Přerově před válkou určitou dobu žil a měl významný podíl na začlenění přerovské Optikotechny do koncernu Zbrojovky Brno.

Další přechody F. Skopal realizoval v napojení na pražské centrum ON, konkrétně na jeho „exportní“ skupinu, vedenou majorem Jaroslavem Kašparem-Pátým. Příchod převáděných osob do Přerova zabezpečovali zejména zaměstnanci vlakové pošty O. Pour, R. Smutek a F. Rendl. V Přerově samém byli uprchlíci vybavováni šatstvem, penězi a falešnými dokumenty (v některých případech např. legitimacemi Klubu českých turistů). Do této činnosti byla zapojena celá řada přerovských odbojářů – mj. J. Polách, B. Zedníček, MUDr. V. Skalák, MUDr. J. Lacina, Š. Klein, J. Bejr, J. Havránek a další. Peníze pro uprchlíky byly poskytovány jednak ze zdrojů přerovských finančních ústavů, jednak i od soukromých osob.^{45/}

Z Přerova vedla trasa převáděných osob na jihovýchodní Moravu, na níž byl dalším záchytným bodem Lipov u Veselí na Moravě. Zde byl hlavním organizátorem přechodů učitel Jaromír Hlubík, kapitán v záloze. Uprchlíci se do Lipova dostávali buď přímo, když je z Přerova převáželi po železnici R. Smutek či bývalý rotmistr čs. armády František Janík (krycím jménem Malý), nebo jejich cesta vedla oklikou přes Bystřici pod Hostýnem.

Do této mezistanice často doprovázel převáděné osoby místní učitel Bohuslav Jurášek, který je v Přerově přebíral od F. Skopala nebo jeho zástupce. V Bystřici pod Hostýnem se o uprchlíky postarali Skopalovi spolupracovníci Karel Bubeníček a Oldřich Dolák a pak je B. Jurášek odvážel vlakem po trase Hulín–Staré Město u Uherského Hradiště–Veselí nad Moravou do Lipova, kde je převzal okruh spolupracovníků kolem J. Hlubíka a zabezpečil převedení na Slovensko.

O rozsahu uskutečněných přechodů je možné si udělat aspoň částečnou představu ze svědectví B. Juráška, který ve své poválečné zprávě uvedl, že doprovázel asi

17 jednočlenných nebo dvoučlenných skupin. Konečným východiskem k přechodu hranic na Slovensko pak byly obce Malá Vrbka a Hrubá Vrbka nedaleko Lipova.^{46/} Na Slovensku uprchlíkům poskytovali pomoc příbuzní a známí přerovských odbojářů, resp. Přerované usedlí zejména v Bratislavě. Jedním z opěrných bodů v tomto městě byla restaurace Plzeňský dvůr.

Popsaná trasa na Slovensko nebyla ovšem jediná možná, další přechody realizované za účasti přerovské ON se uskutečňovaly v prostorech Bylnice, Vnorov, Hodonína a na Valašsku. I zde byly využívány osobní a příbuzenské vztahy přerovských odbojářů s místními občany, např. v Hodoníně byli do pomoci uprchlíkům zapojeni příbuzní přerovského drogisty P. Bezděka, v Bylnici zase příbuzní O. Poura a R. Smutka.

Vybudování přechodových tras do zahraničí umožnilo opustit protektorát řadě vlastenců, kteří byli odhodláni bojovat za národní svobodu se zbraní v ruce v exilové armádě. Jen ze samotného Přerova pocházelo 114 příslušníků čs. zahraničních jednotek, z nichž 15 položilo v boji své životy.^{47/} Za pomoci přerovského odboje odcházeli do emigrace i některé významné politické a vojenské osobnosti – zmiňováni jsou zejména generálové Antonín Hasal a Jaroslav Čihák-Znamenáček, jehož útěk za hranice se uskutečnil v průběhu ledna 1940.^{48/}

Na přelomu let 1939 a 1940 zasadilo gestapo Obráně národa drtivý úder, který se samozřejmě projevil i v činnosti skupin organizujících přechody hranic. Na konci ledna 1940 uprchl z protektorátu J. Hlubík a o něco později došlo i k útěku vedoucího pražské „exportní skupiny“ ON Jaroslava Kašpara-Pátého. Vzhledem k tomu, že vlna zatýkání se dotkla i některých kanálů používaných uprchlíky při přechodu hranic, bylo nutné vybudovat nové. Mj. i proto bělehradská skupina čs. odboje vedená majorem Jaroslavem Hájíčkem a majorem Jaroslavem Kašparem-Pátým vyslala v druhé polovině března 1940 do protektorátu kurýra Jana Zemka, který 26. března 1940 navštívil v Přerově F. Skopala, předal mu dopisy od vedení bělehradské skupiny a instrukce pro organizaci přechodů hranic.^{49/}

Po Hlubíkově útěku došlo k určitým změnám v ilegální činnosti i z iniciativy domácích odbojářů. Rotmistr František Janík si do Lipova pozval na schůzku své přerovské spolupracovníky J. Polácha, R. Smutka, B. Zedníčka a Jana Skopala (syn F. Skopala). Zdá se, že někdy v téže době navštívili F. Skopala v Přerově dva důstojníci z pražského ústředí ON,

z nichž jeden vystupoval jako major Pobera. Toto krycí jméno používal podplukovník Josef Mašín, jeden z čelných představitelů „druhé garnitury“ vedení Obrany národa.^{50/}

V následujícím období činnost přerovských odbojových skupin při zajišťování přechodů hranic pokračovala a nepřerušilo ji ani zatčení F. Skopala v květnu 1940. Jeho úlohu převzal do značné míry poštovní asistent R. Smutek a těžiště odbojové práce se přesouvalo z narušené struktury Obrany národa na ilegální buňky napojené na Petiční výbor Věrní zůstaneme, se kterými ovšem řada bývalých členů ON spolupracovala. Úlohu spojky mezi Prahou, Přerovem a jihovýchodní Moravou plnil v této době zejména rotmistr F. Janík, který vozil instrukce, letáky, ilegální tisk a sabotážní materiál. Gestapo tato spojení odhalilo až na konci roku 1941 a 26. října tohoto roku provedlo zatýkání v Lipově. Do jeho rukou tehdy padl i F. Janík. V přímé souvislosti tímto úderem gestapa došlo v Přerově o několik dní později 6. listopadu k zatčení R. Smutka, který byl 22. prosince 1941 odsouzen stanným soudem v Brně k trestu smrti a 7. května 1942 popraven v koncentračním táboře Mauthausen. Složitěji se vyvíjely osudy F. Janíka, který určitou dobu působil ve službách gestapa jako konfident a po válce byl za tuto svoji činnost souzen.^{51/}

1.10 SABOTÁŽNÍ ČINNOST

I když se Obrana národa zaměřovala v první řadě na přípravu všeobecného povstání proti okupantům, měla v její aktivitě své místo i sabotážní a diverzní činnost (tzv. cukrářství), a to zpočátku zejména jako forma udržování „bojové morálky“ vlastních členů. V centrálním vedení Obrany národa měl „cukrářství“ na starost generál Jaroslav Čihák. Význam této formy odbojové činnosti se pronikavě zvýšil po porážce Polska, kdy se začalo ukazovat, že probíhající válečný konflikt bude dlouhodobější záležitostí. Asi nejproslulejší aktivitu v tomto směru vyvíjela skupina tzv. Tří králů kolem pplk. Josefa Balabána, pplk. Josefa Mašína a štkpt. Václava Morávka.^{52/}

Aby gestapo nebylo předčasně upozorněno na existenci odbojové organizace a nebyly dávány záminky k rozsáhlým represivním opatřením, preferovala ON zejména tzv. nepostizitelné sabotáže, u kterých bylo velmi obtížné určit okruh původců a místo provedení

a často nebylo vůbec zřejmé, že jde o sabotáž. Vhodným prostředím pro tuto formu odporu byly železniční komunikace, a proto se i na Přerovsku do této činnosti zapojovali především železničáři a zaměstnanci nádražní pošty.

Při narušování zásobování německé armády a plynulosti železničního provozu bylo používáno několik způsobů. Jedním z nich bylo vkládání smirkového prášku obaleného voskem do ložisek nákladních vagónů. Působením tepla vosk po určité době roztál a smírek způsobil zadření ložiska. Mezi další používané techniky patřilo polévání citlivých součástí přepravovaného vojenského materiálu kyselinou sírovou a zapalování hořlavého nákladu ve vagónech (seno, sláma, uhlí apod.) pomocí fosforu. Do těchto akcí byli mj. zapojeni přerovští železničáři A. Bečák a Karel Panák.^{53/}

Roli inspirátora těchto akcí hrál ve značné míře F. Skopal, který své spolupracovníky zásoboval speciálními zápalnými náložemi se zpožděným účinkem. Tyto nálože, které do Přerova vozili zejména R. Smutek a F. Janík, byly používány proti nákladům přepravovaným po železnici nejen v samotném Přerově, ale F. Skopal je dodával i odbojářům v Bystřici pod Hostýnem. Sám účinky jedné z nich vyzkoušel na menším stohu slámy v Dluhonicích, který byl v jeho vlastnictví.

Nacisty poměrně značně znepokojovala i jiná forma sabotážní činnosti na železnici – poškozování vagónových brzdových hadic.^{54/} Prezidiální spisy Okresního úřadu Přerov obsahují za období 1939–1945 celkem 47 hlášení o zjištění této závady v železničních stanicích na území přerovského politického okresu, z toho 17 v roce 1941.^{55/}

I když se dá předpokládat, že zčásti tato poškození vznikla mimo Přerovsko a na jeho území byla pouze zjištěna a v některých případech nešlo snad o sabotáže, ale o závady vzniklé „přirozeným“ způsobem (opotřebením, vadou materiálu apod.), služebny gestapa v Olomouci a Přerově po pachatelích těchto znepokojivých událostí pátraly, ale neúspěšně. I tuto sabotážní činnost je nutno připsat zejména na konto odbojových buněk složených ze železničních zaměstnanců.

1.11 PRVNÍ NARUŠENÍ SÍTÍ NACISTY

Rozsáhlá organizační i jiná aktivita Obrany národa nemohla dlouhodoběji unikat pozornosti nacistických bezpečnostních sil. Na Přerovsku došlo k prvnímu narušení činnosti ON už na začátku léta 1939, když byl 30. června v Optikotechně zatčen pro distribuci letáků člen ilegální organizace Alois Sokol. V červnu 1940 byl za tuto činnost odsouzen Lidovým soudním dvorem v Berlíně k dvanácti letům vězení. Dále se ovšem v tomto případě zatýkání nerozšířilo.^{56/}

Přerova se okrajově dotkl i první cílený úder gestapa proti českému národnímu odboji v srpnu 1939, kdy došlo k odhalení a likvidaci tzv. Schmoranzovy skupiny. Tuto ilegální organizaci vytvořila část bývalých zpravodajských důstojníků čs. armády, kteří byli po demobilizaci přiděleni do funkcí tiskových referentů při jednotlivých okresních úřadech v protektorátu a odtud vyvíjeli špionážní činnost. Hlavním organizátorem skupiny byl šéf tiskového odboru předsednictva ministerské rady dr. Zdeněk Schmoranz.^{57/}

V Přerově se měl stát tiskovým referentem OÚ major Martin Brumla, který sem dorazil v červenci 1939, když předtím obdržel od Z. Schmoranze instrukce pro ilegální zpravodajskou činnost. Na přerovském okresním úřadě ovšem došlo ke komplikacím, protože Brumlův předchůdce JUDr. Jaroslav Jurečka protahoval předání své funkce. Proto když 25. srpna 1939 při hromadném zatýkání členů Schmoranzovy skupiny přijelo gestapo pro tiskového referenta, omylem zatklo J. Jurečku. Major M. Brumla využil získaného času a zničil veškerý kompromitující materiál, takže mu následně nemohla být při vyšetřování prokázána žádná ilegální činnost.^{58/}

V souvislosti s vypuknutím druhé světové války zahájili nacisté v protektorátu 1. září 1939 rozsáhlou preventivní akci Albrecht der Erste, v rámci které bylo zatčeno kolem 2000 potenciálních odpůrců režimu, mezi nimiž byli představitelé českého veřejného a kulturního života, osobnosti z hospodářské oblasti, funkcionáři spolků, kněží apod. Akce měla rovněž silný protižidovský aspekt – značnou část zatčených tvořili právě Židé.

Na rozdíl od předcházející zatýkací akce Mříže (Aktion Gitter) v březnu 1939, která se na Přerovsku omezila jen na několikadenní zadržení postižených osob, při akci Albrecht der Erste došlo v přerovském politickém okrese k zatčení 12 osob (jedenácti z Přerova, jedné

z Kojetína, sedm z nich patřilo k židovské menšině), které byly internovány v objektech bývalých železáren ve Štěpánově u Olomouce a odtud vesměs poslány do koncentračních táborů.^{59/} Mezi zatčenými byl i starosta Sokola Přerov Silvestr Pleva, jeden z hlavních organizátorů činnosti ON na Přerovsku, který byl po internaci ve Štěpánově poslán do koncentračního tábora Buchenwald. Činnost přerovské ON tím ovšem podstatněji ohrožena nebyla, protože Plevovu úlohu převzali okamžitě jeho spolupracovníci, zejména F. Skopal.

1.12 AKCE K 28. ŘÍJNU 1939

K závažnějšímu narušení aktivity přerovské ON došlo 26. října 1939, kdy gestapo na základě udání objevilo jeden z tajných skladů zbraní přerovské ON, který byl umístěn v domě rodiny Vykoukalových v obci Želátovice ležící nedaleko Přerova. Naštěstí i v tomto případě se následky odhalení díky nepatrnému množství nalezených zbraní podařilo minimalizovat a k většímu ohrožení ilegální organizace nedošlo.^{60/}

Přesto měl tento případ pro přerovskou ON závažné následky, protože ochromil její přípravy k oslavám výročí vzniku ČSR. Tento pro český národ tak významný den se stal v českých zemích jakýmsi vyvrcholením předcházejícího vývoje na jaře a v létě 1939, kdy se uskutečnila řada masových kulturních a náboženských shromáždění, které ale v podmínkách nesvobody získávaly národně povzbuzující charakter. Široký ohlas mělo slavnostní přenesení ostatků Karla Hynka Máchy na vyšehradský hřbitov ve dnech 6. a 7. května 1939 a podobný význam získalo i uctění památky Bedřicha Smetany uskutečněné 11. května 1939 u jeho hrobu na Vyšehradě. Duch národní jednoty se projevil i v řadě církevních poutí a slavností, silně vlastenecký náboj měly i oslavy památky mistra Jana Husa.^{61/}

Na Přerovsku tato atmosféra našla svůj odraz zejména v rozsáhlé účasti místního obyvatelstva při církevních poutích na Velehradě, Radhošti, Svatém Kopečku u Olomouce a Hostýně. V „místním rámci“ se pak 23. června 1939 uskutečnila tradiční „ževnostenská pout“ ke kapli Panny Marie v obci Vinary nedaleko Přerova, na kterou se dostavilo kolem osmi tisíc osob, čímž byl několikanásobně převyšena běžný počet účastníků této slavnosti v době před nacistickou okupací. Mnohem výraznější politický podtext měla tichá

manifestace v přerovském městském parku Michalov, které se 28. května 1939 – na den 55. narozenin Edvarda Beneše – zúčastnilo asi dva tisíce osob.^{62/}

Na 28. říjen 1939 se přerovská ON pečlivě chystala, v druhé polovině října došlo i k rozhovorům s ilegální organizací KSČ o součinnosti v této záležitosti. Plán přerovských odbojových skupin předpokládal nošení slavnostních součástí oděvů (kravaty), zapálení ohňů na kopcích v okolí Přerova a vystřelení osvětlovacích raket. Protinacistické smýšlení obyvatelstva mělo být demonstrováno přebarvením německých nápisů na směrových tabulích a namalováním propagačních hesel na výpadových ulicích z Přerova. Rovněž se předpokládala rozsáhlá distribuce ilegálního tisku a letáků.^{63/}

Již zmíněné prozrazení úkrytu zbraní v Želátovicích tyto přípravy narušilo a utlumilo, protože zpočátku nebylo jasné, do jaké míry je podzemní organizace ohrožena. K obezřetnosti vybízelo i to, že v této době probíhalo zatýkání v řadách Obrany národa v nedalekých Hranicích. Proto např. Karel Rosmus na příkaz pplk. S. Weinsteina opustil Přerov a události 28. října 1939 prožil v Praze. Z akcí plánovaných na tento den se v Přerově podařilo realizovat jen část – došlo k vypálení několika raket a na některých místech ve městě se objevily protinacistické nápisy. Není divu, že vzhledem k původním záměrům byl skutečný průběh 28. října 1939 v Přerově hodnocen vedením ON jako nezdar.^{64/}

Dá se předpokládat, že určitou roli při tomto neúspěchu sehrály i spory, které tehdy existovaly uvnitř přerovského okresního velení ON. Jak už bylo uvedeno, vyslal krajský velitel ON pplk. S. Weinstein v září 1939 do Přerova kapitána Evžena Vašíčka, aby převzal vedení přerovského okresu, a následně pak došlo k rozporům mezi E. Vašíčkem a dalšími členy přerovského okresního velení ON. Vnější příčinou těchto neshod byly seznamy členů podzemní organizace, které si prý E. Vašíček vyžádal, je ale takřka jisté, že v pozadí bylo i roztrpčení, které přerovští odbojoví pracovníci pociťovali, protože jmenování E. Vašíčka do velitelské funkce v přerovské ON se dalo interpretovat jako nedůvěra krajského velení k jejich práci.^{65/} V téže době ovšem docházelo k personálním výměnám i v rámci jiných velitelství ON – např. na Ostravsku – takže je zřejmé, že spíše než o nedůvěru šlo o výraz určitých koncepčních změn, které se projevovaly v činnosti ON a které souvisely se snahou o aktivizaci činnosti odbojové organizace po vypuknutí válečného konfliktu.

V Přerově se Vašíčkovým hlavním spolupracovníkem stal PhMr. František Kočí, nadporučík v záloze, který se ve velké míře angažoval při opatřování výbušnin a pohonných hmot pro potřeby ilegální organizace. Začátkem listopadu 1939 dostal E. Vašíček od krajského velitelství ON v Olomouci úkol, aby prohloubil spolupráci s jinými odbojovými organizacemi v Přerově, zejména se skupinou členů sociálně demokratické strany (tj. PVVZ) a rovněž i s komunisty.

Přes PhMr. F. Kočího si E. Vašíček domluvil schůzku s členem PVVZ Oldřichem Pourem, na které byly projednány zásady vzájemné spolupráce. O. Pour na této schůzce prohlásil, že sice osobně zná řadu místních komunistických funkcionářů, ale v současné době neví nic o činnosti ilegální KSČ. Je zřejmé, že spolupráce mezi národní a komunistickou větví odboje se v tomto období spíše oslabovala, a proto nedošlo ani ke kontaktům mezi E. Vašíčkem a členy ilegální KSČ.

Rovněž se neuskutečnila aktivizace sítě Obrany národa v prostoru Bystřice pod Hostýnem, kterou prostřednictvím E. Vašíčka plánovalo krajské vedení ON v Olomouci.^{66/} V tomto případě byl ovšem důvodem rozsáhlý zásah německých bezpečnostních složek proti sítím národního odboje v protektorátu.

1.13 TĚŽKÉ ÚDERY GESTAPA PROTI OBRANĚ NÁRODA

Ačkoliv již v předcházejícím období došlo k dílčímu narušení struktur národního odboje v protektorátu, rozsáhlý průlom nacistických bezpečnostních složek byl zahájen v průběhu listopadu 1939, kdy se brněnskému gestapu podařilo po zadržení člena Zemského národního výboru Františka Šmída proniknout do ZNV a odhalit jeho složení. Vladimír Helfert byl zatčen 14. listopadu, Jan Uher, Oldřich Blažek a Fráňa Ptašinský 20. listopadu a do ledna 1940 byli dopadeni i ostatní členové tohoto orgánu.^{67/}

Stejná katastrofa postihla souběžně i moravské zemské velitelství ON. Do rukou gestapa postupně padli Čestmír Jelínek, Ladislav Kotík, Jaroslav Gardavský a mnozí další, generál Bohuslav Všeticka byl zatčen 29. února 1940.^{68/} Z Brna se zatýkání přelilo do jednotlivých moravských regionů a rovněž i do Čech. Podle hlášení říšskému ministerstvu

spravedlnosti v Berlíně ze 4. dubna 1940 se počet dosud zatčených členů Obrany národa v protektorátu pohyboval kolem 1500 osob, z toho 900 na Moravě.^{69/} Tímto zatýkáním byla rozrušena velitelská struktura ON, a to až do úrovně okresů.

Úder podzemním organizacím se pochopitelně projevil i v olomouckém kraji. Olomoucká služebna gestapa vytvořila pro vyšetřování činnosti ON zvláštní komando, jehož členy byli gestapáci Scheuringer, Hauser, Ressman, Hummel, A. Petr, J. Petr a Hündgen.^{70/} I na Olomoucku byla organizace Obrany národa narušena nejdříve „shora“, když byl 20. listopadu 1939 zatčen pplk. S. Weinstein a po něm další představitelé krajského velitelství ON.

Začátkem prosince 1939 se začalo zatýkat i na Přerovsku, přičemž zpočátku byli postiženi zejména bývalí aktivní důstojníci čs. armády zapojení ve velitelských funkcích v Obraně národa, kteří měli přímé vazby na olomoucké krajské velení ON. Dne 4. prosince 1939 byl v Přerově zatčen kapitán E. Vašíček, a to ve stejné době jako jeho bratr Rudolf v Olomouci. O den později byl zatčen kapitán Karel Brožek a 11. prosince si gestapo přišlo i pro Vašíčkova předchůdce ve funkci okresního velitele ON npor. Mariana Motáně.

Další vývoj událostí napovídá, že gestapo tehdy sice díky vyšetřování na „vyšších úrovních“ Obrany národa znalo jména důstojníků stojících v čele přerovské ON, ale chyběly mu přesnější údaje o jejich činnosti. Tím je možno vysvětlit, proč někteří zatčení byli v průběhu roku 1940 propuštěni (M. Motáň počátkem března a K. Brožek v prosinci 1940).

V situaci, kdy zatýkání postihovalo stále větší okruh osob, se někteří z ohrožených ilegálních pracovníků rozhodli odejít za hranice. Z osob angažovaných v činnosti přerovské Obrany národa zvolil toto řešení Rudolf Lukašík, který se dostal do ohrožení v souvislosti se zatčením krajského velitele ON v Moravské Ostravě pplk. E. Klímka, k němuž došlo 23. listopadu 1939. Rudolf Lukašík byl s pplk. Klímkem v úzkém odbojovém spojení, a proto za pomoci F. Skopala na přelomu listopadu a prosince 1939 uprchl přes Nový Hrozenkov na Slovensko a odtud přes Maďarsko do Jugoslávie. Poté se přesunul s transportem čs. důstojníků přes Turecko do Francie.^{71/} K odchodu za hranice se rozhodl po zprávě o zatčení kapitána E. Vašíčka i jeho hlavní přerovský spolupracovník PhMr. František Kočí, který pro svůj útěk využil přechodové trasy zorganizované R. Smutkem a J. Hlubíkem.

Rozbití Zemského národního výboru a velitelských struktur Obrany národa na Moravě vyřadilo značnou část spojení F. Skopala na vyšší odbojová centra, přesto ale činnost jeho odbojové skupiny mohla pokračovat dál. Podle obžalovacího spisu se F. Skopal právě tehdy přes rotmistra F. Janíka zkontaktoval s ústředím „druhé garnitury“ Obrany národa v Praze (viz již zmíněná návštěva majora „Pobery“ v Přerově).^{72/}

1.14 DEFINITIVNÍ ROZBITÍ STRUKTURY ON

V březnu 1940 zasáhla střední Moravu nová vlna zatýkání, která tentokrát postihla organizaci ilegální KSČ. Nacistickým bezpečnostním složkám se podařilo proniknout do struktury komunistického odboje nejdříve na Prostějovsku a odtud se úder přenesl i na Olomoucko, Přerovsko a Kroměřížsko.^{73/}

Při vyšetřování činnosti přerovského ilegálního OV KSČ narazilo gestapo i na stopy spolupráce komunistů a Obrany národa při přípravě oslav 28. října 1939. Vzhledem k tomu, že tuto spolupráci projednával ze strany ON právě František Skopal, došlo 27. května 1940 k jeho zatčení na schůzi přerovské městské rady.^{74/}

Zpočátku gestapo nepřisouvalo Skopalově osobě příliš velkou důležitost, byl držen v mírném režimu ve věznici okresního soudu v Přerově a jeho příbuzní ho mohli volně navštěvovat, situace se ale změnila po další rozsáhlé vlně zatýkání, která postihla už tak silně narušenou síť Obrany národa na jaře a v létě 1940. Gestapu se tehdy podařilo odhalit i tajný sklad zbraní ON ve Věrovanech a narazit i na další stopy, které vedly do Přerova od vyšších center odboje. Výsledkem bylo obnovení vyšetřování činnosti přerovského vojenského velení ON a rovněž rozbití místní politické skupiny Obrany národa.

V srpnu 1940 byl znovu zatčen npor. M. Motáš a po jeho výsleších gestapo přikročilo v průběhu srpna a září k zadržení ostatních členů okresního vedení ON – K. Rosmuse, R. Bdinky, A. Svozila a J. Paseky. I tentokrát se ovšem podařilo převážný rozsah činnosti přerovské ON utajit, a tak když po dvouletém vyšetřování tito odbojáři stanuli před Vrchním zemským soudem ve Vratislavi, byly výsledné rozsudky z 26. srpna 1942 v kontextu doby poměrně mírné: Marian Motáš sedm let káznice, Karel Rosmus pět let, Richard Bdinka tři

roky. Adolf Svozil a Jan Paseka byli na konci roku 1942 bez soudu propuštěni.^{75/} V souvislosti s opatřováním zbraní pro ON byl rovněž v září 1940 zatčen stavební technik Okresního úřadu Přerov Miloš Písařík, který 13. března 1942 zahynul v koncentračním táboře Mauthausen.

Na rozdíl od představitelů okresního vojenského vedení se osudy členů přerovské politické skupiny ON vyvíjely mnohem tragičtěji. Gestapu se podařilo odhalit jejich napojení na sokolskou odbojovou skupinu v Olomouci, jejíž vedoucí členy – O. Smrčku a M. Václavíka – zatklo v srpnu 1940. Už předtím byl v Přerově 27. července 1940 po dramatické honičce spojené s přestřelkou dopaden Jan Ulman.

V rámci vyšetřování činnosti přerovské politické skupiny ON byli do věznice krajského soudu v Olomouci převezeni F. Skopal a z koncentračního tábora Buchenwald Silvestr Pleva. Na začátku srpna 1940 byl zatčen i Skopalův zástupce v odbojové organizaci Miloš Sum. I v případě členů přerovské politické skupiny ON se ovšem gestapu nakonec podařilo zjistit jen menší část jejich skutečné odbojové práce, zejména organizační napojení na vyšší centra ON a částečně i zpravodajskou činnost. Gestapo sice tušilo Skopalovu účast na ilegálních přechodech hranic, ale nakonec mu prokázalo pouze pomoc při odchodu nadporučíka letectva Stanislava Příbyla, zaměstnance Zbrojovky Brno, kterého zatklo v Rakousku.^{76/} Díky statečnosti F. Skopala, jenž při vyšetřování uváděl pouze jména těch, kteří už byli zatčeni, v emigraci nebo v ilegality, zůstala většina jeho spolupracovníků neodhalena.

Zatčení členové Skopalovy odbojové skupiny nakonec nebyli ani společně souzeni. Silvestr Pleva byl vzhledem k svému vážnému zdravotnímu stavu převezen z Vratislavi do věznice Mírov, v níž 8. listopadu 1941 zemřel na TBC plic. Záležitost Františka Skopala měla být původně projednávána dohromady s případem členů přerovského okresního vojenského vedení ON, ale nakonec byl F. Skopal přiřčen k olomouckým sokolským funkcionářům O. Smrčkovi a M. Václavíkovi, společně s nimi 4. listopadu 1942 odsouzen Lidovým soudním dvorem v Berlíně k trestu smrti a 12. března 1943 ve Vratislavi popraven. Jan Ulman byl popraven 17. července 1942 v Kounicových kolejích v průběhu 2. stanného práva,^{77/} Miloš Sum byl vězněn do října 1942 a pak propuštěn.^{78/}

Třetí přerovskou strukturou Obrany národa, která doplatila na propojení s vyššími centry odboje, byla Řehůrkova poštovní skupina. Na přelomu června a července 1940 byli

její členové pozatýkáni a 22. února 1943 odsouzeni k dlouholetému vězení. Z této skupiny zahynuli poštovní tajemník Antonín Šámalík (16.3. 1944 v Breslau) a poštovní adjunkt Jaroslav Koplík (27.6. 1942 v Neumünsteru).^{79/}

Tyto soudní procesy tvořily jen malou částí zúčtování nacistické justice se zatčenými členy českého národního odboje. Členové Obrany národa byli souzeni především Lidovým soudním dvorem v Berlíně a jejich činnost byla vesměs kvalifikována jako velezrada a zemězrada. Vedoucí představitelé moravského zemského velení ON – B. Všetička, Č. Jelínek, L. Kotík a J. Gardavský – byli odsouzeni tribunálem tohoto soudu 27. listopadu 1941 k trestu smrti a popraveni 19. srpna 1942 v Berlíně-Plötzensee. Tentýž osud potkal 26. srpna 1942 Jana Vignatiho a Vítězslava Mečíře a 24. září tého roku představitele ostravského krajského velení ON v čele s pplk. Edmundem Klímkem. Olomoucký krajský velitel ON pplk. Svatopluk Weinstein byl popraven 29.6. 1943 ve Vratislavi.^{80/}

Mnoho příslušníků Obrany národa a Zemského národního výboru se stalo také obětí represí po vyhlášení 1. stanného práva – např. už 28. září 1941 byli v Praze popraveni ústřední velitel ON generál Josef Bílý Bílý a zemský velitel pro Čechy Hugo Vojta, v následujících dnech pak např. pplk. Josef Balabán a celá řada dalších. Stejně postupoval i stanný soud v Brně, který jen mezi 28. zářím a 19. listopadem 1941 odsoudil k smrti 23 členů národního odboje. Před popravčí četou tak mj. stanuli 30. září 1941 profesor Vladimír Groh a zástupce Orla v Zemském národním výboru MUDr. Vojtěch Jílek. Podobně tragické bylo pro členy ON i období 2. stanného práva, během kterého byl mj. v Kounicových kolejích popraven 21.6. 1942 i brigádní generál Otakar Zahálka – poslední zemský velitel ON na Moravě.^{81/}

Po úderech gestapa, které na konci roku 1939 a v létě 1940 vyřadily vedoucí představitele, byla aktivita přerovské Obrany národa ochromena. Na významu získala zejména podpora rodin vězňených, kterou ve značné míře organizovala náčelnice přerovského Sokola Anna Řezníčková a městský strážník Rajmund Polišínský. Pro tyto účely byl už na počátku okupace zřízen hlavně z iniciativy funkcionářů Sokola finanční fond, který byl dotován dary z celého okresu a do něhož byly zapojeny i přerovské finanční ústavy – Občanská záložna, Moravská banka a Úvěrový spolek.^{82/}

Definitivní konec pro strukturu přerovské Obrany národa znamenaly události z října 1941, kdy bylo v rámci tzv. akce Sokol v protektorátu zatčeno asi 1500 představitelů této národní a tělovýchovné organizace, včetně členů ústředního vedení, župních vedoucích a některých funkcionářů sokolských jednot.^{83/} Na Kroměřížsku, Hranicku a Přerovsku bylo takto postiženo asi 100 osob. I když tentokrát šlo o frontální úder nacistů proti Sokolu jako takovému než o cílené ničení odbojových sítí, zasadilo toto zatýkání konečnou ránu činnosti přerovské Obrany národa. Postižen jím byl totiž zejména „střední velitelský článek ON“, tj. sokolští funkcionáři, kteří byli buď přímo zapojeni do organizační práce ON a představovali spojení mezi okresním velením a místními skupinami, nebo se s nimi aspoň perspektivně počítalo pro řízení bojových akcí ve chvíli připravovaného povstání.

V Přerově bylo v rámci této akce zatčeno 17 a v Kojetíně 7 funkcionářů Sokola. Někteří byli po určité době propuštěni, ale značná část byla transportována do koncentračního tábora Osvětim, v němž velice brzy našla smrt. Z Přerova takto zahynuli Jan Bačák, Karel Beňa, František Chmelař, Antonín Kamelandr, Hubert Sekera a Zdeněk Calábek, z Kojetína Jan Šenk, Josef Bajer a Jindřich Riegl.^{84/}

1.15 NÁSTUPNICKÉ ORGANIZACE OBRANY NÁRODA

Přes citelné ztráty, které Obrana národa na Přerovsku v období let 1939–1941 utrpěla, se gestapu nikdy nepodařilo získat celkový obraz ilegální organizace. Jak už bylo uvedeno, zatýkáním byly postiženy zejména ty složky ON, které byly přímo napojeny na vyšší odbojová centra. Řada aktivních spolupracovníků ON zůstala ale neodhalena a mohla se podílet na činnosti jiných odbojových organizací, zpočátku zejména Petičního výboru Věrní zůstaneme a tzv. Moravské pětky, jejichž činnost je popsána v 2. kapitole této práce. Zatýkání se nedotklo ani většiny místních skupin ON.

V dalším průběhu okupace se postupně aktivizovaly i další složky tvořící původně páteř přerovské Obrany národa. V sokolském prostředí se pokoušel odbojovou činnost oživit člen ústředí Československé obce sokolské Evžen Penniger, jehož hlavním kontaktem v Přerově byl sokolský funkcionář Vincenc Křístek.^{85/} Po Pennigerově zatčení zde pak od první

poloviny roku 1941 operovala celostátní odbojová organizace Jindra, jejímž vedoucím představitelem byl profesor Ladislav Vaněk, který se na střední Moravě i určitou dobu ukrýval (viz podkapitola 3.5). Skupina Jindra na Přerovsku vyvíjela činnost do října 1942, kdy gestapo zahájilo zatýkání jejích představitelů, které skončilo až v srpnu 1943.^{86/}

Část místních skupin ON na Přerovsku byla podchycena odbojovou organizací Lvice, která přímo navazovala na koncepci „podzemní armády“ Obrany národa (viz podkapitola 3.2).

Nejpozději se aktivizovala původní důstojnická složka Obrany národa. Stalo se tak v roce 1944 v souvislosti s napojením na západní paraskupinu CLAY, která seskočila 12. dubna 1944 na Holešovsku a po svém uchycení vytvořila na východní Moravě rozsáhlou zpravodajsko-vojenskou organizaci. Součástí organizace CLAY se stala i přerovská odbojová skupina s krycím jménem Kamil, která byla složená vesměs z bývalých aktivních a záložních důstojníků a poddůstojníků čs. armády. V instrukcích, které měla CLAY pro svoji činnost, hrály opět jako u ON důležitou úlohu plány vojenského vystoupení proti nacistickým okupantům. Jako velitel této akce pro oblast východní Moravy byl určen již zmiňovaný plukovník generálního štábu František Rakovčák.^{87/}

Později po přerušení spojení s výsadkem CLAY skupina Kamil pod novým názvem Viktor od ledna 1945 spolupracovala s partyzánskými skupinami 1. čs. brigády Jana Žižky, které operovaly v Hostýnských horách. Pro potřeby partyzánského hnutí byla využita část materiálu shromážděného původně v počátcích okupace Obranou národa. Řada bývalých členů ON se také 1. května 1945 zúčastnila povstání v Přerově a osvobozovacích bojů v závěru války.

Při zpětném hodnocení významu Obrany národa je zřejmé, že předpoklady, ze kterých vedení této odbojové organizace při jejím budování v roce 1939 vycházelo, se naplnily jen částečně, a to způsobem, který nedával naději na úspěšnou realizaci základního poslání ON – tj. být hlavní silou při obnovování československé státnosti. Přesto činnost Obrany národa v letech 1939–1940 vytvořila určitý rámec, ve kterém mohlo české odbojové hnutí působit i za změněných podmínek v dalších fázích okupace.

2 ODBOJOVÉ SKUPINY PVVZ A MORAVSKÉ PĚTKY NA PŘEROVSKU

2.1 STRUKTURA PVVZ NA PŘEROVSKU A POČÁTKY JEHO ODBOJOVÉ ČINNOSTI

Důležité místo v českém protinacistickém hnutí odporu v počáteční fázi okupace zaujímala odbojová organizace Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ), která představovala v jeho spektru levicově demokratickou složku. PVVZ se začal vytvářet na jaře roku 1939 a jeho základnu i vedoucí kádry tvořili zejména pracovníci z okruhu Dělnické akademie (např. filozof a politolog Josef Fischer, národohospodář Wolfgang Jankovec), YMCY (právníci Rudolf Mareš a Jaroslav Valenta), svobodných zednářů (JUDr. Karel Bondy), Ženské národní rady (Anna Pollertová, Milada Horáková) aj. Na Moravě patřil k nejdůležitějším organizátorům PVVZ profesor brněnské techniky Josef Grňa, který se v druhé polovině října 1939 setkal s JUDr. Karlem Bondym a s Vojtěchem Čížkem, jednatelem Ústředního spolku čs. profesorů. Na této schůzce dostal Grňa pověření vybudovat síť PVVZ na Moravě.^{1/}

Významnou úlohu v činnosti PVVZ hrály odbojové skupiny železničářů, poštovních zaměstnanců a kovodělníků. PVVZ rozvíjel velice aktivní zpravodajskou a agitační činnost, podílel se na organizování protinacistických akcí (28. říjen 1939), ilegálních odchodů do zahraničí a sabotážní činnosti. Jeho programovou platformou se stal dokument „*Za svobodu, do nového Československa*“, který předpokládal rozsáhlé politické a ekonomické reformy v poválečné ČSR. Struktura PVVZ měla být budována jednak „horizontálně“ (tj. od center do jednotlivých krajů, okresů a měst), jednak „vertikálně“ (skupiny železničářů, poštovních zaměstnanců apod.). V praxi samozřejmě na místní úrovni docházelo – jak uvidíme konkrétně na případě Přerovska – k prolínání obou principů a k překrývání jednotlivých skupin.^{2/}

Na Přerovsku existovalo buněk napojených na jednotlivá centra PVVZ několik, jejich členové byli mezi sebou propojeni příbuzensky (např. Marie Dřevojánková byla sestrou Hermíny Lančíkové a Oldřich Pour švagrem Rudolfa Smutka – viz níže) nebo profesně

(zejména šlo o učitele, poštovní úředníky, železničáře, zaměstnance Středomoravských elektráren a Optikotechny) a také předválečným členstvím ve stejných organizacích (zejména sociálně demokratická strana a Dělnická tělovýchovná jednota, ale i Sokol a Československá obec legionářská).

Lze konstatovat, že značná část neaktivnějších členů PVVZ byla součástí předválečné přerovské politické a kulturní elity. V tomto početně poměrně úzkém okruhu, kde prakticky každý každého znal, byly možnosti konspirace při ilegální práci poměrně ztížené, na druhé straně i pronikání agentů nacistických bezpečnostních složek do tohoto prostředí bylo velmi znesnadněno. Řada přerovských členů PVVZ byla původně zapojena i v jiných odbojových skupinách, zejména v Obraně národa, proto je u řady odbojových akcí – zejména se to týká ilegálních přechodů hranic – prakticky nemožné a v podstatě i neúčelné snažit se zpětně rozlišit, zda byly zabezpečovány přerovskou Obranou národa, sokolskou rezistencí nebo PVVZ.

Mezi neaktivnější skupiny PVVZ na Moravě patřila buňka složená ze členů sociálně demokratické strany, kterou na jaře 1939 založil poslední předokupační starosta Přerova František Lančík. (V některých pramenech a literatuře je tato skupina označována názvem *Nová cesta*, ale tento název vznikl až po válce.) František Lančík sehrál významnou úlohu při odbojové aktivizaci bývalých členů sociálně demokratické strany na Přerovsku, když svolal začátkem června 1939 do lesů nad obcí Veselíčko tajnou schůzku, na níž instruoval spolehlivé funkcionáře této strany o provádění ilegální činnosti, opatřování výbušnin, zpravodajství, distribuci ilegálních tiskovin apod. Této schůzky se mělo zúčastnit zhruba 18 osob.^{3/} Až do svého odvolání z funkce starosty se F. Lančík snažil v Přerově minimalizovat působení místních extrémistických živlů, např. se mu podařilo s pomocí městské policie a s poukazem na nebezpečí rozšíření požáru na sousední zástavbu zabránit plánovanému vypálení místní synagogy.

Zpočátku se Lančíkova odbojová skupina zaměřovala zejména na rozmnožování a distribuci letáků, které byly dodávány z Prahy prostřednictvím železničních zaměstnanců Karla Smělíka a Augustina Bečáka. K rozmnožování těchto ilegálních tiskovin docházelo na cyklostylu, který původně patřil místní organizaci sociálně demokratické strany a nyní byl ukryt v domě Aloise Ryšavého v Újezdci u Přerova. Přes další členy rodiny Lančíkovy se pak

letáky dostávaly ke spolehlivým lidem na Kojetínsku, Lipnicku a Holešovsku.^{4/} V kapitole věnované ON již bylo zmíněno, že Augustin Bečák se společně s dalším přerovským železničářem Václavem Čurdou podíleli i na rozmnožování a distribuci ilegálního časopisu Český kurýr, který byl vydáván v Praze redaktorem Venkova Rostislavem Korčákem.

Odbojová činnost Františka Lančika na Přerovsku ovšem neměla mít příliš dlouhého trvání. V souvislosti s předpokládaným vypuknutím války německé bezpečnostní složky připravovaly zatýkání eventuálních odpůrců nacistického režimu v Protektorátu Čechy a Morava (tzv. akce Albrecht der Erste). František Lančík byl včas varován svým německým známým, že mu hrozí zatčení, a proto se rozhodl uprchnout za hranice. Po krátkém ukrývání v Beskydech přešel za pomoci členů své odbojové skupiny na konci srpna 1939 hranice na Slovensko a přes Maďarsko a Jugoslávii se dostal do francouzského Agde, kde vstoupil do formující se československé zahraniční armády.^{5/} I když on sám unikl z dosahu nacistické moci, za účast v boji proti fašismu zaplatili velmi vysokou cenu jeho rodinní příslušníci. Jeho syn Jaroslav zahynul v noci z 1. na 2. července 1941 jako příslušník 311. čs. bombardovací peruti při náletu na přístav Cherbourg, manželka Hermína Lančíková a dcera Eva byly za odbojovou činnost popraveny v Kounicových kolejích v průběhu 2. stanného práva.

Po útěku F. Lančika za hranice vedli jeho přerovskou odbojovou skupinu učitelka Růžena Stoklásková a vlakmistr Českých drah Karel Smělík. Kromě nich se ilegální práce účastnili ještě další železničář Josef Konečný a revident vlakové pošty Oldřich Pour, který představoval propojení na odbojovou skupinu na přerovské nádražní poště. Z bezpečnostních důvodů byly přerušeny styky s členy bývalých místních organizací sociální demokracie v jednotlivých obcích přerovského okresu, kteří se původně na odbojové práci rovněž podíleli. Zde tedy můžeme zaznamenat poněkud odlišnou koncepci ilegální práce než u Obrany národa, která se naopak snažila rychle vytvořit co nejrozsáhlejší organizaci, a tím logicky zvyšovala nebezpečí svého odhalení.

V náplni odbojové činnosti této přerovské skupiny PVVZ mělo velký význam zejména rozšiřování ilegálních tiskovin, zpravodajská činnost na železnici a v přerovských továrnách a organizování přechodů hranic. V podpůrné činnosti pro rodiny zatčených a popravených se angažovali zejména přerovská učitelka Anna Šimková a její manžel František Šimek, duchovní evangelické církve na odpočinku.

Nejaktivnější členkou skupiny byla Růžena Stoklásková, která při svých častých cestách do Brna a do Prahy – kam jezdila jako funkcionářka České obce učitelské a na schůze Ženské národní rady – udržovala spojení s vedením PVVZ, předávala zjištěné zpravodajské údaje a přivážela pokyny a ilegální tiskoviny.^{6/} Růžena Stoklásková spolupracovala – jak už bylo uvedeno výše – i s přerovskou Obranou národa.

Přerovská skupina PVVZ byla v kontaktu s obdobnými buňkami v Olomouci (úředník bytového družstva v Hodolanech Josef Teplý), Prostějově (redaktor Vojtěch Outrata) a v Hranicích (učitel Jaromír Pukl a knihař Alois Schützer). Z pražského vedení PVVZ spojení s Přerovem udržovali zejména Karel Bondy a Wolfgang Jankovec, v brněnském centru PVVZ měl střední Moravu na starosti profesor Josef Grňa. Růžena Stoklásková byla předválečnou činitelkou Dělnické akademie, odkud se znala s V. Jankovcem, a ten ji seznámil s K. Bondym. Vedoucí brněnští i pražští představitelé PVVZ Přerov často navštěvovali, ke schůzkám J. Teplého, V. Outraty a R. Stokláskové s V. Jankovcem docházelo mj. i v Olomouci v Národním domě. V případě potřeby zasílali okresní vedoucí PVVZ do Prahy písemná hlášení na krycí adresu: Jiří Bubeníček, Praha VIII, Dirksova 1686.^{7/}

Významnou postavou v činnosti PVVZ v Přerově byl až do zatčení v květnu 1940 obchodník s uhlím a místostarosta přerovského Sokola František Skopal. Právě na jeho příkladu je možné názorně dokumentovat prolínání a splývání činnosti různých odbojových center a skupin. Skopalova ilegální aktivita, o které bylo šířeji pojednáno v první kapitole této práce, byla skutečně mnohostranná a rozsáhlá. Stál v čele přerovské tzv. politické skupiny Obrany národa, spolupracoval se Zemským národním výborem v Brně a s řadou sokolských skupin na Moravě (např. i v Olomouci), v rámci tzv. Národního výboru udržoval kontakty s přerovským okresním výborem ilegální KSČ. Díky Skopalovi a jeho spolupracovníkům se Přerov stal důležitým uzlem tajných přechodů hranic z protektorátu a také místem, kde byly organizovány sabotáže v železniční dopravě.

František Skopal rovněž budoval na Přerovsku zpravodajskou síť, která se snažila obsáhnout klíčové regionální hospodářské a vojenské objekty. Sám měl ke zpravodajské činnosti poměrně značné možnosti, mj. i proto, že se jako člen městské rady staral o ubytování německých vojenských jednotek v Přerově. Z hlediska tématu zpracovávaného

v této kapitole jsou důležité zejména Skopalovy kontakty v přerovské Optikotechně, v níž mu důležité informace o výrobě optických přístrojů pro německou armádu opatrovali účetní Eduard Janeček a tajemník ředitele podniku Vladimír Mazal.^{8/}

Skopalovo spojení vedlo i do Středomoravských elektráren (SME), v nichž ilegálně pracovali zejména ředitel SME inženýr Jan Polách a účetní Marie Dřevojánková. Jejich možnosti při zpravodajské činnosti byly rovněž poměrně rozsáhlé, protože Středomoravské elektrárny zásobovaly proudem asi třetinu Moravy, a díky tomu měli zaměstnanci SME přístup do řady průmyslových podniků důležitých pro válečnou výrobu. Do shromažďování zpravodajských údajů byli kromě J. Polácha a M. Dřevojánkové zapojeni i další zaměstnanci SME – např. Bohuslav Šída nebo Vladimír Vincena.^{9/}

Této odbojové buňce se rovněž podařilo v dílnách SME postavit dvě vysílačky, které nesly označení „Svobodná Haná“ a „Na zdar“ a byly původně určeny k propagačnímu protinacistickému vysílání. (Gestapo je později označilo jako „protiněmecké štvavé vysílačky“.) Hlavní zásluhu na jejich postavení měl legionář z 1. světové války Jan Polách, který v tomto ohledu spolupracoval i s odbojovými skupinami ve Valašském Meziříčí. Spojkou mezi Přerovem a Valašským Meziříčím byl montér SME Antonín Zahradníček, který se výrazně podílel i na výstavbě a provozu vysílaček.^{10/}

Na přelomu let 1939 a 1940 se přerovští odbojáři pokusili vytvořit podmínky pro navázání rádiového spojení se zahraničím, když po synovi Františka Lančíka Jaroslavovi, který tehdy prchal přes Slovensko a Maďarsko do Jugoslávie, poslali šifrovací kód a seznam vlnových délek svých stanic. Jaroslav Lančík skutečně tyto materiály předal 8. března 1940 na velitelství čs. jednotek ve francouzském Agde.^{11/} Bohužel přes veškeré vynaložené úsilí přesahovalo rádiové spojení se zahraničím možnosti přerovského odboje a zůstalo jen ve fázi pokusů, což je potvrzeno mj. i svědectvím profesora Josefa Grni, který ve svých memoárech jednoznačně uvádí, že rádiové spojení Ústředního vedení odboje domácího se zahraničím bylo udržováno pouze přes pražskou vysílačku SPARTA I.^{12/} Vzhledem ke Grňovým rozsáhlým kontaktům s přerovským odbojem je prakticky vyloučeno, že by nevěděl o radiostanici pracující v Přerově.

Dalším důležitým centrem odbojové činnosti PVVZ byla pošta na přerovském vlakovém nádraží. I zde se začala odbojová činnost organizovat už brzy po začátku okupace.

Hlavními postavami byli poštovní úředníci Antonín Česal, Oldřich Pour, Rudolf Smutek, Otto Weigl a Josef Tuschl. V počátečním období jejich činnost úzce souvisela s odbojovými aktivitami F. Skopala, na kterého se poštovní skupina napojila v květnu 1939. Zapojení poštovních zaměstnanců do ilegální činnosti umožnilo českému odboji vytvořit pružné „vnitřní spoje“ v protektorátu a také zabezpečit pravidelný kurýrní styk se zahraničím. Toto spojení směřovalo od července do září 1939 zejména do Polska (Krakov, Lodž), ale i do Francie, Velké Británie a Nizozemí. Těmito kanály byly odesílány zpravodajské informace, ale i valuty a zlato pro české uprchlíky a židovské emigranty. Po vypuknutí války a porážce Polska se klíčovou pro kurýrní spojení se zahraničím stala jihovýchodní trasa do Jugoslávie, kterou byli rovněž převáděni uprchlíci z protektorátu. Na odsunu těchto osob, který probíhal zejména přes Lipov a Veselí na Moravě, spolupracovala přerovská poštovní buňka s obdobnými skupinami v Ostravě (Jaroslav Dobrovolný) a Hodoníně (František Janík).

I přerovská poštovní skupina původně pracovala pro Obranu národa – podobně jako i další poštovní odbojové buňky na Moravě – ale v dubnu 1940 po drtivých úderech gestapa proti ON se přes Františka Skopala zkontaktovala s poštovní sítí Petičního výboru Věrní zůstaneme a udržovala spojení s jedním z jejích hlavních organizátorů, pražským poštovním úředníkem a bývalým legionářem Ferdinandem Malinou.^{13/}

Náplní činnosti přerovské poštovní skupiny byla mj. přeprava ilegálních tiskovin, ničení udavačských dopisů adresovaných gestapu a rovněž i zpravodajská činnost, která měla velmi rozsáhlý záběr. Každý člen buňky si vytvářel kolem sebe síť důvěrníků, která byla složena zejména ze zaměstnanců jiných poštovních úřadů. Tak např. spolupracovníky Antonína Česala byli František Čermák z Olomouce, Valentin Matyáš z Hranic, Josef Hladil z Přerova, Vladimír Hrazdil ze Zlína a Klement Michalík z Hodonína.

Podobné kontakty si budovali i další členové přerovské poštovní skupiny. Zjištěné zpravodajské údaje, které se týkaly zejména důvěrných informací zjištěných v poštovním styku, plánů důležitých železničních uzlů, síly, rozmístění a přesunů německých vojenských sil, činnosti kolaborantské organizace Vlajka a válečné výroby v průmyslových závodech, byly zasílány na krycí adresy v Praze.^{14/}

Členové přerovské poštovní skupiny se podíleli i na sabotážní aktivitě, např. Rudolf Smutek z Prahy přepravoval a distribuoval speciální kuličky se smirkovým papírem, které byly určeny pro poškozování ložisek železničních vagónů.

Kromě Petičního výboru Věrní zůstaneme spolupracovali členové přerovské poštovní buňky i s další skupinou domácího odboje, která nesla název Modrý kruh-Avala. S touto organizací, jež vyvíjela činnost zejména v Praze a na Říčansku, propojovala buňku na přerovské nádražní poště – a tím vlastně i další přerovské skupiny – osoba pražského úředníka vlakové pošty Františka Rendla, který často Přerov navštěvoval a spolupracoval zejména s Rudolfem Smutkem.^{15/}

2.2 PRVNÍ ZTRÁTY

V závěru roku 1939 se gestapu zdařil rozsáhlý úder proti odbojovým sítím v Protektorátu Čechy a Morava. Došlo k rozbití struktury Obrany národa a těžce bylo zasaženo i Politického ústředí, naproti tomu PVVZ byl postižen nepoměrně méně a v následujícím období se stal páteří národního odboje v českých zemích. Odbojové hnutí prokázalo v dané situaci značnou schopnost regenerace a na rozhraní dubna a května 1940 byl vytvořen koordinační orgán tří nejdůležitějších národních odbojových organizací (tj. Obrany národa, Politického ústředí a Petičního výboru Věrní zůstaneme), který nesl název Ústřední vedení odboje domácího (ÚVOD).^{16/}

Obnovování přerušených spojení si vyžadovalo značné úsilí, a to jak na úrovni centrálních odbojových orgánů, tak i v jednotlivých regionech. Kolem poloviny dubna 1940 se ve venkovském bytě profesora Grni v Ratajích na Kroměřížsku objevila spojka vedení PVVZ, která dostala za úkol obnovit přerušené spojení pražského vedení PVVZ s Brnem. Karel Bondy prostřednictvím této spojky, kterou byla doktorka Milada Horáková, pozval profesora Grňa do Přerova. Zde se pak v zahradním domku Františka Skopala uskutečnila ilegální schůzka, na které byli přítomni kromě majitele i J. Grňa, V. Jankovec a K. Bondy. Kromě jiného zde byly projednávány i otázky sjednocování a řízení odbojových skupin.^{17/}

Josef Grňa si představoval, že v Přerově vznikne jakési teritoriální středisko PVVZ pro řízení činnosti v celé oblasti střední Moravy, narazil ale v této otázce na odpor F. Skopala, který prosazoval samostatné napojení jednotlivých místních skupin na vyšší odbojová centra. Nebyl to jediný nesoulad, který mezi J. Grňou a F. Skopalem existoval. J. Grňa a jeho hlavní přerovská spolupracovnice R. Stoklásková měli také určité výhrady vůči některým příliš „veřejným“ metodám Skopalovy odbojové práce, a proto se snažili nepropojovat činnost jednotlivých přerovských buněk PVVZ, aby případné odhalení jedné z nich nestrhlo s sebou i ostatní.^{18/}

Prohloubit konspiraci bylo nutné tím spíše, že i přerovský odboj byl postižen zatýkáním gestapa. Dne 4. prosince 1939 byl v Přerově zatčen okresní velitel ON kapitán Evžen Vašíček a do září 1940 byli postupně gestapem zajištěni všichni členové přerovského okresního vedení Obrany národa. Došlo i k narušení přechodových kanálů do zahraničí, např. na začátku roku 1940 musel uprchnout přes hranice učitel Jaromír Hlubík z Lipova, jeden z hlavních organizátorů ilegálních přechodů, který přímo spolupracoval s přerovskými odbojovými pracovníky.^{19/} Po jeho útěku převzal iniciativu v organizování ilegální činnosti v tomto regionu rotmistr František Janík, který se v Lipově sešel s řadou přerovských odbojových pracovníků – Janem Poláchem, Rudolfem Smutkem, Bohuslavem Zedníčkem a synem Františka Skopala Janem Skopalem.

Rozsáhlá a rozmanitá odbojová činnost Františka Skopala skončila 27. května 1940 jeho zatčením na schůzi přerovské městské rady. Při vyšetřování se F. Skopal choval statečně, díky jeho mlčenlivosti zůstaly neodhaleny i ostatní buňky PVVZ v Přerově, které tak mohly pokračovat v ilegální aktivitě. Když tedy ve svých pamětech Josef Grňa napsal, že v průběhu roku 1940 utrpěla síť PVVZ na Moravě jediné ztráty právě v Přerově, měl tím na mysli právě zatčení Františka Skopala a některých jeho spolupracovníků.^{20/}

I když se gestapu nakonec podařilo zdokumentovat pouze malou část Skopalovy odbojové činnosti, i to stačilo nakonec k tomu, aby byl společně s olomouckými sokolskými funkcionáři O. Smrčkou a M. Václavíkem 4. listopadu 1942 odsouzen k trestu smrti a 12. března 1943 popraven ve Vratislavi.

V první polovině roku 1940 se tedy výrazně změnila situace odbojového hnutí na Přerovsku. Po paralyzování Obrany národa a komunistického odboje zde zůstal z centrálně

řízených sítí pouze Petiční výbor Věrní zůstaneme.^{21/} Než si však všimneme dalšího strukturálního vývoje odbojového hnutí na Přerovsku, vraťme se aspoň krátce ke vztahům mezi jeho národní a komunistickou větví v období let 1939–1940. Je zajímavé, že zatímco v poválečných vzpomínkách přeživších přerovských odbojářů najdeme svědectví o konkrétní spolupráci mezi Obranou národa (respektive sokolským odbojem, na jehož platformě byla ON na Přerovsku organizována) a ilegální KSČ, zmínky o bližších kontaktech mezi komunistickým odbojem a buňkami PVVZ chybí – snad s výjimkou společné účasti v již zmíněném Národním výboru. Za touto skutečností lze hledat několik důvodů.

Především – co se týče počtu zapojených osob – byly buňky PVVZ z uvedených odbojových organizací nejméně početné a k tomu na ně nacistické represe zejména v průběhu 1. a 2. stanného práva dopadla nejdrastičtěji. Takřka všichni vedoucí představitelé přerovských buněk PVVZ zahynuli, proto po válce nemohli svá svědectví – na rozdíl od vedoucích činitelů ilegální KSČ a ON – poskytnout. Další pravděpodobnou příčinou chybějících údajů o spolupráci mezi PVVZ a ilegální KSČ mohla být i snaha o maximální utajení odbojové činnosti a nepropojování jednotlivých skupin, která byla pro přerovské buňky PVVZ charakteristická – s již výše zmíněnou výjimkou Františka Skopala. Konečně nelze vyloučit ani vliv politického napětí přetrvávajícího z předválečné doby ve vztazích mezi komunisty a sociálními demokraty, ke kterým značná část členů PVVZ patřila. Zdá se, že ve vztahu k „nepolitické“ Obrance národa byly ze strany KSČ zábrany ke vzájemné spolupráci mnohem menší.

K této otázce je zajímavé již výše zmíněné poválečné svědectví druhého velitele Obrany národa v okrese Přerov kapitána Evžena Vašíčka, který začátkem listopadu 1939 dostal od krajského velitelství ON v Olomouci pokyn rozšířit spolupráci i s jinými odbojovými skupinami v Přerově, konkrétně s bývalými členy sociálně demokratické strany a rovněž i s komunisty. Přes svého hlavního spolupracovníka PhMr. Františka Kočího si E. Vašíček domluvil schůzku s členem odbojové skupiny PVVZ na nádražní poště Oldřichem Porem, na které byly projednány zásady vzájemné spolupráce. Pour na této schůzce prohlásil, že sice zná řadu místních komunistů, ale v současné době o činnosti ilegální KSČ nic neví. K tomu je vhodné ještě podotknout, že podle svědectví pamětníků se Oldřich Pour vyznačoval silně antikomunistickými a antisovětskými názory.^{22/}

K dokreslení celé situace je nutné ještě uvést, že v této době, tj. na podzim 1939, prožívala přerovská organizace ilegální KSČ silnou vnitřní krizi, která byla způsobena rozdílnými postoji jejích jednotlivých členů k paktu o neútočení mezi SSSR a nacistickým Německem a k pokynům Kominterny a moskevského vedení KSČ, které z tohoto paktu vyplývaly. Tato krize byla nakonec „vyřešena“ ve shodě s tehdejší oficiální linií komunistického odboje výměnou dosavadního vedoucího ilegálního OV KSČ Rudolfa Kováře (z konspiračních důvodů nešlo o předválečného člena komunistické strany) za dlouholetého předválečného funkcionáře KSČ Františka Řeháčka, který byl ochoten bezvýhradně respektovat ideový obrat komunistického odboje vyplývající z pokynů Kominterny a moskevského vedení KSČ. Politické hledisko tak bylo nadřazeno bezpečnostnímu.^{23/}

2.3 REGENERACE OBRANY NÁRODA

Po těžkých úderech gestapa na konci roku 1939 a v první polovině roku 1940 se na Moravě začala obnovovat činnost Obrany národa. Jako její nástupnické organizace vynikly zejména dvě odbojové sítě – v čele jedné stanuli profesor Benešovy techniky dr. Ing. František Pišek, univerzitní profesor Masarykovy univerzity PhDr. Vladimír Groh a dr. Václav Bureš, profesor obchodní akademie. Druhou skupinu vedli sekretář Masarykovy univerzity Jaroslav Trumpeš a učitel z Chrlic František Bednář.^{24/}

V průběhu roku 1941 se činnost těchto dvou nástupnických skupin ON propojila s činností moravské sítě Petičního výboru Věrní zůstaneme a na schůzce v Brně v první polovině března 1941 bylo vytvořeno společné vedení moravského odboje – gestapem později označované jako Moravská pětka. Členy tohoto řídicího orgánu byli Josef Grňa, Václav Bureš, Jaroslav Trumpeš, Eduard Berka a Bedřich Koblížek.^{25/}

Na rozdíl od „původní“ Obrany národa z roku 1939, která se snažila o co nejrychlejší vybudování rozsáhlé „armády v podzemí“, připravené pro brzké povstání proti nacistickým okupantům, vytvářela Moravská pětka zpočátku v jednotlivých místech spíše jen jednotlivé buňky, které byly připravené stát se v příhodnou chvíli „štáby“ rozsáhlejšího odbojového

hnutí. Tento vývoj se odrazil i na Přerovsku, kde se začala vytvářet nová odbojová struktura, která byla vedena jednak učitelem Josefem Pavlánem, dále obchodním úředníkem přerovské Optikotechny Vladimírem Mazalem a účetním ve stejném podniku Eduardem Janečkem. (Poslední dva byli původně členy zpravodajské sítě Františka Skopala).

Tato přerovská skupina, která začala vznikat na přelomu let 1940 a 1941, byla ze strany Moravské pětky ideově i organizačně řízena profesorem Josefem Grňou a učitelem Františkem Bednářem. Podle zjištění gestapa získal Pavlán Mazala pro odbojovou činnost v dubnu 1941 a ustanovil ho svým zástupcem. Rovněž ho seznámil s F. Bednářem, který oba instruoval o zásadách výstavby odbojové organizace. Jejich úkolem bylo především získat spolupracovníky v nejdůležitějších regionálních centrech. Mazalovi se skutečně podařilo tento úkol splnit, a tak se odbojová činnost rozvíjela i v Lipníku nad Bečvou, v němž se představitelem odbojové organizace stal úředník spořitelny Jan Krejčíř, dále v Holešově (MUDr. Miloslav Zlámal) a v Hranicích (MUDr. Emil Čermák a pokladník spořitelny Stanislav Vejmla). Problémy ovšem vznikly v Kojetíně, ve kterém se Mazalovi nepodařilo nikoho získat. Pavlán slíbil, že se pokusí tuto mezeru zacelit, a nakonec se důvěrníkem ON v tomto městě stal Vojtěch Drbal, jehož činnost se ale vázala spíše přímo na Františka Bednáře než na přerovské vedení skupiny.

Při jedné z prvních ilegálních schůzek v bytě Eduarda Janečka, která se podle pozdějšího zjištění gestapa měla konat v srpnu nebo září 1941, složili členové skupiny přísahu věrnosti do rukou Josefa Grni. Deklarovaným cílem odbojové skupiny mělo být narušování zázemí nacistického Německa a zpomalování přepravy důležitého vojenského materiálu. Konkrétní praktickou náplní činnosti skupiny bylo ale především zpravodajství, které bylo zaměřené zejména na přesuny německých vojenských jednotek a vojenského materiálu v oblasti střední a východní Moravy.^{26/}

Důležitým úkolem, který provázel činnost Obrany národa od jejího vzniku, byla příprava povstání a plány převzetí moci ve chvíli zhroucení nebo výrazného oslabení nacistického Německa. Zde ovšem teď vyvstával logický problém, který byl spjatý s novou koncepcí výstavby ilegální organizace. Na jedné straně zapojení jen velmi omezeného počtu osob do odbojové činnosti přinášelo lepší konspiraci, na straně druhé neumožňovalo v případě eventuálního překotného vývoje událostí dobře organizovanou a předem

přípravenou povstaleckou akci. S určitým podnětem, jak vyřešit toto dilema, přišel MUDr. Emil Čermák, který byl v Hranicích velitelem protiletecké ochrany. Navrhl zapojit do případného povstání členy této služby, kteří by předtím nemuseli být o ilegální činnosti informováni.^{27/}

Po vytvoření Moravské pětky, ve které se spojilo vedení nejvýznamnějších odbojových skupin na Moravě, mělo dojít i ke sblížení v nižších člancích odbojové struktury. Proto v Přerově propojil Josef Grňa Josefa Pavlána s Růženou Stokláskovou.^{28/} Konkrétní spolupráce mezi jejich skupinami se realizovala zejména v tom, že členové Pavlánovy skupiny zasílali zjištěné zpravodajské údaje do pražského ústředí právě prostřednictvím Růženy Stokláskové.

Na jednotlivé složky Moravské pětky byli napojeni i další odbojoví pracovníci z přerovského regionu. V její tzv. lékařské sekci vedené MUDr. Janem Florianem pracoval přerovský lékař MUDr. Václav Skalák, kapacita na vnitřní choroby. Jeho rekreační chata na Vičanově v Hostýnských horách sloužila jako jedno z přechodných útočišť lidí přepravovaných odbojem za hranice. Ke stejnému účelu byl využíván i výletní hostinec Františka Kubiče na nedalekém Tesáku.^{29/} Dalším významným kontaktem Moravské pětky v širším přerovském regionu byl učitel Jaromír Pukl z Hranic, který udržoval kontakty s jedním z jejích vedoucích představitelů Františkem Píškem.^{30/} Konečně na obnovující se vojenskou složku Obrany národa byli v Přerově napojeni plukovník generálního štábu František Rakovčík a major Hynek Kokojan. Plukovník Rakovčík měl být v případě protinacistického povstání velitelem oblasti Morava-sever.^{31/}

2.4 SPOLUPRÁCE S VÝSADKY ZE SSSR

Jedním z vrcholů činnosti přerovských buněk PVVZ byla spolupráce s parašutistickými výsadky ze SSSR, které na střední Moravě působily v létě a na podzim roku 1941. Vzhledem k tomu, že historie těchto desantů je podrobně zpracována v dosavadní odborné literatuře, soustředíme se zde především na spolupráci domácího odboje v přerovském regionu s těmito parašutisty.^{32/}

Po vypuknutí sovětsko-německého konfliktu v červnu 1941 vyslala sovětská bezpečnostní služba NKVD na konci srpna 1941 na území Protektorátu Čechy a Morava devítičlenný výsadek, složený z tzv. hvězdářů. Šlo o československé občany, orientované radikálně levicově až komunisticky, kteří se na území SSSR dostali v září 1939 při ústupu československé vojenské jednotky z poraženého Polska, po určité době se od této jednotky oddělili a dali se k dispozici sovětským orgánům. Tento výsadek – původně rozdělený do tří skupin – odletěl do akce z letiště Brovary u Kyjeva v noci z 30. na 31. srpna 1941. Parašutisty, kteří měli zpravodajské a sabotážní úkoly, pronásledovala smůla. Kvůli poškození svého letadla protiletadlovou palbou museli neplánovaně seskočit už nedaleko Varšavy a poté se přemísťovat do prostoru svého nasazení pěšky. Tři z nich byli při přesunu zatčeni, ostatním se podařilo překročit protektorátní hranice a zahájit přípravu k plnění svých úkolů.

Jedním z těchto výsadců byl Karel Hovůrka, rodák z Přerova, člen a cvičitel místní Dělnické tělovýchovné jednoty (DTJ), který uprchl v červnu 1939 do emigrace a v Polsku vstoupil do československé zahraniční armády. Nyní se tedy 11. září 1941 objevil znovu v Přerově v bytě své matky. Brzy se mu podařilo získat řadu spolupracovníků zejména z řad Sokola a sociálně demokratické strany, kteří zabezpečovali jeho pobyt a pomáhali mu s plněním sabotážních a zpravodajských úkolů. Značná část z nich byla už předtím zapojena právě do ilegální činnosti PVVZ.

Po většinu svého přerovského pobytu se Karel Hovůrka ukrýval v zahradním ateliéru akademického sochaře Františka Mádleho v ulici Svisle, do kterého se dalo nepozorovaně přijít přílehlými zahradami. Hovůrkovo zásobování potravinami a dalšími životními nezbytnostmi obstarávaly zejména sokolské pracovnice Anna Řezníčková a Růžena Hanzlíková, bankovky o vysoké hodnotě, které parašutista dostal před odletem, mu proměnil ředitel místní pobočky Moravské banky Bohumil Zedníček, jenž se už předtím podílel na řadě akcí odboje, mj. na tajných přechodech do zahraničí a podpoře rodin vězněných. Pomoc při šifrování rádiových depeší Karlu Hovůrkovi nabídla manželka zatčeného Františka Skopala Emílie Skopalová.^{33/}

Do kontaktu s Karlem Hovůrkou se dostala i odbojová buňka ve Středomoravských elektrárnách, jejímiž hlavními představiteli byla účetní Marie Dřevojánková a ředitel SME

Jan Polách, kteří parašutistovi opatrovali součástky k opravě jeho vysílačky. Karel Hovůrka začal rovněž z Přerova navazovat kontakty s ostatními parašutisty, kteří se ukrývali na různých místech Moravy. Společně se dvěma z nich – Josefem Vodičkou a Ferdinandem Čihánkem – zahájil i plánování diverzních akcí v těsné blízkosti Přerova, jejichž cílem mělo být zničení transformační stanice Středomoravských elektráren v Dluhonicích a skladiště pohonných hmot v Horní Moštěnici.

Plán zničení transformační stanice v Dluhonicích zpracovala Marie Dřevojánková a pro akci ve skladišti pohonných hmot v Horní Moštěnici byl získán strážmistr Jan Procházka, člen místní stanice protektorátního četnictva, které mělo skladiště střežit. (V případě Jana Procházky šlo o bývalého příslušníka Obrany národa.) Nezbytné výbušniny měl opatřit příručí firmy Netopil a místonáčelník přerovského Sokola Antonín Michálek, který už v roce 1939 získával zbraně pro Obranu národa.^{34/} Po provedení destrukcí se počítalo s tím, že se Karel Hovůrka z Přerova přemístí, aby unikl předpokládanému rozsáhlému pátrání nacistických bezpečnostních složek. Jeho novou oblastí působnosti se mělo stát Valašské Meziříčí, v němž působili další spolupracovníci přerovské odbojové skupiny. K tomu už ale nedošlo.

Ve stejné době, kdy se zde objevil výsadek Karla Hovůrky, dostalo se Přerovsko do centra pozornosti i další parašutistické skupiny vyslané ze SSSR. Šlo o výsadek S-1/R, který ve složení nadporučík Bohuslav Němec (velitel skupiny), rotný František Brauner, rotný František Ryš a desátník Jan Kasík přistál v noci z 9. na 10. září 1941 u Dřínova na Kroměřížsku. Na rozdíl od výsadku Karla Hovůrky, který byl vyslán sovětskou bezpečnostní službou NKVD, podléhali členové S-1 československé vojenské misi, která pod vedením plukovníka Heliodora Píky zastupovala v SSSR zájmy československé exilové vlády v Londýně a řídila na sovětském území formování československých vojenských jednotek. Už předtím v noci z 30. na 31. srpna 1941 odletěla do akce tříčlenná slovenská část výsadku S-1 s označením N, která ale skončila tragicky. V důsledku navigačního omylu parašutisté seskočili u maďarského Miskolce, jeden z nich se při nevydařeném dopadu zabil a zbylí dva byli záhy zatčeni maďarskými bezpečnostními orgány.

Podobně jako u Karla Hovůrky sehrály i u členů S-1 významnou úlohu jejich osobní vazby na Přerov, a to zejména v případě velitele výsadku Bohuslava Němce. Ten se narodil

2. listopadu 1913 v Olomouci v rodině železničáře Jana Němce a brzy poté se Němcovi přestěhovali právě do Přerova. Bohuslav Němec absolvoval Vojenskou akademii v Hranicích, politicky měl v rodinné tradici blízko k sociální demokracii a byl členem DTJ. Okupace českých zemí nacistickým Německem ho zastihla u jeho vojenského útvaru – 41. pěšího pluku v Čadci. Po demobilizaci se vrátil ke svým rodičům, kteří bydleli v Přerově ve Štefánikově ulici. Společně se svým otcem a bratrem se zapojil do vznikající vojenské odbojové organizace Obrana národa. Díky jeho obeznámení se slovenským prostředím ho ilegální organizace nasazovala na Slovensku jako kurýra a zpravodajce. V květnu 1939 byl při jedné ze svých kurýrních cest zřejmě náhodou v Ostravě zatčen a po propuštění uprchl v červenci téhož roku do Polska, kde se v Krakově připojil ke vznikající československé jednotce. Prodělal s ní ústup do SSSR a po vypuknutí sovětsko-německého konfliktu se přihlásil do zpravodajsko-sabotážního kurzu, který vedli důstojníci československé vojenské mise v SSSR. Výsadek S-1, kterému velel, měl na území Moravy a Slovenska plnit sabotážní a zpravodajské úkoly.^{35/}

Při seskoku u Dřínova došlo k rozptýlení parašutistů a Bohuslav Němec se samostatně vydal ke svým rodičům do Přerova. Zde získal řadu spolupracovníků, z nichž řada byla už předtím angažována v odbojové činnosti. František Drbal, ředitel Měšťanské školy Karolíny Světlé, který Bohuslava Němce před válkou učil, ho odvedl do bytu ředitele Středomoravských elektráren Jana Polácha. (V téže době Polách zahájil spolupráci i s výsadkem Karla Hovůrky.) Mezi členy přerovského odboje vyvstala hned zpočátku nutnost opatřit Němcovi nové ubytování, protože v bytě svých rodičů se nemohl z bezpečnostních důvodů příliš zdržovat a celkově nežádoucí byl i jeho soustavný pobyt v Přerově, kde ho poměrně značný okruh lidí znal z předválečného období. Proto mu manželka inženýra Polácha Marie Poláchová našla úkryt v nedalekém Brodku ve vile obchodníka Jana Skopala. Odbojáři tam velitele výsadku přesunuli 14. září 1941, když předtím přenocoval u Poláchů.^{36/}

V Brodku ovšem vznikly potíže, protože Jan Skopal momentálně nebyl přítomen a jeho manželka nebyla do jeho odbojové činnosti příliš zasvěcena. Proto přerovský lékař MUDr. František Šťastný odvezl parašutistu svým automobilem do hostince Františka Kubiče na Tesáku v Hostýnských horách. Až v průběhu následujících dní po poradě členů odbojové

skupiny došlo k opětovnému přemístění velitele výsadku S-1 do Brodku, kde se u Jana Skopala ukrýval až do začátku října 1941.^{37/}

Jan Skopal byl synem již několikrát zmíněného Františka Skopala, přerovského obchodníka s uhlím a významného odbojového pracovníka sokolského odboje, Obrany národa a Petičního výboru Věrní zůstaneme. Rovněž Jan Skopal byl široce zapojen do ilegální činnosti a podle svědectví pamětníků se vyznačoval velkou odvahou a nebál se přijmout i značné riziko.^{38/} To prokázal po zatčení svého otce, když se ho gestapo pokusilo přimět ke spolupráci. Podle poválečné výpovědi člena olomouckého gestapa Kurta Raunera Jan Skopal skutečně konfidentský závazek členovi olomoucké služebny gestapa kriminálnímu tajemníkovi Josefu Hummelovi podepsal a dodával mu bezvýznamné zprávy. Skutečně důležitá činnost Jana Skopala v odbojovém hnutí zůstávala přitom gestapu utajena.

I když je nutno k poválečným svědectvím členů gestapa přistupovat nesmírně opatrně, v tomto případě lze Raunerovi věřit. Zdrojem zkreslení a vědomých lží v poválečných výpovědích členů gestapa jsou totiž zejména dva motivy – snaha maximálně se zbavit odpovědnosti za spáchané zločiny a pokusy některých vyšetřujících pomocí zmanipulovaných svědectví zatčených členů gestapa nebo konfidentů očernit osoby politicky či jinak nepohodlné. U Raunerovy výpovědi týkající se Jana Skopala oba tyto motivy chybějí. Skopalova záležitost se Raunera přímo netýkala a nijak mu nepřitěžovala, proto v ní neměl důvod lhát. Tato výpověď Skopala navíc nijak neočerňuje, líčí ho jako člověka, který gestapo klamal, dodával mu bezvýznamné zprávy a nakonec mu úspěšně unikl.^{39/} Gestapo poté, co Skopalovu dvojí hru na konci října 1941 odhalilo díky svému konfidentovi Ferdinandu Čihánkovi, považovalo ji za svoji velkou blamáž a zahájilo po uprchlém Janu Skopalovi rozsáhlé pátrání.

Ze Skopalovy vily zahájil Bohuslav Němec navazování kontaktů s členy odbojových skupin, vesměs patřících do sítě Ústředního vedení odboje domácího, a to s úmyslem vytvořit podmínky pro splnění svých úkolů. Dalším místem ilegálních schůzek se stal již zmíněný hostinec Františka Kubiče na Tesáku v Hostýnských horách. Tento hostinec přerovská ilegální organizace často používala jako místo přechodného pobytu pro lidi, kterým zabezpečovala útěk za hranice. Šlo o nenápadné místo v turistické oblasti, v níž přítomnost neznámých lidí nevyvolávala nežádoucí pozornost.

V době příchodu parašutistů na Přerovsko se zde ukryvali angličtí letci Thomas Ross a Kenneth Wright, kteří uprchli začátkem dubna 1941 ze zajateckého tábora u Frankfurtu nad Mohanem a našli útočiště u českého odboje. Poštovní zaměstnanci Rudolf Smutek a František Rendl je v květnu 1941 nejdříve převezli do Smutkova bytu v Havlíčkově ulici v Přerově a odtud na Tesák do Kubičova hostince, odkud měli být přepraveni za hranice. Situaci komplikovalo Wrightovo zranění nohy, které mu na Tesáku léčili přerovští lékaři František Šťastný a Jan Lacina.

Mnohem větší překážky v odchodu obou letců za hranice ovšem postavily dramatické mezinárodní události. V dubnu 1941 německá armáda ovládla Jugoslávii a přerušila tím dosud dobře fungující trasu ilegálních přechodů českého odboje, která vedla přes Slovensko a Maďarsko právě do Jugoslávie. Za těchto okolností byl odchod anglických letců touto trasou nemožný a jejich pobyt v Kubičově hostinci se stal zbytečný, proto byli na začátku října 1941 přepraveni do Prahy. Ilegální organizace hledala jiné možnosti jejich přesunu do zahraničí, bohužel neúspěšně, a oba letci byli 6. října 1941 zatčeni v průběhu velké akce gestapa proti síti Ústředního vedení odboje domácího.^{40/}

Kubičův hostinec se tedy stal jedním z míst, která využíval Bohuslav Němec k ilegálním schůzkám. K dalším kontaktům docházelo – jak už bylo uvedeno – v Přerově a ve vile Jana Skopala v Brodce. Podle Skopalova poválečného svědectví byli k Bohuslavu Němcovi dopravováni odbojoví pracovníci z Ostravy, Brna i jiných míst. Kromě toho velitel výsadku S-1 uskutečňoval sám řadu cest, a to zejména s MUDr. Františkem Šťastným, který měl jako obvodní lékař k dispozici automobil.

Bohuslav Němec Františka Šťastného rovněž požádal, aby se pokusil zničit stopy po přistání parašutistů u Dřínova (tj. zejména padáky). Tento pokus byl ale neuskutečnitelný a vlastně i zbytečný, protože gestapo brzy po seskoku parašutistů padáky objevilo a místo seskoku hlídalo, což Šťastný zjistil od svého známého, velitele četnické stanice v Němčicích nad Hanou.^{41/}

Z již popsaných přerovských skupin Bohuslav Němec úzce spolupracoval s členy skupiny PVVZ vedené vlakmistrem Karlem Smělíkem a učitelkou Růženou Stokláskovou. Toto spojení bylo navázáno díky členu PVVZ Josefu Konečnému, který byl na přítomnost

Bohuslava Němce upozorněn otcem parašutisty Janem Němcem, s nímž pracoval v železničních dílnách.

Po navázání spojení s výsadkáři z desantu S-1 v září 1941 se činnost členů této přerovské skupiny PVVZ ještě zintenzívnila a došlo také k užšímu propojení s dalšími přerovskými odbojáři. Skupina se také personálně rozšířila – do ilegální práce v ní byli zapojeni i otec velitele výsadku Jan Němec, učitel František Drbal a inženýr Jan Polách.^{42/}

Je ale zajímavé, že se do kontaktu s Bohuslavem Němcem pravděpodobně nedostaly nejvýznamnější postavy této skupiny – tj. Karel Smělík a Růžena Stoklásková. S tímto faktem pravděpodobně souvisí i skutečnost, že profesor Josef Grňa, jehož hlavními kontakty v Přerově právě R. Stoklásková a K. Smělík byli, dostal přesnější zprávu o objevení parašutistů na střední Moravě prostřednictvím pražského ÚVODu, a nikoliv od své přerovské sítě.

Zásluhou inženýra J. Polácha se velitel výsadku S-1 zkontaktoval i s odbojovou buňkou na přerovské nádražní poště. Její člen Rudolf Smutek Bohuslavu Němcovi opatřil padělaný průkaz na jeho krycí jméno a později zabezpečoval parašutistovy přesuny a kontakty s dalšími ilegálními pracovníky. Další poštovní zaměstnanec Oldřich Pour veliteli S-1 nabídl, že mu „umožní spojení s Moskvou přes Londýn“.^{43/} Tuto Pourovu nabídku lze vyložit poměrně jednoznačně tak, že informuje Ústřední vedení odboje domácího a to přes svoje rádiové spojení uvědomí londýnské ústředí odboje. Oldřich Pour zřejmě svůj slib splnil, protože profesor Josef Grňa ve svých pamětech potvrzuje, že ÚVOD bylo o výsadkářích informováno.^{44/}

Třetí přerovskou buňkou PVVZ, která zahájila spolupráci s výsadkem S-1, byla skupina ve Středomoravských elektrárnách, jejímiž hlavními osobnostmi byli účetní Marie Dřevojánková a inženýr Jan Polách. Právě ředitel Středomoravských elektráren se po přistání výsadku S-1 stal důležitým článkem zpravodajské sítě, kterou parašutista Bohuslav Němec na Přerovsku budoval, a rovněž se angažoval ve snaze výsadku navázat rádiospojení se zahraniční centrálou. Marie Dřevojánková, která se od Jana Polácha dozvěděla o přítomnosti Bohuslava Němce v Přerově, slíbila veliteli S-1 poskytnout svůj byt jako úkryt, ale nakonec tento slib nemohla dodržet, protože právě byla plně vázána spoluprací s výsadkem Karla Hovůrky.

Do zorného pole přerovských odbojářů se kromě Bohuslava Němce brzy dostali i další dva členové výsadku S-1 – rotný František Brauner a četař František Ryš, kteří se kolem 15. září 1941 odděleně vypravili do Přerova za svým velitelem. Zde oba navštívili rodiče Bohuslava Němce a byli učitelem Františkem Drbalem odvedeni do bytu Josefa Riedla, kominického mistra a bývalého legionáře. U Riedla tak došlo k setkání obou parašutistů. Riedlovi a jejich podnájemník, profesor průmyslové školy František Dráb, vybavili parašutisty šatstvem a potravinami a nechali je v bytě v Jateční ulici přespat.^{45/} Se svým velitelem se ovšem oba parašutisté nesešli, protože ten právě pobýval v hostinci Františka Kubiče na Tesáku v Hostýnských horách.

Základním problémem, který tehdy parašutisté z S-1 řešili, byla záchrana jejich vysílačky, kterou František Brauner ukryl po přistání v parku dřínovského zámku. Zdá se, že rotný Brauner o tomto úkrytu informoval i přerovské odbojáře, protože kolem 20. září se v Dřínově objevila skupina podporovatelů výsadku Karla Hovůrky – sochař František Mádle, četnický strážmistr Jan Procházka, manžel Marie Dřevojánkové Josef Dřevojánek a kojetínský zahradník Rajmund Navrátil – aby ukrytou vysílačku hledali. Podle některých svědectví o to byli požádáni členy výsadku S-1. Bližší pozadí této akce zůstává ovšem nejasné, protože nikdo ze zúčastněných okupaci nepřežil. Své pátrání opakovali přerovští odbojáři ještě po několika dnech – opět s negativním výsledkem.^{46/} Důvodem jejich neúspěchu bylo to, že vysílačku už předtím vyzvedli kroměřížští spolupracovníci výsadku S-1.

O vysílačce S-1 ukryté v okolí Kroměříže rovněž věděl parašutista NKVD Ferdinand Čihánek, protože o ní mluvil ve své výpovědi na gestapu 30. září 1941. V každém případě tato epizoda dokazuje těsné propojení přerovských podporovatelských sítí výsadků NKVD a S-1.

I když se parašutistům z S-1 podařilo svoji vysílačku zachránit, snahy o navázání přímého radiového spojení s moskevskou centrálou zůstaly neúspěšné. Přesto byla zahraniční centra československého odboje o osudech výsadků v hrubých rysech informována.

Dne 21. září 1941 odvysílala rádiová stanice SPARTA I, která pracovala pro Ústřední vedení odboje domácího a byla tehdy umístěna v Praze-Jinonicích, depeši pro londýnské centrum odboje, ve které rámcově informovala o osudech moravské části výsadku S-1.

V depeši se uváděla fakta o nálezu padáků a ručních granátů protektorátními bezpečnostními orgány u Dřínova, o ukrytí tří parašutistů (tj. F. Ryše, F. Braunera a B. Němce, mimo zatím zůstával čtvrtý parašutista Jan Kasík) členy domácího odboje a o poškození vysílačky výsadku.^{47/} Je zřejmé, že pramenem pro tuto depeši musely být informace odbojářů ze střední Moravy, konkrétně z Přerovska a Kroměřížska.

Další depeše SPARTY I týkající se parašutistů vysazovaných ze SSSR došla do Londýna ve dnech 24. a 25. září 1941. Obsahovala údaje o těch parašutistech NKVD a slovenské části S-1, kteří při seskoku zahynuli nebo byli dopadeni na území Polska, Maďarska a Slovenska. Zpráva hodnotila uskutečněné výsadkové operace ze SSSR silně pesimisticky a v podstatě konstatovala jejich neúspěch. Podle charakteru uváděných skutečností je zřejmé, že informačním pramenem byl v tomto případě pověstný agent čs. rozvědky Paul Thümmel (A-54).^{48/}

Parašutista František Brauner po přerovském setkání se svým druhem Františkem Ryšem odjel 16. září 1941 do Brna a odtud do Kroměříže, kde se napojil na místní odbojovou skupinu. Do Přerova se za svým velitelem Bohuslavem Němcem znovu vypravil až 25. září a prostřednictvím Marie Poláchové se s ním skutečně setkal ve vile Jana Skopala v Brodku. Předtím přespal v bytě dalšího přerovského odbojáře, ředitele přerovské pobočky Moravské banky Bohumila Zedníčka, který spolupracoval i s výsadkem Karla Hovůrky.^{49/}

Další den došlo k osudové události, která měla mít později tragické následky pro některé přerovské spolupracovníky parašutistů a v konečném důsledku i pro výsadek S-1. F. Brauner a B. Němec se na přerovském vlakovém nádraží náhodně setkali se svým bývalým druhem ze Sovětského svazu – parašutistou výsadku NKVD Ferdinandem Čihánkem. Při rozhovoru se vzájemně rámcově informovali o svých osudech a úkolech. Olomoucké gestapo díky tomu po Čihánkově zradě získalo mj. pravá jména dvou parašutistů z výsadku S-1, a tím i důležitý záchytný bod při pátrání.

Pokud hodnotíme působení výsadku S-1 i členů desantů NKVD do konce září 1941, je možné konstatovat, že bylo v podstatě úspěšné. Nacistické bezpečnostní složky sice zaregistrovaly přistání desantu S-1 u Dřínova, ale žádného z výsadkářů nedopadly. Předtím ovšem už skončilo tragicky přistání slovenské části S-1 a někteří členové výsadků NKVD byli zatčeni v Polsku a na Slovensku. Zbylí parašutisté zahájili aktivní činnost, uchytili se

v síti domácího odboje a získali velké množství obětavých spolupracovníků v různých moravských regionech – zejména na Přerovsku, Kroměřížsku, Ostravsku a Brněnsku. Vážným problémem zůstávalo ovšem přímé rádiové spojení se zahraničními centrály, které se nepodařilo navázat.

2.5 PRVNÍ STANNÉ PRÁVO

Dne 28. září 1941 se zastupujícím říšským protektorem stal Reinhard Heydrich. Okamžitě po svém příchodu do protektorátu vyhlásil stanné právo, jehož nejhrůznějším prvkem byly stanné soudy, které do 20. ledna 1942, kdy bylo stanné právo zrušeno, odsoudily podle neúplných údajů 486 osob k trestu smrti a 2242 k předání do koncentračního tábora.^{50/}

První uskutečněné rozsudky smrti byly ohlášeny ještě 28. září 1941 a příští den vylepeny na smutně proslulých červených vyhláškách. Pod dojmem tohoto těžkého úderu reality se morálně nepevný parašutista Ferdinand Čihánek rozhodl zachránit si život za cenu zrady svých kamarádů a spolupracovníků a 30. září 1941 se dobrovolně přihlásil na olomoucké služebně gestapa, kde vypověděl vše o okolnostech svého působení v SSSR i v protektorátu a nabídl svou pomoc při dopadení ostatních parašutistů.

Pro olomoucké gestapo byl Čihánekův čin mimořádně významný, protože tím získalo do ruky nečekanou zbraň k boji proti výsadkářům a jejich podporovatelským sítím. Jeho předchozí činnost v tomto směru byla totiž v podstatě neúspěšná, zaznamenalo sice díky nalezeným padákům seskok moravské části výsadku S-1 v noci z 9. na 10. října u Dřínova, ale to bylo všechno. Parašutisty se vypátrat nepodařilo. O nedostacích v tehdejší koordinaci spolupráce uvnitř gestapa svědčí, že brněnská řídicí úřadovna měla sice k dispozici výpovědi některých členů výsadků ze SSSR, kteří byli zatčeni na Slovensku, v Polsku a Maďarsku, ale neposkytla je příslušným podřízeným venkovním služebnám. Tak např. olomoucká služebna gestapa ještě na začátku října 1941 pátrala v Morávce po parašutistovi Rudolfu Koloničném, který už byl takřka před měsícem zatčen.^{51/}

Příležitosti nabídnuté Čihánkovou zradou začalo gestapo okamžitě využívat. Hlavní roli při likvidaci Restlova a Hovůrkova výsadku sehrála jeho olomoucká služebna, zatímco členové přerovské služebny, zřízené teprve 1. září 1941, plnili pouze pomocnou úlohu.

Vedením akce proti výsadkářům byl pověřen člen olomouckého gestapa, vrchní kriminální tajemník J. Rimkus, a ještě 30. září večer olomoučtí gestapáci s F. Čihánkem objížděli a prověřovali některá místa, kde byli parašutisté ukrýváni. K akci proti výsadkářům mělo dojít na Čihánkovo naléhání už následujícího dne. Hlavním cílem mělo být zatčení parašutistů Karla Hovůrky a Josefa Vodičky, o němž Čihánek věděl, že má tuto noc přespát u Hovůrky v Přerově a následujícího dne odvézt do Hodonína členům zpravodajské sítě NKVD vysílačku.

Ráno 1. října 1941 vyrazila dvěma auty z Olomouce do Přerova zvláštní skupina – gestapáci J. Rimkus, A. Bartl, K. Rauner, Schlesinger, J. Sander, Stratil a konfident F. Čihánek. Jejich cílem bylo přerovské nádraží, kde hodlali zatknout Josefa Vodičku, který se měl přesunout do Hodonína vlakem.^{52/} Na nádraží byla důvěra gestapáků v Čihánka podrobena těžké zkoušce, protože Vodičky se nedočkali. Ten sice skutečně ten den ráno odjel směrem k Hodonínu, ale ne vlakem, jak se domníval Čihánek, nýbrž na kole.

Aby své „nedopatření“ s Vodičkou napravil, navrhl Čihánek olomouckým gestapákům zatknout na nádraží bratra Karla Hovůrky Jana, který tam byl zaměstnán a který svému bratrovi pomáhal v ilegální činnosti. Jan Hovůrka byl tedy okamžitě zatčen a odvezen na přerovskou služebnu. Pak gestapo přistoupilo k akci proti Karlu Hovůrkovi.

Karel Hovůrka tu noc přespal u své matky v přerovské ulici Ke Kapličce č. 5. V bytě byla ráno přítomna ještě jeho matka Františka Tichácková-Hovůrková a nevlastní bratr, třináctiletý Oldřich Ticháček. Parašutista se měl – jak už bylo uvedeno výše – v blízké době přesunout na Valašsko a rozvíjet svou činnost odtud. Jeho matka mu na jeho přání šla ráno 1. října do města koupit novou aktovku. U klášterní školy na Šířavě ji zatkli tři členové přerovského gestapa – B. Loibner, Hartl a B. Carman.

Asi v sedm hodin ráno olomoucké gestapo zahájilo akci v bytě v přerovské ulici Ke Kapličce. Nejprve šel obhlédnout situaci F. Čihánek. Získal od nic netušícího Karla Hovůrky informace o Vodičkově cestě do Hodonína a pak se vrátil k čekajícím gestapákům.

Parašutistovo zatčení měli provést J. Rimkus, K. Rauner a Schlesinger, ostatní olomoučtí gestapáci zajišťovali byt zvenčí. Když Čihánek smluveným způsobem zaklepal na dveře, otevřel mu Oldřich Ticháček. Gestapáci vtrhli do bytu a vpadli do pokoje, ve kterém se zdržoval Karel Hovůrka. Kurt Rauner otevřel dveře pokoje a vyzval Hovůrku, který ležel na posteli, aby se vzdal. Zaskočenému parašutistovi se podařilo proti Raunerovi vystřelit dvě rány z pistole a zranit ho na ruce. Rimkus a Rauner palbu opětovali a smrtelně zraněný Hovůrka upadl na podlahu.^{53/}

Akce tak pro gestapáky neskončila úplným zdarem, protože chtěli zatknout Hovůrku živého. Díky parašutistovu statečnému jednání tak gestapo neodhalilo některé jeho spolupracovníky – např. Emílii Skopalovou – o kterých Čihánek nevěděl a jejichž jména ostatní zatčení odbojáři při výsleších utajili.

K mrtvému Karlu Hovůrkovi byl přivolán v průběhu dopoledne kvůli ohledání těla MUDr. Jaromír Dlouhý, který konstatoval, že parašutistu usmrtila střela, která mu prolétla ústy, a to bez znetvoření obličeje. Právě tento zvláštní způsob zranění vyvolává otázku, zda Hovůrku zastřelili členové gestapa, nebo zda spáchal v bezvýchodné situaci sebevraždu.

Gestapák Rauner po válce vypovídal před mimořádným lidovým soudem v situaci, kdy jeho jednoznačným zájmem bylo svoji vinu zmenšit, že K. Hovůrku usmrtili při odvetné palbě členové gestapa. Navíc verzi sebevraždy nepodporují i některé další, vesměs psychologické okolnosti. Hovůrka byl vpádem gestapa naprosto překvapen, o čemž svědčí to, že v té chvíli ležel ve spodním prádle na posteli. Neměl dost času na zhodnocení situace, ale přesto zahájil střelbu a pokusil se vstát – jeho mrtvé tělo leželo uprostřed místnosti, nikoliv na posteli. Navíc MUDr. J. Dlouhý, jenž ohledával parašutistovo tělo, nenašel v okolí střelné rány popáleniny, které jsou většinou typické pro sebevraždu. Na straně druhé ovšem stojí svědectví očitého svědka přepadu gestapa Oldřicha Ticháčka, podle něhož spáchal Karel Hovůrka sebevraždu.^{54/}

Akce proti Karlu Hovůrkovi tedy skončila pro členy gestapa jen částečným úspěchem. Zraněný Kurt Rauner byl odvezen do přerovské nemocnice a Oldřicha Ticháčka, který se ve zmatku přestřelky pokusil o útěk, převezli na přerovskou služebnu gestapa. Byt v ulici Ke Kapličce prohledala německá kriminální policie a v tajné skrýši ve stropě našla mj. sto tisíc korun, což byla finanční hotovost patřící k vybavení parašutistů.

Přerovské gestapo mezitím začalo podle požadavků svých olomouckých kolegů zatýkat spolupracovníky Karla Hovůrky. Sochař František Mádle byl okolo poledne zatčen ve Ztracené ulici, když se vracel z oběda. Četnický strážmistr Jan Procházka byl dopaden téhož dne při úřední obchůzce na železniční trati u Věžek. Dále byly 1. října na přerovskou služebnu gestapa odvečeny i Růžena Hanzlíková a Anna Řezníčková. Vinu na tomto zatýkání lze jednoznačně přičíst Čihánkovi, který dovršil svou zradu a poskytl gestapu údaje o činnosti lidí, kteří mu předtím obětavě pomáhali.

Dočasně se podařilo uniknout Marii Dřevojánkové, která byla upozorněna svým spolupracovníkem ze SME, že na ni v její kanceláři čeká gestapo. Pokusila se ještě neúspěšně varovat sochaře Františka Mádleho a poté se svým manželem uprchla a až do května 1942 se skrývala nejdříve v okolí Přerova a pak na Valašskomeziříčsku.

Po akci v přerovské ulici Ke Kapliče proti Karlu Hovůrkovi vyrazili olomoučtí členové gestapa autem za Josefem Vodičkou, který vyjel ten den brzy ráno na kole i s vysílačkou směrem k Hodonínu. Jeho úkolem bylo předat ji rezidentovi sovětské rozvědky Antonínu Kosovi z Lužice u Hodonína. Předáním vysílačky měla být aktivizována zpravodajská síť vybudovaná sovětskou NKVD na území Protektorátu Čechy a Morava ještě před vypuknutím sovětsko-německého konfliktu. Oživení této sítě, která byla do června 1941 napojena na sovětský konzulát v Praze, patřilo k hlavním úkolům parašutistů NKVD, a to i u výsadků vyslaných na naše území v pozdějším období.

Auto s členy gestapa dohonilo Vodičku asi šest kilometrů před Hodonínem, najelo na něho a srazilo ho do příkopu. Otřesený parašutista byl zatčen a převezen do Olomouce a poté do Brna na řídicí úřadovnu gestapa. Následující den se F. Čihánek postaral i o zatčení dalších parašutistů NKVD – Jana Restla a Eduarda Janošce. Vypravil se za nimi do jejich úkrytu u mlynáře Vojtěcha Marka v Malínkách a vyzval je k cestě do Přerova. Společně tam odjeli a hned na přerovském nádraží byli gestapem zatčeni.^{55/} Zbýval ještě poslední parašutista z výsadku NKVD Josef Procházka a i jeho vydal F. Čihánek v říjnu 1941 olomouckému gestapu. Vylákal ho do mlýna v Malínkách a J. Procházka pak byl zatčen na rozcestí mezi Uherským Hradištěm, Střílkami a Litenčicemi. Zatčením Procházky se v podstatě uzavřela zpočátku tak nadějná činnost „hvězdářských“ výsadků v protektorátu. Podle výslechů

dopadených parašutistů a s účinnou pomocí svého konfidenta Čihánka pak olomoucké gestapo zasahovalo proti odbojovým skupinám, které přišly s výsadkáři do styku.

V říjnu 1941 pokračovalo i zatýkání přerovských spolupracovníků Hovůrkových parašutistů, které uskutečňoval III. referát místní služebny gestapa a podíleli se na něm zejména gestapáci Gell, V. Kittel a Barák. Dne 13. října byli zatčeni Antonín Michálek a Jan Polách, o několik dní později i Marie Poláčková a 20. října pak přítel Jana Polácha z legií František Drbal. Zatčení byli vyslýcháni v sídle přerovského gestapa v Máchově ulici a později převezeni do tzv. „garňáku“ – vyšetřovací věznice gestapa v Olomouci.

Po skončení vyšetřování pak byli zatčení přerovští spolupracovníci Hovůrkova výsadku převezeni 24. října 1941 z Olomouce do Brna – muži do věznice Pod Kaštany a ženy na Cejl. Dne 25. října pak byli postaveni před stanný soud, který Františka Mádlu, Jana Polácha, Jana Hovůrku, Jana Procházku, Antonína Michálka a Františka Drbala odsoudil k trestu smrti. Ještě týž den byli popraveni v Kounicových kolejích. Anna Řezníčková, Růžena Hanzlíková, Marie Poláčková a Františka Hovůrková-Ticháčková byly transportovány do koncentračního tábora Ravensbrück. Anna Řezníčková byla odtud později poslána pro soustavnou sabotáž přidělených pracovních úkolů do Osvětimi, kde 23. září 1944 zahynula v plynové komoře.^{56/} Ostatní zatčené ženy válku přežily. Ve spojitosti s výsadkem Karla Hovůrky byl 7. října 1941 zatčen i příslušník přerovské městské policie Rajmund Polišínský, který o dva měsíce později našel smrt v koncentračním táboře Mauthausen.

Nabízí se otázka, proč byli přerovští spolupracovníci Karla Hovůrky popraveni tak záhy, když u ostatních podporovatelů parašutistů ze SSSR gestapo tímto způsobem nepostupovalo. Zdá se, že nacisté v souvislosti s tímto rozsudkem stanného soudu uskutečnili promyšlenou propagandistickou akci, která měla odradit české obyvatelstvo od podpory parašutistů. Smrt šesti přerovských odbojářů na popravišti měla posloužit jako „názorný příklad“, kam vede podpora „nepřátel Říše“.

Dne 26. října 1941 se v Českém slově objevila stručná zpráva o trestech pro spolupracovníky parašutistů, ale bez uvedení jmen. O dva dny později se České slovo k tomuto tématu vrátilo článkem „Smrt sabotážníkům“, ve kterém byly rozsudky obsáhle komentovány – ale opět bez uvedení bližších osobních údajů postižených.

Tento článek se snažil apelovat zejména na „nižší“ lidské city – ziskuchtivost a strach. Obsahoval výzvu obyvatelstvu, aby „*ihned učinilo oznámení o všech případech sabotáže, o nichž se doví, obzvláště však, půjde-li o padákové agenty, které by nepřítel vysadil na území protektorátu, aby zde provedli zločinecké atentáty. Na přání budou taková oznámení projednávána důvěrně. Ve všech případech /.../ je zajištěna příslušná odměna.*“ V závěru je obsažena nepokrytá hrozba: „*Tyto rozsudky necht' jsou důraznou výstrahou všem těm, kdož nedbají zákonů a nařízení. /.../ Najde-li se lehkomyslník, který by chtěl nějakým způsobem sabotáž podporovat, bude za své činy pykat tak, jako pykali ti, kteří neuposlechli rozumných a důrazných výzev.*“^{57/}

Rafinovaným prvkem s úmyslem otevřít cestu k případným udáním a nabízejícím východisko morálně nepevným je i tato část textu: „*Jednoho obžalovaného stanný soud osvobodil. Tato osoba sice zprvu rovněž poskytovala jednomu padákovému agentovi pomoc, později však, aniž byl na ni z třetí strany vykonáván vliv, uznala trestnost svého počínání a učinila oznámení bezpečnostním úřadům. Tato skutečnost prokázala rozumné stanovisko této osoby, takže stanný soud mohl samozřejmě vyřknouti osvobozující rozsudek.*“ V tomto případě se jednalo o propagandistickou polopravdu, protože fiktivní předlohou této „osoby“ byl s největší pravděpodobností již zmíněný přerovský městský strážník Rajmund Polišínský, který byl sice skutečně rozsudkem stanného soudu v Brně osvobozen, ale prakticky vzápětí ho gestapo poslalo do koncentračního tábora Mauthausen, v němž zahynul.

Čihánkova zrada a následné represivní akce gestapa v Přerově ohrozily i činnost výsadku S-1 a narušily jeho místní podporovatelskou síť. Rozruch vyvolaný zatýkáním přiměl velitele S-1 Bohuslava Němce k tomu, aby se přemístil z nebezpečné oblasti. Jeho přerovští spolupracovníci Bohumil Zedníček a Rudolf Smutek ho proto autem převezli ještě 1. října 1941 ze Skopalovy vily v Brodku na Tesák k Františku Kubičovi. Ve stejný den byli z Kubičova hostince Smutkem a MUDr. Šťastným odvezeni již zmínění angličtí letci Thomas Ross a Kenneth Wright.^{58/}

V Kubičově hostinci Bohuslav Němec získal nový úkryt na následující dny, ale úplně tím od sebe nebezpečí neodvrátil. Olomoucké gestapo mělo díky Čihánkovi, který ve své výpovědi uvedl i okolnosti setkání s B. Němcem a F. Braunerem 26. září 1941 v Přerově, dostatek vodítek k zahájení intenzivního pátrání po členech výsadku S-1. Využilo také

vzájemného propojení sítě podporovatelů Karla Hovůrky a Němcova výsadku, a protože o parašutistech NKVD díky Čihánkovi vše podstatné vědělo, orientovalo výsledky zatčených spolupracovníků Karla Hovůrky na výsadek S-1, a to zejména na momentální úkryt Bohuslava Němce. Zároveň byl v Přerově nasazen Čihánek jako konfident v roli parašutisty hledajícího spojení. Pro gestapo nebylo problémem zjistit, že rodiče Bohuslava Němce žijí v Přerově, a Čihánek se tedy zaměřil na ně. Třikrát je navštívil a domáhal se spojení s Bohuslavem Němcem a členy jeho podpůrné sítě. Z údajů, které při těchto „návštěvách“ uváděl, je zřejmé, že gestapo v té době už znalo pravá jména i oblasti působení tří členů výsadku S-1 – B. Němce, F. Ryše a F. Braunera.^{59/} Prostřednictvím Čihánka, který navštěvoval okruh jejich známých, se gestapo snažilo vypátrat i úkryt uprchlých manželů Dřevojánkových.

Zpětně lze už dnes těžko posoudit, který z vyšetřovacích postupů přinesl větší výsledky, nicméně v průběhu října 1941 došlo k dalšímu průlomů gestapa do podporovatelské sítě S-1 v Přerově. Již bylo zmíněno, že 20. října 1941 byl zatčen František Drbal a ve stejný den došlo i k zatčení Josefa Riedla staršího, který poskytl úkryt parašutistům z S-1 Ryšovi a Braunerovi. Společně s dalšími odbojáři byl pak J. Riedl 7. května 1942 popraven v Mauthausenu. Zatčení byli 30. října 1941 i Josef Riedl mladší, Magdaléna Riedlová a jejich podnájemník profesor František Dráb. Oba muži později rovněž zahynuli v Mauthausenu, Magdaléna Riedlová byla během okupace vězněna v koncentračním táboře Ravensbrück. Olomouckému gestapu se při vyšetřování spolupracovníků výsadkářů podařilo zjistit i skutečné jméno parašutisty Františka Ryše, což později sehrálo důležitou roli při dopadení členů výsadku S-1.

Poté, co se nezdařily Čihánkovy pokusy zjistit prostřednictvím rodičů Bohuslava Němce pobyt velitele výsadku S-1, bylo přikročeno 2. listopadu 1941 (tj. po dopadení B. Němce v Ostravě – viz níže) i k jejich zatčení. Jan Němec zahynul 21. dubna 1942 v Mauthausenu, jeho manželce se podařilo pobyt v koncentračních táborech Ravensbrück a Osvětim přežít.

Přes rodiče velitele výsadku se tedy gestapu pokročit dále v pátrání nepodařilo, ale v ohrožení se Bohuslav Němec ocitl i tím, že konfident Ferdinand Čihánek odhalil úlohu obchodníka Jana Skopala při podpoře parašutistů. Zde se ovšem olomouckému gestapu jeho

linie pátrání po Bohuslavu Němcovi přetrhla, protože J. Skopalovi se podařilo 28. října 1941 vyhnout zatčení, když byl ve vlaku varován známým železničářem, že na něho v jeho domě v Brodsku čeká gestapo.

V následujících měsících se Skopal ukrýval u svých spolupracovníků z odboje v Šišmě a v Bystřici pod Hostýnem, a to až do poloviny roku 1943, kdy se mu podařilo přejít hranice na Slovensko a uniknout z dosahu gestapa. (Jeho podporovatelé v Bystřici pod Hostýnem pak v druhé polovině roku 1944 patřili k hlavním podporovatelům paravýsadku CLAY.) V Bratislavě pak J. Skopal využil spojení, která zde měl přerovský odboj z počátků okupace, a pod krycími jmény Růžička a Kováč se znovu zapojil do protifašistické činnosti. Gestapo po Skopalově útěku zatkl jeho manželku Marii Skopalovou a pokoušelo se vydírat jejího otce. Slibovalo mu, že Marii Skopalovou propustí, pokud on pomůže Jana Skopala dopadnout.^{60/}

2.6 ÚDER GESTAPA PROTI STRUKTUŘE ÚVODU A MORAVSKÉ PĚTKY

Skopalovým útekem na konci října 1941 olomoucké gestapo ztratilo nadějnou možnost vypátrat úkryt Bohuslava Němce. Akutní nebezpečí pro parašutisty a na ně napojené odbojové struktury se ale objevilo v tutéž dobu i z jiné strany. Na přelomu léta a podzimu 1941 v souvislosti s příchodem Reinharda Heydricha do protektorátu a vyhlášením stanného práva zahájilo gestapo v Čechách i na Moravě rozsáhlou a koordinovanou akci proti hnutí odporu, a to zejména proti ilegálním organizacím napojeným na ÚVOD, resp. na Moravě na Moravskou pětku. Už v srpnu 1941 bylo na území protektorátu zatčeno 1278 osob, v září 1532, v říjnu dokonce 2744 a v listopadu 1564 lidí.^{61/} Síť ÚVODu byla v podstatě rozbita, a to jak v centrech, tak v jednotlivých regionech. Gestapo dopadlo většinu jejich čelných představitelů a v síti zatýkání uvázl i parašutista František Pavelka, vyslaný na pomoc domácímu odboji z Velké Británie (operace PERCENTAGE). Na začátku října 1941 byla odhalena v Praze-Jinonicích i vysílací souprava stanice SPARTY I, čímž došlo k přerušení rádiového spojení domácího odboje se zahraničím.

Souběžně se zatýkáním v Čechách probíhala akce německých bezpečnostních orgánů i na Moravě proti „Moravské pětce“. Dne 30. září 1941 byl zatčen Václav Bureš, 1. října Jaroslav Trumpeš, Jan Florian, 3. října Eduard Berka, Alois Dubač a další. Silně bylo postiženo i ilegální hnutí vysokoškolských profesorů, které bylo integrální součástí Moravské pětky. Profesor Josef Grňa unikl zatčení 2. října v Ratajích na Kroměřížsku jen s velkou dávkou štěstí, z vedoucích představitelů Moravské pětky se podařilo uprchnout už jen Františku Piškovi. Zatýkání postihlo i velké množství odbojových pracovníků v jednotlivých moravských regionech.^{62/}

Ačkoliv se rozbor příčin těchto událostí poněkud vymyká tématu této práce, aspoň krátce se mu věnujme. Je zřejmé, že předpoklady pro takto rozsáhle koncipovanou policejní akci musely být vytvářeny už poměrně dlouhou dobu předtím. Zatímco průběh vypátrání a likvidace pražského centra ÚVODu je v odborné literatuře zevrubně popsán,^{63/} v případě Moravské pětky zůstávají některé aspekty jejího rozbití nevyřešeny. Jinak velmi cenné historické práce Zdeňka Štěpánka a Františka Vaška k problematice Moravské pětky zůstávají právě v této otázce na půli cesty.^{64/} Za rozhodující příčinu rozbití Moravské pětky se v nich považuje již zmíněné zatčení Václava Bureše, ke kterému došlo 30. září 1941 na základě vytypování osob podezřelých z nepřátelské činnosti. Při tomto zatčení gestapo mělo objevit písemné materiály k odbojové práci a poté na základě Burešových výslechů dále proniknout do ilegální organizace. V další fázi rozbití odbojové struktury pak měly sehrát rozhodující úlohu zejména obšírné výpovědi zatčeného Jaroslava Trumpeše.

Ačkoliv jistě nelze význam těchto událostí pro rozbití nejdůležitějších moravských ilegálních sítí podcenit, vzhledem k razanci a rychlosti úderu gestapa proti vedení Moravské pětky hned na přelomu září a října 1941 je zřejmé, že nacistické bezpečnostní složky musely mít určité informace o její personální struktuře a činnosti už z předcházející doby. Je možné předpokládat, že v tomto ohledu sehrála rozhodující úlohu „volavčí síť“ brněnského gestapa, která začala vznikat už v průběhu roku 1940. Do této falešné ilegální organizace byli zapojeni někteří bývalí ilegální pracovníci, kteří se po svém zatčení rozhodli pracovat pro gestapo. Jedním z nejvýznamnějších „es“ této volavčí sítě byl rotmistr Viktor Ryšánek, bývalý pobočník velitele Obrany národa v kraji Brno-město. Mezi další konfidenty patřili Karel Papsrkář, pplk. Stanislav Jizera, Josef Navrátil a další. Gestapo vyslalo do této sítě

i své přímé kádrové pracovníky, kteří dokonale ovládali češtinu a vystupovali v roli odbojových pracovníků. Kvůli zvýšení věrohodnosti byli do této organizace zapojeni vedle konfidentů i čestní vlastenci, kteří neměli tušení o jejím skutečném poslání. Tato volavčí síť, která postupně pokrývala značnou část Moravy, fungovala od léta roku 1942 pod krytím obchodní firmy Erlan v Brně v Jánské ulici.^{65/}

I když přímé důkazy o infiltraci jednotlivých složek Moravské pětky agenty gestapa bude snad možné dohledat v pramenném materiálu, lze i nyní možné uvést řadu indicií, které tuto hypotézu potvrzují. Především je třeba upozornit na fakt, že volavčí síť gestapa byla původně „nalepena“ zejména na původní strukturu Obrany národa z roku 1939. A právě na tuto původní strukturu ON do značné míry personálně navazovaly jednotlivé složky Moravské pětky, zejména pak skupina vedená Jaroslavem Trumpešem a Františkem Bednářem, ale i skupina Václava Bureše a Františka Píška. Kupř. Jaroslav Trumpeš a Václav Bureš patřili v původní struktuře Obrany národa z roku 1939 k důstojníkům přiděleným ke krajskému velitelství Obrany národa Brno-město – stejně jako konfident V. Ryšánek. Alois Dubač – další významný představitel Moravské pětky – patřil k důstojníkům přiděleným ke krajskému velitelství ON Brno-venkov.^{66/}

Jiným důkazem o proniknutí agentů gestapa do struktury Moravské pětky (v terminologii gestapa také Nové civilní odbojové hnutí nebo Národní odboj) by mohla být skutečnost, že o existenci této odbojové skupiny na Ostravsku informoval úředníky ostravského gestapa začátkem října 1941 kriminální rada Ewald Taudt, vedoucí zpravodajského referátu N, který měl na starosti řízení „volavčí sítě“. Taudtem vedená skupina brněnského gestapa provedla na Ostravsku v této záležitosti také první zatčení a až poté předala vyšetřování ostravské služebně.^{67/}

Konečně je zde i svědectví člena Trumpešovy odbojové organizace Dominika Černého, který se po svém zatčení 12. června 1942 setkal při vyšetřování s úředníkem gestapa Karlem Wochianem, brněnským Němcem. Podle Černého svědectví se právě Wochian měl zúčastnit porady důvěrníků Trumpešovy organizace, která se uskutečnila v březnu 1941 v bytě řezníka Ladislava Horáka v Brně-Žabovřeskách. (Podle téhož svědectví měl Wochian před válkou pracovat v české policii pod jménem Karel Vlček, do Obrany národa ho měl přivést přímo Jaroslav Trumpeš a Wochian měl v odboji vystupovat pod krycím jménem „Brňák“.)^{68/}

Pokud tedy přijmeme hypotézu o proniknutí konfidentů gestapa do struktury Moravské pětky, pak lze rekonstruovat postup brněnské řídicí ústředny gestapa následovně: Díky „volavčí síti“ se brněnskému gestapu podařilo – pravděpodobně už v průběhu roku 1940 – proniknout do Trumpešovy ilegální organizace, která byla z částí Moravské pětky nejpočetnější a opírala se personálně nejvíce o strukturu Obrany národa z roku 1939. V souladu s novou taktikou, která před okamžitým represivním zásahem preferovala spíše dlouhodobější sledování a snahu o kontrolu odbojových organizací, ovšem gestapo s úderem vyčkávalo. (Jiný postup ovšem zvolilo proti regenerující se vojenské složce původní moravské Obrany národa, kterou považovalo pravděpodobně aktuálně za nebezpečnější, a proto ji postihovalo opakovaným zatýkáním.) Díky vzájemnému propojování a sjednocování hlavních moravských odbojových organizací na jaře 1941 se pak do zorného pole nacistických agentů dostali i představitelé dalších složek Moravské pětky, tj. např. Václav Bureš nebo Josef Grňa.

Je těžké říci, kdy gestapo původně plánovalo přejít od sledování a sbírání informací k hromadné zatýkácí akci, v každém případě o skutečném datu úderu rozhodly zejména vnější okolnosti – tj. příchod R. Heydricha do protektorátu na konci září 1941 a jeho záměr zlomit odbojové hnutí a zastrašit český národ. Čistě policejní záměry okupačních bezpečnostních složek se tak musely podřídít politickým plánům nacistických špiček v protektorátu.

Logickým prvním cílem zatýkání se nejdříve stali zjištění vedoucí představitelé Moravské pětky, kteří byli nejvíce zasvěceni do odbojových vazeb a personálií. Gestapo samozřejmě vědělo, že nejúčinnějším způsobem, jak postihnout ilegální síť, je zasáhnout ji shora, tj. od její řídicí složky. Díky vyšetřování na této úrovni pak bylo možné eventuálně dále proniknout k místním skupinám v jednotlivých regionech.

2.7 DOPADENÍ PARAŠUTISTŮ A ROZBITÍ JEJICH PODPOROVATELSKÝCH SÍTÍ

Po zatčení Jaroslava Trumpeše zachytilo gestapo také stopu pobytu členů výsadku S-1 na Ostravsku, protože Trumpeš se předtím ve Frýdku setkal s parašutistou Františkem Ryšem. Výsledky zatčených členů ostravského odboje Jana Beránka, Eduarda Juštíka a Josefa Drahného přinesly další údaje o výsadku S-1, ale ne to, co gestapo nejvíce potřebovalo – momentální místa úkrytu parašutistů. Nit pátrání se přetrhla tím, že Josef Drahný spáchal na gestapu sebevraždu a Ladislav Věchet, u něhož se Trumpeš setkal s Ryšem, určitou dobu unikal zatčení. Gestapu nezbyvalo než se zaměřit na vypátrání dalších osob, které přišly s parašutisty do kontaktu.

Jak už bylo uvedeno, přesunul se Bohuslav Němec 1. října 1941 po akci gestapa proti Karlu Hovůrkovi a jeho přerovským spolupracovníkům do hostince Františka Kubiče na Tesáku v Hostýnských horách. Domluvil si s ním desetidenní pobyt, ale nakonec zde zůstal mnohem kratší dobu, protože se vynořilo nové nebezpečí. V Kubičově hostinci se totiž objevilo několik členů německé ochranné policie, kteří informovali Kubiče, že zde hodlají zřídit své stálé stanoviště. Ještě nebezpečnější bylo, že společně s policisty přišel i přerovský kolaborant Vladimír Brázda, který z předválečného období Bohuslava Němce znal. Kubič odvrátil nebezpečí tím, že ukryl Bohuslava Němce do svého soukromého bytu. Bylo ale jasné, že parašutista musí z Tesáku pryč.

Tato epizoda měla mít po válce zajímavou dohru. Při vyšetřování v Přerově prohlásil člen gestapa Bohumil Loibner, že Vladimír Brázda byl na Tesák poslán, aby po Bohuslavu Němcovi pátral. Tuto svoji výpověď ale při předvedení před vyšetřovacího soudce v Olomouci prohlásil za nepravdivou. Jaký konkrétní důvod ale tato manipulace mohla mít, zůstává nejasné. V každém případě se Vladimír Brázda, typ deklasovaného jedince, který s nacisty spolupracoval z existenčních důvodů, dal jen obtížně použít pro podobné účely. Příčinou bylo kromě nevhodných povahových vlastností i to, že jeho kolaborace byla všeobecně známa a přerovští odbojáři se postarali, aby na něj v tomto smyslu upozornilo i české vysílání londýnského rozhlasu.

Krátce před svým odchodem z oblasti střední Moravy se Bohuslav Němec ještě zdržoval ve víkendové chatě přerovského lékaře MUDr. Václava Skaláka na Vičanově v Hostýnských horách. Ta – stejně jako Kubičův hostinec – sloužila k ukrývání osob přepravovaných odbojem za hranice, mj. se zde rovněž ukrývali oba angličtí letci. Majitel chaty MUDr. Václav Skalák, lékařská kapacita na vnitřní choroby, byl – jak už bylo uvedeno výše – angažován v odbojové činnosti v Přerově a měl po své profesní linii i přímé napojení na brněnskou skupinu Jaroslava Trumpeše, konkrétně na její lékařskou sekci vedenou MUDr. Janem Florianem.^{69/}

Pobyt ve Skalákově chatě na Vičanově byl ovšem jen provizorním krátkodobým řešením a Bohuslav Němec se ze střední Moravy, kde mu hrozilo nebezpečí, přesunul do Ostravy. Zde mu členové místní odbojové skupiny napojené na Jaroslava Trumpeše opatřili další úkryty. Gestapo ovšem v průběhu října 1941 postupně ostravskou skupinu Trumpešovy organizace rozbíjelo, čímž likvidovalo i opěrné body výsadku S-1 v tomto regionu. Přes veškeré úsilí se mu ale nepodařilo tímto způsobem dopadnout samotné výsadkáře. Úspěch gestapu nakonec přineslo až využití poznatků jeho olomoucké služebny ve spojení s tím, že parašutisté hledali po seskoku pomoc i v okruhu svých příbuzných.

Olomoucká služebna gestapa zjistila díky konfidentské činnosti Ferdinanda Čihánka a při výsleších zatčených přerovských spolupracovníků výsadkářů skutečnou totožnost parašutistů S-1 a předala tyto údaje i do Ostravy, v níž žili rodinní příslušníci četaře Františka Ryše. Bratra Františka Ryše Rudolfa, který s výsadkem S-1 příležitostně spolupracoval, se pak podařilo ostravským gestapákům zlomit a přinutit ke spolupráci. Rudolf Ryš poté 1. listopadu 1941 vydal na ilegální schůzce v ostravské kavárně Fénix ostravskému gestapu Bohuslava Němce a 4. listopadu v další ostravské kavárně Elektra i Františka Braunera. Třetí člen výsadku Jan Kasík byl Rudolfem Ryšem vylákán z Otrokovic, kde se ukrýval, do Ostravy a při cestě vlakem ho gestapo v Přerově zatklo. Na rozdíl od svých druhů, kteří museli být přinuceni k výpovědím pomocí brutálních výslechových metod, Kasík se rozhodl zachránit si život dobrovolným přechodem na druhou stranu fronty a stal se ochotným spolupracovníkem gestapa.^{70/}

Členové ostravského gestapa poté přinutili zatčené parašutisty k rozsáhlým výpovědím, díky nimž získali přehled o jejich podpůrné síti na Brněnsku, Ostravsku, Přerovsku,

Kroměřížsku a Uherskobrodsku. Hromadný zásah proti spolupracovníkům výsadku ale byl ještě odložen, protože gestapo chtělo nejprve dopadnout klíčovou osobu výsadku – šifranta Františka Ryše. (I s ním byl v této době jeho bratr Rudolf Ryš v kontaktu, ale gestapu to neoznámil, což se mu později mělo stát osudné.) Přes veškerou snahu členů gestapa i jejich novopečeného konfidenta Jana Kasíka se ale Františka Ryše dopadnout nepodařilo. Proto bylo v Přerově na koordinační poradě olomoucké, ostravské a přerovské služebny gestapa s řídicí brněnskou ústřednou rozhodnuto ukončit policejní hru a zajistit všechny doposud nezatčené osoby spjaté s podporou výsadků NKVD i S-1.^{71/}

Termín hromadné zatýkací akce byl určen na 26. listopad 1941, okruh výsadku Karla Hovůrky měla na starosti olomoucká služebna gestapa, spolupracovníky S-1 služebna ostravská. Rozsah této akce byl poměrně značný, jen podle závěrečné zprávy ostravské služebny z 10. prosince 1941 bylo v souvislosti s výsadkem S-1 vyšetřováno celkem 66 osob a z toho bylo 42 postaveno před stanný soud.^{72/} Šlo o spolupracovníky parašutistů z Ostravska, Přerovska, Brněnska a Kroměřížska. Na zatýkání se podíleli i členové přerovské a brněnské služebny gestapa.

Na Přerovsku byli na konci listopadu 1941 zatčeni za podporu výsadku S-1 poštovní úředník Oldřich Pour, ředitel přerovské pobočky Moravské banky Bohumil Zedníček a prodavač Oldřich Hanzlík, přes kterého se původně Bohuslav Němec spojil s okruhem svých příbuzných a který i poté představoval příležitostný kontaktní bod mezi jednotlivými parašutisty výsadku S-1. (Hanzlík byl ale posléze pro malou závažnost svého „provinění“ propuštěn.) Poměrně malý rozsah této zatýkací akce na Přerovsku ve srovnání s jinými moravskými regiony, v nichž parašutisté ze SSSR působili, byl dán zejména tím, že většinu zjištěných spolupracovníků parašutistů z Přerovska gestapo už zatklo v průběhu října a na počátku listopadu 1941, resp. se jim podařilo zmizet v ilegalitě (viz manželé Dřevojánkovi, Jan Skopal).

Úder proti podpurným sítím výsadkářů se překrýval s dalšími policejními akcemi gestapa. V Přerově došlo už 6. listopadu 1941 k zatčení jednoho z hlavních místních ilegálních pracovníků poštovní sítě PVVZ – Rudolfa Smutka. Jeho zadržení a uvěznění ale bezprostředně nesouviselo s případem parašutistů ze SSSR, nýbrž s odhalením převaděčského kanálu ÚVODu na Slovensko. Jak již bylo zmíněno v 1. kapitole, dne

26. října 1941 provedlo gestapo zatýkací akci v jihomoravském Lipově, který byl důležitým výchozím bodem ilegálních přechodů hranic na Slovensko. Do rukou nacistických bezpečnostních složek tehdy padl i rotmistr František Janík a následně gestapo odhalilo i účast Rudolfa Smutka v odbojovém hnutí. Smutkovo další vyšetřování pak ale probíhalo zejména v souvislosti se záležitostmi podpory parašutistů.

Některým odbojářům se podařilo na konci listopadu 1941 hrozícímu zatčení uniknout. Patřil mezi ně zahradník Rajmund Navrátil, kojetínský spolupracovník Hovůrkova výsadku, který se při zatýkací akci gestapa 26. listopadu 1941 nezdržoval v místě svého bydliště, ale pobýval z rodinných důvodů v Brně. Zde byl telefonicky varován svou manželkou, že ho hledá gestapo, uprchl a v následujících měsících se ukrýval na různých místech Moravy i Čech. Po atentátu na Heydricha obnovilo gestapo vyšetřování Navrátilova útěku a podařilo se mu odhalit některé osoby, které mu při jeho útěku pomáhaly, byly s ním ve spojení nebo mu poskytovaly úkryt. Na popravištích v Kounicových kolejích a Táboře bylo v souvislosti s touto záležitostí usmrceno v období 2. stanného práva deset osob včetně Navrátilovy nevlastní matky, bratra a bývalé manželky.^{73/}

Samotnému Rajmundu Navrátilovi se dařilo unikat až do října 1943, kdy byl na základě udání zatčen v Kloboukách u Brna. Po jeho dopadení a výsleších pak bylo provedeno další rozsáhlé zatýkání jeho podporovatelů, z nichž třicet stannolo společně s R. Navrátilem v únoru 1944 před nacistickým Zvláštním soudem v Brně. Většinu obžalovaných byly určeny dlouholeté tresty vězení a čtyři – Rajmund Navrátil, Bohumil Venclík, Jan Rumlík a František Vrána – byli odsouzeni k trestu smrti a popraveni 26. května 1944 v Praze na Pankráci.^{74/}

Uniknout zatčení v listopadu 1941 se podařilo i hostinskému Františku Kubičovi, kterého upozornil MUDr. Václav Skalák, jenž měl přímé kontakty na brněnské odbojové skupiny, že v Brně i jinde probíhá zatýkání a že je prozrazeno i spojení s parašutisty. Z tohoto důvodu František Kubič už kolem 20. listopadu 1941 zmizel ze svého bydliště a ukrýval se v okolí Bystřice pod Hostýnem. Gestapo 26. listopadu prohledalo hostinec na Tesáku a zatkl jeho manželku Marii Kubičovou, ale po určité době ji propustilo.^{75/}

Konečně přes veškeré úsilí gestapa dlouho unikal i parašutista František Ryš, kterému se podařilo udržet se v ilegality až do května 1942. Jeho základnou bylo nyní zejména Brno,

kde se snažil pokračovat v odbojové činnosti, ale jeho možnosti byly po dopadení jeho druhů a likvidaci sítě spolupracovníků už značně omezené.

K zatčení Františka Ryše došlo 12. května 1942 v Brně na Kolišti, kde se náhodně setkal s Rudolfem Mišutkou, svým známým z internace v SSSR. Rudolf Mišutka byl v srpnu 1941 vysazen jako člen jednoho z výsadek NKVD, určených pro Slovensko. Po svém zatčení na území Polska se stal konfidentem brněnského gestapa s krycím číslem B-41. Při svém náhodném setkání s Františkem Ryšem v Brně na něho upozornil příslušníky brněnského gestapa Hintzeho a Königa, kteří parašutistu zatkli.^{76/}

Při jeho výsleších vyšlo najevo, že Rudolf Ryš byl tajně bez vědomí gestapa se svým bratrem v kontaktu. Tato „zrada“ musela být samozřejmě potrestána, a proto byl Rudolf Ryš 29. května 1942 popraven v Kounicových kolejích v rámci represí po atentátu na Heydricha. Ve stejný den byl v Brně zastřelen i četař František Ryš a jeho manželka Anna. Během heydrichiády byla rovněž popravena i řada Ryšových brněnských spolupracovníků ze závěrečného období jeho činnosti, např. členové rodin Zelcových a Kluchových.

V polovině prosince 1941 následoval po listopadovém zatýkání další úder odbojovým sítím na střední Moravě. V Přerově byl už 12. prosince 1941 zatčen MUDr. Václav Skalák. Jeho zatčení souviselo s vyšetřováním brněnské odbojové skupiny vedené Janem Florianem, která byla napojena na Moravskou pětku. V průběhu prosince gestapo likvidovalo i původní síť PVVZ na Přerovsku, Prostějovsku a Olomoucku. V Přerově tak byli zatčeni 16. prosince 1941 Karel Smělík a následujícího dne i Růžena Stoklásková. K tomuto rozbití buněk PVVZ na střední Moravě došlo v přímé souvislosti s dopadením „řídícího orgánu“ této sítě Wolfganga Jankovce, které proběhlo 10. prosince 1941. Gestapu se přitom dostala do rukou i situační zpravodajská hlášení, která členové odbojových buněk ze střední Moravy Jankovcovi předávali nebo zasílali. Tato konspirační neopatrnost tak gestapu ulehčila vypátrání členů této zpravodajské sítě a jejich usvědčování.^{77/} Někdy v průběhu roku 1942 vyhotovilo gestapo organizační schéma ÚVODu na Moravě, v němž jsou u Přerova uvedena jména Marie Dřevojánkové, Karla Smělíka a Růženy Stokláskové.^{78/}

2.8 HROMADNÁ POPRAVA V MAUTHAUSENU

Zatčení členové přerovských odbojových skupin byli společně s dalšími moravskými odbojáři souzeni v průběhu prosince 1941 a ledna 1942 stanným soudem v Brně. Dne 22. prosince 1941 byli k trestu smrti společně s dopadenými parašutisty výsadků NKVD a S-1 a řadou jejich podporovatelů z různých moravských regionů (celkem 34 osob) odsouzeni i přerovští poštovní úředníci Oldřich Pour a Rudolf Smutek, kominický mistr Josef Riedl a ředitel přerovské pobočky Moravské banky Bohumil Zedníček. MUDr. Václav Skalák byl společně s dalšími členy Florianovy skupiny souzen 13. ledna 1942, v jeho případě zněl rozsudek „jen“ na předání gestapu, tj. transport do koncentračního tábora. Společně s ním bylo 13. ledna odsouzeno k smrti 15 osob, zejména z řad brněnských vysokoškolských profesorů. Karel Smělík byl odsouzen k trestu smrti 20. ledna 1942 spolu s dalšími 23 odbojáři z PVVZ, Obrany národa, Moravské pětky a ilegální KSČ.

Rozsudky smrti v těchto případech nebyly vykonány okamžitě, ale skupiny odsouzených byly na základě zvláštního příkazu SS-Obersturmbannführera Wilhelma Nölleho, vedoucího brněnské řídicí úřadovny gestapa, poslány v několika transportech do koncentračního tábora Mauthausen a zde izolovány od ostatních vězňů. Schválení poprav si vyhradil přímo zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich. Likvidační podmínky Mauthausenu si brzy vyžádaly řadu obětí i mezi těmi „šťastnějšími“ vězni, jimž nebyl stanným soudem ani trest smrti původně přiřčen. Tak zde v průběhu dubna 1942 zahynuli vedle mnoha dalších i Josef Riedl mladší (3. dubna), profesor František Dráb (16. dubna), otec parašutisty Bohuslava Němce Jan Němec (21. dubna) a MUDr. Václav Skalák (27. dubna).

Tyto tragédie byly ale jen předeherou k 7. květnu 1942, kdy došlo k hromadné popravě 72 příslušníků moravského odboje, kteří byli odsouzeni k trestu smrti brněnským stanným soudem. Exekuci, provedené kulomety, ke které došlo u stěny mauthausenského kamenolomu, velel SS-Hauptsturmführer Georg Bachmayer. Mezi popravenými bylo třicet tři parašutistů ze SSSR a jejich spolupracovníků, dále členové středomoravské sítě PVVZ (mj. Vojtěch Outrata, Josef Teplý, Ferdinand Barták, František Vetešník), příslušníci Obrany národa z Ostravska (Jan Beránek, Eduard Jušík, Ladislav Věchet) a účastníci odbojového

hnutí v Olomouci (František Krátký, Otakar Kořínek, Antonín Látal). Nacisté si také vyřídili účty i s řadou příslušníků české inteligence, kterou oprávněně považovali za „nenapravitelnou vůdčí vrstvu“ národa, a u stěny mauthausenského kamenolomu zemřeli profesoři brněnských vysokých škol MUDr. Karel Hora, MUDr. Jan Florian, RNDr. Antonín Šimek a inženýr Vladimír Němec.^{79/}

Mezi oběťmi této exekuce byli také Přerované Karel Smělík, Josef Riedl, Bohuslav Němec, Bohumil Zedníček, Oldřich Pour a Rudolf Smutek. Růžena Stoklásková byla popravena v Kounicových kolejích 10. června 1942 v průběhu 2. stanného práva. Ve zdůvodnění jejího rozsudku je uvedeno, že „*udržovala spojení s policejně nehlášenými osobami, které mají účast na činech nepřátelských říši, a poskytovala jim úkryt*“.^{80/}

Hromadnou popravou v Mauthausenu v květnu 1942 se v podstatě uzavřela historie parašutistických výsadek, které byly vyslány na naše území ze SSSR v létě 1941. Z hlediska protektorátu nebo úzeji Moravy šlo o významnou kapitolu, která takto byla hodnocena i vysokými nacistickými představiteli. Důkazem je mj. Heydrichův telegram říšskému ministru H.H. Lammersovi z 9. října 1941, ve kterém se objevuje informace o seskoku devíti parašutistů ze SSSR dne 31. srpna u Varšavy, kteří měli působit v českých zemích.^{81/}

2.9 EPILOG ČINNOSTI PVVZ A DRUHÉ STANNÉ PRÁVO

Události 1. stanného práva znamenaly rozbití nebo výrazné oslabení hlavních organizací českého národního odboje napojených na ÚVOD. To mj. přineslo i ztížení pozice paravýsadek přicházejících do protektorátu na přelomu let 1941 a 1942, protože jejich kontaktní adresy často patřily lidem, kteří byli gestapem zatčeni právě v rámci likvidace sítí napojených na ÚVOD. Tento fakt v řadě případů negativně ovlivnil úspěšnost jednotlivých paraskupin. Na střední Moravě se to konkrétně projevilo u tříčlenného výsadku BIVOUAC, který seskočil v noci z 27. na 28. dubna 1942 v křivoklátských lesích ve složení rotný František Pospíšil, rotný Jindřich Čoupek a desátník aspirant Libor Zapletal.

Mezi úkoly tohoto desantu patřila i diverzní akce na přerovském železničním uzlu. Parašutisté proto dostali před odletem adresu přerovského železničáře Karla Smělíka, který

jim měl umožnit uskutečnění tohoto úkolu. Když se na konci dubna 1942 skutečně na Smělíkovu adresu obrátili, zjistili, že byl už takřka před pěti měsíci zatčen. Tím bylo splnění jejich poslání znemožněno a parašutisté Přerov okamžitě opustili.^{82/}

Co se týče působení dalších parašutistických desantů ze Západu v tomto období na střední Moravě, zasahovala sem zejména činnost úspěšného výsadku SILVER A, který ve složení nadporučík Alfréd Bartoš, rotný Josef Valčík a svobodník Jiří Potůček přistál v noci z 28. na 29. prosince u Senice v okrese Nymburk a jehož vysílačka LIBUŠE udržovala od ledna do června roku 1942 spojení mezi domácím odbojem a Londýnem. Pro SILVER A pracoval mj. i poručík Otto Kacetl z Hranic, který byl velitelem SILVERU A Alfrédem Bartošem pověřen organizováním zpravodajské a podpůrné činnosti na východní Moravě. Parašutisté dokonce za Kacetlovy pomoci plánovali svůj pozdější přesun do prostoru Beskyd, k čemuž ale nakonec nedošlo.^{83/}

Údery gestapa na podzim 1941 přežila z přerovských odbojových struktur napojených na ÚVOD ilegální poštovní skupina, která ale utrpěla vážné ztráty (viz zatčení Oldřicha Poura a Rudolfa Smutka). Vzhledem k přerušení rádiového spojení se zahraničím a rozbití hlavních odbojových center se neodhalením pracovníci poštovních odbojových skupin v tomto období zaměřovali zejména na podpůrnou činnost ve prospěch skrývajících se ilegálních pracovníků, resp. rodin zatčených a popravených. Gestapo ovšem systematickým vyšetřováním postupně odhalovalo jednotlivé články narušené odbojové sítě a zatýkáním je likvidovalo. Podle svědectví Antonína Česala aktivní činnost poštovní odbojové skupiny v Přerově ustala v březnu 1942.^{84/}

Postupně také došlo k zatýkání jednotlivých členů skupiny. Antonín Česal, poštovní tajemník z přerovského poštovního úřadu č. 2 (nádražní pošta), byl zatčen 1. července 1942 a poté 11 měsíců vyšetřován v Kounicových kolejích. Nacistický Vrchní zemský soud v Breslau jej odsoudil k pěti letům káznice. Antonín Česal se ale nakonec dočkal konce války a v dubnu 1945 byl v Creussenu osvobozen americkou armádou. Zatčení Josefa Hladila, vrchního poštovního tajemníka z přerovského poštovního úřadu č. 1 (Přerov-město), proběhlo 23. července 1942. I on byl až do konce okupace vězněn v nacistických káznících. K zatýkání došlo i na dalších poštovních úřadech na Moravě – v Moravských Budějovicích (Josef Sochr), Zlíně (Vladimír Hrazdil), Hodoníně (Klement Michalík) a jinde. Až 16. října

1943 byl zatčen Otto Weigl, vrchní poštovní tajemník v Přerově. Josef Tuschl, naposledy vrchní poštovní tajemník na poště Praha 7, který byl přímo zapojen do činnosti přerovské poštovní skupiny, byl zatčen 13. dubna 1943, odsouzen 8. srpna 1944 Lidovým soudním dvorem v Berlíně pro velezradu k trestu smrti a 24. října téhož roku popraven v Brandenburgu.^{85/}

Dne 27. května 1942 uskutečnili parašutisté výsadkové skupiny Anthropoid ve spolupráci s členy domácího odboje atentát na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha. Atentát a následné vyhlášení 2. stanného práva vyvolaly horečnou aktivitu nacistických bezpečnostních složek. Kromě přímého úsilí o vypátrání pachatelů atentátu lze v tehdejší činnosti gestapa vysledovat i další linie, které vyplývaly z celkové koncepce nacistické politiky v období heydrichiády. Je zřejmé, že velkou úlohu přitom sehrával tlak ze strany nacistických špiček. Úkolem gestapa měl být za dané situace mj. drtivý zásah proti českému odboji a rychlé „opatření“ vhodných obětí, jejichž exemplární potrestání stannými soudy by zastrašilo celou českou společnost. Stejně jako v případě 1. stanného práva tak byly čistě policejní záměry podřízeny širším politickým cílům.

Oproti situaci před vyhlášením 1. stanného práva byla ovšem v květnu 1942 na Moravě poněkud jiná situace – gestapu chyběly informace o nejdůležitějších odbojových strukturách, které zde v této době působily.^{86/}

Za těchto okolností se gestapo mj. vrátilo k vyšetřování případů, které zůstávaly nedořešené z minulého období. Šlo zejména o záležitosti odbojových pracovníků, kterým se podařilo uprchnout před zatčením. Již byl zmíněn případ kojetínského zahradníka Rajmunda Navrátila, uprchlého na konci listopadu 1941, jehož podporovatelé včetně jeho bývalé manželky, nevlastní matky a bratra byli odhaleni v průběhu 2. stanného práva a následně popraveni v Brně a Táboře.

Druhou obdobnou záležitostí vztahující se k Přerovsku byl případ manželů Dřevojánkových. Jak už bylo uvedeno výše, Dřevojánkovým se podařilo uprchnout z dosahu gestapa na začátku října 1941 po smrti parašutisty NKVD Karla Hovůrky a zatýkání v jeho přerovské podporovatelské síti. Marie Dřevojánková se několik prvních dní ukrývala v Přerově a v nedalekém Újezdci u svých známých a pak se přemístila k Aloisu Pliskovi do Týna nad Bečvou. Její manžel Josef Dřevojánek se zpočátku skrýval u rodiny Kovářovy

v Pržně u Vsetína a pak se už společně se svou manželkou uchýlili do Trojanovic, v nichž dva týdny bydleli pod cizím jménem u rodiny Bláhovy. Sestra Marie Dřevojánkové Hermína Lančíková (manželka Františka Lančíka) jim pak opatřila nový úkryt u dělníka Josefa Šimka v Podhradní Lhotě, u něhož se Dřevojánkovi zdržovali až do začátku prosince 1941. Pokusili se také zmást pátrání gestapa tím, že přes Hermínu Lančíkovou poslali ze Slovenska dopis svým rodičům, který měl navodit dojem, že už uprchli z protektorátu.^{87/}

Z Podhradní Lhoty přešli Dřevojánkovi do Lešné (v okrese Vsetín), kde se u hostinské Jany Kopečkové ukrývali do poloviny února 1942. Z Lešné se pak přemístili do Čeladné do domu manželů Aloise a Amálie Tkáčových, u nichž vystupovali pod falešným jménem Šálkovi. (Jejich přesun do Čeladné zajistil Oto Koblavský, významný představitel odbojové organizace Lvíce, který v předcházejícím období se skupinou PVVZ v Přerově aktivně spolupracoval.) O zásobování Dřevojánkových se mj. staral učitel a obecní tajemník z Lešné Zdeněk Nachmiler, který jim opatroval přidělové lístky na jídlo. (I Zdeněk Nachmiler byl už od počátku nacistické okupace výrazně zapojen do ilegální činnosti spjaté s přerovskými odbojovými skupinami PVVZ.) V polovině března 1942 Dřevojánkovi kvůli bezpečnosti opět změnili úkryt a přemístili se zpět do Lešné k Janě Kopečkové, která projevovala velkou obětavost při jejich ukrývání a zásobování. Asi po třech týdnech se ale vrátili zpět k Tkáčovým do Čeladné, u nichž zůstali až do osudného 26. května 1942.

Zdá se, že po určité době polevila u manželů Dřevojánkových opatrnost, protože řada jejich příbuzných a spolupracovníků věděla, kde se ukrývají, a dokonce je v Čeladné navštívila, někteří i opakovaně. Podle pozdějšího zjištění gestapa šlo konkrétně o jejich synovce Josefa Hrabovského, sestru Marie Dřevojánkové Věru Dvořákovou a přerovskou učitelku Annu Šimkovou, která Dřevojánkovým poskytovala během jejich skrývání finanční prostředky.^{88/}

K vypátrání manželů Dřevojánkových nakonec rozhodující měrou přispěla systematickost v práci nacistických bezpečnostních složek. Gestapo nasadilo na jejich stopu svého konfidenta Ferdinanda Čihánka a snažilo se zjistit jejich úkryt i při výsleších zatčených přerovských odbojářů. Když tyto „tradiční“ postupy neuspěly, provedli příslušníci gestapa někdy v průběhu května 1942 důkladnou prohlídku v přerovském bytě Dřevojánkových. Při ní našli písemný materiál k odbojové činnosti – texty určené pro

vysílací stanici, kterou přerovská odbojová skupina zkonstruovala a provozovala. Do centra pozornosti gestapa se tak dostal Josef Hrabovský, synovec Dřevojánkových, který s nimi až do jejich útěku v bytě bydlel. Hrabovský byl zatčen a podroben mimořádně brutálnímu výslechu, při němž gestapo zjistilo úkryt manželů Dřevojánkových a 26. května 1942 je v Čeladné u Tkáčových dopadlo.^{89/}

Po následném vyšetřování pak byli zatčeni i jejich přechovávatelé, rodinní příslušníci a spolupracovníci, kteří s nimi byli po jejich útěku v kontaktu. Gestapu se mj. podařilo zjistit, že tajná radiostanice vysílala z bytu Hermíny Lančíkové a na zajišťování jejího provozu se podíleli Antonín Zahradníček, Jaroslav Podzemný, Jan Polách a manželé Dřevojánkovi.^{90/} Marie Dřevojánková, v níž gestapáci tušili jednu z hlavních osobností přerovského odboje, projevila i v této tragické situaci velkou statečnost a odmítla při vyšetřování uvést jména dalších osob, které s ní v ilegální činnosti spolupracovaly. Díky tomu mj. unikli zatčení někteří další pracovníci Středomoravských elektráren, kteří byli také do odbojové činnosti zapojeni.

K těmto událostem došlo v době vyhlášení druhého stanného práva po atentátu na Heydricha. Gestapo dalo před důkladným vyšetřováním přednost rychlému předání zatčených stannému soudu v Brně, který většinu zúčastněných odsoudil k trestu smrti. Dne 1. června 1942 stanuli před popravčí četou v Kounicových kolejích manželé Dřevojánkovi, Josef Hrabovský, Jana Kopečková, Alois Pliska a Josef Šimek, 3. června učitel Zdeněk Nachmiler z Lešné, sestry Marie Dřevojánkové Věra Dvořáková a Hermína Lančíková a manželé František a Anna Šimkovi z Přerova, 10. června šestnáctiletý syn Jany Kopečkové František Kopeček, 25. června sedmnáctiletá dcera Hermíny Lančíkové Eva Lančíková a Antonín Zahradníček z Poličné.^{91/} Určitou dobu unikal zatčení bratr Jany Kopečkové Vladimír Honka, ale i on byl začátkem července 1942 zatčen a brzy poté zahynul v koncentračním táboře Osvětim. Další osoby – např. manželé Tkáčovi a dalších šest občanů z Čeladné – byly až do konce války vězněny.^{92/}

Otazníky zůstávají nad osudy obou vysílacích stanic, které přerovská skupina PVVZ postavila. Jedna z nich byla ještě před útekem manželů Dřevojánkových z Přerova předána přes Josefa Hrabovského jejich kojetínským spolupracovníkům Rajmundu Navrátilovi a Antonínu Pasmínkovi, kteří pokračovali ve vysílacích pokusech. Pak snad měla být ukryta

u Františka Nováka z Hrušky u Kojetína, který byl zapojen do činnosti přerovské a kojetínské skupiny Moravské rovnosti, vedené v tomto regionu Františkem Bednaříkem a Jaroslavem Raškou.^{93/}

Zde stopa radiostanice končí, protože František Novák byl 11. ledna 1944 gestapem zatčen a o rok později 24. ledna 1945 ve Vratislavi popraven. Situaci ještě zatemňuje fakt, že při poválečném objasňování činnosti kojetínské skupiny Moravské rovnosti se nikdo z Novákových příbuzných ani přeživších spolupracovníků o ukrývané radiostanici nezmínil a ani gestapo během vyšetřování její existenci zřejmě nezaregistrovalo.^{94/}

Druhou zkonstruovanou vysílačku měli podle vzpomínek jejich přechovatelů manželé Dřevojánkovi u sebe i během svého ilegálního pobytu v Lešné. Pak ji snad předali nějakému parašutistovi. Zda k tomu skutečně došlo, zůstává nejasné.^{95/}

Z odbojových organizací, které byly v přerovském regionu napojené na ÚVOD, resp. Moravskou pětku, zůstala nejdéle neodhalená skupina vedená Josefem Pavlánem a Vladimírem Mazalem, která přežila beze ztrát i rozbití hlavních odbojových sítí na Moravě v průběhu 1. stanného práva. Důvodů bylo několik. Především se její členové neangažovali ve spolupráci s výsadky NKVD a S-1, proto je neohrozilo odhalení podporovatelských sítí těchto parašutistů. Další nebezpečí bylo odvráceno tím, že řídicí činitelé této skupiny – tj. Josef Grňa a František Bednář – unikli zatýkání během 1. stanného práva. (Lze předpokládat, že z obdobného důvodu se nedostal do pozornosti gestapa ani učitel Jaromír Pukl z Hranic, protože rovněž jeho odbojovému „nadřízenému“ Františku Píškovi se podařilo uprchnout před zatčením a úspěšně se ukrývat až do konce války.)

Konečně je nutno upozornit na to, že Pavlánova skupina neměla – jak už bylo uvedeno výše – stálé zpravodajské spojení s vyššími centry odboje a získané informace byly předávány do Prahy zprostředkovaně přes Růženu Stokláskovou. Po jejím zatčení v prosinci 1941 a rozbití středomoravské zpravodajské sítě napojené na V. Jankovce byla samozřejmě ohrožena i Pavlánova skupina, naštěstí ale gestapo tuto vazbu nezachytilo a ani při pozdějším vyšetřování členů Pavlánovy skupiny jejich zpravodajskou činnost vůbec neodhalilo.

Přestože přímá hrozba odhalení byla v závěru roku 1941 odvrácena, představovalo proniknutí gestapa do struktury jednotlivých organizací Moravské pětky pro Pavlánovu

skupinu potenciální nebezpečí, které se ovšem projevilo až s určitým zpožděním v průběhu 2. stanného práva.

Dne 12. června 1942 zatkl brněnské gestapo učitele a malíře Dominika Černého z Hluku, významného představitele Obrany národa na jihovýchodní Moravě. Černý se po zatčení neúspěšně pokusil o sebevraždu, po skončení vyšetřování byl transportován do v Osvětimi, ale podařilo se mu pobyt v koncentračním táboře přežít. Podle jeho poválečného svědectví mu při vyšetřování členové gestapa sdělili, že už ho šest měsíců sledovali.^{96/} Zde je na místě spekulace, zda gestapu v zostřené situaci po vyhlášení stanného práva nešlo o rychlé dosažení úspěchů v boji proti odbojovému hnutí, a proto se v tomto případě rozhodlo přikročit k zatčení bez ohledu na neúplnost poznatků, které při sledování doposud získalo.

Zatčení Dominika Černého vytvořilo nečekané ohrožení i pro členy Pavlánovy odbojové skupiny. V pravidelném hlášení IV. oddělení Říšského hlavního bezpečnostního úřadu (tj. gestapa) ze dne 18. července 1942 je totiž uvedeno: „*Okresní školní inspektor Václav Jiroušek z Přerova a tři učitelé jsou v podezření z členství v ilegální odbojové organizaci; jejich jména byla nalezena v zápisníku zatčeného ilegálního krajského vedoucího Černého.*“^{97/} K zatčení zmíněného Václava Jirouška došlo v jeho bydlišti v Přerově 20. června 1942, v 16.30 téhož dne byl umístěn do přerovské věznice okresního soudu a o dva dny později odtud transportován do Brna. Ve stejný den jako V. Jiroušek byl v Přerově zatčen ve své škole i učitel Josef Pavlán, v 15.30 byl umístěn ve věznici přerovského okresního soudu a poté 22. června stejně jako Jiroušek převezen do Brna.^{98/} Tato časová shoda výrazně nasvědčuje souvislosti obou zatčení, Pavlánovo jméno bylo tedy s největší pravděpodobností rovněž uvedeno v zápisníku Dominika Černého.

Gestapu ovšem chyběly nějaké konkrétní údaje o odbojové činnosti Jirouška i Pavlána a zřejmě vědělo pouze to, že patřili k členům ilegální organizace. Nedostatek průkazných faktů na straně nacistické tajné policie si uvědomoval i V. Jiroušek, který podle poválečného svědectví svých spoluvězňů popíral při vyšetřování jakoukoliv ilegální činnost.^{99/} Gestapo nakonec neúspěšné vyšetřování v listopadu 1942 ukončilo a nechalo transportovat V. Jirouška i J. Pavlána do Osvětimi, kde oba odbojáři zahynuli – J. Pavlán už 20. listopadu 1942 a V. Jiroušek 25. ledna 1943.

Pavlánovo zatčení vyhodnotil jeho zástupce ve vedení odbojové skupiny Vladimír Mazal jako své přímé ohrožení a rozhodl se přejít do ilegality. František Bednář mu poskytl pro tento případ adresu řídicího učitele Antonína Pěty v Nýrově v okrese Boskovice. Mazal se na Pětu obrátil, ale ten ho momentálně ukrýt nemohl, a proto ho odkázal na nýrovského starostu Emila Skálu, v jehož stodole našel Mazal útočiště až do října 1942. Společně s ním se u Skály ukrýval několik dní na začátku října 1942 i František Bednář, který také Mazalovi opatřil falešný průkaz na jméno Mazálek.

S přibývajícím podzimním chladem se Skálova stodola stávala pro pobyt uprchlíků nevhodná, proto Mazal našel na Bednářův popud v říjnu 1942 nový úkryt u řídicího učitele Přemysla Micky v Třebětíně a poté u řídicího učitele Leopolda Kunce v Hlubokém. (Přemysl Micka po svém zatčení zemřel na následky věznění 20. listopadu 1943 v Brně, Leopold Kunc byl popraven 22. února 1945 v Praze na Pankráci stejně jako Antonín Pěta.) I během svého pobytu u Kunce se Mazal aspoň v omezené míře snažil pokračovat v odbojové činnosti a psal protinacistické texty.^{100/}

Nakonec se pro Vladimíra Mazala, jeho přerovskou skupinu i okruh jeho podporovatelů na Českomoravské vysočině stalo osudné zatčení Františka Bednáře. Gestapo po Bednářovi, který v té době už jako jediný vedoucí představitel Moravské pětky vyvíjel rozsáhlejší odbojovou činnost a i v době 2. stanného práva se pokoušel obnovovat rozbitou ilegální síť, úporně pátralo a za pomoci konfidenta Vladimíra Slezáka ho nakonec 15. listopadu 1942 v Morkovicích na Kroměřížsku dopadlo. Poté bylo zatčeno asi 15 osob, které s F. Bednářem odbojově spolupracovaly nebo mu poskytovaly úkryt. Dne 20. listopadu byl u učitele Leopolda Kunce v Hlubokém dopaden i Vladimír Mazal a ve stejný den byl zatčen i Vojtěch Drbal z Kojetína.

Díky těmto okolnostem bylo nyní jen otázkou času, kdy se gestapo dostane při svém vyšetřování i k ostatním členům Mazalovy středomoravské skupiny. K zatčení většiny z nich – Eduarda Janečka, Emila Čermáka, Jana Krejčíře a Miloslava Zlámala – došlo 22. prosince 1942, Stanislav Vejmla unikal odhalení až do 4. května 1943, kdy byl zatčen i on.^{101/} Členové Mazalovy skupiny byli nejdříve vězněni v Kounicových kolejích a na podzim 1943 převezeni do Breslau, kde je čekal 11. srpna 1944 proces před nacistickým Vrchním

zemským soudem. (Společně s nimi byl souzen i Emil Skála z Nýrova, Vojtěch Drbal z Kojetína byl souzen v rámci jiného procesu už v květnu 1944.)

Podle svědectví spoluobžalovaných se Vladimír Mazal choval před nacistickým soudem velmi statečně a neváhal označit svoji odbojovou činnost za povinnost k českému národu. Jako vedoucí ilegální skupiny byl odsouzen k trestu smrti a 19. října 1944 v Breslau popraven. Ostatní členové skupiny byli odsouzeni k dlouhodobým trestům vězení (např. E. Janeček k sedmi letům), a i když se jim podařilo pobyt v káznici Bayreuth přežít, brzy po skončení války kvůli podlomenému zdraví zemřeli Miloslav Zlámal, Stanislav Vejmolá a Eduard Janeček.^{102/}

Zatčení členů skupiny Vladimíra Mazala představuje epilog existence buněk PVVZ a Moravské pětky na Přerovsku. V jejich činnosti je třeba vyzdvihnout především zpravodajství, které bylo na velmi vysoké úrovni a které v tomto období představovalo asi nejvýznamnější přínos českého domácího odboje pro válečné úsilí Spojenců. Na aktivitu těchto ilegálních skupin pak navázaly za odlišných okolností nové organizace v závěru války.

3 ODBOJOVÁ ORGANIZACE LVICE

3.1 KOŘENY VZNIKU

Kořeny odbojové organizace Lvice, jejíž centrální vedení vzniklo na podzim roku 1941, je nutné hledat už v některých odbojových organizacích z počátku okupace. Jednou z nich byla odbojová skupina Nemo, která se vytvořila v červnu 1939 na Ostravsku – podle některých údajů byla založena v červnu 1939 na schůzi v Národním domě v Moravské Ostravě.^{1/} Jejími členy byli zejména sokolští funkcionáři Moravskoslezské a Těšínské župy a zaměstnanci dolu Hlubina ve Vítkovicích. Mezi hlavní představitele patřili Drahomír Vomáčka, Ladislav Žáček, Bohuslav Neuwirth, Jan Krupa, Antonín Lange a další.

Formami činnosti se Nemo víceméně neodlišovalo od ostatních odbojových organizací vznikajících v téže době. Jeho členové se věnovali přípravě na celonárodní ozbrojené vystoupení, plánované na chvíli zhroucení nacistického Německa, podporovali rodiny postižené nacistickou perzekucí a angažovali se při ilegálních přechodech hranic do Polska a na Slovensko. Hlavní důraz byl ale položen na zpravodajství.^{2/}

Výrazným zlomem v aktivitě Nema se stala porážka Polska v září 1939, po níž jeho organizovaná odbojová činnost na Ostravsku v podstatě ustává. Lze spekulovat o důvodech, proč tomu tak bylo. Je zřejmé, že výraznou úlohu při odbojových aktivitách Nema (zejména při zpravodajství a organizaci ilegálních přechodů do zahraničí) hrála blízkost polské hranice, která porážkou Polska ztratila svůj význam. Svou depresivní roli snad sehrály i první ničivé údery gestapa proti domácímu odboji – od konce listopadu 1939 probíhalo na Ostravsku zatýkání v síti Obrany národa. Další příčiny lze hledat ve ztrátě iluzí o rychlém konci války a také v tom, že hlavní organizátor Nema Drahomír Vomáčka (krycím jménem inženýr Hron) přenesl svou odbojovou činnost z Ostravy do Brna. Ovšem i po ochabnutí organizované činnosti ostravského Nema pokračovala řada jeho členů v ilegální aktivitě, a to i v rámci jiných odbojových skupin.

Rovněž v Brně a jeho okolí došlo zásluhou Drahomíra Vomáčky k vybudování struktury Nema. Nejsilnější pozice získalo Nemo v Brně-Heršpicích, kde bylo vedeno Otou Havránkem. Členové brněnské organizace se připravovali na ozbrojené protifašistické

vystoupení, podporovali rodiny zatčených a vyvíjeli agitační protinacistickou činnost. Pro účely spojení s Ostravou byly radioamatérem Aloisem Langrem postaveny dvě vysílací stanice, které ovšem nakonec nebyly využity. V poválečných přehledech činnosti se uvádí, že členy brněnské skupiny Nemo bylo asi 130 osob.^{3/} V červenci 1942 byl ve vedení brněnského Nema Drahomír Vomáčka vystřídán Janem Ondryskou. Důvodem bylo totální nasazení Vomáčky ve Štrasburku.

Další oblastí, v níž došlo ke konstituování odbojových skupin, které se staly na přelomu let 1941 a 1942 součástí Lvice, byla střední Morava. Zde byl jejím hlavním organizátorem Oto Koblovský. Tento velmi mladý člověk (narozený 16.3. 1918 v Kateřinkách u Opavy) pracoval po dokončení studia na olomoucké Vyšší hospodářské škole v prosenickém cukrovaru a později jako účetní v mlékárnách v Malých Prosenicích a v Radslavicích na Přerovsku. Zpočátku se Oto Koblovský účastnil ilegální činnosti zejména v rámci přerovských odbojových buňek patřících k síti Petičního výboru Věrní zůstaneme (PVVZ). Přerov hrál – jak už bylo popsáno v předcházející kapitole – v činnosti této organizace významnou úlohu, tvořil mj. důležité východisko pro ilegální přechody hranic na Slovensko, které PVVZ zajišťoval. Díky svému zaměstnání a kontaktům Oto Koblovský opatroval potraviny, kterými byly vybavovány osoby přecházející přes hranice.^{4/} Přitom spolupracoval zejména s přerovským poštovním úředníkem Rudolfem Smutkem. V této době Koblovský bydlel v Malých Prosenicích v domě ředitele měšťanské školy Eduarda Beniška mladšího, u něhož se také konala řada ilegálních schůzek.^{5/}

S osudem československého státu byli silně spjati i další členové rodiny Koblovských. Otec Oty Koblovského Robert se v řadách formující se československé branné moci účastnil v roce 1919 udržení Slovenska pro mladou Československou republiku. Poté sloužil v československé armádě jako poddůstojník z povolání a zemřel 17. května 1934 v hodnosti praporčíka pěchoty.^{6/}

Zajímavé byly i osudy staršího bratra Oty Koblovského Roberta. I on si zvolil vojenskou dráhu, absolvoval školu pro důstojníky pěchoty v záloze ve Valašském Meziříčí a posléze byl přijat i na Vojenskou akademii v Hranicích. Po okupaci českých zemí nacistickým Německem četař aspirant Robert Koblovský tajně přešel polské hranice v Šenově a 18. srpna 1939 byl prezentován v Krakově u formujícího se Československého

legionu. Po porážce Polska ustoupil společně s dalšími příslušníky legionu na východ a byl zajat postupující Rudou armádou.

Jeho internace v SSSR trvala až do června 1940, kdy byl v jednom z transportů československých vojáků převezen na Střední východ a i zde se se účastnil bojové aktivity československých vojenských jednotek. Jako podporučík pěchoty se pak dobrovolně přihlásil k letectvu a v říjnu 1942 byl přemístěn do Velké Británie. Absolvoval navigátorský výcvik a byl přidělen k 161. bombardovací-průzkumné peruti Královského kanadského letectva, která ze základen v Novém Skotsku prováděla hlídkovou a protiponorkovou činnost u východního pobřeží Kanady. V prosinci 1943 se stala jeho manželkou Kanadanka Lucie Dubeau a po válce si už jako kapitán letectva zvolil kanadské Toronto za místo svého dalšího života.^{7/}

Jistě velice cenná, ale přece jenom dílčí odbojová aktivita v rámci spolupráce s přerovskými buňkami PVVZ Otovi Koblavskému nestačila. Proto začal v průběhu roku 1940 budovat na střední Moravě vlastní odbojovou síť. Kvůli zjednodušení je pro tuto síť v následujícím textu používán název Lvice, i když ten se začal používat až na přelomu let 1941 a 1942 v souvislosti s vytvořením centrálního vedení v Ostravě. Zdá se, že Koblavského organizace na střední Moravě původně ani žádný vlastní souhrnný název neměla. Hlavní příčinu tohoto stavu je třeba hledat asi v tom, že šlo převážně o pozůstatky jiných odbojových organizací.

V řadě případů totiž Oto Koblavský podchytil místní skupiny patřící původně do struktury vojenské odbojové organizace Obrana národa – např. v Lipníku nad Bečvou, Veselíčku nebo Brodku. Tyto skupiny i po rozbití svých nadřazených velitelství zůstaly neodhaleny a nyní se znovu aktivizovaly. V jiných místech Lvice navázala na ilegální činnost spjatou původně s místními sokolskými jednotami (např. Osek nad Bečvou) nebo s bývalými místními organizacemi sociálně demokratické strany (Lazníky). Sociálně i politicky byla Lvice na střední Moravě značně různorodá, mezi její členy patřili rolníci, úředníci, živnostníci, zemědělství dělníci, protektorátní četníci, cestáři apod. Významné místo – podobně jako v jiných odbojových organizacích – zaujímali bývalí důstojníci československé armády.

Značná část Koblůvské sítě měla zpočátku za úkol opatrovat potraviny pro lidi prchající přes hranice a pro rodiny vězňů a popravených vlastenců. V pozdějším období byly získávanými potravinami zásobováni skrývající se odbojoví pracovníci (např. i v Praze) a rovněž partyzáni z oddílu Zelený kádr.^{8/}

Mezi úkoly budované organizace dále měla patřit příprava schopných lidí pro případné povstání, opatrování zbraní a finančních prostředků, sabotáže, podpora rodin zatčených a protinacistická propaganda. Rovněž byly opatrovány úkryty pro mladé lidi skrývající se před totálním nasazením. K identifikaci ilegálních pracovníků sloužily poznávací trojúhelníky – pro vedoucí červené, pro členy bílé. Např. skupina Lvice v Jezernici dostala přidělen červený trojúhelník s číslem 408 a 9 kusů bílých trojúhelníků.^{9/}

Byla také určena hesla s dohodnutým významem. (Např. heslo „Ostříž“ znamenalo hrozící nebezpečí.) Na místní úrovni byly rozpracovávány plány na ovládnutí klíčových bodů – pošt, nádraží, úřadů apod. Oto Koblůvský chtěl vytvořit organizaci schopnou vystoupit tehdy, „až uzraje doba“.^{10/} Lze tedy konstatovat, že Lvice koncepčně navazovala ve značné míře na Obranu národa. Vážnou slabinou dané koncepce byla – podobně jako u ON – přílišná provázanost jednotlivých odbojových skupin a nedostatečná míra konspirace, která činila organizaci poměrně zranitelnou vůči nacistickým bezpečnostním složkám. Např. pro účely vojenského výcviku byly používány mapy Přerovska a Lipenska, na kterých bylo uvedeno, ve kterých obcích jsou skupiny Lvice a připojena i jména jejich vedoucích. Rovněž existovaly i písemné seznamy členů jednotlivých místních skupin.^{11/}

3.2 STRUKTURA LVICE NA STŘEDNÍ MORAVĚ

Jednou z nejvýznamnějších skupin Lvice na střední Moravě byla organizace v Lipníku nad Bečvou, kterou založil na jaře 1940 úředník Bohumil Válek. K jejímu významnému posílení došlo v září 1940, kdy se k ní připojili bývalí členové Obrany národa Rostislav Ministr a Jan Dvořák, kteří spolu s Bohumilem Válkem a kapitánem Ladislavem Chodilem vytvořili užší vedení. K poradám tohoto vedení docházelo pravidelně každý týden. Lipnická Lvice vydávala vlastní letáky sestavované podle zpráv zahraničního rozhlasu a koncipované

jejími vedoucími představiteli, které rozmnožovali Oldřich Kejval a Jan Konečný na cyklostylu ukrytém v Dolním Újezdě. K distribuci pak docházelo v Lipníku a okolních obcích i za pomoci příslušníka četnictva Ladislava Urbana.

Celkový počet členů této organizace je odhadován na 30 osob, a to nejen v Lipníku, ale i v okolních obcích – Týně nad Bečvou (František Knápek, Alois Bártek), Zákřově (Josef Marek, Jan Plánička), Jezernici (Metoděj Oblouk, Metoděj Sedlák, Antonín Bednář, Antonín Váňa, Robert Záboj aj.), Dolním Újezdě (Oldřich Kejval, Jindřich Skopal a Alfons Sedlák) a Soběchlebích (Bohuslav Gavenda). Vedení lipnické Lvice se několikrát sešlo s Koblovským, nejdůležitější bylo zřejmě setkání v Prosenicích v září 1940, při kterém je instruoval o úkolech odbojové organizace. Pravidelný kontakt mezi lipnickou Lvicí a Koblovským obstarával přerovský poštovní úředník Maxmilián Binder.

Lipnická Lvice se zabývala i drobnými sabotážemi – v dílně Rostislava Ministra, jenž pracoval jako vedoucí karosárny, se zhotovovaly speciální hřeby, které cestáři zapojení v ilegální organizaci rozmísťovali na komunikacích, na nichž předpokládali pohyb německých vojenských vozidel. V okolí Lipníka byly rovněž vyhledávány vhodné úkryty pro osoby žijící v ilegalitě a členové organizace měli k dispozici i menší množství zbraní. Na místní úrovni rozvíjela lipnická skupina spolupráci zejména s obdobnými organizacemi Lvice ve Veselíčku a v Oseku nad Bečvou. Mimořádně významné se stalo spojení, které navázala lipnická skupina v době druhého stanného práva v Praze se sokolskou odbojovou organizací Jindra (viz níže).^{12/}

Jak už bylo uvedeno, připravovala se Lvice na povstání proti nacistickým okupantům. V těchto plánech hrálo důležitou úlohu využití protektorátního vládního vojska, konkrétně v případě Lipníka se jednalo o 12. prapor tohoto tělesa umístěný ve městě. Hlavním kontaktem pro odboj byl pobočník velitele tohoto praporu štábní kapitán Ladislav Komenda, který byl od září 1940 ve spojení s Koblovským. V případě povstání měl být Komenda velitelem celé přerovské oblasti. Do přípravy povstání a rovněž i do zpravodajství ve prospěch Lvice byli zapojeni i další důstojníci 12. praporu – Julius Zaoral a Bohuslav Kraus. Podle dochovaných údajů je ale zřejmé, že odbojová činnost důstojníků 12. praporu vládního vojska přímo nesouvisela s lipnickou skupinou Lvice a vážala se úzce na Koblovského a centrální ostravské vedení Lvice.^{13/}

V Oseku nad Bečvou vznikla odbojová skupina, složená zejména z členů Sokola, v dubnu 1939 a jejím původním vedoucím byl úředník na stavbě silnice Vilém Valenta. Někteří původní členové této skupiny se pak od září 1941 angažovali v činnosti Lvice. Konkrétní napojení osecké skupiny na Otu Koblovského zařídil Josef Krč, místní povozník, který pravidelně jezdil do radslavické mlékárny, v níž Koblovský pracoval. Po odchodu Viléma Valenty na Slovensko v prosinci 1941 se vůdčí osobností Lvice v Oseku stal rolník Václav Cifr, který plnil roli spojky s Brnem a Ostravou, opatroval a převážel do Oseku zbraně, uschovávané pak mj. u Ladislava Beny a u Jaroslava Hostáška. Část těchto zbraní byla získána ještě z původních zásob čs. armády v kasárnách v Lipníku nad Bečvou a část také od soukromých osob. Václav Cifr měl pro své časté cesty dobré krytí – vyřizoval zápasy házené klubu SK Osek nad Bečvou. Kromě jmenovaných osob byli v činnosti osecké Lvice zapojeni ještě Jaroslav Hostášek, Jaroslav Sedlář, Josef Krč, Jan Bena, František Bagar, František Odstrčil a Stanislav Podepřel. Členové osecké organizace Lvice opatrovali i potraviny, které se prostřednictvím Stanislava Podepřela dostávaly do Prahy.^{14/}

Podobně jako v Lipníku nad Bečvou navazovala i ve Veselíčku Lvice na působení původní skupiny Obrany národa, která se zde vytvořila pod vedením poručíka Antonína Lipnera. (Po jeho přidělení k Okresnímu úřadu v Lounech v listopadu 1939 převzal vedení jeho bratr Vladimír Lipner.) Je uváděno, že veselíčská ON měla asi 30 členů a k její činnosti patřila podpora rodin zatčených, opatrování šatstva, potravin a zbraní. Část získaného materiálu včetně výzbroje byla později předána Lvici, jejíž místní skupina vznikla v průběhu roku 1941 a v podstatě pokračovala v původní aktivitě Obrany národa. Tato pětadvacetičlenná skupina Lvice zahrnovala i čtyři občany z nedalekého Tupce, kde byl vedoucí postavou cestář Jaroslav Nádvorník. Ve Veselíčku patřili k nejdůležitějším osobnostem odbojové činnosti poručík Josef Neugebauer, Jan Navrátil a Ladislav Libiger.^{15/}

Absolvent Vojenské akademie v Hranicích Josef Neugebauer sloužil v roce 1939 v Lipníku nad Bečvou a účastnil se ukrývání části zásob zbraní čs. armády před nacistickými okupanty. Po demobilizaci pracoval jako cestář a později také v jámě a koksovně František v Ostravě-Prívově, kde se dostal do kontaktu s řadou místních odbojových pracovníků. Ve středomoravské Lvici byl členem vedení přerovského okresu a měl na starosti vojenský výcvik, který byl prováděn v lesích u Staměřic a Tršic. Rovněž byl považován za odborníka

na rádiové vysílání.^{16/} Důležitou roli měl i Jan Navrátil, který se jako tesařský polír pohyboval po řadě regionů Moravy. Právě on sehrál významnou úlohu při propojení středomoravské Lvice s Ostravskem na podzim 1941 a při vytváření ústředního vedení odbojové organizace. Rovněž převážel získané zbraně z Lipnicka do Ostravy.^{17/}

Významným centrem Lvice na střední Moravě byla i obec Lazníky. Původní devítičlenná odbojová skupina, v jejímž čele stál cestář Josef Koryčan, zde byla vytvořena na základě bývalé místní organizace sociálně demokratické strany. Významným impulsem se stalo již zmíněné ilegální setkání funkcionářů sociálně demokratické strany, které uskutečnil před svým odchodem do emigrace přerovský starosta František Lančík. Zpočátku bylo hlavní náplní odbojové činnosti laznické skupiny rozšiřování ilegálních letáků, které se do obce dostávaly z Přerova a Lipníka nad Bečvou, později se aktivita místních odbojářů zaměřovala i k opatrování zbraní, zpravodajské činnosti a drobným sabotážím.

Na jaře 1940 Josef Koryčan navázal spojení s Otou Koblovským, který laznickou skupinu začlenil do své organizace. Došlo k personálnímu rozšiřování o další občany z Lazník i okolních obcí – poválečná prověřovací zpráva konstatovala, že celkově bylo členy Lvice z Lazník a okolních obcí 63 osob.^{18/} Nešlo samozřejmě o pravidelnou strukturu – v některých obcích byly vytvořeny několikačlenné skupiny, někde byl zapojen do ilegální činnosti třeba jen jediný člověk. Josef Koryčan zapojil do odbojové činnosti celkem sedm svých kolegů cestářů. Ve Výklekách byla založena místní skupina Lvice v lednu 1941, jejím vedoucím byl cestář František Sobek, dalším třem členům byla přidělena evidenční čísla 806 až 808.^{19/} Poměrně početná byla organizace Lvice v Tršicích, kde byl jejím vedoucím cestář Antonín Ulica. Gestapo zde později za ilegální činnost zatkl devět osob, které byly Otou Koblovským získány pro odboj v průběhu roku 1942.^{20/} Činnost odbojové organizace zasahovala i do Staměřic (Josef Dohnal), Lazníček (Josef Venclík), Velkého Újezda (František Himr) a Potštátu. Laznická skupina měla své spolupracovníky i v obcích na území olomouckého politického okresu – v Krčmani (cestář Josef Kelnar), Suchonicích (Josef Ulica) a v Lipňanech (Josef Hák). Významnou úlohu hrál Karel Bolf, holičský pomocník z Lipňan, který opatroval a distribuoval zbraně a střelivo jednotlivým skupinám Lvice a fungoval i jako spojka. (Část zbraní byla mj. získána i od příslušníků protektorátního

vládního vojska.) Instruktažní činnost laznické skupiny Lvíce prováděl poručík Josef Neugebauer.^{21/}

Na laznickou Lvici se v květnu roku 1942 napojily i odbojové skupiny z Brodku a Lukové. I v tomto případě byla ilegální angažovanost těchto vlastenců už staršího data, protože se jednalo o členy původní organizace Obrany národa, vybudované na bázi sokolských jednot. Z brodeckých občanů byli v činnosti Lvíce angažováni místní učitelé Ludvík Gayer a Jaroslav Hradil a dále pak Augustin Žilinský, Otakar Matějček a Josef Müller. V Lukové stál v čele místní skupiny Karel Vysloužil, dalšími členy byli František Zaoral, Bohuslav Lochman a Ladislav Vysloužil. Napojení na laznickou Lvici bylo v Brodku uskutečněno díky švagrovi Otakara Matějčka Karlu Klesnilovi, který v Lazníkách bydlel a který stejně jako Jan Navrátil pracoval určitou dobu jako tesař na jámě František v Ostravě-Prívově. Než se ovšem mohla nějaká rozsáhlejší spolupráce mezi brodeckou a laznickou skupinou rozvinout, zasáhlo proti laznické Lvici gestapo.^{22/}

Oto Koblovský navázal odbojové kontakty i v některých dalších obcích středomoravského regionu, v některých případech se přitom opíral o své osobní vazby. V Buku byli jeho spolupracovníky František Kojecký a rolník František Davídek, u kterého Koblovský původně určitou dobu bydlel. Učitel Bohumil Klečka, který zastával na obecním úřadě v Buku funkci zásobovacího referenta, využíval tohoto postavení k získávání potravinových lístků, které byly prostřednictvím Oty Koblovského a Čenka Pavelky předávány skrývajícím se osobám. V srpnu 1941 byla tato Klečkova činnost odhalena a on sám byl 10. října 1941 v období 1. stanného práva popraven. České slovo ze dne 13. října 1941 v článku *To jsou zrádci našeho národa* hodnotilo jeho odbojové jednání – zřejmě ve snaze zdiskreditovat oběti nacistického teroru v očích veřejnosti – jako zpronevěru se zjištěným cílem.^{23/}

V Malých Prosenicích, kde byl Koblovský zaměstnán v cukrovaru a později v mlékárně, byli do odbojové činnosti zapojeni Anna Podivínová, jež působila jako spojka, Karel Pazdera, František Sehnal, František Vaněk a Jarmila Koláčková, která od svého otce Františka Koláčka – přednosta prosenického železničního nádraží – získávala zpravodajské údaje o vojensky důležitých nákladech přepravovaných po železnici. Získané zprávy pak pravidelně předávala poštovnímu úředníkovi Maxmiliánu Bindrovi. V Prosenicích byl i jeden

z úkrytů zbraní, kterými Lvice disponovala, a docházelo zde i ke shromažďování a distribuci potravin pro rodiny vězňených, skrývající se odbojové pracovníky a později i pro partyzány z oddílu Zelený kádr.^{24/}

V Radslavicích Koblovskému pomáhal jeho nadřízený, ředitel mlékárny Vojtěch Hošťálek, který organizoval hmotnou podporu rodinám zatčených a popravených na Přerovsku a Lipensku. Dalším radslavickým spolupracovníkem Lvice byl rolník Bedřich Zajíc, jenž převážel zbraně získané odbojovou organizací do Valašského Meziříčí a do Ostravy. V Radslavicích také byli ukrýváni uprchlíci z totálního nasazení.^{25/}

Středomoravská Lvice se organizačně pokoušela proniknout i do jiných regionů. Bratr Františka Kojeckého Miroslav Kojecký působil v tomto směru na Vyškovsku, kde byla buňka Lvice vytvořena v období od března do srpna 1940. Jejími členy se stalo 12 osob (úředníci, učitelé, rolníci, četnický strážmistr, pošmistr). Zde ovšem zpočátku nebyly poznávacími znaky trojúhelníky, ale obdélníky – růžové pro vedoucí a spojky, bílé pro členy. Tato vyškovská skupina vyvíjela zejména rozsáhlou zpravodajskou činnost.

Významná byla i aktivita laznického rodáka Jana Mackovíka, který sice bydlel za okupace v Lipníku, ale jako mlynářský pomocník dojížděl za prací do obce Smolkov na Opavsku. Rovněž zde – na území odtrženého pohraničí – vznikla místní skupina Lvice. Jejími centry se staly obce Háj a Smolkov, ale postupně byli do její aktivity zapojeni i vlastenci z dalších míst. Kromě Jana Mackovíka patřil k vedoucím osobnostem této jednadvacetičlenné ilegální skupiny, která v mnohém navazovala na původní činnost Obrany národa, i místní hostinský Ludvík Lukáš.^{26/}

3.3 HORKÉ LÉTO A PODZIM 1941

Dne 22. června 1941 vojska nacistického Německa a jeho spojenců zahájila útok na SSSR. Druhá světová válka tak získala novou dimenzi, která se velice silně odrazila i na situaci v Protektorátu Čechy a Morava. Značná část českého národa totiž vyvozovala ze vstupu SSSR do války naději na rychlé osvobození od nacistické okupace. Projevilo se to i v činnosti hnutí odporu, které do té doby preferovalo spíše skryté formy boje. Řada odpůrců

nacistického režimu dospěla k názoru, že porážka Německa je nadosah a že právě teď nadešla chvíle pro vystupňování aktivity. Rostl počet sabotáží, na veřejných místech se objevovaly protinacistické nápisy, značných rozměrů nabyla i propaganda proti nacistické akci „V“ (*Viktoria = vítězství*).^{27/}

Tato atmosféra se velice silně projevila i na střední Moravě. Např. četnická stanice v Přerově jen v hlášení z 13. října 1941 uváděla následující počty nalezených letáků s uvedenými hesly: 16 kusů – „*Nekupujte Goebbelsův tisk*“, 14 kusů – „*Češi do zbraně proti hyenám*“, 4 kusy – „*Držte se SSSR – komunismu*“, 6 kusů – „*Ať žije Stalin*“, 6 kusů – „*Pryč s Hitlerovou bandou*“.^{28/} Podobná hlášení přicházela i z hranického politického okresu. Dne 23. srpna 1941 se na plotu sokolského stadionu v Lipníku nad Bečvou objevily nápisy „*Pryč s hanobiteli kultury*“ a „*Pryč s hákovým křížem*“.^{29/} Značného rozsahu – jak musel konstatovat i přerovský okresní hejtman JUDr. Josef Frey – nabylo i pozměňování a poškozování plakátů a nápisů, které měly pomocí písmene „V“ vyjadřovat německé vítězství. (Např. „*ČSR – V – SSSR*“, „*V – ale to české V*“, „*V – Pravda vítězí*“, „*V – Spojenci zvítězí*“, „*V – Vyliž nám...*“ apod.)^{30/}

Pro nacistickou okupační správu byly určitě nejnebezpečnější sabotáže, které se začaly objevovat zejména na železnici. Jen na území přerovského politického okresu bylo v období září až prosince 1941 hlášeno 17 případů přerézání brzdových hadic u železničních vagónů. Řada těchto sabotáží byla hlášena i z Lipníku nad Bečvou a Hranic. Pozdě večer 17. září 1941 někdo položil betonové dlaždice na koleje u strážního domku v Lověšicích u Přerova na železniční trati Brno-Přerov. Přímo na nádraží v Přerově došlo 4. listopadu 1941 k pokusu o vykolejení nákladního vlaku úmyslným položením zarážky pod kola.^{31/}

U některých událostí je přitom obtížné odhadnout, zda šlo o úmyslné sabotážní činy nebo o nehody. Podle hlášení četnické stanice v Malých Prosenicích došlo v roce 1941 na železniční trati u této obce třikrát k požárům vagónů naložených senem nebo koksem určeným pro německou armádu. Tyto události se odehrály ve dnech 4. a 20. června a 18. září.^{32/}

Velkou pozornost vzbudily sabotážní činy, které můžeme přičíst na konto činnosti odbojové organizaci Lvice. V noci na 12. srpna 1941 došlo u silnice Olomouc-Hranice v katastru obce Staměřice k poškozování telefonního vedení. Pachatel této sabotáže přeštípl tři

dráty linky Lipník-Velký Újezd. Do následného pátrání, které zůstalo bezvýsledné, byli zapojeni četníci z Hranic, Olomouce, Velkého Újezda a Tršic.

O několik dní později v noci na 24. srpna byl nedaleko od místa předchozí akce přeříznut podzemní telefonní kabel v místě, kde byl veden trubkou pod betonovým můstkem. Přerušeno bylo tentokrát všech 316 telefonních linek vedených tímto kabelem. Na místo přijelo okamžitě gestapo z Olomouce a pátrání se účastnili i příslušníci četnických stanic z Veselíčka a Velkého Újezda. Okresní úřad v Hranicích vypsali na dopadení pachatele odměnu 10 tisíc korun a gestapo, aby zabránilo opakování podobných znepokojivých událostí, sáhlo k represivním opatřením. V následujících dnech bylo jako rukojmí zadrženo celkem 58 osob (22 z Přerova, 20 z Lipníka nad Bečvou, 2 z Veselíčka, 2 z Dolního Újezda, 2 ze Staměřic a 10 z Velkého Újezda).^{33/} Tato opatření splnila svůj zstrašovací účel v tom, že k opakování obdobné sabotážní akce v této době už nedošlo. Na druhé straně se nacistickým bezpečnostním silám nikdy nepodařilo vypátrat původce těchto akcí. Podle svědectví pamětníků byly obě sabotáže dílem Františka Himra, člena Lvice z Velkého Újezda.^{34/}

Významnou roli v aktivizaci odboje na střední Moravě v létě 1941 sehrálo vyslání parašutistických výsadků ze SSSR, jejichž působení bylo zevrubně popsáno v předcházející kapitole. Zde proto uvedme jen tolik, že do kontaktu s parašutisty ze SSSR se dostal i člen středomoravské Lvice František Kojecský, který se v bytě manželů Dřevojánkových setkal s jedním z parašutistů a nabídl mu, že v případě nebezpečí se mohou členové výsadku uchýlit do domu jeho rodiny ve vesnici Buk.^{35/}

Nacisté rozpoznali změnu atmosféry v protektorátu a rozhodli se proti odboji tvrdě zasáhnout, likvidovat jeho nejaktivnější představitele a zastrážit zbytek české společnosti. Do protektorátu byl vyslán jako zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich, který okamžitě po svém příchodu vyhlásil 28. září 1941 stanné právo. Rozsáhlé zatýkácké akce gestapa zlikvidovaly většinu odbojových buněk ÚVODu na střední Moravě a rovněž rozbily nebo ochromily pražské a brněnské centrum této organizace. To samozřejmě ovlivnilo i situaci středomoravské Lvice, která sice prakticky nebyla zatýkáním přímo postížena, ale ztratila kontakty, jež měl Oto Koblavský a někteří jeho spolupracovníci (např. přerovský poštovní úředník Maxmilián Binder) prostřednictvím přerovských buněk PVVZ

s odbojovými centry v Praze a Brně. Tím např. do značné míry ztrácela smysl zpravodajská činnost, kterou Lvice vyvíjela, protože získané poznatky nyní nebylo možné předávat dál. Lvice vlastní radiotelegrafické spojení se zahraničím neměla, a i když se ho několikrát pokoušela opatřit, zůstaly její snahy neúspěšné. Rovněž povstání proti okupantům připravované jednotlivými skupinami Lvice mohlo mít smysl nikoliv jako izolovaná akce, ale pouze jako součást širšího koordinovaného vystoupení, které by zasáhlo rozsáhlé území.

Pokud tedy měla být po úderu gestapa na podzim 1941 činnost Lvice efektivní, existovala v podstatě dvě logická východiska – buď najít spojení k nějaké odbojové skupině, která by koordinovala odbojovou práci na celém území protektorátu nebo aspoň Moravy a měla i spojení se zahraničím – nebo se pokusit takové centrum vytvořit samostatně. Jak uvidíme, řešením tohoto problému se zabývaly i další skupiny hnutí odporu na Moravě.

3.4 VYTVORENÍ CENTRÁLNÍHO VEDENÍ LVICE V OSTRAVĚ

Někdy v květnu nebo červnu 1941 pověřil Oto Koblovský Jana Navrátila, tesařského políra z Veselíčka, aby rozšířil působnost středomoravské Lvice i na Ostravsko. Jan Navrátil na Ostravsku skutečně získal několik osob pro odbojovou práci, mj. i zaměstnance generálního ředitelství Severní dráhy Ferdinandovy Josefa Škutu, původního člena rozmnožovací a distribuční sítě ilegálního časopisu „V boj“ a Obrany národa v Moravské Ostravě. Škuta znal řadu spolehlivých osob, jež bylo možné zapojit do odbojové práce. (Do distribuční sítě časopisu „V boj“ původně patřil i další významný představitel ostravské Lvice Valtr Kania.)

V září nebo počátkem října 1941 se Jan Navrátil prostřednictvím Josefa Luzara napojil na Ladislava Žáčka, domovníka dělnické ubytovny při jámě Hlubina ve Vítkovicích, kterého předtím pověřil Drahomír Vomáčka, aby obnovil v Ostravě aktivní činnost Nema. Propojením Žáčka a Navrátila se tak vytvořily předpoklady pro vybudování organizace, která by zahrnovala odbojové skupiny na Brněnsku, Ostravsku i na střední Moravě.^{36/}

V posledních měsících roku 1941 se pak konaly tajné porady, na nichž vedoucí představitelé jednotlivých skupin dohodli vzájemné sloučení a postup při výstavbě nové

ilegální organizace a její úkoly. V listopadu 1941 se sešli v bytě Ladislava Žáčka v kasárně dolu Hlubina členové Nema Drahomír Vomáčka, Ladislav Žáček a Bohuslav Neuwirth s Otou Koblavským, Janem Navrátilem a Josefem Luzarem z Ostravy. Další obdobná schůzka se uskutečnila v průběhu prosince 1941 v ostravské kavárně Fénix a následující den v hotelu Schindler.^{37/} K řadě dalších setkání vytvářeného vedení, do kterého byl kooptován i poručík Josef Neugebauer, pak docházelo v bytě Josefa Škuty, který byl později gestapem označen za „duchovního vůdce“ Lvice v Ostravě.^{38/} Personální složení centrálního vedení Lvice se postupně obměňovalo v souvislosti s rozšiřováním organizační struktury odbojové organizace.

Úkoly stanovené Lvici byly – jak už bylo uvedeno výše – v podstatě shodné s cíli Obrany národa: budování a příprava „podzemní armády“, opatřování zbraní a finančních prostředků, podpora rodin zatčených a popravených, sabotážní akce a propagandistická a agitační činnost. Program Lvice ale asi nikdy neexistoval v nějaké formální podobě, tj. nebyl sepsán. Politicky nebyla organizace nijak vyhraněná – zahrnovala ve svých řadách jak osoby s výrazně levicovým až komunistickým cítěním (např. Jana Krupu), tak i příznivce jiných politických směrů. Zájmem všech byl boj proti společnému nepříteli.

Psychologicky zajímavý je určitě fakt, že ke konstituování vedení Lvice dochází právě v době vrcholícího teroru prvního stanného práva. Svědčí to o tom, že Heydrichův záměr zastrážit popravami české hnutí odporu se v tomto případě jednoznačně minul účinkem. V některých oblastech své činnosti odbojáři hned od počátku zaznamenávali významné úspěchy – např. Janu Navrátilovi se podařilo opatřit pro odbojové účely 30 tisíc korun.

Pro novou organizaci byl zpočátku používán název Česko-polská mafie, který měl snad odrazet určité spojení s odbojovou skupinou Bílý orel, vyvíjející činnost na území okupovaného Polska. Na přelomu let 1941 a 1942 se ale objevuje nový název Lvice, který organizaci už zůstal.

Postupně docházelo k zapojování dalších členů, kteří měli provádět výstavbu organizace v určených oblastech. Síť Lvice byla hustá zejména v Ostravě a okolí. Významnými ohnisky odbojové činnosti zde byly důl a koksovna František v Ostravě-Prívóze, důl Michal v Michálkovicích a generální ředitelství Severní dráhy Ferdinandovy v Ostravě. To bylo do značné míry dáno záměrnou personální politikou ostravského

krajského velení Obrany národa v roce 1939, kterému se pod vedením podplukovníka Edmunda Klímka podařilo po demobilizaci československé armády rozmístit na tato pracoviště, na něž dojíždělo mnoho zaměstnanců i z jiných regionů, řadu mladých důstojníků, se kterými se počítalo v ilegální činnosti a kteří zůstali i po rozbití Obrany národa neodhaleni.^{39/} Tyto mladé důstojníky zapojili do činnosti Lvice poručík Josef Luzar, zaměstnanec generálního ředitelství Severní dráhy Ferdinandovy, který měl organizovat odbojovou práci v oblasti vnitřní Ostravy (mj. získával pro odbojovou činnost i finanční prostředky) a inženýr Antonín Kasalický, bývalý major československé armády, nyní zaměstnanec jámy Michal v Michálkovicích. Kasalický už v roce 1939 organizoval ilegální přechody hranic do Polska a později byl ve spojení se zpravodajskou sítí řízenou ze sovětského konzulátu v Praze. Rovněž dopravoval z Prahy ilegální letáky.^{40/}

Do výstavby ilegální organizace byli zapojeni i další zaměstnanci z jámy Michal. Přímo pro Michálkovice byl určen vedoucím odboje horník Jan Krupa, pro Heřmanice Vítězslav Suský, kovář na dole Michal, který už v roce 1939 organizoval ilegální přechody hranic do Polska, rozmnožování protinacistických letáků a sabotáže na železnici. Michálkovická skupina Lvice v průběhu své činnosti uskutečnila řadu drobných sabotáží na místním nádraží. V Ostravě-Přívoze měl organizovat ilegální práci poručík František Pazdírek, zaměstnanec koksovny František. Později vznikl ve vedení Lvice plán, že Jan Krupa nahradí v Brně v řízení ilegální činnosti Drahomíra Vomáčku.

V dubnu 1942 při jedné z porad vedení Lvice navrhl Drahomír Vomáčka provést s využitím výbušnin v noci z 30. dubna na 1. května řadu sabotážních akcí proti železniční dopravě, mostům a vedení vysokého elektrického napětí. Většina vedoucích představitelů Lvice s tímto plánem ale nesouhlasila, doba jim nepřipadala ještě dostatečně „zralá“ a pravděpodobně se obávali i toho, že by na sebe připoutali nežádoucí pozornost nacistických bezpečnostních sil. Ostravská skupina Lvice se rovněž pokusila opatřit si vlastní vysílačku, kterou zkonstruoval zámečnický Mitrocha z dolu Michal. I tato snaha o opatření radiotelegrafického spojení ovšem zůstala neúspěšná, vysílačka nebyla funkční. Jednotlivé kontakty odbojové organizace směřovaly i do Karviné (Josef Leder), Orlové (Vilém Filipčík) a Stříteže (Jiří Sýkora).^{41/}

Na Lvici se napojila i dvacetičlenná odbojová skupina z Radvanic, vedená vrchním školním inspektorem Menšíkem. Odbojáři také úspěšně infiltrovali protektorátní policejní a justiční orgány, a do ilegální práce tak byla zapojena prostřednictvím četnického strážmistra Rudolfa Skláře z Kunčiček u Ostravy řada příslušníků protektorátního četnictva – František Hoskovec z Muglinova, Tomáš Strnad z Hrušova, Julius Pospíšil a František Klečka z Čeladné, Alfréd Hlaváč ze Zlína, Jan Kolařík, Josef Botek a několik dalších. Člence Lvice Alexandře Balsové, úřednici generálního ředitelství Severní dráhy Ferdinandovy, se podařilo pomocí úřednice Františky Mikulové a štábního praporčíka policie Františka Mílka proniknout i na policejní ředitelství v Ostravě. Touto cestou byly opatřovány falešné průkazy pro stíhané osoby. Alexandra Balsová organizovala i pomoc pro rodiny vězňených a popravených a rovněž i zpravodajskou síť.^{42/}

Pokračovala i snaha o rozšiřování Lvice do dalších regionů. Na Zlínsko pronikla Lvice zejména zásluhou Josefa Sovjáka z Čeladné, který zkontaktoval Jana Krupu s úředníkem zlínského úřadu práce Jaroslavem Štefkem. Štefek dostal za úkol rozvíjet odbojovou činnost v tomto regionu, a tak byla ve Zlíně vytvořena sedmičlenná skupina, jejíž činnost měla spočívat v podpoře stíhaných osob a získávání zbraní. Zajímavé je i její sociální složení – tvořili ji úředníci, student, živnostník a četnický strážmistr. Kromě samotného Zlína se Lvice v této oblasti asi nejvíce zachytila v nedaleké obci Veselá, v níž byl jejím vedoucím představitelem František Večeřa.^{43/}

Aktivní byla Lvice i v okolí Místku, kde postupně od konce roku 1941 do jara 1942 vznikly zejména zásluhou Jana Krupy a Antonína Kasalického čtyři místní skupiny – v Čeladné (Josef Sovják, Antonín Lange), ve Frýdlantě nad Ostravicí (Vojtěch Veselý, Bohumír Dorazil), v Pstruží (Vítězslav Kubík) a v Pržnu (Alois Šálek). Nejpočetnější a nejdůležitější z nich byla skupina v Čeladné. Tato obec už v předcházejícím období hrála roli důležitého centra přechovávání osob stíhaných gestapem a tajných přechodů hranic a řada místních občanů byla zapojena v činnosti různých odbojových organizací. Místní skupina Lvice, vedená Josefem Sovjákem a Antonínem Langem, která vznikla na začátku roku 1942, měla asi 30 členů a fungovala jako přepážka mezi vedením Lvice v Ostravě a partyzánským oddílem Zelený kádr. (Opět šlo ale i o navázání na dřívější odbojové aktivity, protože např. Josef Sovják už byl v roce 1939 angažován v činnosti Nema.) Důležitým

opěrným bodem skupiny byla hájenka lesníka Františka Kampa na Grúni, která byla východiskem pro tajné přechody hranic na Slovensko a místem ukrývání osob stíhaných gestapem.^{44/} Pozoruhodné je, že své kontakty v Čeladné měl i Oto Koblovský – a to nezávisle na skupině vytvořené J. Krupou a A. Kasalickým. Koblovského hlavním spolupracovníkem v Čeladné byl hostinský Jaroslav Mohyla, u kterého byli ukrýváni uprchlíci z totálního nasazení a který byl rovněž zapojen v odbojové skupině RU-DA. Tak v této obci existovaly skupiny Lvice vlastně dvě.

Frýdlantská skupina Lvice udržovala s ostravským vedením odbojové organizace prostřednictvím Jana Krupy a Antonína Kasalického. Její člen Bohumír Dorazil, úředník krajského soudu v Moravské Ostravě, opatřoval pro ilegální organizaci důležité úřední dokumenty, např. tiskopisy rodných listů. Rovněž byly rozpracovávány plány povstání proti okupantům, opatřovány zbraně a zdravotnický materiál a podporovány rodiny zatčených. Členové Lvice z Pstruží ukrývali občana Nové Vsi Josefa Neshodu, který byl stíhán gestapem.^{45/}

Představitelé Lvice se opakovaně pokoušeli napojit se na nějaké centrální odbojové vedení, které předpokládali v Praze. Při ostravských poradách na konci roku 1941 to dostal za úkol Oto Koblovský, ale aktivitu v tomto směru vyvíjel i např. Josef Škuta. Tyto snahy ovšem zůstaly zpočátku neúspěšné. Bylo již zmíněno spojení s polskou odbojovou organizací Bílý orel, jehož přesné okolnosti nicméně zůstávají nejasné. (Přesný název této polské odbojové skupiny byl Organizacja Orła Białego a tato organizace vyvíjela samostatnou činnost od konce září 1939 do začátku roku 1940, kdy se stala součástí Związku Walki Zbrojnej.)

Kromě tohoto spojení existovaly v létě 1942 určité kontakty Lvice s komunistickým odbojem na Ostravsku, konkrétně mezi Janem Krupou a představitelem Zemského vedení KSČ na Moravě Ladislavem Ševčíkem. K dalšímu spojení s ilegální KSČ mělo dojít i na Kroměřížsku, kde s neznámým funkcionářem KSČ jednali Antonín Kasalický a Josef Škuta. Zpráva gestapa nicméně uvádí, že užší spolupráci mezi Lvicí a komunistickým odbojem bránily „politické rozpory“.^{46/} Na druhé straně ale členové Lvice Josef Neugebauer a Jan Kolařík byli přímo zapojeni i do činnosti komunistického ilegálního hnutí a Josefa Neugebauera vedení Lvice přímo pověřilo udržováním spojení s ilegální KSČ v Brně a Praze.

Svoji důležitost měly i kontakty Lvice se zpravodajskou skupinou RU-DA, které logicky vyplývaly se zapojení některých členů Lvice i do této odbojové skupiny. Konkrétně se jednalo o příslušníky Lvice z Čeladné – manžele Kampovy, Kaňákovy a Langeovy a Jaroslava Mohyly. Další spojení Lvice se skupinou RU-DA bylo zřejmě realizováno i prostřednictvím Zdeňka Krejčího, rodáka z Doubravy na Těšínsku, na kterého měl kontakt Oto Koblovský.^{47/} Největší význam pro činnost Lvice ale měla spolupráce s odbojovou skupinou nového typu – partyzánským oddílem Zelený kádr.

3.5 SPOLUPRÁCE SE ZELENÝM KÁDREM A OBDOBÍ DRUHÉHO STANNÉHO PRÁVA

Partyzánský oddíl Zelený kádr vznikl na začátku roku 1942 v Hostýnských horách pod vedením Františka Vychodila, truhlářského dělníka ze Dzbel u Konice, a Josefa Masného, obchodníka z Kroměříže. Jeho základnou se stala víkendová chata Josefa Masného na Chomýži v Hostýnských horách, nedaleko níž byl v lese vybudován stanový tábor. Zde našla útočiště řada lidí pronásledovaných gestapem, uprchlých válečných zajatců i osob vyhýbajících se totálnímu nasazení. Určitou dobu se v táboře zdržoval i parašutista ze západního výsadku BIVOUAC Libor Zapletal.^{48/} Partyzáni si brzy vybudovali širokou podporovatelskou síť na Kroměřížsku, Holešovsku, Zlínsku, Přerovsku a Prostějovsku.

Na jaře 1942 bylo navázáno spojení mezi Zeleným kádrem a Lvicí. První společná schůzka, na které byly dojednány základní body spolupráce, se uskutečnila v jednom z ostravských parků a zúčastnili se jí velitel Zeleného kádra František Vychodil (krycím jménem „Franta Dlouhý“), Jan Krupa, Vítězslav Suský, Ladislav Žáček a Josef Škuta. Lvice měla pro Zelený kádr opatřovat potraviny, potravinové lístky, šatstvo, prádlo, léky, obvazy, zbraně, střelivo a výbušniny, partyzánská skupina měla naopak poskytnout útočiště těm odbojovým pracovníkům, kterým hrozilo zatčení.^{49/}

Dojednaná spolupráce se brzy začala rozvíjet. Členové Lvice dodávali Zelenému kádru výbušniny, které byly získávány na ostravských šachtách, a v lesním táboře na Chomýži se objevila řada osob ukrývaných původně Lvicí – Oldřich Hybner, Miroslav Sitko, Jindřich

Oborný (bývalý člen ON v Hulvákách), Václav Boháč aj. Přesuny těchto lidí k Zelenému kádru zprostředkovali Josef Škuta a Bohuslav Neuwirth, a to většinou přes skupinu Lvice v Čeladné. (Uprchlého vězně Oldřicha Hybnera předtím převezl Josef Škuta svým služebním vozidlem z Těšínska do Moravské Ostravy.) Lvici se také podařilo některé ze stíhaných osob převést na Slovensko, a to díky přechodovým kanálům v Beskydech (lesník František Kamp ze Starých Hamrů) a ve vlakové poště (přerovský poštovní úředník Maxmilián Binder).^{50/} Ve spojení se Zeleným kádrem byl zejména Vítězslav Suský, ale kontakty udržovali i další členové Lvice – četnický strážmistr Rudolf Sklář, ing. Antonín Kasalický, učitel Antonín Lange, Josef Sovják aj.

Úlohu spojovacího článku mezi Lvicí a Zeleným kádrem plnila zejména odbojová skupina Lvice v Čeladné, která mj. dodávala prostřednictvím učitele Antonína Langeho partyzánskému oddílu důležité zpravodajské informace. Ze strany Zeleného kádru byli spojkami František Vychodil a později Václav Boháč. K dalším setkáním mezi vedením Lvice a Zeleného kádru docházelo mj. i v Pstruží na Místecku.^{51/}

Rozsáhlá aktivita Lvice s sebou samozřejmě přinášela nebezpečí prozrazení. Vážné ohrožení pro ilegální organizaci a zejména pro Otu Koblavského přineslo zatčení manželů Dřevojánkových z Přerova na konci května 1942. (Jejich skrývání bylo podrobně popsáno v podkapitole 2.9.) Posledními přechovávatelem Dřevojánkových byli manželé Alois a Amálie Tkáčovi v Čeladné. Tento úkryt zprostředkoval Oto Koblavský a jeho spolupracovník Maxmilián Binder, přímo ho zajistila Žofie Kantorová, provdaná Cachová. Po dopadení Dřevojánkových 26. května 1942 byli v Čeladné pozatýkáni i všichni, kteří je zde podporovali – Alois a Amálie Tkáčovi, Vlasta a Stanislav Skřídlovští, Žofie Kantorová-Cachová, Antonín a Anna Kantorovi a Jaroslav Mohyla. Všichni jmenovaní pak byli v koncentračních táborech vězněni až do konce okupace. Na rozdíl od ostatních podporovatelů manželů Dřevojánkových, kteří byli v období 2. stanného práva popraveni, občanům z Čeladné zachránila život skutečnost, že manželé Dřevojánkovi zde vystupovali pod cizím jménem a gestapu se nepodařilo prokázat, že by jejich místní pomocníci věděli, proč se v obci zdržují.

V souvislosti s tímto případem se dostal do ohrožení i Oto Koblavský. Přerovská služebna gestapa zjistila na konci května 1942 při výslechu Josefa Dřevojánka

Koblovského podíl na opatrování úkrytů pro manžele Dřevojánkovy a rozhodla se ho zatknout. Vedením této původně rutinní akce byl pověřen příslušník gestapa Fridrich Carman. Gestapáci nejdříve prohledali Koblovského byt v Malých Prosenicích a poté jeli do mlékárny v Radslavicích, v níž byl zaměstnán. Zde hodlali použít postup obvyklý v těchto případech – chtěli si ho nechat zavolat do kanceláře k řediteli mlékárny a tam provést zatčení. Koblovskému se naštěstí za dramatických okolností podařilo včas uprchnout. Podle svědectví pamětníků ho z Prosenic telefonicky varoval jeho přítel poštmistr František Kegl, že k němu do zaměstnání jede gestapo. Koblovský potkal členy gestapa v budově radslavické mlékárny při jejich cestě k řediteli a podařilo se mu uniknout. První úkryt mu poskytl v Radslavicích jeho spolupracovník Bedřich Zajíc.^{52/}

Od těchto událostí byl Koblovský na útěku, používal falešné dokumenty na jméno Jiří Sasín, které mu opatřily členky Lvice Alexandra Balysová a Františka Mikulová, a ukrýval se na řadě míst střední Moravy. Jeho ilegální práce pokračovala v neztenčené míře dále. Gestapo na něj později, když zjistilo jeho roli v činnosti Lvice, vypsalu odměnu 10 tisíc marek a nasadilo na jeho vypátrání mj. svého konfidenta Jana Kasíka.^{53/} V souvislosti s případem manželů Dřevojánkových byl na konci května 1942 v Blatnici zatčen i poštovní úředník Maxmilián Binder, ale gestapo ho po třech týdnech propustilo, protože mu nemohlo prokázat žádnou ilegální činnost.

Útěkem Koblovského bylo odvráceno nebezpečí prozrazení činnosti Lvice. Je zřejmé, že gestapo v té době ještě nic netušilo o existenci této rozsáhlé ilegální organizace a dalo přednost okamžitému zastrašujícímu efektu, který měly popravy manželů Dřevojánkových a jejich podporovatelů, před důkladným vyšetřením celého případu.

Dne 27. května 1942 provedli v Praze členové výsadku Anthropoid Josef Gabčík a Jan Kubiš atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Vlna nacistického teroru, která následovala, daleko překonala první stanné právo. V jejím průběhu bylo podle dostupných údajů v českých zemích popraveno 1585 osob, z toho v brněnských Kounicových kolejích 326 mužů a 69 žen. Celkový počet obětí „heydrichiády“ je odhadován na 5000 osob.^{54/} Tyto represe se pochopitelně výrazně dotkly také obyvatel Přerovska, jen v samotném Přerově činila tragická bilance tohoto období celkem 22 popravených a zemřelých v koncentračních táborech, z toho 15 mužů a 7 žen. Na Přerovsku – podobně jako

v celém Protektorátu Čechy a Morava – probíhala ve dnech po atentátu pátrací a zavražďovací velkorazie, v obcích okresu byla provedena kontrola všech policejně hlášených osob a v noci z 6. na 7. června 1942 byla policejními a vojenskými silami uskutečněna prohlídka bytů v Přerově.^{55/}

Ani za těchto okolností ale nedošlo k utlumení činnosti Lvice v tomto prostoru, spíše naopak. Její skupiny na střední Moravě se na pokyn Oto Koblavského zaměřily na vyhledávání vhodných úkrytů pro stíhané osoby. I když pozadí a přesné okolnosti atentátu byly pochopitelně členům Lvice neznámé, už jeho samotné provedení naznačovalo, že v Praze existuje významná odbojová organizace, která byla schopna tuto akci zabezpečit. Proto se někteří členové Lvice snažili navázat přes své pražské známé spojení s touto organizací. Vzhledem k tomu, že se často jednalo o kontakty založené na předchozí společné činnosti v rámci Sokola, byla tato snaha nakonec úspěšná a Lvici se podařilo navázat spojení se sokolskou organizací Jindra (jinak též Obec sokolská v odboji). Kdo ale konkrétně ze strany Lvice spojení na Jindru našel, není úplně jasné – v pramenech jsou uváděny na sobě nezávislé snahy Rostislava Ministra z Lipníku nad Bečvou a Stanislava Podepřela z Oseka nad Bečvou.^{56/}

Organizace Jindra se po rozbití struktury Ústředního vedení odboje domácího stala páteří národního odboje v protektorátu a síť jejích skupin obsáhla většinu regionů. Její členové se podíleli na ukrývání a činnosti řady parašutistů západních výsadků, včetně příslušníků desantu Anthropoid. Mezi vedoucí představitelé této odbojové organizace patřili profesor Ladislav Vaněk, František Pecháček, Štěpán Drásal, Jan Zelenka-Hajský, MUDr. Břetislav Lyčka, Josef Ebrle a další.

Jindra měla své místní skupiny i na Přerovsku, kde v jejím čele stál sokolský funkcionář František Sigmund, a na Kojetínsku, kde řídil odbojovou činnost Jaroslav Kazda. Tyto skupiny vyvíjely činnost až do října 1942, kdy gestapo zahájilo zatýkání jejich představitelů, které skončilo až v srpnu 1943.^{57/} I když skupiny Jindry a Lvice na střední Moravě vyvíjely činnost zhruba ve stejném období, chybí důkazy jejich vzájemné spolupráce a k propojení obou organizací došlo právě až v Praze v období heydrichiády.

Představitelé skupiny Jindra se rozhodli využít sítě úkrytů vytvořených Lvici na střední Moravě pro některé odbojové pracovníky, kteří žili v ilegalitě a pro které bylo v Praze

v období po atentátu na Heydricha příliš nebezpečné prostředí. Proto se na Lipnicku objevil vedoucí představitel Jindry profesor Ladislav Vaněk, který zde byl pod krycím jménem Landa ukrýván v druhé polovině června 1942 u člena Lvice Stanislava Podepřela v Oseku nad Bečvou a pak ve vesnici Tupec na statku rolníka a hostinského Josefa Pavlišťíka. Tento úkryt Ladislavu Vaňkovi zprostředkoval poštovní zaměstnanec Oldřich Kejval, člen Lvice z Dolního Újezda, a ve spojení s Vaňkem byl během jeho pobytu v Tupci i další odbojář z Lvice – Václav Cifr z Oseka nad Bečvou. Vedoucí představitelé sokolské skupiny Jindra v té době uvažovali o přesunu těžiště činnosti Jindry i většiny přechovávaných parašutistů na Moravu, přičemž centrem se měl stát právě Pavlišťíkův statek v Tupci.^{58/} K tomu ovšem už nedošlo a Ladislav Vaněk odejel v létě 1942 zpět do Prahy.

Dalším významným odbojářem, který se v této vypjaté době ukrýval na Lipnicku, byl Otto Linhart. Šlo o jednoho z radistů vysílačky SPARTA I, který žil už od října 1941 v ilegality. Linhart se před svým příchodem na střední Moravu společně s dalšími odbojovými pracovníky ukrýval od poloviny února 1942 v Plzni, odkud ale musel na začátku července 1942 urychleně uprchnout před zatýkácí akcí gestapa. V Praze našel útočiště u ilegální sokolské organizace Jindra, která mu zajistila úkryt na Lipnicku. Pod krycím jménem Jan Zachar se nejdříve rovněž stejně jako Ladislav Vaněk ukrýval u Stanislava Podepřela v Oseku nad Bečvou a u Pavlišťíků v Tupci, pak se přemístil do Lipníka nad Bečvou k Robertu Mölerovi a konečně byl až do září 1942 ukrýván i v domě berního vykonavatele Františka Knápka v nedalekém Týně nad Bečvou.^{59/}

Přesun Otto Linharta na Lipnicko zabezpečil na pokyn profesora Ladislava Vaňka ostravský novinář Josef Bjaček, který plnil roli spojky mezi pražským vedením Jindry a skupinami Lvice na Ostravsku, Brněnsku i na střední Moravě. Osobnost Josefa Bjačka vyvolává dodnes řadu otázek, na které není jednoduchá odpověď. Někteří odbojáři z Lvice ho po válce označovali za konfidenta, který úmyslně pronikl do jejich řad a způsobil katastrofu celé organizace. Tato interpretace se projevila i v literatuře.^{60/} Některá fakta nicméně nasvědčují tomu, že skutečná role Josefa Bjačka byla mnohem složitější.

Bjaček působil v předválečném období jako redaktor a tajemník národně demokratické strany v Ostravě. Hned na začátku okupace se zapojil do odbojového hnutí (ilegální skupina „Za vlast“) a získal pro ně v Ostravě řadu osob. Už na jaře 1939 byl ale zatčen a po šesti

týdnech propuštěn za závazek spolupráce, nikoliv ovšem s gestapem, nýbrž s brněnskou služebnou abwehru (německé vojenské zpravodajské služby). Jeho řídicím důstojníkem se stal major Kristiani a Bjaček při této spolupráci vystupoval pod krycím jménem der Bube (= hošík nebo spodek v kartách).^{61/}

Neznáme přesně podstatu informací a služeb, které Bjaček abwehru poskytoval, přesto je ale zřejmé, že z jeho strany šlo jen o předstíranou spolupráci. V roce 1941 se totiž velice výrazně zapojil do odbojové aktivity sokolské skupiny Jindra v Ostravě i v Brně, přičemž o podstatě své činnosti německé bezpečnostní síly neinformoval – přitom jeho odbojoví spolupracovníci o vazbě na abwehr věděli.

Role moravských skupin Jindry vzrostla bezprostředně po atentátu na Heydricha, protože vedení Jindry plánovalo – jak už bylo uvedeno – přesun přechovávaných parašutistů i dalších ohrožených osob na Moravu.^{62/} Bjaček měl přitom hrát velmi důležitou úlohu. Podle poválečných výpovědí člena gestapa byl vedením Jindry pověřen přemístěním parašutistů skupiny Anthropoid Jana Kubiše a Josefa Gabčíka do Beskyd a rovněž měl z Prahy odvézt lékaře, který těmto výsadbářům poskytl po atentátu na Heydricha lékařské ošetření. V případě tohoto lékaře šlo o MUDr. Břetislava Lyčku, který se 14. 7. 1942 s J. Bjačkem a L. Vaňkem sešel v Praze na náměstí Jiřího z Lobkovic a projednával zde s nimi ukrytí své ženy. K realizaci těchto plánů nakonec nedošlo, manželka B. Lyčky byla zatčena 15. července 1942 na hlavním nádraží v Praze a B. Lyčka spáchal 21. července 1942 sebevraždu v obklíčení gestapem v Ouběnicích na Benešovsku.^{63/}

Tyto přesuny se tedy nakonec neuskutečnily, na rozdíl od ukrytí poštovního úředníka z Plzně „Honzy“.^{64/} (Zde šlo o již zmíněné ukrývání radisty Otto Linharta.) Ze všech těchto skutečností je zřejmé, že Bjaček – vedený jako agent abwehru – disponoval informacemi, které přímo vedly k pachatelům atentátu na Heydricha, ale nacistům je neposkytl, což se mu později mělo stát osudné.

V létě 1942 se Bjaček aktivně zapojil i do činnosti Lvice, účastnil se některých porad jejího ostravského vedení, byl ve spojení s brněnskou větví organizace a podílel se i na zásobování partyzánského oddílu Zelený kádr penězi, municí a zbraněmi. I to se gestapo dozvědělo až dodatečně při rozkrývání činnosti Lvice. Bjaček rovněž přivezl z Prahy na střední Moravu radiostanici – podle některých pramenů šlo dokonce o dvě vojenské

vysílačky – které se členové Lvice (Václav Cifr z Oseka nad Bečvou a Karel Janáček z Lipníka nad Bečvou) neúspěšně pokoušeli uvést do provozu.^{65/} Tato akce zasluhuje zvláštní pozornost, protože v souvislosti s tehdejším pobytem radisty Otto Linharta na Lipnicku lze důvodně předpokládat, že ze strany skupiny Jindra šlo o pokus obnovit rádiové spojení domácího odboje s Londýnem, které se přerušilo na začátku července 1942 po likvidaci parašutistického výsadku SILVER A a jeho vysílačky Libuše.

Členové Lvice nebyli zastrašeni represemi 2. stanného práva a pokračovali ve své činnosti, která v některých ohledech dokonce zintenzivněla. Právě v létě 1942 uskutečnili vedoucí představitelé Lvice dvě velké sabotáže na koksově dolu František v Ostravě-Prívově. Dne 29. srpna 1942 zde Jan Navrátil, Josef Neugebauer, Josef Škuta, Ladislav Libiger a Karel Klesnil mechanickými prostředky shodili z výšky 35 metrů dopravní most, který při pádu na plynové potrubí vyvolal silný výbuch a způsobil velké škody. Při druhé akci rovněž na konci srpna 1942 mělo dojít k vyhození potrubí topného plynu u koksových pecí dolu František pomocí dynamitových náloží. Tato akce, které se účastnili Jan Navrátil, Josef Neugebauer, a Josef Škuta, ale nebyla příliš úspěšná a navíc vyvolala rozsáhlé vyšetřování gestapa.^{66/} Obecně se oproti často tradovaným tezím o zničení odboje v době heydrichiády dá konstatovat, že hlavní organizace moravského odboje nebyly vlnou nacistického teroru po atentátu na Heydricha přímo silněji zasaženy a těžký úder je postihl teprve v závěru roku 1942.

3.6 ROZBITÍ LVICE GESTAPEM

Gestapo představovalo pro odboj velice nebezpečného soupeře, který disponoval množstvím zkušených policejních pracovníků. To spolu s brutálními vyšetřovacími metodami a nasazením konfidentů vytvářelo krajně obtížnou situaci pro ilegální síť, které měly jen omezené možnosti aktivní obrany. Novou kvalitu v boji nacistických bezpečnostních složek proti hnutí odporu pak přineslo budování tzv. „volavčích sítí“, které se snažily pod záminkou sjednocování odboje získat kontrolu nad ilegálními organizacemi a ovlivňovat jejich činnost.

Brněnská řídicí úřadovna gestapa si začala svou „volavčí síť“ budovat už od roku 1940 a podařilo se jí do ní zapojit řadu bývalých ilegálních pracovníků, kteří se rozhodli po svém zatčení přejít na druhou stranu fronty a pracovat jako konfidenti. Bohužel jednou z obětí této nebezpečné metody boje se stala i Lvice, respektive její brněnská součást Nemo.

Na činnost Nema narazil v létě 1942 Josef Navrátil, jeden z nejnebezpečnějších konfidentů brněnského gestapa, který měl krycí značku N-32.^{67/} Gestapo zahájilo s Nemem záludnou hru a podařilo se mu vylákat od odbojové organizace její vysílačku, která ovšem nebyla funkční. Lze spekulovat o tom, proč gestapo v rozvíjení „spolupráce“ s Nemem dále nepokračovalo a rozhodlo se tvrdě zasáhnout. Pravděpodobně zde sehrála roli jednak rozvětvenost odbojové organizace, kterou bylo velice obtížné držet pod účinnou kontrolou, ale dalším a zřejmě rozhodujícím důvodem zřejmě bylo, že gestapo zjistilo napojení Nema na partyzánský oddíl Zelený kádr. Ten přes řadu nedostatků ve své činnosti představoval pro nacisty potenciální vážnou hrozbu, a proto se ho rozhodli urychleně likvidovat.

Dne 8. září 1942 byl vedoucí představitel Nema Jan Ondryška z Tuřan u Brna vylákán konfidentem Josefem Navrátilem na schůzku do kavárny Cajpl v Brně v Dvořákově ulici. Při odchodu z této schůzky byl zatčen členy gestapa. V průběhu září a října 1942 pak došlo k uvěznění i dalších představitelů Nema – Drahomíra Vomáčky, Františka Červinky, Oty Havránka, Petra Lercha, Františka Popely aj. Celkově bylo v rámci této ilegální organizace zatčeno referátem gestapa IV 1b, pod který spadalo potírání „pravcového“ odbojového hnutí, kolem 70 osob. Řízením celého případu byl pověřen kriminální inspektor Schober.^{68/}

Dne 12. září 1942 došlo k akci nacistů s cílem zlikvidovat Zelený kádr. Zatčený Jan Ondryška (popravený pak 5. srpna 1943 ve Vratislavi) byl přinucen dovést členy brněnského a ostravského gestapa k základně partyzánského oddílu na Chomýži v Hostýnských horách. Zde došlo v chatě Josefa Masného a v jejím okolí k ozbrojenému střetnutí mezi partyzány a gestapáky, které skončilo únikem jádra Zeleného kádru z tohoto prostoru. Při této pro gestapo víceméně nezdařené akci byl ovšem kromě dalších dvou osob zatčen i příslušník Lvice Ladislav Žáček, domovník dělnické ubytovny při jámě Hlubina v Ostravě, a došlo i k narušení podporovatelské sítě Zeleného kádru na Kroměřížsku.^{69/} Uvěznění Ladislava Žáčka v Ostravě navíc vytvořilo předpoklady pro hlubší proniknutí gestapa do Lvice i Zeleného kádru, které se ovšem uskutečnilo i v jiných souvislostech.

V stejné době se totiž gestapo podařil rozhodující průlom do struktury sokolské odbojové organizace Jindra v Čechách i na Moravě. Ta sice byla silně narušena už předtím v souvislosti s vypátráním parašutistů ukrývajících se v Praze v pravoslavném kostele svatého Cyrila a Metoděje a s pozatýkáním jejich podporovatelů, ale teprve nyní gestapo zahájilo celkový frontální úder, který organizaci Jindra na konci roku 1942 definitivně zlikvidoval v Čechách a na jaře 1943 i na Moravě. Dne 4. září 1942 byl zatčen v Praze-Záběhlicích i dosud se ukrývajících vedoucí Jindry profesor Ladislav Vaněk, jehož další problematický osud je dodnes předmětem zkoumání historiků.^{70/}

Při vyšetřování pražské gestapo zjistilo, že v činnosti Jindry byl angažován i redaktor Josef Bjaček. Požádalo proto ostravskou služebnu, aby ho zatkla. Bjaček se ocitl 15. září 1942 v ostravském vězení.^{71/} Pro gestapo byl „zrádce“, který přestože se zavázal ke spolupráci, neoznámil klíčové informace, jež mohly vést ke zjištění osob spjatých s atentátem na Heydricha. To bylo pochopitelně neodpustitelné a gestapo už mu nevěřilo, přesto se ale rozhodlo ho ještě jednou přinutit ke spolupráci. Při jeho výsleších totiž zjistilo, že kromě sokolské organizace Jindra byl zapojen i v činnosti Lvíce. (Jistě velmi zajímavé by bylo zjištění, zda se Bjačkův případ nějakým způsobem odrazil na vztazích mezi gestapem a abwehrem. Bohužel zatím chybí jakékoliv informace v tomto směru.)

Zdá se, že se Bjaček po zatčení pokoušel kličkovat a hrát zoufalou hru o svůj život. Uvedl sice při vyšetřování jména některých vedoucích funkcionářů Lvíce (Koblovský, Škuta), ale většinu informací, které o Lvici a Zeleném kádru z několikaměsíční spolupráce měl, zamlčel, což později zpečetilo jeho osud. V dosavadní historické literatuře je uváděno, že gestapo se o Lvici dozvědělo právě až od Bjačka. V této souvislosti je ale nutné si uvědomit, že už tehdy probíhalo vyšetřování brněnského Nema a od 12. září 1942 byl zatčen a vyslýchán i člen ostravské skupiny Lvíce Ladislav Žáček.^{72/} Po zprávě o Bjačkově zatčení radista Otto Linhart 20. září 1942 opustil svůj ohrožený úkryt v Týně nad Bečvou a na jeho krycí jméno Jan Zachar byl pak následně vydán zatykač.

Prvořadým úkolem gestapa nyní bylo najít stopu k novému úkrytu partyzánského oddílu Zelený kádr. Gestapo sice dostalo ze zatčeného L. Žáčka některé informace o struktuře a činnosti Lvíce, ale nedozvědělo se nic o způsobu napojení ostravské ilegální organizace na partyzánský oddíl. (Žáček se navíc snažil při výsleších gestapo mást, mluvil

např. o tom, že centrum Lvice je v Praze apod.) Proto gestapáci do cely k Žáčkovi umístili Josefa Bjačka, aby od něho vyzvěděl způsob napojení Lvice na Zelený kádr. Motivy Bjačkova jednání byly v té chvíli hodně komplikované a pravděpodobně vedené snahou zachránit si i v beznadějně situaci život. Bjaček skutečně získal od Žáčka jméno kurýra Bohuslava Neuwirtha, s jehož pomocí se dostávali uprchlíci z Ostravy do Hostýnských hor k Zelenému kádru, a sdělil je gestapu. Současně ale přitom před členy gestapa tajil, že i on sám měl v předcházejícím období se Zeleným kádrem kontakty a podílel se na zásobování partyzánského oddílu municí, finančními prostředky a potravinami.^{73/}

Gestapo se rozhodlo nasadit na zjištěnou stopu svého konfidenta. Nejjednodušším řešením by bylo využít pro tento účel Bjačka, ale gestapáci už mu nevěřili a ponechali ho ve vězení. Dne 20. října 1942 ho převezli do Brna a odtud byl na přímý příkaz vedoucího brněnské řídicí úřadovny gestapa vládního rady W. Nölleho odeslán do koncentračního tábora Mauthausen, kde byl v průběhu roku 1943 zlikvidován.^{74/}

Kurýrem, jenž dopravoval stíhané osoby z Ostravy k Zelenému kádru, byl dělník Vítkovických železáren Bohuslav Neuwirth, který bydlel v ostravské kolonii Hlubina. Ostravské gestapo na něho na základě Bjačkových informací nasadilo jednoho ze svých nejnebezpečnějších konfidentů, bývalého parašutistu z výsadku S-1 Jana Kasíka, který měl na gestapu krycí značku MO-18. Kasík před Neuwirthem vystupoval ve své „autentické“ roli parašutisty vyslaného ze SSSR a podařilo se mu v průběhu tří schůzek (23., 24. a 25. září 1942) i díky znalosti prověřovacího hesla získat jeho důvěru. Díky Kasíkovým informacím tak získalo ostravské gestapo další záchytné body k pozdějšímu rozbití Lvice. Prioritou pro něj ovšem v dané chvíli bylo proniknutí k Zelenému kádru. Kasíkovi se to podařilo díky tomu, že ho Neuwirth seznámil s členem Zeleného kádru Václavem Boháčem, který se po střetnutí partyzánského oddílu s gestapem na Chomýži ukryval v Ostravě. Kasík před Boháčem opět věrohodně vystupoval jako parašutista pronásledovaný gestapem a žádal ho o ukrytí u partyzánského oddílu.

Dne 28. září 1942 odvezl Boháč Kasíka do tábora Zeleného kádru v Hostýnských horách. Jejich cestu vlakem z Ostravy-Vítkovic až do Hlinska pod Hostýnem sledoval člen ostravského gestapa Karl Wiedermerth.^{75/} V táboře Zeleného kádru byl Kasík prověřován členem oddílu „Josefem“ (pravděpodobně Josefem Masným), ale 1. října 1942 odtud v obavě

před prozrazením uprchl. Jeho nasazení přes proniknutí do partyzánského tábora ale neskončilo výrazným úspěchem a neumožnilo okamžitou likvidaci Zeleného kádru, a to zejména proto, že gestapo v českých zemích v té době nemělo vypracovanou techniku boje proti lesním oddílům, a především mu chyběly akceschopné mobilní jednotky, které by okamžitě podle zjištěných informací zasáhly. Na druhé straně díky Kasíkovi ostravské gestapo získalo další záchytné body k proniknutí do Lvice.

Na začátku října 1942 svolal vedoucí brněnské řídicí úřadovny gestapa vládní rada W. Nölle do Přerova operační poradu velitelů venkovských služeben gestapa, v jejichž teritoriu Zelený kádr působil. Z Přerova to byl kriminální komisař R. Karl, z Ostravy kriminální komisař A. Jost a ze Zlína kriminální komisař H. Ziegler. Poradu vedl kriminální rada Otto Koslowski z Brna, který shrnul všechny dosavadní poznatky o Zeleném kádru. Bylo rozhodnuto, že celkové řízení operací převezme komisař Hans Ziegler, v jehož obvodu operovalo jádro partyzánského oddílu. Rovněž byly vyžádány posilové jednotky od německé ochranné policie, zbraní SS a armády.^{76/}

V následujících dnech gestapo rozvinulo širokou ofenzívu proti partyzánskému oddílu a jeho podporovatelům a lesy v Hostýnských horách obklíčili příslušníci německé ochranné policie a armády. Dne 14. října 1942 byl po zatčení spojky partyzánského oddílu Ladislava Kopečného zorganizován úder přepadového komanda složeného z členů brněnské, zlínské a ostravské služeben gestapa a roty ochranné policie z Holešova proti novému úkrytu Zeleného kádru. Při přestřelce se znovu podařilo části partyzánů prorazit obklíčovací kruh a uprchnout, do rukou gestapa ale padly zásoby šatstva, potravin, zbraní, ale i deník skupiny a řada fotografií. Zatčena byla rovněž řada podporovatelů Zeleného kádru a 18. října byl v Ostravě-Michálkovicích zadržen i Václav Boháč, spojka mezi partyzánským oddílem a Ostravou. Boháče posléze gestapo získalo pro spolupráci.^{77/}

Za této obtížné situace se kolem 20. října 1942 vedoucí představitelé Zeleného kádru František Vychodil a Josef Masný uchýlili na Prostějovsko. Zde také proběhla závěrečná fáze existence prvního partyzánského oddílu v českých zemích. Dne 24. listopadu 1942 gestapo a strážní prapor SS obklíčily obec Dzbel na Prostějovsku, v níž se v domku Bohuslava Kapounka zdržoval Josef Masný. Ten v beznadějně situaci spáchal sebevraždu. Další tragédie se ve stejný den odehrála v nedalekém Budětsku, kde se na samotě Žleb ukrýval

druhý vedoucí představitel Zeleného káдру František Vychodil. I on se zastřelil z vlastní zbraně, aby nepadl živý do rukou gestapa.^{78/}

V rámci ofenzívy proti Zelenému káдру zahájila ostravská služebna gestapa v součinnosti s gestapáky z Brna, Přerova a Zlína úder i proti Lvici. Záchytnými body byly – jak už bylo uvedeno výše – vynucené výpovědi Ladislava Žáčka a Josefa Bjačka a informace získané od konfidenta Jana Kasíka. Mezi prvními byl už 19. září 1942 ve Vídni zatčen Josef Neugebauer, ale to bylo zřejmě v souvislosti s jeho kontakty s ilegální KSCČ na Ostravsku a teprve dodatečně gestapo zjistilo i jeho napojení na Lvici. Hlavní vlna zatýkání začala v listopadu 1942. Dne 3. listopadu byl v Ostravě zatčen Josef Škuta, o den později si gestapo přišlo pro inženýra Antonína Kasalického, 17. listopadu byl rovněž v Ostravě zadržen Jan Navrátil a 30. listopadu Josef Luzar.^{79/}

Díky výslechům gestapo stále rozšiřovalo okruh svých informací o struktuře ilegální organizace a počet zatčených narůstal. V Čeladné byl 3. listopadu 1942 zatčen Josef Sovják a vzápětí si gestapo přišlo i pro manžele Kampovy a učitele Antonína Langeho, který v roce 1943 zahynul v Osvětimi. Místní skupina v Čeladné pak byla do ledna 1943 likvidována. Na začátku roku 1943 byly rovněž gestapem rozbity skupiny Lvice v Pstruží a Frýdlantu nad Ostravicí. Dne 4. ledna 1943 byl na Krajském soudu v Moravské Ostravě zatčen úředník Bohumír Dorazil a o čtyři dny později byl ve Frýdlantu nad Ostravicí v souvislosti s rozbíjením Lvice dopaden i Jindřich Oborný, který žil v ilegalitě už od doby odhalení Obrany národa. Současně s ním byla pozatýkána i skupina jeho podporovatelů. Gestapu se rovněž podařilo zabavit nefunkční vysílačku ostravské Lvice.

Podle poválečné výpovědi kriminálního tajemníka Karla Hintringra, který v březnu 1943 vypracovával závěrečnou zprávu o Lvici, bylo na Ostravsku při vyšetřování této ilegální organizace zatčeno celkem asi 120 osob, mezi nimiž byli prakticky všichni vedoucí představitelé.^{80/} Zatýkání probíhalo i jinde, dne 23. ledna 1943 byl ve Smolkově zatčen Jan Mackovík a následně bylo na Opavsku v souvislosti s Lvicí v únoru a březnu 1943 zatčeno dalších deset osob. Tři členové této skupiny Lvice – včetně Jana Mackovíka a Ludvíka Lukáše – byli odsouzeni k trestu smrti a popraveni.

Jen nemnohým se podařilo zatčení uniknout. Patřil k nim štábní praporčík policie František Mílek, který zvolil dobrovolnou smrt a 7. prosince 1942 se při zatýkání zastřelil.

Z dosahu gestapa se podařilo v říjnu 1942 zachránit Vítězslavu Suskému a v lednu 1943 Josefu Božkovi, který utekl na Slovensko. Stejnou cestu k záchraně zvolil i další člen Lvice Rudolf Sklár, který byl zatčen 4. ledna 1943, ale podařilo se mu z rukou gestapa vyvázat, když předstíral ochotu ke spolupráci. Konečně na dva měsíce zmizel ze zorného pole nacistů i Jan Krupa, který se ukrýval nejdříve v Pstruží a poté našel společně s Otou Koblovským útočiště ve Valašském Meziříčí (viz níže).

Přes velký rozsah katastrofy zůstali někteří spolupracovníci Lvice neodhaleni a později pokračovali už za jiných okolností v odbojové činnosti. Na tomto místě zmiňme aspoň dva spolupracovníky Lvice v Pobeskydí. Podle poválečného svědectví Josefa Sovjáka patřil k členům Lvice v Čeladné místní řezník Oldřich Machandr, který se později na podzim 1944 po přechodu 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky ze Slovenska na území protektorátu stal jedním z důležitých spolupracovníků partyzánů. V jeho domě se 3. listopadu 1944 v nacistickém obklíčení zastřelil těžce zraněný velitel 1. československé brigády Jana Žižky poručík Ján Ušiak. Oldřich Machandr pak byl nacisty pro výstrahu 23. listopadu 1944 v Čeladné veřejně popraven. Ve stejný den došlo v Prostřední Bečvě i k další veřejné popravě, jejíž obětí se stal místní obchodník Oldřich Šimurda, který se rovněž podílel na podpoře a zásobování partyzánů. I on měl být původně zapojen do sítě Lvice.^{81/}

Ostravské služebně gestapa se při vyšetřování podařilo odhalit napojení ostravské Lvice na Přerovsko a Lipnicko. Už při výsleších Ladislava Žáčka a Josefa Bjačka padlo jméno Oty Koblovského, o kterém zatčení vypovídali, že vede Lvici na střední Moravě. Tato stopa byla ovšem pro gestapo nepoužitelná, protože Koblovský žil už od konce května 1942 v ilegilitě.

Bohužel gestapo při vyšetřování zjistilo i jména některých dalších vedoucích představitelů Lvice na střední Moravě – Karla Klesnila, Josefa Koryčana, Ladislava Libigra a Bohumila Válka. Podle poválečného svědectví Josefa Koryčana – které ovšem není nijak potvrzeno z jiných zdrojů – použilo gestapo i na střední Moravě svého osvědčeného konfidenta Jana Kasíka, který se měl jako „sovětský parašutista“ zúčastnit z pověření ostravského centra Lvice instruktáže místních vedoucích středomoravské Lvice v lesích nad Veselíčkem.^{82/} Ani závěrečná zpráva gestapa o Lvici z roku 1943, ani poválečné výpovědi zatčených členů ostravské a přerovské služebny gestapa se ovšem o této epizodě nezmiňují

a nepotvrzuje ji ani průběh zásahu gestapa proti středomoravské Lvici. Spíše je zřejmé, že k podrobným informacím o síti Lvice na střední Moravě se gestapo propracovávalo postupně přes často velice brutální výslechy zadržených ilegálních pracovníků.

Jak už bylo uvedeno, 17. listopadu 1942 byl v Ostravě zatčen Jan Navrátil z Veselíčka a rovněž v Ostravě došlo 7. ledna 1943 k zatčení Karla Klesnila a Jaroslava Doupala (oba z Lazník) a Ladislava Libigra z Veselíčka. Mezitím byl 8. prosince 1942 mezi obcemi Lazníky a Veselíčko gestapem dopaden i František Knápek, který plnil úlohu spojky mezi lipenskou Lvicí a Ostravou, a poté byl převezen do Kounicových kolejí v Brně. Ve stejný den byl ve svém zaměstnání v cukrovaru v Malých Prosenicích zatčen i Stanislav Podepřel z Oseka nad Bečvou, jeden z přechovávatelů Oty Koblovského.^{83/}

Gestapo se na úder proti středomoravské Lvici důkladně připravilo. Na přerovskou služebnu gestapa přijely v lednu 1943 dvě pětičlenné skupiny gestapáků z Ostravy a Brna, přičemž celou akci řídil člen ostravské služebny gestapa kriminální tajemník Karl Hintringer. Dne 16. ledna 1943 byli do věznice přerovského okresního soudu dopraveni už předtím zatčení Karel Klesnil, Ladislav Libiger a Josef Koryčan (zatčený v Lazníkách kolem 10. ledna 1943).

Podle výslechů těchto ilegálních pracovníků pak bylo v následujících třech dnech skupinami gestapáků zatčeno a převezeno do přerovské věznice okresního soudu dalších 54 osob (15 z Lazník, 1 z Lázníček, 7 z Veselíčka, 10 z Lipníka nad Bečvou, 2 z Dolního Újezda, 7 z Tršic, 4 z Oseka nad Bečvou, 2 z Tupce, 3 z Malých Prosenic, 1 z Krčmaně, 1 ze Suchonic a 1 z Lipňan).^{84/} Do Přerova byl kvůli konfrontacím dopraven z Brna i František Knápek. Těmito údery byla struktura Lvice na střední Moravě v podstatě rozbita, některé její skupiny byly zničeny úplně (např. Tršice, Lazníky, Lipník nad Bečvou), některé byly načas ochromeny a později se znovu aktivizovaly (Osek nad Bečvou) a některé zůstaly úplně zatýkáni uchráněny (Výkleky, Jezernice, Brodek).

Vzpomínky pamětníků potvrzují, že členové středomoravské Lvice byli na začátku ledna 1943 smluveným heslem varováni z Ostravy, kde probíhalo zatýkáni už v posledních měsících roku 1942. Snažili se sice zahladit stopy – např. ukryli zbraně, falešné dokumenty a další kompromitující materiál – ale nebezpečí tím od sebe odvrátit nemohli.^{85/}

Po hlavní vlně zatýkání v polovině ledna 1943 gestapo i v následujícím období zasahovalo proti dalším zjištěným spolupracovníkům Lvice – např. 13. dubna 1943 byl v Lipníku zatčen Josef Ráb, 20. května 1943 v Oseku nad Bečvou Jaroslav Sedlář. Vyšetřování probíhalo i na Olomoucku, Kroměřížsku, Kojetínsku a Zlínsku. Několik odhalených odbojářů se pokusilo o útěk z dosahu gestapa. Rudolf Koryčan z Lazník se skrýval v okolí své obce několik dní. Pak gestapo vyhlásilo, že nebude-li do tří dnů dopaden, bude uvězněna jeho rodina a členové obecního zastupitelstva. V důsledku této výhružky ho lazničtí občané chytili a odevzdali německým bezpečnostním složkám.^{86/}

Delší dobu unikal holičský pomocník Karel Bolf z Lipňan, který společně s Antonínem Kelarem přemístili po rozbití laznické skupiny Lvice zbraně shromážděné touto skupinou do jiného úkrytu. Bolfovi se dařilo unikat gestapu až do léta 1943, pomoc mu kromě zmíněného Antonína Kelara poskytovali manželé Hedvika a Jan Kupkovi z Kokor a v poslední fázi jeho skrývání i sestry Anna Bosáková a Marie Přecechtělová z Věrovan. A právě v jejich domku ve Věrovanech byl nakonec Bolf vypátrán zlínskou služebnou gestapa. Podle poválečné výpovědi člena zlínského gestapa Josefa Schlögela – která samozřejmě nemusí úplně odpovídat skutečnosti – zachytil Bolfovu stopu informátor zlínského gestapa Slováček z Baťova.^{87/}

V noci ze 17. na 18. srpna 1943 obklíčili Bolfův úkryt ve Věrovanech příslušníci nacistických bezpečnostních sil. Při pokusu o zatčení – verze o přesném průběhu této události se ovšem různí – byl Karel Bolf při přestřelce usmrcen. Smrtící výstřely měl vypálit gestapák R. Lindenthal. Ve stejný den byl v Lipňanech zatčen i jeho bratr Josef Bolf. Pozatýkáni byli v průběhu srpna 1943 i podporovatelé Karla Bolfa – manželé Kupkovi (15. srpna), Anna Bosáková, Marie Přecechtělová (18. srpna) a Antonín Kelar (30. srpna). Pět zatčených Bolfových spolupracovníků bylo na začátku listopadu 1943 odsouzeno k trestu smrti a popraveno 7. ledna 1944 v Praze na Pankráci.^{88/}

Úspěšně se naproti tomu podařilo uniknout vedoucímu Lvice ve Výklekách Františku Sobkovi. Ten uprchl při hromadné zatýkací akci gestapa v lednu 1943 a od té doby se až do konce okupace za pomoci ostatních členů výklecké odbojové skupiny ukrýval. V tomto případě se minuly účinkem jak vypsaná odměna, tak i výhružky gestapa. I František Sobek ovšem zaplatil krutou daň protinacistickému odboji – v dubnu 1945 padl jeho syn Dobroslav

jako člen partyzánského oddílu Juraj při ozbrojeném střetnutí s nacisty v Bílovicích u Kostelce na Hané.^{89/}

Dramatické byly osudy vedoucí osobnosti Lvice na střední Moravě Oty Koblavského. Ten po svém útěku před gestapem na konci května 1942 využíval sítě úkrytů, kterými Lvice disponovala na střední Moravě. Zásobování mu mj. poskytovali jeho bývalý nadřízený Vojtěch Hošťálek, ředitel mlékárny v Radslavicích, a Jarmila Mackovíková z Lazník, která ho posléze převedla do Lipníka k manželům Otýlii a Janovi Mackovíkovým.^{90/} Další útočiště pak našel Koblavský v Přerově u manželky svého bývalého ilegálního spolupracovníka z PVVZ Růženy Smutkové. Z Přerova se přemístil na Valašsko, kam ho dopravil jeho spolupracovník Maxmilián Binder, úředník vlakové pošty.

Od začátku července 1942 pak Koblavského přechovávala ve Valašském Meziříčí rodina Richarda Rašky. I odtud Koblavský řídil ilegální činnost na střední Moravě a navazoval i další kontakty i na Valašskomeziříčsku (mj. v Poličné). Další útočiště ve Valašském Meziříčí našel v Sokolské ulici v domku Josefa Výrostka a Marie Dobšové, v němž se společně s ním ukrýval i Jan Krupa, který uprchl před hrozbou zatčení z Ostravy. Oběma uprchlíkům opatřil nové falešné doklady člen Lvice učitel Antonín Lange, který rovněž udržoval spojení mezi nimi a jejich rodinami. Byla zvažována i varianta, že by Koblavský za pomoci lesníka Františka Kampa ze Starých Hamrů přešel hranice na Slovensko, ale on sám tuto možnost odmítl.^{91/}

Gestapo nakonec přivedla na stopu obou uprchlíků náhoda. Jan Krupa pravděpodobně nepovažoval své doklady za vyhovující, a proto požádal svoji valašskomeziříčskou podporovatelku Růženu Hamplovou, aby mu pomohla opatřit si nové. Dal jí dopis pro prodavače firmy ASO v Ostravě Josefa Macháče, který měl zhotovení nových dokladů zprostředkovat. Hamplová skutečně dopis v Ostravě Macháčovi odevzdala, ale ten se zachoval neočekávaným způsobem. Buď ze strachu, nebo proto, že celou věc pokládal za provokaci (v té době probíhala likvidace ostravské Lvice), ohlásil její návštěvu ostravskému gestapu a odevzdal i obdržený dopis. Členové gestapa Hamplovou zatkli a podle zjištěných údajů vyrazili 27. listopadu 1942 do Valašského Meziříčí. V domku Josefa Výrostka zatkli ostravští gestapáci Böckl a Wagner Jana Krupu a současně s ním i Josefa Výrostka (zahynul

v únoru 1943 ve ostravském vězení na následky výslechů) a Marii Dobšovou (usmrcena 23. července 1943 v Osvětimi). Na gestapo byli odvečeni i další členové rodiny Dobšovy.^{92/}

U Josefa Výrostka byl ve chvíli přepadu gestapa ukryt na půdě přilehlé stolárny i Oto Koblovský, ale opět se mu podařilo vyváznout. Po tomto takřka zázračném úniku se znovu uchýlil na střední Moravu a ukrýval se v laznických lesích. To už se ale kolem středomoravské Lvice začalo stahovat nebezpečí zásahu gestapa, kterého si byli odbojáři poměrně dobře vědomi. Jarmila Mackovíková proto znovu převedla Koblovského do Valašského Meziříčí do bytu železničního zaměstnance Václava Krmely. Tento úkryt zprostředkoval Koblovskému Vladimír Horák z Poličné, který se s ním znal už z předválečné doby.^{93/} Vyskytly se ovšem problémy se zásobováním uprchlíka potřebnými životními nezbytnostmi, a tak část potřebných potravin získával Václav Krmela od rodiny přednosta železniční stanice v Malých Prosenicích Františka Koláčka, s jehož dcerou Jarmilou Koláčkovou pojil Koblovského i osobní vztah.

Jak už bylo popsáno výše, ve dnech 16.–19. ledna 1943 rozbilo gestapo středomoravskou Lvici. Vyvinulo přitom velkou snahu o dopadení Koblovského, ve kterém právem vidělo klíčovou osobnost celé odbojové organizace. Po válce se dopadení členové gestapa nezávisle na sobě shodli na tom, že cesta k vypátrání posledního úkrytu Oty Koblovského vedla přes členy rodiny Koláčkovy.^{94/} Dne 19. ledna 1943 byla zatčena Jarmila Koláčková a 3. února potkal stejný osud i její matku Alžbětu Koláčkovou. Ta pod nevybíravým nátlakem vypovídala o zásobovacích návštěvách valašskomeziříčského železničáře Václava Krmely, který přechovával Koblovského. Gestapo později odeslalo Jarmilu i Alžbětu Koláčkovy do koncentračního tábora Osvětim, obě ale válku přežily.

K akci gestapa proti úkrytu Oty Koblovského došlo den po zatčení Alžběty Koláčkové – 4. února 1943. Pětičlenné zatýkáci komando vedl kriminální komisař R. Karl, vedoucí přerovské služebny gestapa, který společně se svými podřízenými B. Loibnerem a F. Carmanem vnikl do bytu Václava Krmely ve Valašském Meziříčí. Při vzniklé oboustranné přestřelce byl Oto Koblovský usmrcen. Podle svědectví Václava Krmely byli původci smrtících výstřelů B. Loibner a F. Carman.^{95/} Tak se v necelých pětadvaceti letech uzavřel život jedné z nejvýraznějších postav protinacistického odboje na střední Moravě.

Díky jeho statečné smrti nemohlo gestapo např. prokázat ilegální činnost důstojníkovi 12. praporu vládního vojska v Lipníku nad Bečvou majoru Ladislavu Komendovi, který měl velet případnému povstání proti nacistům na střední Moravě. Koblovský jako jediný člen Lvice udržoval s Komendou osobní kontakt, a tak nyní chyběly gestapu přímé důkazy o aktivním zapojení Komendy do ilegální práce. Ale už to, že Lvice počítala se zapojením vládního vojska do případného povstání proti okupantům, muselo nutně zvýšit nedůvěru nacistů k tomuto tělesu. Navíc gestapo zjistilo, že část zbraní, kterými Lvice disponovala, byla získána právě od členů vládního vojska. Pozdější odvelení většiny vládního vojska v květnu 1944 z protektorátu do Itálie bylo z tohoto hlediska logickou reakcí, která ale samozřejmě nesouvisela pouze s vyšetřováním Lvice.

V souvislosti s vypátráním Oto Koblovského proběhlo i zatýkání jeho podporovatelů a spolupracovníků, kteří byli doposud na svobodě. Z Valašského Meziříčí byli uvězněni členové rodiny Krmelovy a Raškovy, z Poličné Vladimír Horák, z Radslavic ředitel mlékárny Vojtěch Hošťálek a rolník Bedřich Zajíc.^{96/} V Přerově byl 11. února 1943 zatčen i se svou přechovatelkou Růženu Smutkovou poštovní úředník Maxmilián Binder, v Kroměříži Miroslav Kojecký. K dalšímu zatýkání ve vyškovské skupině Lvice, v jejímž čele M. Kojecký stál, nicméně nedošlo.

Osud zatčených členů Lvice byl většinou tragický. Někteří z nich stanuli před Vrchním zemským soudem ve Vratislavi. K trestu smrti byli tímto soudem odsouzeni mj. Jan Kolařík (+7.10.1943), Jan Mackovík (+3. února 1944), Josef Neugebauer (+17. září 1943), Jan Navrátil (+21. září 1943), Ladislav Žáček (+21. září 1943), Jan Krupa (+31. srpna 1944) a Bohuslav Neuwirth. Válku přežil Josef Škuta, který byl ve Vratislavi odsouzen k desetiletému trestu vězení.

O většině zatčených odbojářů rozhodlo ostravské a brněnské gestapo k nelibosti nacistické justice samo. Z věznic v Brně a Ostravě vedla jejich cesta v transpotech do koncentračního tábora Osvětimi, kde značná část z nich zahynula brzy po příjezdu. Vzhledem k tomu, že mezi těmito oběťmi byli zejména organizátoři odbojové činnosti, lze důvodně předpokládat, že nad nimi gestapo vyneslo neoficiální rozsudky smrti a poslalo je do Osvětimi s přípisem „návrat nežádoucí“. Část zatčených měla „štěstí“ aspoň v tom ohledu,

že byla transportována do jiných koncentračních táborů, kde byla větší šance na přežití – např. Anna Podivínová byla odvezena do Ravensbrücku nebo Vojtěch Hošťálek do Dachau.

Co se týče celkového počtu obětí z řad Lvice, jsou známa pouze rámcová čísla, která by bylo nutné podrobit podrobnějšímu historickému výzkumu. Podle poválečné zprávy historicko-dokumentační komise ÚV ČSPB bylo členy Lvice asi 500 osob, z toho v prostoru Ostravska asi 250. Za činnost v této odbojové organizaci bylo odsouzeno a popraveno 25 osob. Dalších asi 200 odbojářů bylo posláno do koncentračních táborů, kde z nich většina zahynula.^{97/} Přesněji jsme informováni o mrtvých z řad Lvice na střední Moravě – seznam 39 obětí nacistických represí ze soudních okresů Přerov, Lipník nad Bečvou a Olomouc viz příloha 7.

Přes značný rozsah zatýkání a rozbití celkové struktury Lvice se nacistickým bezpečnostním silám nepodařilo tuto odbojovou organizaci zničit úplně. Některé její místní skupiny zůstaly neobjeveny a po určité době za změněných podmínek opět aktivizovaly svoji činnost.

3.7 NÁSTUPNICKÉ ORGANIZACE LVICE

3.7.1 PARTYZÁNSKÁ SKUPINA BÍLÁ LVICE (JAN ŽIŽKA)

Jednu z neodhalených buněk Lvice tvořila skupina mladých důstojníků z Ostravy, která byla původně napojena na Josefa Luzara. Po jeho zatčení tito důstojníci na určitou dobu přerušili ilegální činnost, ale brzy se k ní opět vrátili. Jejich aktivita začala výrazně směřovat k diverzní činnosti s využitím třaskavin, které byly získávány zejména na dole František. Vzhledem k tomu, že činnost této skupiny, která zpočátku používala původní označení Lvice (Bílá lvice) a později název Jan Žižka, je dostatečně zpracována v dosavadní literatuře, můžeme se zde omezit pouze na stručnou rekapitulaci její historie.^{98/}

Vůdčími představiteli této odbojové organizace, která postupně získávala další spolupracovníky na Ostravsku i jinde, byli poručík Josef Čapka z Paskova (zaměstnanec ostravského magistrátu), poručík Rudolf Ichnovský, který pracoval na dole František,

a poručík Jan Bařina, úředník na ředitelství Severní dráhy Ferdinandovy. První významnou akcí Bílé Lvice byla diverze na železniční trati nedaleko stanice Lískovec u Frýdku 1. září 1943. Po výbuchu nastražené nálože vykolejila lokomotiva a sedm vagónů nákladního vlaku. V následujícím období skupina uskutečnila řadu diverzí s použitím výbušnin jak proti železniční dopravě, tak proti stožárům vysokého elektrického napětí. Skupině se rovněž podařilo v dubnu 1944 navázat spojení s parašutistou Rudolfem Peschlem, který byl na Moravu vyslán ze SSSR moskevským vedením KSC a vysazen v noci z 9. na 10. září 1943 poblíž Ostrowiece v Polsku. Po prvních schůzkách vedoucích představitelů Bílé Lvice s Peschlem byl mj. změněn název odbojové organizace na Jan Žižka.

Bílá Lvice navázala i spojení polskou odbojovou skupinou Czarny Jur a snažila se opatrovat pro polské obyvatelstvo, které žilo na území tzv. Generálního gouvěrnementu v mimořádně tíživých sociálních podmínkách, potraviny a oděvy.^{99/}

Gestapo samozřejmě původce nebezpečných diverzí intenzivně hledalo, a proto se představitelé Lvice rozhodli uskutečnit sabotážní akce i jiných regionech, a tím aspoň částečně odvést pozornost nacistických bezpečnostních složek od Ostravska. Člen Jana Žižky poručík Karel Martínek z Místku navázal kontakt se svým bývalým spolužákem z Vojenské akademie v Hranicích poručíkem Richardem Gospošem, který v Hranicích bydlel i v období okupace. Společně uskutečnili diverzi u obce Velká na Hranicku, u níž se křižovala elektrická vedení o vysokém napětí. Nálože položené u Velké explodovaly 13. května 1944, strhly elektrický stožár a přerušily vedení. V důsledku toho byla celá oblast střední a severní Moravy s řadou podniků důležitých pro válečnou výrobu asi jednu hodinu úplně bez proudu a i v následujících dnech byly dodávky elektrické energie silně omezeny. Definitivně byly následky diverze odstraněny až 24. května 1944.^{100/}

V létě 1944 ostravské vedení Jana Žižky, tvořené Josefem Čapkou, Rudolfem Peschelem, Rudolfem Ichnovským a Janem Bařinou, provedlo reorganizaci odbojové skupiny, která se rozdělila na čtyři části – ostravskou (velitelem byl poručík Antonín Vystrčil), místeckou (poručík Karel Martínek), hranickou (poručík Richard Gospoš) a olomouckou (rotný Jan Čapka).^{101/} Olomoucká skupina, v jejímž čele stál bratr Josefa Čapky, poštovní zaměstnanec Jan Čapka, provedla celkem tři diverze s použitím trhavin – všechny v průběhu srpna 1944. V noci z 20. na 21. srpna přerušila trať Přerov-Česká

Třebová u Štěpánova, 25. srpna poškodila koleje u Příkaz a 29. srpna vybuchla nálož pod nákladním vlakem u Vrbátek na trati Olomouc-Nezamyslice.^{102/} O činnosti hranické skupiny Jana Žižky – kromě již zmíněné diverze u obce Velká – chybí doklady a zdá se, že se její činnost příliš nerozvinula.

Stejně jako pro „původní“ Lvici stalo se i pro Jana Žižku osudné působení konfidentů. Gestapo zachytilo důležitou stopu při vyšetřování tzv. Masarykovy gardy, odbojové skupiny se značně naivním způsobem ilegální činnosti, která byla do značné míry kontrolována agenty nacistických bezpečnostních sil. Mezi Janem Žižkou a Masarykovou gardou byly navázány určité kontakty, které gestapo využilo k průniku do Jana Žižky. K hlavnímu úderu došlo 14. září 1944, kdy gestapo zatklo většinu členů Jana Žižky a organizaci rozbilo. Parašutista Rudolf Peschel padl do jeho rukou 13. října 1944. Těsně před zářijovým úderem v Ostravě byla likvidována i olomoucká část Jana Žižky. Stalo se tak ovšem v jiné souvislosti a gestapo až později zjistilo spojitost mezi činnostmi olomoucké a ostravské skupiny.^{103/}

Jedním z mála, kterým se podařilo zatýkání uniknout, byl výkonný velitel celé odbojové organizace Josef Čapka. Podařilo se mu uprchnout na Slovensko, kde se zúčastnil bojů Slovenského národního povstání. Po jeho porážce byl při přechodu Hronu 30. prosince 1944 zajat a převezen do Bratislavy a poté na ústřednu gestapa v Brně. Jeho osud se uzavřel 12. dubna 1945 v koncentračním táboře Mauthausen, v němž byl usmrcen v plynové komoře společně s dalšími vězni pověstného transportu KL 3 vypraveného gestapem z Brna.^{104/} Většina jeho spolubojovníků z řad Jana Žižky měla větší štěstí. Řada z nich byla odsouzena nacistickými soudy k trestu smrti, ale kvůli rychlému spádu událostí na konci války už nebyly rozsudky vykonány. Veliteli hranické skupiny Richardu Gospošovi se podařilo přežít zbytek okupace v ilegalitě.^{105/}

V činnosti Bílé Lvíce (Jana Žižky) můžeme najít jednu výraznou změnu oproti jejím přímým předchůdkyním – původní Lvici a Obranu národa. Zatímco tyto odbojové organizace se do značné míry zaměřovaly na přípravu rozsáhlého povstání proti nacistům a budovaly širokou základnu své činnosti, mladí důstojníci tvořící velitelský kádr Jana Žižky se dokázali poučit z dosavadních chyb (mnozí byli členy jak původní Lvíce, tak i Obrany národa) a orientovali se na diverzní činnost proti železniční dopravě a zbrojní výrobě. S určitým zjednodušením je možno konstatovat, že nevytvářeli organizaci pro plnění možných úkolů

v budoucnosti, ale rozšiřovali existující struktury pro zabezpečení okamžitých účinných odbojových akcí.

3.7.2 PARTYZÁNSKÝ ODDÍL JURAJ

Jednou z organizací Lvice na střední Moravě, která nebyla zatýkáním v lednu 1943 zasažena, byla skupina v obci Výkleky. Gestapo sice zjistilo jméno jejího vedoucího Františka Sobka, ale tomu se podařilo uprchnout, a v následujícím období ho i s jeho rodinou členové výklecké Lvice ukrývali v okolí obce. Výklečtí odbojáři rovněž poskytovali pomoc řadě uprchlých sovětských válečných zajatců, kteří byli posléze přemístováni na Valašsko.

K výraznému oživení činnosti výklecké Lvice došlo v lednu 1945, kdy byly nacisty na střední Moravu poslány tisíce mladých lidí, aby budovali opevnění proti blížící se Rudé armádě. Mezi těmito tzv. zákopníky byl i Josef Jakeš z Březiny u Tišnova, který původně patřil k podporovatelské síti parašutisty Rudolfa Procházky, vyslaného ze SSSR společně s výše zmíněným Rudolfem Peschlem.

Jakeš pomýšlel na založení vlastní sabotážní skupiny a totální nasazení na střední Moravě mu k tomu poskytlo vhodnou příležitost. Jeho pracovní skupina byla ubytována ve Staměřicích, kde se dostal do kontaktu s řadou odbojových pracovníků angažovaných původně ve Lvici. Na ilegální schůzce ve Výklekách koncem ledna 1945 pak byl založen partyzánský oddíl Juraj, jehož velitelem se stal Josef Jakeš a jeho zástupcem člen výklecké Lvice František Rakušan. (Juraj bylo i krycí jméno Josefa Jakeše, který při ilegální činnosti vystupoval jako poručík nebo kapitán.) Příslušníky oddílu se stali někteří bývalí členové Lvice, uprchlí sovětské válečné zajatci a rovněž i několik „zákopníků“, kteří přijeli společně s Josefem Jakešem. Oddíl si vybudoval v řadě obcí na Lipensku síť spolupracovníků, z nichž mnozí byli předtím zapojeni do Lvice. Zajímavé je, že původní vedoucí výklecké Lvice František Sobek se – na rozdíl od svého syna Dobroslava – zpočátku odmítl do oddílu Juraj zapojit, protože nesouhlasil s formami jeho činnosti.^{106/}

Partyzánský oddíl zahájil svou činnost získáváním střelných zbraní od soukromých osob a lesníků. Neúspěšně skončil 14. února 1945 útok na služebnu německé celní stráže v Kyjanici, naproti tomu se zdarem proběhly přepady četnických stanic v Tršicích a Velkém

Újezdě o tři dny později.^{107/} V závěru února 1945 většina partyzánů včetně sovětských zajatců odjela společně s ostatními „zákopníky“ zvláštním vlakem na Brněnsko, kde pokračovali v odbojové činnosti. Reakce nacistických bezpečnostních sil na akce partyzánů byla až překvapivě váhavá, až 20. března 1945 byl do Tršic přesunut štáb a stíhací oddíl 1. roty 1. praporu policejního pluku SS 21 (pořádková policie) v počtu asi 60 mužů. Žádných úspěchů ale proti partyzánům nedosáhli – ani nemohli, oddíl Juraj tehdy na Lipnicku nebyl – a tak byli na začátku dubna z Tršic odvoláni.^{108/}

Zpět na střední Moravu se oddíl Juraj vrátil až 1. dubna 1945 a okamžitě rozvinul rozsáhlou činnost. U Dolního Újezda se partyzáni 3. dubna spojili s šestičlenným sovětským výsadkem vedeným majorem Anatolijem Anankinem, který byl vyslán sovětskou bezpečnostní službou NKVD. Tento desant byl vysazen na našem území někdy na přelomu let 1944 a 1945 buď na Slovensku, nebo v okolí Bílovce, a udržoval radiotelegrafické spojení s Kyjevem.^{109/} Dne 5. dubna 1945 usmrtili partyzáni z Juraje německého lesníka Ivo Stolbu, velitele Volkssturmu ve Veselíčku. O dva dny později obsadil partyzánský oddíl obec Tršice a Josef Jakeš vyzval místní obyvatelstvo ve veřejném projevu v místním kině k podpoře partyzánů a Rudé armády. Ještě téže noci pak oddíl neúspěšně napadl skupinu německých vojáků ve Velkém Újezdě. Dne 11. dubna se v hostinci v Zákřově konala schůzka mezi vedením Juraje a zástupcem odbojové skupiny z Dobřčic, na které byla projednávána vzájemná spolupráce a koordinace akcí.^{110/} Ovšem už následujícího dne se situace v této oblasti pronikavě změnila příchodem silných protipartyzánských jednotek.

Činnost oddílu Juraj – zejména její ohlas mezi obyvatelstvem – nacisty silně znepokojovala. Na žádost velitele hranické vojenské posádky plukovníka Baumanna vyslal velitel týlového území skupiny armád Mitte generálporučík Brauner proti partyzánům kozácký prapor č. 574 (krycí označení Feuermittel), jehož početní stav činil 400 až 500 mužů. Jednotlivé eskadrony praporu se 12. dubna 1945 rozmístily na Lipnicku ve Velkém Újezdě, Dolním Újezdě, Staměřicích a Výklekách. Velitelem praporu byl hejtman Panin, německým spojovacím důstojníkem kapitán Dittrich. Kriminální komisař Karl Streit, velitel přerovské služebny gestapa, vyslal k praporu dva své podřízené – Ernsta Gepperta a Josefa Hykadeho, aby usměrňovali protipartyzánské operace.^{111/}

Po příchodu kozáků se členové Juraje rozhodli nebezpečnou oblast opustit a 16. dubna oddíl, posílený o další velkou skupinu sovětských zajatců a několik Čechů, odešel přes Čelechovice a Charváty na Prostějovsko. Před svým odchodem přepadli partyzáni v noci ze 14. na 15. dubna 1945 četnickou stanici ve Vacanovicích a zabavili v Tršicích místnímu obyvatelstvu všechny lovecké pušky, aby získali výzbroj pro nové členy oddílu. Štáb kozáckého praporu, který sídlil ve Velkém Újezdě, se samozřejmě o partyzánské akci v Tršicích dozvěděl, a proto tam 16. dubna vyslal průzkumnou četou pod vedením poručíka Pavla Čorného. U obce Zákřov se tito kozáčtí průzkumníci setkali s místním občanem Antonínem Glírem, před kterým se vydávali za partyzány, kteří přišli ze Slovenska. Mladík bohužel jejich provokaci neprohlédl a sdělil jim, že i v okolí Zákřova se ukrývají partyzáni vedení kapitánem Jurajem. Na další den si Glír domluvil s „partyzány“ u Zákřova novou schůzku.^{112/} K správnému pochopení celé situace je nutné ještě uvést, že v Zákřově měl partyzánský oddíl Juraj několik spolupracovníků a při svých přesunech v dubnu 1945 několikrát obcí prošel.

Dne 17. dubna se v Zákřově celkem náhodně objevil člen jedné z odbojových skupin z Přerova – Miroslav Pospíšil z Rokytnice. Ten rovněž nevěděl, že partyzáni z oddílu Juraj už v okolí Zákřova nejsou, a hledal s nimi spojení. Společně se sedmi zákřovskými občany se pak večer setkal s kozáckou provokatérskou četou, která přišla do Zákřova upřesnit informace o hledaných partyzánech. Zákřovští na této schůzce darovali „partyzánům“ určité množství potravin a Miroslav Pospíšil jim slíbil, že je jeho odbojová skupina převezme, vyzbrojí a převede do Přerova. Nazítří večer se měla uskutečnit další schůzka. Pospíšil ovšem nebyl úplně přesvědčen, že se jedná o skutečné partyzány, a proto se rozhodl celou věc důkladně prověřit. Zákřovského občana Oldřicha Oheru pověřil, aby „partyzánům“ vyřídil, že je jeho skupina převezme až pozítří, a v průběhu 18. dubna Zákřov opustil.^{113/} Nic už ale nemohlo zabránit tragédii, ke které se schylovalo.

Po návratu provokatérské čety do Velkého Újezda byla uspořádána 18. dubna 1945 porada štábu kozáckého praporu, na kterou se dostavil i kriminální komisař Karl Streit, velitel přerovského gestapa. Bylo rozhodnuto Zákřov silami celého praporu neprodyšně obklíčit, načež mělo třicet kozáků jít do obce a přesvědčit se, zda tam partyzáni skutečně jsou, a pak dát signál osvětlovací raketou ostatním. Dne 18. dubna kolem půl deváté večer

přitáhli silně vyzbrojení kozáci ze všech stran k Zákřovu a zaujali kolem něho palebná postavení. Když jejich průzkumný oddíl vešel do obce, uviděl dva zákřovské občany, které pokládal za hledané partyzány, a zahájil na ně palbu. Střelbou byly zapáleny některé budovy a zraněni tři obyvatelé Zákřova. V průběhu noci byli zatýkáni zákřovští muži a také lidé, kteří po spatření požáru přispěchali na pomoc z okolních obcí.^{114/}

Následující den ráno kozáci odvedli třiadvacet zatčených mužů do Velkého Újezda, kde je uvěznil. Čtyři občané z Tršic byli 19. dubna propuštěni, ale ostatních devatenáct bylo o den později převezeno na nákladním autě do dřevařské boudy v lesích u Kyjanice. V této boudě, ležící už na území odtrženého pohraničí, byli pak všichni zabiti výstřelem do týla. Roli katů sehráli s největší pravděpodobností příslušníci přerovského gestapa Ernst Geppert a Josef Hykade.^{115/} Dřevařská bouda pak byla obložena dřevem, polita benzínem a zapálena. Místo zločinu se pak následující den snažili zamaskovat příslušníci německé pohraniční policie, kteří spáleniště rozhrabali a ohořelé zbytky těl zasypali zemí.

Mezi zavražděnými byli kromě náhodných obětí i lidé zapojení v odbojových skupinách nebo žijící v ilegalitě. Patřili k nim Josef Musil, František Švec a Josef Jahn, bývalí partyzáni tzv. Velkobystřické partyzánské skupiny, kteří se ukrývali v Tršicích a oné tragické noci se vydali Zákřovu na pomoc. (Kozáci u jednoho z nich našli pouzdro od pistole, což zpečetilo jejich osud.) V dřevařské boudě byli usmrceni i zákřovští občané Josef Marek a Jan Plánička, kteří byli zapojeni do činnosti Lvíce (viz výše). Zahynul i hlavní spolupracovník oddílu Juraj v Zákřově Jan Ohera, který se mj. v předcházejícím období podílel na ukrývání uprchlých sovětských zajatců. Konečně mezi popravenými byl i osmnáctiletý Otto Wolf, který jako Žid odmítl v roce 1942 nastoupit transport do koncentračního tábora a společně s rodiči a sestrou se tři roky ukrýval v Tršicích a Zákřově. Ostatní členové rodiny Wolfovy oné tragické noci nebyli v Zákřově zatčeni a další den urychleně obec opustili a vyhledali si nový úkryt, takže se vyhnuli následnému pátrání gestapa, Otto Wolfa ale dostihla smrt několik dní před koncem války.^{116/}

Otázkou zůstává, proč byli lidé zatčeni v Zákřově usmrceni prakticky bez vyšetřování a bez schválení poprav vyššími nacistickými místy. Důvodů pravděpodobně existuje několik. Jak potvrzují svědecké výpovědi, byly podobné metody při protipartyzánské činnosti kozáckého praporu Feuermittel na území SSSR i jinde běžné.^{117/} Zdá se také, že rychlou

likvidací zadržených chtělo přerovské gestapo a kozáci zakamuflovat před svými nadřízenými skutečnost, že akce v Zákřově skončila v podstatě neúspěšně a partyzánský oddíl Juraj se jim vypátrat nepodařilo. Člen přerovského gestapa Geppert vypracoval dokonce silně zkreslené hlášení o celé akci, ve kterém tvrdil, že po nich partyzáni v Zákřově stříleli.^{118/} Konečně je nutno upozornit na to, že v případě kozáckého praporu Feuermittel nešlo o policejní, ale o armádní jednotku, která nepodléhala kontrole nacistického bezpečnostního aparátu v protektorátu (tj. v konečné instanci Karla Hermanna Franka). Nacisté v té době ztratili obavy, které měli po většinu okupace z vyvolání povstání českého obyvatelstva, jež by způsobilo vážné problémy v protektorátu, důležité zbrojní a zemědělské základně Třetí říše. Věděli totiž, že v nejbližší době bude oblast Moravy vojensky ztracena a do popředí vystoupila snaha pacifikovat území přiléhající k bojovému prostoru wehrmachtu všemi metodami.

Po odchodu oddílu Juraj z Lipnicka na Prostějovsko zůstali v původní oblasti působení dva členové z desantu NKVD – jeho velitel Anatolij Anankin a další parašutista Vasil Senkievič. Zbylí čtyři výsadkáři se už 8. dubna vydali do oblasti Přílep na Holešovsku, aby navázali spojení se štábem 1. čs. brigády Jana Žižky, který v této oblasti operoval. Asi po týdně se měli vrátit, ale kvůli protipartyzánským operacím nacistů na Holešovsku to neudělali a posléze přešli přes frontu k Rudé armádě.^{119/}

Parašutisté Anatolij Anankin a Vasil Senkeievič se v druhé polovině dubna 1945 zdržovali zejména v Přestavlkách na Olomoucku, kam jim jejich podporovatelská síť, opírající se ve značné míře o bývalé členy Lvice, dodávala zpravodajské informace. V noci z 30. dubna na 1. května se v Přestavlkách v místním hostinci, který patřil Jaroslavu Tuškovi, konala schůzka mezi Anankinem a představitelem ilegální komunistické skupiny z Olomouce Ludvíkem Freitem (krycím jménem Záruba). Freit na ní předal Anankinovi plány opevnění Olomouce, které se komunistickému odboji podařilo získat z olomoucké radnice. V průběhu této schůzky ale do Přestavlk vpadla četa kozáků praporu Feuermittel.

Kozáci po brutální akci v Zákřově prováděli pročešávání okolních lesů ve snaze nalézt stopy po hledaných partyzánech. Jejich aktivita ale s výjimkou dopadení několika německých vojenských zběhů neměla žádoucí efekt. Obyvatelstvo o jejich přítomnosti už vědělo a nedalo se vylákat provokacemi, jako tomu bylo v případě nešťastného Zákřova. Proto byl

ke kozáckému praporu přidělen konfident olomouckého gestapa Ladislav Uhlíř, bývalý partyzán 1. československé brigády Jana Žižky, který se po svém zatčení dal do služeb nacistů. Nyní tedy pod krycím jménem Nováček obcházel okolní obce, aby získal informace o hledaných partyzánech. Na žádné stopy ale nenarazil, a proto oznámil svým chlebovárcům alespoň dosti pochybnou a zastaralou informaci, kterou se dozvěděl od svého strýce už v březnu 1945. Podle této zprávy mělo v hostinci v Přestavlkách občas docházet k partyzánským schůzkám.^{120/}

Po poradě štábu kozáckého praporu Feuermittel s členy přerovského gestapa bylo rozhodnuto Uhlířovu informaci prověřit a vyslat do Přestavlk průzkumnou četku. Ta bohužel nešťastnou náhodou dorazila k přestavlkému hostinci právě v době, kdy se uvnitř konala ilegální schůzka mezi parašutistou Anankinem a členy olomouckého odboje. Došlo k přestřelce mezi Anankinem a kozáky, při níž byli tři členové praporu Feuermittel postřeleni. V odvetu za to kozáci hostinec zapálili a tři účastníky schůzky, které dopadli, usmrtili. Samotnému Anankinovi i některým dalším účastníkům schůzky se ale podařilo uprchnout.^{121/} To ale nebyl konec hrůz této noci. Při následném vyšetřování v obci kozáci zjistili, že podporu partyzánům a parašutistům zde poskytovala zejména rodina Mačáková. Tři členové této rodiny proto byli společně s dopadeným přerovským odbojářem Jaroslavem Sklenářem v ranních hodinách 1. května 1945 nedaleko křižovatky cest na Suchonice a Vacanovice popraveni. Požár přestavlkého hostince se mezitím rozšířil na celou řadu dalších domů (viz příloha 10).

V závěru této kapitoly je ještě vhodné se zmínit o působení partyzánského oddílu Juraj na konci války po jeho odchodu z Lipenska. Vzhledem k tomu, že činnost oddílu v tomto období je přehledně zachycena v dosavadní odborné literatuře, můžeme se i zde omezit pouze na stručný nástin.^{122/}

Na Prostějovsku rozvinul oddíl Juraj rozsáhlou aktivitu, a to i ve spolupráci s dalšími odbojovými organizacemi a partyzánskými oddíly. V noci z 19. na 20. dubna 1945 při přestřelce s nacistickými vojáky v Bílovicích zahynul člen oddílu Dobroslav Sobek a další dva partyzáni byli zraněni. Dne 20. dubna přepadl oddíl Juraj nedaleko osady Maleny vlak, ve kterém cestovala skupina příslušníků SS. Při vzniklé přestřelce zahynulo 12 esesmanů, tři

civilní cestující a Josef Augustin, člen odbojové skupiny Rikitan, která úzce s oddílem Juraj spolupracovala.

V následujících dnech napadal oddíl Juraj v prostoru Dražanské vrchoviny se značným úspěchem skupiny německých vojáků, za zmínku určitě stojí bojové střetnutí s nacistickou protipartyzánskou jednotkou (část 6. roty policejního pluku SS 21) u vesnice Pohora dne 4. května 1945. Při této přestřelce zabili partyzáni jedenáct německých policistů a čtyři další zranili.^{123/} V prostoru obce Kořenec se 8. května oddíl Juraj spojil s jednotkami 18. sovětské armády, které tvořily levé křídlo 4. ukrajinského frontu. Následující den se partyzánský oddíl ještě účastnil osvobozování města Boskovic, čímž jeho bojová cesta skončila.

3.7.3 ČINNOST ČLENŮ LVICE NA STŘEDNÍ MORAVĚ V KVĚTNU 1945

Původní příslušníci odbojové organizace Lvice se zapojili i do dramatických událostí na samotném sklonku války. Členové brodecké Lvice Josef Müller a Otakar Matějček navázali kontakt s již zmíněnými parašutisty NKVD Anatolijem Anankinem a Vasilem Senkivičem, kteří si vytvářeli z uprchlíků ze zajateckého tábora v Mariánském Údolí ozbrojenou skupinu. Tato skupina, ukryvaná v Suchonicích a Čelechovicích, ovšem trpěla nedostatkem zbraní. Proto parašutisté obrátili pozornost k nedalekému Brodku, kde byla na konci roku 1944 umístěna v místní sokolovně opravná poškozených zbraní a do místní sladovny přestěhována část vybombardované zbrojovky z Kuřimi.

V noci z 30. dubna na 1. května 1945 se do Brodku vypravila patnáctičlenná skupina sovětských partyzánů vedená parašutistou Vasilem Senkivičem. Průvodce jim dělali Josef Müller a Otakar Matějček. Skupina nejdříve v Brodku navštívila místního autodopravce Josefa Dytrycha a odjela s ním okolo 23. hodiny jeho vozem k sokolovně. Stráž, která byla složená z šesti Rakušanů, zbraně uložené v sokolovně bez odporu vydala. Partyzáni pak okolo půlnoci odjeli Dytrychovým autem do Suchonic, kde byly zbraně ukryty.^{124/} Téže noci se odehrálo i výše popsané tragické střetnutí v nedalekých Přestavlkách.

První květnový den roku 1945 vypuklo v Přerově povstání, které bylo vyvoláno mylnou zprávou o kapitulaci Německa. Po železniční trati se zpráva o povstání rozšířila i do

nedalekého Brodku. Místní vlastenci odzbrojili několik skupin německých vojáků a transport Maďarů ve vlaku na brodeckém nádraží, ale celková situace zůstávala nejistá. Proto se skupina odbojářů z místního cukrovaru (Josef Müller, Otakar Matějček, Miroslav Stroupek a Stanislav Černoušek) vydala v ukořistěném německém nákladním autě pro pomoc za skupinou sovětského parašutisty Anankina. Projeli přes Kokory, v nichž se je místní německá posádka snažila zadržet, neúspěšně hledali partyzány v Čelechovicích a v Nelešovicích, uspěli až v Suchonicích, kde jim parašutista Vasil Senkivč přidělil několik mužů ze svojí skupiny. Zpět se nákladní auto vracelo přes Krčmaň a Majetín.

V Majetíně se osádka auta pokusila odzbrojit místní německou posádku a po náhodném výstřelu, jenž zranil nadporučíka wehrmachtu, došlo k ostrému střetnutí s německými vojáky, kteří použili granáty a těžký kulomet. Při přestřelce byl na místě usmrcen Josef Müller, zranění byli Stanislav Černoušek, František Štěpán a dva sověští partyzáni Ivan Tabasnujuk a Stěpan Komonjuk. Přes ošetření, které jim poskytli majetínští občané, Ivan Tabasnujuk a František Štěpán o několik dní později svým zraněním podlehl. Rovněž Němci měli při střetnutí dva zraněné.^{125/}

Nacisté se z překvapení vyvolaného vznikem povstání rychle vzpamatovali. Německé armádní a policejní síly soustředěným náporům povstání v Přerově potlačily a zasáhly i proti Brodku, kde byla nasazena tanková jednotka a obrněný vlak. V noci z 1. na 2. května byli příslušníky SS zatčeni tři brodecktí občané, kteří se aktivně účastnili předcházejících dramatických událostí. Jejich mrtvá těla byla později nalezena společně se 14 popravenými z obce Kožušany ve dvou hromadných hrobech u pevnůstky č. 13 za olomouckou nemocnicí. Jedním z popravených z Brodku byl i odborný učitel Jaroslav Hradil, poručík v záloze, který se rovněž v předcházejícím průběhu okupace účastnil ilegální činnosti Lvice.^{126/}

Střední Morava se v květnu 1945 stala prostorem bojů mezi sovětskými vojsky a ustupující německou armádou. Jak tragicky prokázalo přerovské povstání, nemohly se místní odbojové skupiny vzhledem k vlastní početní slabosti a nedostatečné výzbroji odvážit otevřeného střetnutí se stále mohutnou německou brannou mocí. Přesto se snažily podle svých možností Rudé armádě pomoci a zaměřily se zejména na uchránění důležitých komunikačních bodů před zničením. Dosáhly přitom určitých úspěchů, ale zaplatily i cenu v lidských životech.

Jezernické skupině Lvice pod vedením Metoděje Oblouka se podařilo 7. května 1945 odstranit nálože od železničních viaduktů a mostů u Jezernice, a tím zabránit jejich zničení. Skupina rovněž zajala devět německých vojáků a předala je Rudé armádě.^{127/}

V Oseku nad Bečvou a nedalekém Oldřichově vznikla v září 1944 nová odbojová skupina, které se podařilo získat část zbraní z původních zásob Lvice. V čele této asi dvanáctičlenné skupiny, která zahrnovala především mladé lidi, ale i některé původní členy Lvice, stál četař František Halaxa. V závěru války se tato skupina zaměřila na maření destrukčních akcí německé armády v okolí Oseku. Členům skupiny se podařilo zabránit vyhození silničního mostu na dolním konci Oseku a zabetonováním otvorů pro výbušné nálože zmařit i vyhození železničního mostu mezi Osekem a Veselíčkem. Nezdarem naproti tomu skončil pokus zachránit silniční most mezi Osekem a Lipníkem a tragédií přinesla snaha o uchránění železobetonového mostu mezi Osekem a Oldřichovem.

Pět mladých lidí z Oldřichova se pokusilo v noci z 4. na 5. května zabetonovat v tomto mostu otvory určené pro trhaviny, bohužel je přitom přistihla německá hlídka. Josefu Chrobákovi a Josefu Odstrčilovi se podařilo skočit do vody a uniknout, ale tři zbývající – Jiří Knop, Oldřich Odstrčil a Stanislav Dlouhý – byli zatčeni a odvezeni nejdříve do měšťanské školy v Oseku a poté do hospodářské školy v Lipníku nad Bečvou, kde byla umístěna jednotka SS. Jiří Knop se z lipnické školy pokusil o útěk a byl při něm zastřelen, Oldřich Odstrčil a Stanislav Dlouhý zůstali i po válce nezvěstní a s pravděpodobností hraničící s jistotou se dá předpokládat, že i oni byli nacisty usmrceni. Most mezi Osekem a Oldřichovem Němci vyhodili do povětří časně ráno 8. května 1945.^{128/}

Ve stejný den skončila i druhá světová válka v Evropě. Svůj podíl na porážce nacistického Německa měli i stateční vlastenci z odbojové organizace Lvice.

ZÁVĚR

Obrana národa se konstitovala za napjaté mezinárodní situace, která ohlašovala blížící se vypuknutí 2. světové války. To do značné míry předznamenalo charakter jejích odbojových struktur, které v převážné míře počítaly s brzkou porážkou nacistického Německa. Přes to, že Obrana národa nemohla naplnit očekávání, se kterým byla zakládána – tj. být vůdčí silou v připravovaném povstání – sehrála významnou úlohu v prvním kole boje proti nacistické okupaci českých zemí. Její koncepce „podzemní armády“, která kalkulovala s brzkou porážkou Německa, ovšem vycházela z chybných předpokladů a v dané fázi vývoje situace na frontách 2. světové války se nemohla realizovat.

Původně schematický plán výstavby struktury ON byl v jednotlivých regionech přizpůsobován místním poměrům a ovlivňován i profesním, sociálním a kulturním profilem lokálních velitelů. Konkrétně na Přerovsku se ON opírala o strukturu Sokola, mj. i proto, že členové okresního velitelství ON – vesměs záložní důstojníci čs. armády – působili jako funkcionáři této tělovýchovné a národní organizace. Naproti tomu např. na Lipnicku se při výstavbě ON zpočátku výrazně uplatnil vliv krajského velitelství ON v Olomouci a struktura této odbojové organizace se zde podle vzoru Olomoucka měla opírat o tzv. Pořadatelské sbory Národního souručenství. Po jejich zákazu bylo nutné tuto koncepci opustit a lipnický okresní velitel ON – učitel a záložní důstojník – zapojil do výstavby ilegální organizace zejména své spolehlivé kolegy na místních školách. V nedalekých Hranicích se uzlovým bodem ilegální organizace stali důstojníci původně spjatí s vojenskou akademií, což ovšem vedlo k tomu, že se struktura ON mimo vlastní město Hranice příliš nerozvinula.

Urychlená organizační výstavba, kterou vedení ON preferovalo, musela být realizována na úkor utajení celé sítě. Zde je ovšem nutné opět zdůraznit, že vedoucí představitelé ON vůbec nepočítali s tím, že by jejich organizace musela vyvíjet ilegální činnost dlouhodobě, a proto nedostatečná konspirace nebyla pocíťována jako závažný problém. Vše bylo podřízeno co nejrychlejšímu a nejrozsáhlejšímu zorganizování, což do značné míry ulehčilo úlohu gestapu, které mohlo při rozbíjení struktury ON využít schematicčnosti a přílišné propojenosti jednotlivých článků odbojové organizace. Konkrétním příkladem může být v tomto směru osud přerovské ON, ve které byly zatýkáním zničeny

zejména složky napojené na vyšší centra ON, zatímco ostatním izolovanějším skupinám se katastrofa víceméně vyhnula. Definitivní zánik ON na Přerovsku pak přineslo až hromadné zatýkání funkcionářů Sokola v říjnu 1941, které rozbilo předpokládanou velitelskou strukturu ilegální organizace.

Horečná aktivita při výstavbě podzemní organizace měla ovšem i kladné stránky, které se často projeví až s určitým časovým odstupem. Obrana národa soustředila ve svých řadách velké množství odhodlaných vlastenců, kteří byli rozhodnuti bojovat proti nacistickému útisku. Díky velkému rozsahu odbojové organizace se gestapu nepodařilo zničit ji úplně, i když vyřadilo její řídicí složku a zatkl velké množství odbojářů. Spojení vytvořená v rámci ON pak zejména na místní úrovni často fungovala i v dalším průběhu okupace a další skupiny hnutí odporu na ně mohly navázat. V tomto ohledu existovala v podzemním hnutí od počátku až do konce okupace kontinuita, kterou nedokázaly zásahy nacistických bezpečnostních složek nikdy úplně přerušit. Na Přerovsku se např. řada původních členů Obrany národa v závěru války zapojila do spolupráce s paravýsadkem CLAY nebo s partyzánskými skupinami.

Za svou statečnou činnost zaplatila ON tvrdou cenu. Protože hodnověrné údaje pro olomoucký kraj nejsou k dispozici, uvedme aspoň pro ilustraci, že v kraji Moravská Ostrava bylo podle poválečných výpovědí členů gestapa v souvislosti s činností ON vyšetřováno asi 850 osob, z nichž bylo kolem 460 předáno soudu nebo do koncentračních táborů. Celkový počet zatčených a předaných soudu v rámci celé Moravy se odhaduje na 2500 osob. Značná část z nich se konce okupace nedožila. Jejich oběť zasluhuje úctu a neměla by být zapomenuta.

Po tragickém osudu, který první garnituře ON připravilo gestapo, se vedoucími silami českého národního odboje staly skupiny napojené na Ústřední vedení odboje domácího, respektive na Moravě na tzv. Moravskou pětku. Na Přerovsku personální složení odbojových buněk patřících k těmto ilegálním sítím výrazně odráželo sociální, hospodářskou i kulturní tvářnost tohoto regionu a silně se zde uplatňovaly i příbuzenské a profesní vazby. Politicky se většina místních členů těchto odbojových skupin před válkou hlásila k sociální demokracii nebo na tuto stranu napojeným organizacím (DTJ), ale nechyběli ani stoupcem jiných

politických směrů (např. František Skopal byl před válkou člen živnostenské strany a funkcionář Sokola).

I skupiny patřící k ÚVODu musely řešit tradiční dilema tajných organizací pracujících v prostředí ovládaném nepřítelem, tj. zda se omezit na malý počet členů, a tím se lépe ukrýt před pátráním protivníkových bezpečnostních orgánů, nebo vytvořit rozsáhlou organizaci, která by byla rychle akceschopná a měla vliv na celou společnost, ale byla by i více zranitelná. Zpočátku zejména v původní moravské síti PVVZ dominovaly snahy dát se první cestou, čehož výrazným dokladem je i činnost přerovských odbojových buněk, které se snažily rozšiřovat počet zapojených osob jen v nezbytně nutné míře a nevytvářet „organizaci pro organizaci“. Zdá se, že i díky tomu gestapo později vůbec nerozpoznalo původní samostatnost moravské sítě PVVZ – její členové stanuli totiž před nacistickou justicí jako příslušníci „civilní sítě ON“, kdežto zatčení členové PVVZ z Čech byli souzeni jako „odboráři“.

Postupně ovšem zejména pod vlivem pražského ÚVODu, ale i kontaktů s nástupnickými organizacemi Obrany národa převládly i na Moravě v PVVZ tendence k prohlubování a sjednocování odbojových skupin, které se projevily v řídicích orgánech i v místních skupinách (viz např. propojení Josefa Pavlána a Růženy Stokláskové v Přerově). Zpětně je samozřejmě možné tento postup kritizovat, protože gestapu usnadnil proniknutí do ilegální organizace, musíme si ale uvědomit, v jaké situaci tato koncepce vznikla. Odboj se v dané chvíli připravoval na závěrečné střetnutí s nepřítelem, které se podle jeho odhadu mělo odehrát v blízké budoucnosti, a proto se otázka akceschopnosti stávala prvořadou a zatlačila do pozadí problémy bezpečnosti. Stále také ještě nebyly doceňovány možnosti a schopnosti gestapa.

Seskok parašutistů ze SSSR v létě roku 1941 do protektorátu se stal významným mezníkem, mj. upozorňujícím i na to, že v činnosti domácí rezistence začínají hrát stále důležitější úlohu zahraniční centra, a to nejen po stránce politické jako doposud, ale i v oblasti technické a lidské. Materiální zdroje českého odboje nebyly příliš rozsáhlé a např. v prostředcích radiospojení začal být vzhledem ke ztrátám, které utrpěl, v podstatě závislý na pomoci zvenčí. Za této situace mohl příchod vyškolených specialistů vybavených účinnými radiostanicemi a sabotážními prostředky přispět k výrazné aktivizaci podzemního hnutí.

Bohužel z řady objektivních i subjektivních příčin se tak nestalo a rozbití podporovatelských sítí výsadkářů splynulo v posledních měsících roku 1941 se zničením hlavních organizací českého a moravského odboje.

Pokud tyto výsadkové operace hodnotíme z hlediska celkové efektivity, musíme objektivně přiznat, že šlo o riskantní akce, které nakonec skončily neúspěšně a s velkými oběťmi. Příčiny je třeba hledat zejména v celkové situaci v protektorátu na podzim 1941, kdy nacistický teror silně podlomil činnost odbojového hnutí a vytvořil nepříznivé podmínky pro činnost výsadků. Svůj podíl na neúspěchu měly ovšem i chyby a omyly, kterých se dopustily centrály vysílající desanty i samotní výsadkáři. Významnou roli rovněž sehrála osobní selhání některých jednotlivců.

Po rozbití odbojových skupin napojených na Ústřední vedení odboje domácího, resp. Moravskou pětku, se významným činitelem českého ilegálního hnutí nejen na střední Moravě, ale i v dalších moravských regionech stává odbojová organizace Lvice, která v mnohém organizačně, koncepčně i personálně navazovala na předešlé struktury národního odboje, zejména na ON, ale i PVVZ. Do Lvice se zapojila i řada ilegálních pracovníků jiných odbojových skupin (kromě ON a PVVZ i např. původní členové distribuční a rozmnožovací sítě časopisu *V boj*, zpravodajské skupiny RU-DA, ilegální KSČ aj.).

Některé momenty z historie Lvice zpochybňují řadu obecných tvrzení, která jsou v souvislosti s českým podzemním hnutím v období let 1941–1942 často uváděna. Především centrální vedení Lvice vzniká do značné míry jako reakce na rozbití předcházejících ústředních odbojových orgánů v období 1. stanného práva. To poněkud odporuje často uváděné tezi o zlomení a zastrášení českého hnutí odporu v důsledku teroru rozpoutaného R. Heydrichem po jeho příchodu do protektorátu. Obdobná situace nastává i v období druhého stanného práva, kdy jsou atentát na Heydricha a následné represe pro členy Lvice podnětem ne k omezení, ale naopak k zintenzivnění činnosti, mj. i sabotážní.

Pozoruhodné je zapojení členů středomoravské Lvice do ukrývání několika významných osobností ilegálního hnutí – zejména představitele sokolského odboje Ladislava Vaňka a radisty Otto Linharta. I tato aktivita probíhala v období druhého stanného práva. Zajímavý je i plán představitelů sokolské organizace Jindra, kteří chtěli za pomoci Lvice přenést těžiště činnosti své organizace na střední Moravu a na podzim 1942 se pokusili

o obnovení radiospojení se zahraničím, které bylo přerušeno v létě 1942 po odhalení vysílací stanice Libuše. Tyto akce je nutné hodnotit jako snahu o vymanění se z defenzivy, do které se český odboj dostal po atentátu na Heydricha.

Novým prvkem v metodách českého podzemního hnutí se stává spolupráce Lvice s partyzánským oddílem Zelený kádr, pro který tato odbojová organizace zajišťovala zásobování a zpravodajství. Rozbití Lvice gestapem se pak uskutečnilo v souvislosti s dalším velkým úderem gestapa proti odbojovému hnutí na Moravě, ke kterému došlo v závěru roku 1942. Na střední Moravě pak likvidace místních skupin Lvice proběhla až s určitým zpožděním na začátku roku 1943. V aktivitě nástupnických organizací Lvice – partyzánských oddílů Bílá lvice (Jan Žižka) a Juraj – získávají rozhodující úlohu sabotážní, diverzní a bojové akce.

Historie boje za svobodu se neskládá jen ze samých vítězství. I trpké a krvavé porážky v ní mají své místo a svůj význam. Je třeba se sklonit před hrdinstvím vlastenců, kteří se s velkou statečností a obětavostí snažili přispět k porážce fašismu a často za to zaplatili svými životy.

POZNÁMKY

ÚVOD

A. Stav výzkumu, terminologie, literatura a prameny

- 1) Podrobné zachycení odbojového hnutí na Přerovsku v letech 1943–1945 viz KOPEČEK, P.: Odbojové hnutí na Přerovsku a Hranicku v letech 1943–1945, *Sborník SOkA Přerov*, 2010, s. 182–208.
- 2) MOŽÍŠ, M.: *Komunisté v čele národně osvobozenického zápasu na střední Moravě v letech 1939–1945*, disertační práce, Olomouc 1983.
- 3) Ještě v jinak velmi cenné publikaci J. Koutka *A národ se bránil*, která byla vydána v roce 1987, jsou používány všechny tři tyto termíny.
- 4) Viz např. KOKOŠKA, S.: *Praha v květnu 1945. Historie jednoho povstání*, Praha 2005, s. 18.
- 5) Viz např. BĚLINA, P. a kol.: *Dějiny země Koruny české*, II. díl, Praha 1992, s. 179. Podobný terminologický problém se např. objevuje u adjektiva „aktivistický“, které je v případě 1. československé republiky používáno pro politické strany německé menšiny v ČSR ochotné od poloviny 20. let participovat na vládní moci, v případě Protektorátu Čechy a Morava pak pro jednotlivce nebo skupiny spolupracující s okupační mocí, tj. v tomto případě jde v podstatě o synonymum pro přídavné jméno „kolaborantský“.
- 6) Viz např. MARŠÁLEK, P.: *Protektorát Čechy a Morava*, Praha 2002, s. 116.
- 7) Viz KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci*, Praha 1997, s. 9. Pojem národní odbojové organizace používá i např. BRANDES, D.: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 1999, s. 204 aj.
- 8) GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Velké dějiny země koruny české: 1938–1945*, sv. XVa, Litomyšl-Praha 2006, s. 410.
- 9) Přednášky v Muzeu Komenského v Přerově v rámci cyklu „muzejních úterků“: 10.11. 1998 – Tragédie Zákřova, 23.11. 2004 – Parašutisté v Přerově v roce 1941, 30.3. 2010 – Odbojové hnutí na Přerovsku v závěru nacistické okupace. Přednáška v Prosenicích: 16.1. 2005 – Činnost odbojové organizace Lvíce na střední Moravě. Přednáška pro OV ČSBS Přerov: 23.4. 2005 – Činnost odbojové organizace Lvíce na střední Moravě. Přednáška pro TJ Sokol Přerov a odbor Věrné gardy: 31.3. 2010 - Sokolský odboj na Přerovsku v období nacistické okupace.
- 10) K Lvici nejpodrobněji viz ČVANDA, F.: *Noční akce*, Ostrava 1965 a týž: *V nerovném boji*, Ostrava 1990.

- 11) Ve spisech mimořádných lidových soudů použitých v této práci se toto zkreslení objevuje zejména ve vyšetřovacím spise člena gestapa B. Loibnera, který byl svými vyšetřovateli „veden“ k tomu, aby obvinil z konfidentství JUDr. Leopolda Pospíšila a olomouckého světícího biskupa Stanislava Zelu. Viz ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 1426/46 – Bohumil Loibner. V literatuře o tomto případu HEJL, V.: *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha 1990, s. 128.

B. Odboj v Protektorátu Čechy a Morava – součást evropského protifašistického hnutí odporu

- 1) KUKLÍK, J. – KUKLÍK, J.: *Dějiny 20. století*, Praha 1995, s. 93.
- 2) PEČENKA, M. a kol.: *Encyklopedie moderní historie*, Praha 1995, s. 318.
- 3) Tamtéž, s. 319. Viz např. také MACKSEY, K.: *Zapalte Evropu! Partyzáni v Evropě za 2. světové války*, Brno 2000, s. 57–58 a HRBEK, I. – HRBEK, J.: *Krvavé oceány*, Praha 1994, s. 60–61.
- 4) HORST, H. van der: *Dějiny Nizozemska*, Praha 2005, s. 423.
- 5) FILIPPI-CODACCIONI, A. M. a kol.: *Dějiny 20. století*, Praha 1994, s. 241.
- 6) VYKOUKAL, J. a kol.: *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*, Praha 2000, s. 42.
- 7) Tamtéž, s. 45.
- 8) Tamtéž, s. 42–44.
- 9) Moravské zemské muzeum Brno (dále MZMB), pozůstalost PhDr. Josefa Příkryla, i.č. 6078, PŘIKRYL, J.: *Vojenská odbojová organizace ON na Moravě*, II. část, s. 46.
- 10) MARŠÁLEK, P.:c.d., s. 201.

C. Přerovsko v období nacistické okupace – některé hospodářské, politické, vojenské a bezpečnostní aspekty jeho vývoje v tomto období

- 1) BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, sv. VI., Ostrava 1978, s. 28–37.
- 2) Státní okresní archiv Přerov (dále SOKA Přerov), fond Český svaz protifašistických bojovníků Přerov (dále ČSPB Přerov), sign. 1/4525/1985.
- 3) CHUMCHAL, M.: Průmyslový rozvoj města. In: LAPÁČEK, J. (ed.): *Přerov – Povídání o městě*, Přerov 2000, s. 141–148.
- 4) *Památník 125. výročí Tělocvičné jednoty Sokol Přerov*, Přerov 1996, s. 14 a *Výroční zpráva tělocvičné jednoty Sokol Přerov za rok 1939* (materiál v držení Bohumila Domanského).

- 5) LAPÁČEK, J.: Vznik a vývoj legionářských organizací, místní legionářské organizace okresu Přerov. In: LAPÁČEK, J. (ed.): *Rodáci a občané okresu Přerov v československé legionářské armádě v letech 1914–1920*, Přerov 2001, s. 19.
- 6) BARTOŠ, J. – SCHULZ, J. – TRAPL, M.: c.d., s. 34–35.
- 7) GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Velké dějiny země koruny české: 1938–1945*, sv. XVa, s. 185.
- 8) BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*, Olomouc 1997, s. 30.
- 9) ŠÍREK, J. a kol.: *Aby nebyli zapomenuti*, Přerov 2005, s. 163.
- 10) LAPÁČEK, J.: Starostové města Přerova 1850–1939. In: LAPÁČEK, J. (ed.): *Přerov – Povídání o městě*, s. 49.
- 11) CHUMCHAL, M. – CAGÁŠEK, B. – ZÁLEŠÁK, I.: Pozemní vojsko v Přerově. In: LAPÁČEK, J. (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*, Přerov 2002, s. 33.
- 12) VOLTR, J.: Historie létání v Přerově. In: LAPÁČEK, J. (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*, s. 38–55.
- 13) *Vojenské dějiny Československa*, IV. díl, Praha 1988, s. 38.
- 14) ŠÍREK, J. a kol.: c.d., s. 172.
- 15) Archiv bezpečnostních složek (dále ABS) ČR Praha, pob. Brno-Kanice, fond B 7-5-1 (Oblastní úřadovna StB Olomouc), i.j. 18.
- 16) Např. na přelomu let 1944 a 1945 zde byly rozmístěny tři perutě 10. bitevní eskadry vybavené stíhačkami Focke Wulf FW 190. Viz SCHÖN, J.: Okupace letiště Přerov-Henčlov a letecké události v letech 1939–1945. In: LAPÁČEK, J. (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*, s. 56.
- 17) RAJLICH, J.: *Mustangy nad protektorátem*, Praha 1997, s. 74 a 77–85.
- 18) SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*, Praha 1986, s. 63.
- 19) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 2/6141/1987.
- 20) Tamtéž.
- 21) SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*, s. 411.
- 22) O struktuře, činnosti a personálním obsazení jednotlivých referátů přerovského gestapa viz. např. SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 2/6153/1987 – výslech F. Carmana nebo Zemský archiv (dále ZA) Opava, pob. Olomouc, fond Mimořádného lidového soudu (dále MLS) Olomouc, Ls 1426/46 – Bohumil Loibner, popis vlastní činnosti.
- 23) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 2/2120/1982 – výslech B. Loibnera.
- 24) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 176/47 – Kurt Rauner, popis vlastní činnosti.
- 25) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 2/2074/1980 – výslech F. Carmana.
- 26) K Josefu Schuppovi viz JIRÁK, P.: Odbojář Jaroslav Raška a činnost organizace Moravská rovnost v Kojetíně a okolí, *Sborník SOKA Přerov*, 2010, s. 209–230 a také ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 752/46 – Josef Schupp.

- 27) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/5703/1986 – výpověď O. Koslowského. Podobně jako v jiných obdobných případech je ale nutné tuto výpověď posuzovat velmi opatrně, protože pochopitelnou snahou Koslowského bylo přesunout maximum zodpovědnosti na již mrtvého A. Mináře.
- 28) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/1985/1979 – odbojová činnost KSČ v Uhřetěticích.
- 29) VOŽDA, G. a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů*, I, Přerov 1985, s. 67.
- 30) SOkA Přerov, fond ONV Přerov – prezidiální spisy, výslech F. Langer. V literatuře o této tzv. akci „Zeppelin“ viz SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*, s. 373.
- 31) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 1426/46 – Bohumil Loibner, protokol z 12.1. 1946.
- 32) LAPÁČEK, J.: Policie, četnictvo a Sbor národní bezpečnosti v Přerově. In: LAPÁČEK, J. (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*, s. 95.
- 33) Tamtéž, s. 89.
- 34) V období 1. stanného práva byl 25. října 1941 v Kounicových kolejích v Brně popraven četnický strážmistr Jan Procházka z četnické stanice v Horní Moštěnici a v koncentračním táboře Mauthausen zahynul 14. prosince 1941 policejní inspektor Rajmund Polišenský, zástupce přednosty přerovského policejního úřadu (oba případy podrobně viz kap. 2). Za účast na ilegálním hnutí tzv. národních výborů byli 20. dubna 1945 v Brandenburku popraveni vrchní strážmistr Jan Vávra z četnické stanice v Horní Moštěnici a vrchní strážmistr Antonín Valenta z četnické stanice v Brodce. Konečně kvůli aktivní účasti na povstání 1. května 1945 v Přerově byli následující den na vojenské střelnici v Olomouci-Lazcích popraveni příslušníci přerovské městské policie nadporučík Jan Švehlák, vrchní strážmistr František Vitásek a policejní revírní štábní strážmistr Jan Sedlák. K případu J. Vávry a A. Valenty viz ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 176/47 – Kurt Rauner, protokol s A. Valentou. K příslušníkům přerovské městské policie popraveným v Olomouci-Lazcích viz naposledy FIALA, J.: *Z dějin katovského řemesla v Olomouci III. Popravy v Olomouci za nacistické okupace Československa v letech 1939–1945 a během činnosti zdejšího mimořádného lidového soudu v letech 1945–1948*, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 298/2009, s. 67–68.
- 35) K Hanákově případu viz LAPÁČEK, J.: Policie, četnictvo a Sbor národní bezpečnosti v Přerově. In: LAPÁČEK, J. (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*, s. 89. Podle výpovědi člena gestapa B. Loibnera měl E. Hanák udat svého zástupce Rajmunda Polišenského a ředitele městského úřadu JUDr. Ladislava Prchala ze msty za to, že měli podíl na jeho předchozím sesazení z funkce. Oba pak v závěru roku 1941 zahynuli v koncentračním táboře Mauthausen. Samotného E. Hanáka mělo gestapo poslat do koncentračního tábora za opakovaná falešná udání. Viz SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/2120/1982 – výslech B. Loibnera.
- 36) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5580/1986 – životopis Ladislava Komendy.
- 37) Podrobně k této straně viz PASÁK, T.: *Český fašismus 1922-1945 a kolaborace 1939-1945*, Praha 1999, s. 285–286.

- 38) Seznam kojetínských členů *Nacionálně socialistické české dělnické a rolnické strany* viz ABS ČR Praha, pob. Brno-Kanice, fond B 7-5 (KS MV Olomouc), i.j. 13. O působení této organizace v Kojetíně viz např. i JEGLA, V.: *Z kroniky města Kojetína*. In: VOŽDA, G. (ed.): *KSČ v čele národně osvobozenického boje lidu na Přerovsku*, Přerov 1965, s. 18.
- 39) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4779/1985 – seznam přerovských členů Vlajky. Zajímavé je, že mezi přerovskými členy „Vlajky“ najdeme i některé bývalé důstojníky československé armády, kteří se v závěrečné fázi okupace angažovali v odbojovém hnutí.
- 40) *Brodek u Přerova: historie a současnost*, Brodek u Přerova 2001, s. 95.
- 41) MOŽÍŠ, M.: *Komunisté v čele národně osvobozenického zápasu na střední Moravě v letech 1939–1945*, s. 36.
- 42) Bartoš, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939-1945*, s. 37–38. Seznam přerovských Židů, kteří zahynuli během okupace, viz *Kultura Přerova* (dále KP), srpen 1967, s. 232–237.

1 OBRANA NÁRODA A SOKOLSKÝ ODBOJ NA PŘEROVSKU

- 1) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *Zvedli hlavy mezi prvními*, *Vlastivědný věstník moravský* (dále VVM), 1998, č. 1, s. 14. K tomuto jednání viz také GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Velké dějiny země koruny české: 1938–1945*, sv. XVa, s. 261.
- 2) MZMB, pozůstalost PhDr. Josefa Příkryla, i.č. 6077, PŘIKRYL, J.: *Vojenská odbojová organizace ON na Moravě*, I. část, s. 13.
- 3) Tamtéž, s. 15.
- 4) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5604/1986 – přehled činnosti přerovské skupiny vojenského odboje.
- 5) Vzpomínky Mariana Motáně, KP, srpen 1966, s. 72. O struktuře ON na Olomoucku viz BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939–1945*, s. 46–53.
- 6) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4772/1985 – vzpomínky Františka Bossanyiho.
- 7) Vzpomínky MUDr. Františka Bláhy. In: *Z počátků odboje*, Praha 1969, s. 256.
- 8) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4758/1985 – vzpomínky A. Svozila.
- 9) Vzpomínky Emílie Skopalové, KP, srpen 1966, s. 61. ROSMUS, K.: Vzpomínky na dobu okupace, KP, červen 1964, s. 3–4.
- 10) Vzpomínky Ladislava Vysloužila a koncept návrhu na vyznamenání R. Lukaštica, archiv autora.
- 11) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4336/1984 – Sokol Přerov v boji proti fašismu.
- 12) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5604/1986.

- 13) MOŽÍŠ, M.: *Komunisté v čele národně osvobozenického zápasu na střední Moravě v letech 1939–1945*, s. 35. V Machovcově politické angažovanosti najdeme řadu rozporuplných rysů, z nichž je na první pohled zřejmá jeho snaha stát v popředí za všech okolností. V průběhu okupace byl rovněž členem přerovského městského vedení „Svazu pro spolupráci s Němci“, aby se pak po vypuknutí povstání v Přerově 1. května 1945 postavil do čela tzv. Revolučního místního národního výboru, který v průběhu těchto pohnutých událostí zasedal na přerovské radnici. To mělo pro něho tragické důsledky, protože po potlačení povstání byl zatčen a společně dalšími 20 účastníky povstání 2. května 1945 popraven na vojenské střelnici v Olomouci-Lazcích. Podrobně k událostem v Přerově 1. května 1945 viz KOPEČEK, P.: *Povstání v Přerově 1. května 1945*, *VVM*, 2009, č. 2, s. 121–131 a VOŽDA, G.: *Přerovské povstání 1. května 1945*, Přerov 1975.
- 14) BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939–1945*, s. 50.
- 15) V publikaci *Obrana národa na Ostravsku* (SKÝPALA, M., Přerov 2002, s. 73) je uváděna podřízenost Lipnicka okresnímu velitelství ON v Přerově. Její autor ale podle mého názoru málo doceňuje skutečnost, že i když původní koncepce výstavby struktury ON byla značně schematická, její konkrétní realizace se často od tohoto schématu lišila a přizpůsobovala místním podmínkám. V jiných studiích je uváděn Lipník nad Bečvou jako samostatný okres Obrany národa podléhající přímo krajskému velitelství v Olomouci. Viz VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *Zvedli hlavy mezi prvními*, *VVM*, 1998, č. 1, s. 21. K tomuto názoru se na základě vzpomínek pamětníků přiklání také autor této práce.
- 16) MOŽÍŠ, M.: *Komunisté v čele národně osvobozenického zápasu na střední Moravě v letech 1939–1945*, s. 90 a 214.
- 17) K činnosti kojetínské ON viz např. SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/1989/1979 – sokolský odboj v Kojetíně.
- 18) MZMB, pozůstalost PhDr. Josefa Příkryla, i.č. 6077, PŘIKRYL, J.: *Vojenská odbojová organizace ON na Moravě*, I. část, s. 20.
- 19) Václav Salaquarda: *Žádost o přiznání charakteru partyzána* (materiály zapůjčené A. Hradílkem).
- 20) *Vzpomínky Evžena Vašíčka*, *KP*, duben 1967, s. 184.
- 21) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *Zvedli hlavy mezi prvními*, *VVM*, 1998, č. 2, s. 114.
- 22) STOLAŘÍK, I.: *Patřili k prvním*, Ostrava 1994, s. 120.
- 23) SKÝPALA, M.: *Obrana národa na Ostravsku*, s. 102–104.
- 24) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4757/1985 – *vzpomínky Jana Paseky*, 1/4773/1985 – *zpráva Rudolfa Langera*.
- 25) *Vzpomínky Evžena Vašíčka*, *KP*, duben 1967, s. 183–185.
- 26) MZMB, pozůstalost PhDr. Josefa Příkryla, i.č. 6078, PŘIKRYL, J.: *Vojenská odbojová organizace Obrana národa na Moravě*, II. část, s. 38.
- 27) ROSMUS, K.: *Drobtvy vzpomínek*, *KP*, říjen 1967, s. 254–255.

- 28) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Zvedli hlavy mezi prvními, *VVM*, 1998, č. 1, s. 20–21. MZMB, pozůstalost PhDr. Josefa Přikryla, i.č. 6077, PŘIKRYL, J.: *Vojenská odbojová organizace Obrana národa na Moravě*, I. část, s. 22–24.
- 29) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/2159/1982 – obžalovací spis Františka Skopala u Lidového soudního dvora v Berlíně.
- 30) Vzpomínky Rudolfa Kováře, *KP*, prosinec 1966, s. 130.
- 31) Tamtéž, s. 128.
- 32) Vzpomínky Františka Vodsloně, *KP*, srpen 1966, s. 66.
- 33) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5392/1986 – vzpomínky Emílie Skopalové. ROSMUS, K.: Vzpomínky na dobu okupace, *KP*, červen 1964, s. 3–4. O brněnském ZNV a jeho vztahu k ON viz např. také UHLÍŘ, J. B.: Zemský národní výbor, *Dějiny a současnost*, 2000, č. 1, s. 26–31.
- 34) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Zvedli hlavy mezi prvními, *VVM*, 1998, č. 2, s. 119–120. Podrobněji pak ŠTĚPÁNEK, Z.: *Nacifikace a moravští lékaři*, Brno 2004, s. 81–84.
- 35) Vzpomínky Emila Řehůrka, *KP*, srpen 1967, s. 229–230. MZMB, fond B XI/II, i. č. S-66, FRANCL, O.: *Vznik a vývoj vojenského domácího odboje ON na Moravě v roce 1939*, s. 50. GEBHART, J. – HÁJKOVÁ, A. – KUKLÍK, J.: *2 245 dní odporu*, Praha 1980, s. 59.
- 36) Podrobně ke zpravodajství ON viz např. KOUTEK, J.: *A národ se bránil*, Praha 1987, s. 44–46 a též: *Tichá fronta*, Praha 1985, s. 44–48.
- 37) Vzpomínky Eduarda Janečka, *KP*, říjen 1966, s. 104. Viz příloha 1.
- 38) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/2108/1982 – činnost a osud výsadku B. Němce. Vzpomínky Jana Němce, *KP*, prosinec 1967, s. 287.
- 39) STOLARŽÍK, I.: c. d., s. 86.
- 40) Poslání a úloha ilegálního tisku, *Nové Přerovsko* (dále *NP*), 22. 4. 1983, s. 11.
- 41) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5566/1986 – vzpomínky Augustina Bečáka. Některé autentické ilegální tiskoviny přerovské ON viz SOKA Přerov, Pozůstalost K. Rosmuse, i. č. 28.
- 42) KORČÁK, R.: Český kurýr a lidé kolem něho. In: *Z počátků odboje*, Praha 1969, s. 340. Podrobně k historii tohoto ilegálního časopisu viz KOUTEK, J.: *A národ se bránil*, s. 105–111. O přerovských souvislostech rozmnožování a distribuce Českého kurýra viz také vzpomínky Václava Čurdy, *KP*, prosinec 1966, s. 135–136.
- 43) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Zvedli hlavy mezi prvními, *VVM*, 1998, č. 2, s. 116.
- 44) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5546/1986 – činnost Jana Skopala.
- 45) E. Skopalová se ve svých vzpomínkách zmiňuje mj. o tom, že v důsledku financování ilegálních přechodů do zahraničí a další odbojové činnosti se obchodní firma jejího manžela dostala v průběhu okupace do silného zadlužení. Viz SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5392/1986.
- 46) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5609/1986 – vzpomínky B. Juráška.

- 47) Seznam příslušníků zahraniční armády z Přerova, *KP*, leden 1967, s. 153–155. V tomto seznamu jsou uvedeni vojáci a důstojníci československých zahraničních jednotek, kteří se v Přerově buď narodili, měli zde domovskou příslušnost, nebo ve městě bydleli před odchodem za hranice.
- 48) Vzpomínky E. Skopalové, *KP*, srpen 1966, s. 63. V literatuře viz GEBHART, J. – HÁJKOVÁ, A. – KUKLÍK, J.: c. d., s. 61.
- 49) ZEMEK, J.: Z Veselí nad Moravou do Bělehradu. In: *Morava v boji proti fašismu*, I, Brno 1987, s. 111.
- 50) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/2159/1982 – obžalovací spis Františka Skopala u Lidového soudního dvora v Berlíně. Datování této návštěvy je nicméně problematické, protože F. Skopal se při vyšetřování snažil posunout ilegální činnost, kterou mu gestapo prokázalo, co nejvíce k datu svého zatčení, a tím zastřít skutečnou dobu své angažovanosti v odbojovém hnutí.
- 51) PŘIKRYL, J.: Vojenská odbojová organizace ON, *Sborník Matice moravské*, 1967, s. 54.
- 52) Podrobně k osudům a činnosti Josefa Mašína viz např. NĚMEČEK, J.: *Mašínové – zpráva o dvou generacích*, Praha 1998. K Václavu Morávkovi viz např. ČERMÁK, V.: *Muž proti okupaci*, Plzeň 2007 a k Josefu Balabánovi viz KOURA, P.: *Podplukovník Josef Balabán*, Praha 2003.
- 53) Vzpomínky Růženy Bečákové, *KP*, září 1966, s. 75–78.
- 54) Např. brněnské gestapo kvůli tomu vyslalo dva své členy v roli falešných železničářů do Ostravy, aby po původcích těchto sabotáží pátrali. Viz Moravský zemský archiv (dále MZA) Brno, fond MLS Brno, Ls 2/47 – Rudolf König, protokol z 3. 10. 1946.
- 55) SOKA Přerov, prezidiální spisy OÚ Přerov 1939–1945, kart. 72. V roce 1942 bylo zaznamenáno dvanáct obdobných hlášení, v roce 1943 dvě, v roce 1944 dvanáct a v roce 1945 čtyři.
- 56) Gestapo v roce 1939, *NP*, 31. 8. 1984, s. 7. Vzpomínky Věry Hahnové, *KP*, červen 1966, s. 42.
- 57) O této skupině viz BAREŠ, A. – PASÁK, T.: Odbojová organizace Zdeňka Schmoranze v roce 1939, *Historie a vojenství*, 1968, č. 6–7, s. 1003–1033 a KOKOŠKA, S. – PIVCOVÁ, Z.: Generál Eliáš a Schmoranzova skupina tiskových důvěrníků, *Historie a vojenství*, 1996, č. 6, s. 138–159.
- 58) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4760/1985 – vzpomínky generála Františka Vítka, ČASNOCHOVÁ, J.: Věren sobě i vlasti, *Národní osvobození*, č.19/2006, s. 8.
- 59) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4776/1985 – seznam zatčených osob.
- 60) ROSMUS, K.: Drobtý vzpomínek, *KP*, září 1967, s. 248–249.
- 61) GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, s. 14–19.
- 62) MOŽÍŠ, M.: *Komunisté v čele národně osvobozenického zápasu na střední Moravě v letech 1939–1945*, s. 46–49.
- 63) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5604/1986.
- 64) ROSMUS, K.: Vzpomínky na dobu okupace, *KP*, srpen 1964, s. 2–4.
- 65) Vzpomínky E. Vašíčka, *KP*, duben 1967, s. 184.
- 66) Tamtéž, s. 185.

- 67) Šimsová, M.: Odbojáři z ON souzení jako „Helfert-Intelligenz-Gruppe“, *Časopis Matice moravské* (dále ČMM), 1998, č. 1, s. 114.
- 68) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Zvedli hlavy mezi prvními, *VVM*, 1998, č. 2, s. 123.
- 69) ČELOVSKÝ, B.: *So oder so*, Ostrava 1997, s. 250–251. O průběhu zatýkání v síti ON a ZNV viz také např. KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci*, Praha 1997, s. 49–51.
- 70) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 176/47 – Kurt Rauner, výpověď z 12. 11. 1945.
- 71) Koncept návrhu na vyznamenání R. Lukaštika, archiv autora.
- 72) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/2159/1982.
- 73) BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939–1945*, s. 70–71.
- 74) VOŽDA, G. a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů*, I, Přerov 1985, s. 36.
- 75) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5604/1986.
- 76) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/2159/1982.
- 77) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5676/1986 – seznam odbojových pracovníků, kteří zahynuli v Kounicových kolejích. S tímto pramenem je ovšem v rozporu kniha *Svědectví Kounicových kolejí* (Brno 1947, s. 93), která uvádí autentický nápis z Kounicových kolejí: „Jan Ulman, zatčen 27. 7. 1940, odjel 3. 7. 1942 do Říše pro smrt.“
- 78) Záležitost M. Suma vzbudila po válce poměrně značný, zřejmě i politicky motivovaný rozruch, protože byl z vězení propuštěn i za slib spolupráce s nacistickými bezpečnostními složkami. Zpětně mu ovšem nebyl prokázán žádný případ, kdy by někoho udal nebo jinak poškodil.
- 79) Vzpomínky Emila Řehůřka, *KP*, srpen 1967, s. 229–230.
- 80) Cekl, J.: *Kraj, jímž táhla válka*, Olomouc 1947, s. 265.
- 81) Podrobně k represím 1. a 2. stanného práva na Moravě viz VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942)*, Brno 2001. K obětem z řad ON během 1. a 2. stanného práva viz také VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *Zvedli hlavy mezi prvními*, *VVM*, 1998, č. 2, s. 127–128.
- 82) Vzpomínky Štěpána Kleina, *KP*, březen 1967, s. 176.
- 83) Viz např. ŠPLÍCHAL, K.: *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*, Praha 1981, s. 73.
- 84) KLIMEŠ, V.: *Osvětím nám již nic neříká*, *KP*, listopad 1966, s. 174. SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5131/1986 – památníky vděku.
- 85) Vzpomínky Františka Sigmunda, *KP*, říjen 1967, s. 263.
- 86) SOKA Přerov, SPB Přerov, 1/205/1979 – popis činnosti odbojové skupiny Jindra.

87) Podrobně k činnosti vojenských odbojových skupin na Přerovsku v závěru války viz KOPEČEK, P.: Odbojové hnutí na Přerovsku a Hranicku v letech 1943–1945, *Sborník SOkA Přerov*, 2010, s. 182–208. F. Rakovčik byl už od prosince 1943 napojen na vojenskou složku odbojové organizace Přípravný revoluční národní výbor, která se pod vedením generála Zdeňka Nováka snažila obnovit rozbité síť Obrany národa. Viz např. SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*, Praha 1993, s. 143.

2 ODBOJOVÉ SKUPINY PVVZ A MORAVSKÉ PĚTKY NA PŘEROVSKU

- 1) GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*, Brno 1968, s. 36–37.
- 2) Celkově o PVVZ viz např. KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci*, Praha 1997. VRABEC, V.: *Antifašistický odboj – zmařené naděje*, Praha 1992. GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Velké dějiny země koruny české: 1938–1945*, sv. XVa, s. 268–271 aj. O PVVZ na Moravě přehledně viz ŠTĚPÁNEK, Z. – VAŠEK, F.: Moravská pětka. In: *Rok 1942 v českém odboji*, Praha 1999, s. 51–55. VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Předpoklady vzniku Moravské pětky, *ČMM*, 1998, č. 1, s. 71–94.
- 3) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5372/1986 – vzpomínky Františka Lančíka.
- 4) Vzpomínky Františka Lančíka, *KP*, červenec 1966, s. 50–53.
- 5) Tamtéž.
- 6) Vzpomínky Josefa Konečného, *KP*, únor 1966, s. 22–23 a SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4767/1985 – dopis Josefa Konečného Karlu Rosmusovi. KOPŘIVOVÁ, M.: *Pokroková učitelka Růžena Stoklásková*, Přerov 1967, s. 30.
- 7) O kontaktech J. Grni s přerovským odbojem viz GRŇA, J.: c.d., s. 55 aj. O návštěvách V. Jankovce v Přerově viz vzpomínky Marie Zedníčkové, *KP*, duben 1966, s. 15–16 a Marie Pourové, tamtéž, s. 16–17. O schůzkách v Národním domě viz BARTOŠ, J.: Ilegální síť Petičního výboru Věrní zůstaneme a Moravské pětky na střední Moravě, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č.278/1999, s. 3. Viz také MZA Brno, fond B340 – Gestapo Brno, spis Růženy Stokláskové.
- 8) Vzpomínky Eduarda Janečka, *KP*, říjen 1966, s. 104.
- 9) Tito odbojoví pracovníci se v druhé polovině roku 1944 stali vedoucími představiteli přerovské ilegální skupiny „Kamil“, která byla napojena na paravýsadek CLAY a později se pod novým názvem „Viktor“ stala součástí tzv. Tajné vojenské a civilní organizace při štábu 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky. K této skupině viz SOkA Přerov, sbírka jednotlivin – „Akce Viktor“, v literatuře viz BARTOŠ, A. – KUNC, R.: *Clay-Eva volá Londýn*, 5. přepr. vyd., Praha 1992 a také KOPEČEK, P.: Odbojové hnutí na Přerovsku a Hranicku v letech 1943–1945, *Sborník SOkA Přerov*, 2010, s. 182–208.

- 10) Vzpomínky Marie Poláchové, *KP*, duben 1966, s. 17–18. MZA Brno, fond B340 – Gestapo Brno, spisy Marie Dřevojánkové a Josefa Dřevojánka.
- 11) SOkA Přerov, Pozůstalost Františka Lančíka, i. č. 14.
- 12) GRŇA, J.: c.d., s. 64.
- 13) K činnosti poštovní sítě PVVZ viz podrobně zejména GEBHART, J. – HÁJKOVÁ, A. – KUKLÍK, J.: *2245 dní odporu*, Praha 1980, s. 77–81 aj.
- 14) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5603/1986 - vzpomínky A. Česala.
- 15) GEBHART, J. – HÁJKOVÁ, A. – KUKLÍK, J.: c.d., s. 205.
- 16) Podrobně o ÚVODu viz KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci*.
- 17) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Předpoklady vzniku Moravské pětky, *ČMM*, 1998, č. 1, s. 81.
- 18) GRŇA, J: c.d., s. 54–55. Nejasné ovšem zůstává přesné datum této schůzky. Grňa totiž ve svých pamětech uvádí období kolem Vánoc roku 1940, což je ovšem zjevně nesprávné, protože už od května 1940 byl František Skopal ve vězení.
- 19) K životním osudům Jaroslava Hlubíka viz podrobně např. FROLOVÁ, L.: *Dějiny základní školy v Lipově v kontextu s historií obce Lipov*, Olomouc 2011, bakalářská práce na KSV PdF UP v Olomouci, s. 34–37.
- 20) GRŇA, J: c.d., s. 88.
- 21) K rozbití sítě ilegální KSC na střední Moravě v první polovině roku 1940 viz BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku*, s. 70–72.
- 22) Vzpomínky Evžena Vašíčka, *KP*, duben 1967, s. 183-185. Vzpomínky Antonína Horáka, archiv autora.
- 23) Vzpomínky Františka Vodsloně, *KP*, srpen 1966, s. 66.
- 24) Zajímavé je, že J. Grňa ve svých pamětech popírá návaznost těchto skupin na původní Obranu národa z roku 1939. Zdá se, že je to způsobeno i Grňovým poválečným skeptickým postojem vůči metodám organizace Obrany národa, na jejíž činnosti se ovšem sám výrazně podílel.
- 25) Podrobně viz VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Předpoklady vzniku Moravské pětky, *ČMM*, 1998, č. 1, s. 71-94.
- 26) K této skupině viz vzpomínky Eduarda Janečka, *KP*, říjen 1966, s. 10, dále SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4756/1985 – vzpomínky Jan Krejčíře a SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/5692/1986 – obžalovací spis Vladimíra Mazala a spol. u Vrchního zemského soudu ve Vratislavi.
- 27) Tamtéž.
- 28) GRŇA, J.: c.d., s. 95.
- 29) Vzpomínky Vlasty Skalákové, *KP*, říjen 1966, s. 89–91.
- 30) Bratrem Jaromíra Pukla byl štábní kapitán Václav Pukl, v letech 1939–1940 okresní velitel Obrany národa v Hranicích. Václav Pukl byl zatčen 27. února 1940 a 19. února 1943 popraven ve Vratislavi.
- 31) SOkA Přerov, sbírka jednotlivin – „Akce Viktor“, dotazníky k odbojové činnosti.

- 32) Podrobně k těmto výsádkům viz např. BENČÍK, A. – KURAL, V.: *Zpravodajové generála Píky a ti druzí*, Praha 1991. RICHTER, K.: *A v zádech měli smrt*, Třebíč 1997. HALAMA, V.: *Chronologie zrady*. In: *Morava v boji proti fašismu II*, Brno 1990, s. 37–68. KOPEČEK, P.: *Se smrtí na dosah*, Přerov 2000. MERCOVÁ, M. – ZEZULOVÁ, J.: *Dřínov 1941 – Osudy padákového výsadku S1/R*, Dřínov 2006. V přehledných pracích o období 1939–1945 viz Brandes, D.: *Češi pod německým protektorátem*, Praha 1999, s. 293–294 a GEBHART, J. – KUKLÍK, J.: *Velké dějiny zemí koruny české: 1938–1945*, sv. XVa, s. 441–443.
- 33) Vzpomínky Františky Hovůrkové-Ticháčkové, *KP*, únor 1968, s. 2–4.
- 34) Vzpomínky Růženy Hanzlíkové, *KP*, duben 1966, s. 18–20.
- 35) Vzpomínky Jana Němce, *KP*, prosinec 1967, s. 287. VOŽDA, G. a kol.: *Památníky a pamětní desky protifašistického odboje v okrese Přerov*, Přerov 1985, s. 45.
- 36) Vzpomínky Marie Poláchové, *KP*, duben 1966, s. 17–18.
- 37) Vzpomínky Marie Skopalové-Prokešové, *KP*, únor 1968, s. 9–10. SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/1983/1979 – první parašutisté ze SSSR.
- 38) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4415/1984 – vzpomínky Františka Skopala. Rozhovor autora s Jiřím Skopalem.
- 39) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 176/47 – Kurt Rauner, výpověď K. Raunera (12.11. 1945).
- 40) Ve vzpomínkách přerovských účastníků odboje se informace o skrývání letců objevují velmi často, viz např. vzpomínky Růženy Smutkové, *KP*, duben 1966, s. 14–15. V literatuře viz NĚMEČEK, J.: *Mašínové – zpráva o dvou generacích*, Praha 1998, s. 140.
- 41) Vzpomínky Františka Šťastného, *KP*, červenec 1966, s. 59.
- 42) Vzpomínky Josefa Konečného, *KP*, únor 1966, s. 22–23.
- 43) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 2a/2154/1982 – zpráva služebny tajné státní policie v Mor. Ostravě o potírání výsadkových agentů z 10.12. 1941.
- 44) GRŇA, J: c.d., s. 108.
- 45) Vzpomínky Magdalény Riedlové, *KP*, únor 1968, s. 7.
- 46) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 2/5691/1986 – obžalovací spis Rajmunda Navrátila a skupiny jeho podporovatelů u Zvláštního soudu v Brně.
- 47) BENČÍK, A. – KURAL, V.: *Zpravodajové generála Píky a ti druzí*, s. 59.
- 48) KOKOŠKA, J. – KOKOŠKA S.: *Spor o agenta A-54*, Praha 1994, s. 265.
- 49) Vzpomínky Marie Zedníčkové, *KP*, duben 1966, s. 15–16.
- 50) SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*, s. 168.
- 51) BENČÍK, A. – KURAL, V.: c.d., s. 54.
- 52) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 176/47 – Kurt Rauner, výpověď K. Raunera (12.11. 1945).

- 53) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 176/47 – Kurt Rauner, výpověď K. Raunera (12.11. 1945), Jana Sandera a Oldřicha Ticháčka.
- 54) Rozhovor autora s Oldřichem Ticháčkem.
- 55) BENČÍK, A.: Parašutisté z východu, *Voják*, č. 11, 20.5. 1967, s. 10.
- 56) VOŽDA, G. a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů*, I, Přerov 1985, s. 31.
- 57) Smrt sabotážníkům, *České slovo*, 28.10. 1941, s. 3.
- 58) Vzpomínky Marie Kubičové, *KP*, únor 1968, s. 6–7.
- 59) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4497/1985 – vzpomínky Marie Němcové.
- 60) BARTOŠ, A. – KUNC, R.: *Clay-Eva volá Londýn*, s. 195. SOKA Přerov, SPB Přerov, 1/1983/1979 – první parašutisté ze SSSR, 1/4415/1984 – vzpomínky Františka Skopala.
- 61) KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci*, s. 160.
- 62) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942)*, s. 40–48.
- 63) LEHÁR, L.: Gestapo a odbojová organizace PVVZ, *Historie a vojenství*, 1968, č.6 –7, s. 1034–1045.
- 64) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942)*, s. 35–48.
VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: Moravská pětka, *ČMM*, 1999, č. 2, s. 373–401.
- 65) O činnosti „volavčí sítě“ brněnského gestapa viz např. SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*, s. 251–252, populárně pak TOMÁŠEK, D.: *Konfidenti*, Praha 1991, s. 116–136.
- 66) MZMB, fond B XI/II, i. č. S-66, FRANCL, O.: *Vznik a vývoj vojenského domácího odboje ON na Moravě v roce 1939*, s. 20 a 23.
- 67) ZA Opava, fond MLS Ostrava, Ls 190/47 – Karl Hintringer, protokol z 12.11. 1946.
- 68) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5136/1986.
- 69) Vzpomínky Marie Kubičové, *KP*, únor 1968, s. 6–7. Ke Skalákově odbojové činnosti viz *In memoriam doc. MUDr. Václava Skaláka*, Přerov 1947, s. 14 a také ŠTĚPÁNEK, Z.: *Nacifikace a moravští lékaři (1939–1945)*, Brno 2004, s. 85 aj.
- 70) ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 148/47 – Karl Wiedermerth, protokol z 6.6. 1946.
- 71) BENČÍK, A. – KURAL, V.: *Zpravodajové generála Píky a ti druzí*, s. 64.
- 72) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 2a/2154/1982 – zpráva služebny tajné státní policie v Mor.Ostravě o potírání výsadekovaných agentů z 10.12. 1941.
- 73) V Kounicových kolejích byla v období 2. stanného práva za pomoc R. Navrátilovi popravena jeho manželka Anežka Navrátilová, jeho nevlastní matka Kamila Navrátilová a pomocnice v Navrátilově zahradnictví Anna Tesaříková. V Táboře byli ze stejného důvodu popraveni bratr Rajmunda Navrátila Jan Navrátil se svojí manželkou Bohumilou Navrátilovou, manželé Bohumil a Melánie Erlovi, Marie Kazdová, Jan Nedělka a Ludvík Hejtmánek. O osudech R. Navrátila viz podrobně JIRÁK, P.: Příběh odbojáře Rajmunda Navrátila z Kojetína, *Sborník SOKA Přerov*, 2009, s. 158–168.

- 74) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/5691/1986 – obžalovací spis R. Navrátila a skupiny jeho podporovatelů u Zvláštního soudu v Brně. DRBAL, V.: Bojovali a umírali, *Kojetínský kulturní kalendář*, září 1985, s. 6–8. SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/1988/1979 – zpráva o Rajmundu Navrátilovi. Rozhovor autora s Bohumilem Venclíkem ml.
- 75) Vzpomínky Marie Kubičové, *KP*, únor 1968, s. 6–7. VOŽDA, G.: Parašutisté, *Nové Přerovsko*, 2.7. 1982, s. 4–5.
- 76) Popis jeho zatčení viz MZA Brno, MLS Brno, Ls 2/47 – Rudolf König, protokol s R. Königem z 3.10. 1946.
- 77) MZA Brno, fond B340 – Gestapo Brno, spis Růženy Stokláskové. Zatčení a další osudy V. Jankovce viz ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, Praha 2003, s. 15.
- 78) Viz příloha č. 13.
- 79) Podrobně viz ŠTĚPÁNEK, Z.: Zatýkáni a popravy moravských lékařů (1939–1941), *ČMM*, 1995, č. 1, s. 75. VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942)*, s. 56–57. HALAMA, V.: c.d., s. 64–66.
- 80) *České slovo*, 12. 6. 1942, seznam popravených podle rozsudků stanného soudu v Brně. K zjištěním gestapa o středomoravské síti PVVZ viz MZA Brno, fond B340 – Gestapo Brno, spis Růženy Stokláskové.
- 81) Text telegramu viz ČELOVSKÝ, B.: *So oder so*, Ostrava 1997, s. 309.
- 82) SLÁDEK, O.: *Přicházeli z nebe*, Praha 1993, s. 43. JELÍNEK, Z.: *Západní paraskupiny a domácí odboj*, Praha 1992, s. 41.
- 83) JELÍNEK, Z.: *Operace Silver A*, Kolín 1984, s. 27 a 123. Poručík „útočné vozby“ Otto Kacetl byl zapojen už v roce 1939 do struktury Obrany národa v Hranicích jako pobočník štábu jezdeckta Jaroslava Žáka, velitele ON pro obvod Hranice-město. Viz SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4994/1986. Do spolupráce se Silverem A zapojil Otto Kacetla Václav Krupka, jeho bývalý spolužák a jeden z hlavních spolupracovníků výsadku v Pardubicích.
- 84) Vzpomínky Antonína Česala, *KP*, září 1966, s. 83–84. Podrobně k činnosti poštovních odbojových skupin v tomto období viz KUKLÍK, J.: Závěrečná fáze Ústředního vedení odboje domácího. In: *Rok 1942 v českém odboji*, Praha 1999, s. 33–38.
- 85) Viz Encyklopedie historie města Brna, http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=1445. V literatuře viz také GEBHART, J. – HÁJKOVÁ, A. – KUKLÍK, J.: c. d., s. 143.
- 86) Z rozsáhlejších organizací národního odboje vyvíjely v té době na Přerovsku činnost zejména skupiny Obce sokolské v odboji a Lvice. Ty přečkaly období 2. stanného práva v podstatě bez úhony a k jejich odhalení gestapem došlo až na podzim roku 1942, resp. na začátku roku 1943. Viz kapitola 3.

- 87) MZA Brno, fond B340 – Gestapo Brno, spis Marie Dřevojánkové. SOKA Přerov, pozůstalost Františka Lančíka, i.č. 8.
- 88) MZA Brno, fond B340 – Gestapo Brno, spis Josefa Dřevojánka.
- 89) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 233/47 – Fridrich Carman, protokol stanice SNB ve Valašském Meziříčí. Vzpomínky Ferdinanda Milfajta, *KP*, říjen 1966, s. 96–99. ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 1426/46 – Bohumil Loibner, vlastní popis činnosti B. Loibnera.
- 90) MZA Brno, fond B340 – Gestapo Brno, spis Josefa Dřevojánka.
- 91) VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942)*, s. 150–156.
- 92) Kromě manželů Aloise a Amálie Tkáčových byli 26. května 1942 v Čeladné za pomoc manželům Dřevojánkovým zatčeni Stanislav a Vlasta Skřídlovští, Žofie Kantorová-Cáchová, Alois a Anna Kantorovi a Jaroslav Mohyla. Všichni jmenovaní byli vězněni až do konce nacistické okupace. Viz ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 233/47 – Fridrich Carman, protokol stanice SNB ve Valašském Meziříčí.
- 93) O předání vysílačky do Kojetína viz vzpomínky Marie Pasmínkové, archiv autora. K ukrytí vysílačky u F. Nováka viz SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/1988/1979 – činnost Rajmunda Navrátila.
- 94) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 752/46 – Josef Schupp.
- 95) Tamtéž, výpověď Marie a Augusty Honkové.
- 96) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5136/1986 – dopis Dominika Černého Josefu Tomšů. Osobnost Dominika Černého vyvolává určité rozporuplné dojmy vzhledem k tomu, že do svého zatčení patřil k vedoucím představitelům tzv. Národopisné Moravy, organizace se silně kolaborantským zaměřením, která vyvíjela činnost zejména na jihovýchodní Moravě. Je samozřejmě možné, že šlo z jeho strany o krytí vlastní ilegální činnosti, resp. snahu kontrolovat nebo aspoň sledovat činnost této organizace. V Národopisné Moravě se angažoval mj. i Josef Vávra-Stařík, pozdější partyzánský velitel spjatý s 1. čs. brigádou Jana Žižky. O Národopisné Moravě viz MEZIHORÁK, F.: *Hry o Moravu*, Praha 1997.
- 97) ČELOVSKÝ, B.: c.d., s. 369.
- 98) Přerov - seznam obětí nacismu, materiál HDK OV ČSPB, nestránkováno. Muzeum Komenského v Přerově, fond Archiválie, písemnosti a dokumentace dějin školství a kmenologie, Vězeňský protokol věznice okresního soudu v Přerově za rok 1942.
- 99) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 5/6130/1987 – životopisy přerovských pedagogů umučených za 2. světové války. Václav Jiroušek bydlel v Přerově pouze v letech 1940–1942, předtím působil ve Frýdku, kde byl zapojen do činnosti místní skupiny Obrany národa. Podílel se na obstarávání zbraní, ilegálních přechodech hranic a ukrývání hledaných osob. Autorovi této práce se nepodařilo najít žádný doklad o jeho spojitosti s některou přerovskou ilegální skupinou.

- 100) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/5692/1986 – obžalovací spis Vladimíra Mazala a spol. u Vrchního zemského soudu ve Vratislavi.
- 101) Tamtéž. Podrobně k osudům F. Bednáře viz ŽAMPACH, V.: František Bednář – zrádce nebo hrdina odboje. In: *Morava v boji proti fašismu*, Brno 2008, s. 217–245.
- 102) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4756/1985 – svědectví Jana Krejčíře.

3 ODBOJOVÁ ORGANIZACE LVICE

- 1) STOLAŘÍK, I.: *Patřili k prvním*, s. 64.
- 2) BORÁK, M.: Odboj proti okupantům. In: BAKALA, J. a kol.: *Dějiny Ostravy*, Ostrava 1993, s. 379. O účasti členů Lvice na ilegálních přechodech hranic do Polska viz KOJECKÝ, M.: Odbojová činnost v Lipníku nad Bečvou, *Lipenský kulturní kalendář* (dále LKK), únor 1979, s. 6.
- 3) KROUPA, V. a kol.: *Český antifašismus a odboj*, Praha 1988, s. 263.
- 4) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/1116/1979.
- 5) Vzpomínky Jarmily Bezděkové-Koláčkové, archiv autora. Další údaje o životě Oty Koblovského viz např. VOŽDA, G. a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů*, II, Přerov 1988, s. 15. KOJECKÝ, M.: Odbojová činnost v Lipníku nad Bečvou, c. d., s. 6. *Prosenice 1275–2000*, Prosenice 2000, s. 275.
- 6) Vojenský historický archiv Praha (dále VHA), kopie kmenového listu Roberta Koblovského.
- 7) VHA Praha, kopie kmenového listu Roberta Koblovského mladšího, jeho letecké karty, karty z kartotéky příslušníků čs. zahraničního vojska a vybraných stránek ze sbírky „24“. Rovněž také RAJLICH, J.: *Na nebi hrdého Albionu*, 5. díl, Cheb 2003, s. 670–672.
- 8) K dopravě potravin do Prahy viz vzpomínky Rostislava Velického, archiv autora.
- 9) Podle zprávy o Nemu-Lvici (Slezské muzeum v Opavě, fond Muzea revolučních bojů a osvobození, i. č. III V-369) byly červené nebo růžové trojúhelníky určeny pro členy hlavního štábu odbojové organizace, modré pro vedoucí skupin a bílé pro řadové členy a spojky. Svědectví o systému trojúhelníků jsou ovšem rozporná a je možné, že v průběhu existence odbojové organizace docházelo k určitým změnám.
- 10) MOŽÍŠ, M.: *Komunisté v čele národně osvobozeneckého zápasu na střední Moravě v letech 1939–1945*, s. 130.
- 11) ČSPB Přerov, 1/203/1979 – činnost ilegální skupiny Odboj III Lvice – Lazníky podle vzpomínek Josefa Koryčana. Dále viz místopřísežné prohlášení Jana Záhumenského, materiály zapůjčené Petrem Záhumenským.

- 12) O činnosti lipenské Lvice viz SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/201/1979 – Lvice – odbojová skupina Lipník nad Bečvou a okolí. KOJECKÝ, M.: Odbojová činnost v Lipníku nad Bečvou, c.d., s. 5–11.
- 13) Žádosti o přiznání charakteru partyzána – Ladislav Komenda a Bohuslav Kraus, materiály Antonína Hradílka. SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5580/1986 – životopis Ladislava Komendy.
- 14) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/248/1978 – Ladislav Bena – odbojová činnost v Oseku nad Bečvou, 1/201/1979 – Lvice – odbojová skupina Lipník nad Bečvou a okolí. KOJECKÝ, M.: Odbojová činnost v Lipníku nad Bečvou, c.d., s. 7. RUSNOK, J.: 2. světová válka. In: *Osek nad Bečvou (Putování staletími)*, Osek nad Bečvou 2002, s. 74–78. Vzpomínky Rostislava Velického, archiv autora.
- 15) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/ 202/1979 – činnost skupiny Lvice – Veselíčko.
- 16) SOkA Přerov, dále ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943.
- 17) Odboj proti okupantům na Valašskomeziříčsku, III. část, metodický materiál OV SPB Valašské Meziříčí, nestránkováno.
- 18) SOkA Přerov, SPB Přerov, 1/203/1979 – zpráva Komise pro vydávání osvědčení podle zák. č. 255/46 Sb. o odbojové skupině Lvice – Lazníky a okolí.
- 19) Vzpomínky Františka Rakušana, archiv autora. Obecní úřad Výkleky, Pamětní kronika obce Výkleky 1922–1978.
- 20) *Tršice*, Praha 1984, s. 92. BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939–1945*, s. 77.
- 21) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/203/1979. Také viz místopřísežné prohlášení Jana Záhumenského, materiály zapůjčené Petrem Záhumenským.
- 22) Vzpomínky Augustina Žilinského, *KP*, červen 1967, s. 208. Vzpomínky Ladislava Vysloužila, archiv autora.
- 23) BIMAN, S.: *Ilegální odbojová organizace Lvice*, SÚA Praha 1973–1974, kopie uložena v SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/3921/1983. Informace o popravě B. Klečky viz *České slovo*, 13. října 1941, s. 2.
- 24) Vzpomínky Jarmily Bezděkové-Koláčkové a Libuše Petrošové, archiv autora.
- 25) Obecní úřad Radslavice, Pamětní kronika obce Radslavice 1939–1956.
- 26) BIMAN, S.: c.d. a SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5660/1986 – zpráva o členech Lvice.
- 27) KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci*, s. 150–156. Podrobně o akci „V“ viz VAŠEK, F. – ŠTĚPÁNEK, Z.: *Náborové střety a akce „V“*. Protektorátní nacistická propaganda a odpor proti ní, *VVM*, 2001, č. 3, s. 234–252.
- 28) SOkA Přerov, prezidiální spisy OÚ Přerov 1939–1945, kart. 72, i.č. 2319.
- 29) SOkA Přerov, prezidiální spisy OÚ Hranice 1938–1945, kart. 72, i.č. 479.
- 30) SOkA Přerov, prezidiální spisy OÚ Přerov 1939–1945, kart. 72, i.č. 2243.

- 31) SOkA Přerov, prezidiální spisy OÚ Přerov 1939–1945, kart. 71, i.č. 2094, kart. 72, i. č. 2619.
- 32) SOkA Přerov, prezidiální spisy OÚ Hranice 1938–1945, kart. 72, i.č. 479.
- 33) SOkA Přerov, prezidiální spisy OÚ Hranice 1938–1945, kart. 72, i.č. 607.
- 34) Vzpomínky Františka Rakušana, archiv autora. DOMES, K.: *Z historie Velkého Újezda a okolí*, Ostrava 1974, s. 69.
- 35) Kdo byl ale tímto parašutistou, není úplně jasné. František Kojecký uvádí, že Bohuslav Němec, ale vzhledem k tomu, že manželé Dřevojánkovi spolupracovali především s výsadkem Karla Hovůrky, je pravděpodobnější, že šlo spíše právě o Karla Hovůrku nebo o Josefa Vodičku.
- 36) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943.
- 37) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/6159-6160/1987.
- 38) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943.
- 39) ČVANDA, F.: *V nerovném boji*, s. 72.
- 40) BIMAN, S.: c.d.
- 41) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943.
- 42) BIMAN, S.: c.d.
- 43) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943. MACHÁŇ, A.: *Odbojové organizace Lvice a Zelený kádr*, HDK při OV ČSPB Gottwaldov 1984, strojopis (kopie v archivu autora).
- 44) SOkA Frýdek-Místek, fond ČSPB, XVIII – materiály ke skupině Lvice, vzpomínky Josefa Sovjáka.
- 45) Tamtéž a ADAMEC, T.: Odbojová organizace Lvice na Frýdlantsku, *Sborník SOkA Frýdek-Místek*, sv. 3 (2002), s. 5–14.
- 46) K organizaci Bílý orel viz BORODZIEJ, W.: *Polska Podziemna 1939–1945*, Varšava 1991, s. 369. O kontaktech Lvice s ilegální KSČ viz SOkA Frýdek-Místek, fond ČSPB, XVIII – materiály ke skupině Lvice, zpráva ostravské služebny gestapa o tajné skupině Lvice z 21.12. 1942.
- 47) KOJECKÝ, M.: Odbojová činnost v Lipníku n. Bečvou, c. d., s. 5–6. SOkA Frýdek-Místek, fond ČSPB, XVIII – materiály skupiny Lvice, zpráva komise pro vydávání osvědčení podle zákona č. 255/46 Sb. o skupině Lvice – Čeladná. Obecně o činnosti skupiny RU-DA viz GEBHART, J.–KOUTEK, J. – KUKLÍK, J.: *Na frontách tajné války*, s. 275–276 aj.
- 48) PŘIKRYL, J.: *První partyzánská skupina Zelený kádr*, Kroměříž 1985, s. 18.
- 49) Tamtéž, s. 22–23 a vzpomínky Vladimíra Zavadilíka, archiv autora.

- 50) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17. 3. 1943. KOJECKÝ, M.: Odbojová činnost v Lipníku n. Bečvou, c. d., s. 6.
- 51) ADAMEC, T.: Odbojová organizace Lvice na Frýdlantsku, s. 10.
- 52) Vzpomínky Libuše Petrošové, archiv autora.
- 53) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 233/47 – F. Carman, výslech F. Carmana. Vzpomínky Jaroslava Davidka. In: *Prosenice 1275–2000*, s. 275–276.
- 54) SLÁDEK, O.: *Zločinná role gestapa*, s. 225–226.
- 55) MOŽÍŠ, M.: *Komunisté v čele národně osvobozenického zápasu na střední Moravě v letech 1939–1945*, s. 123.
- 56) O navázání spojení mezi Lvicí a Jindrou viz KOJECKÝ, M.: Odbojová činnost v Lipníku nad Bečvou, c.d., s. 6. a SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/3921/1983.
- 57) Vzpomínky Františka Sigmunda, *KP*, říjen 1967, s. 263. SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/205/ 1979 – popis odbojové činnosti skupiny Jindra.
- 58) VAŠEK, F.– ŠTĚPÁNEK, Z.: *První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942)*, s. 71.
- 59) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/4763/1985 – vzpomínky Boženy Pavlišťkové a 1/3921/1983. O osudech O. Linharta viz ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, s. 168.
- 60) ČVANDA, F.: *Noční akce*, s. 74–77.
- 61) ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 190/47 – Karl Hintringer, protokol z 3. 2. 1947, Ls 148/47 – Karl Wiedermerth, protokol z 6. 6. 1946. Informace o Bjačkově ilegální činnosti viz také ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, s. 55 a 169.
- 62) JELÍNEK, Z.: *Operace Silver A*, Kolín 1984, s. 79–80.
- 63) ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 190/47 – Karl Hintringer, protokoly z 3.2. 1947 a 12.11. 1946. V literatuře viz ČVANČARA, J.: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*, s. 169.
- 64) ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 190/47 – Karl Hintringer, protokoly z 3.2. 1947 a 12.11. 1946.
- 65) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/3921/1983.
- 66) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/200/1979 – zpráva ÚV ČSPB o činnosti skupiny Lvice – Moravská Ostrava.
- 67) PŘIKRYL, J.: *První partyzánská skupina Zelený kádr*, s. 31.
- 68) ZA Brno, MLS Brno, Ls 44/47 – Kurt Leische – konečná zpráva oblastní úřadovny StB v Brně.
- 69) ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943.
- 70) O skupině Jindra viz také UHLÍŘ, J.B.: Sokolská odbojová organizace Jindra, *Soudobé dějiny*, ročník VIII (2001), č. 4, s. 791–811.

- 71) ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943.
- 72) Srv. ČVANDA, F.: *Noční akce*, s. 74–75.
- 73) ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943.
- 74) ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 190/47 – Karl Hintringer, protokol z 12.11. 1946.
- 75) ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 148/47 – Karl Wiedermerth, protokol z 6.6. 1946.
- 76) SLÁDEK, O.: *Ve znamení smrtihlava*, s. 42–43. Viz také ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 1426/46 – Bohumil Loibner, popis vlastní činnosti.
- 77) PŘIKRYL, J.: *První partyzánská skupina Zelený kádr*, s. 40.
- 78) Tamtéž, s. 41– 43.
- 79) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 2/6159-6160/1987.
- 80) ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 190/47 – Karl Hintringer, protokol z 3.2. 1947.
- 81) SOKA Frýdek-Místek, fond ČSPB, XVIII – materiály ke skupině Lvice, vzpomínky Josefa Sovjáka. SLÁDEK, O.: *Ve znamení smrtihlava*, s. 109–110.
- 82) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/203/1979.
- 83) Tamtéž. Obecní úřad Lazníky, Pamětní kronika obce Lazník 1924–1959. ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 233/47 – F. Carman, zpráva stanice SNB v Malých Prosenicích. *Osek nad Bečvou (Putování staletími)*, s. 77.
- 84) Jmenný seznam zatčených viz příloha 6.
- 85) SOKA Přerov, ČSPB Přerov. 1/203/1979.
- 86) Obecní úřad Lazníky, Pamětní kronika obce Lazník 1924–1959.
- 87) BIMAN, S.: c.d.
- 88) *Deník Otty Wolfa 1942–1945*, Praha 1997, s. 150. Vzpomínky JUDr. Jaroslava Krempla, archiv autora. VOŽDA, G.: *Razie, Region Věrovany*, duben 2000.
- 89) Vzpomínky Františka Rakušana, archiv autora.
- 90) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/5660/1986 – zpráva o členech Lvice.
- 91) ČSPB Přerov, 2/2570/1983 – zpráva ostravské služebny gestapa o tajné organizaci Lvice z 17.3. 1943.
- 92) ZA Opava, MLS Ostrava, Ls 190/47 – Karl Hintringer, protokol z 3.2. 1947 a zpráva stanice SNB ve Valašském Meziříčí z 1.3. 1947. Dopis Vlastimila Dobše autorovi této práce.
- 93) *Odboj proti okupantům na Valašskomeziříčsku*, c. d.
- 94) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls. 1426/46 – B. Loibner, výpověď z 15.11. 1946, Ls 233/47 – F. Carman, výpověď F. Carmana při hlavním líčení, MLS Ostrava, Ls 190/47 – Karl Hintringer, protokol z 3.2. 1947.
- 95) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls. 1426/46 – B. Loibner, výpověď Václava Krmely.
- 96) Obecní úřad Radslavice, Pamětní kronika obce Radslavice 1939–1956.

- 97) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/200/1979 – zpráva HDK ÚV ČSPB o činnosti skupiny Lvice.
- 98) Viz ČVANDA, F.: *Noční akce*, s. 69–119. Týž: *V nerovném boji*. PŘIKRYL, J.: *Partyzánské hnutí na Moravě a Slovenské národní povstání*. In: *SNP a náš odboj*, Praha 1975, s. 96–99.
- 99) Slezské muzeum v Opavě, fond Muzea revolučních bojů a osvobození, i. č. III V–172 – vzpomínky Rudolfa Ichnovského.
- 100) ČVANDA, F.: *Noční akce*, obrazová a textová příloha 45 a 46.
- 101) ČVANDA, F.: *V nerovném boji*, s. 41.
- 102) Tamtéž, s. 44. Podrobně k činnosti olomoucké skupiny viz také BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939–1945*, s. 90.
- 103) Viz ČVANDA, F.: *V nerovném boji*, s. 59–60.
- 104) Viz NEDBÁLEK, FRANTIŠEK: transport „KL 3“ Brno-Mauthausen. In: *Morava v boji proti fašismu*, II, Brno 1990, s. 205.
- 105) SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/2323/1982.
- 106) Vzpomínky Františka Rakušana, archiv autora.
- 107) SOKA Přerov, prezidiální spisy OÚ v Hranicích, kart. 84, sign. 322/45.
- 108) SOKA Olomouc, Pamětní kronika Tršic 1919–1967.
- 109) O tomto výsadbku viz např. OROŠŇJÁK, A.: *Parašutisté na Olomoucku v letech 1941–1945*, Olomouc 1992, dipl. práce na kat. hist. FFUP, s. 83. Vzpomínky Oldřicha Zdařila a Františka Rakušana, archiv autora.
- 110) O činnosti oddílu Juraj viz zejména HÝSEK, J.: *Kronika pátého partyzánského oddílu Juraj*, Brno 1967. BARTOŠ, J.: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939–1945*, s. 98–100. KOPEČEK, P.: *Činnost partyzánského oddílu Juraj na střední Moravě (leden – květen 1945)*, Olomouc 1994, diplomová práce na kat. hist. FF UP. Z archivních pramenů viz např. VHA Praha, fond Partyzánské jednotky (dále PJ), sign. 41 – oddíl Juraj.
- 111) SLÁDEK, O.: *Ve znamení smrtihlava*, s. 288.
- 112) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 1261/ 46 – L. Uhlíř, výpověď E. Gepperta z 24.8. 1946. Podrobněji k zákřovské tragédii viz KOPEČEK, P.: *Tragédie Zákřova, Střední Morava*, sv. 5, 1997, s. 13–20.
- 113) *Deník Otty Wolfa 1942–1945*, s. 343.
- 114) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 1261/46 – Ladislav Uhlíř, výpovědi Drahomíra Ohery, Julia Glíra a Marie Markové. Viz také ABS ČR Praha, pob. Brno-Kanice, fond B 7 8-1, i.j. 1, zpráva stanice SNB v Tršicích.
- 115) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 208/48 – Karl Streit, výpověď K. Streita z 15.12. 1948.
- 116) ABS ČR Praha, pob. Brno-Kanice, fond B 7 8-1, i.j. 1, protokoly s Františkem Michlíkem, Bohuslavem Čechákem a Josefem Tihelkou. Seznam obětí zákřovské tragédie viz příloha 9.

- 117) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 208/48 – Karl Streit, výpověď tlumočnicka praporu Josefa Lánského.
- 118) ZA Opava, pob. Olomouc, MLS Olomouc, Ls 1261/ 46 – L. Uhlíř, výpověď E. Gepperta z 6.9. 1946.
- 119) Vzpomínky Františka Rakušana, archiv autora.
- 120) ABS ČR Praha, pob. Brno-Kanice, fond B 7-5, i.j. 14.
- 121) Podrobněji o celé události viz KOPEČEK, P.: Akce Přestavky – 30. duben 1945, *Sborník SOkA Přerov*, 1997, s. 81–94. Tam i další prameny a literatura.
- 122) Viz KOPEČNÝ, P. – POLÁK, V.: *Žijeme jejich odkazem*, Blansko 1985, s. 116–117. BARTOŠ, J.: *Prostějovsko v době nacistické okupace a protifašistický odboj v letech 1939–1945*, Olomouc 1998, s. 83–87.
- 123) VHA Praha, PJ 41, zpráva velitele 6. roty.
- 124) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/2104/ 1980 – životopis Otakara Matějčka.
- 125) Tamtéž a SOkA Olomouc, Pamětní kronika Majetína 1939–1979.
- 126) Vzpomínky Ladislava Vysloužila, archiv autora.
- 127) SOkA, Přerov ČSPB Přerov, 1/203/1979 – Činnost ileg. skupiny Odboj III Lvice – Lazníky podle vzpomínek Josefa Koryčana. SOkA Přerov, Pamětní kniha obce Jezernice 1923–1948.
- 128) SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 1/248/1978 – vzpomínky Ladislava Beny. VOŽDA, G. a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů*, II, s. 14–15.

LITERATURA A PRAMENY

PRAMENNÉ EDICE A TIŠTĚNÉ PRAMENY

- Český odboj a květnové povstání*. Sborník dokumentů. Praha 1975.
- Český odboj na sklonku války ve světle dokumentů*. Sv. 1. a 2. Praha 1970.
- ČELOVSKÝ, BORIS: *So oder so. Řešení české otázky podle německých dokumentů*. Ostrava 1997.
- Deník Otty Wolfa 1942–1945*. Ed. Margita Kárná – Miroslav Kárný – Ludvík Václavek. Praha 1997.
- DOSTÁL, JOSEF: *Přerovsko a Hranicko před 25 lety. Záznamy událostí z květnových dní 1945*. Přerov 1970.
- Fašistická perzekuce 1939–1945. Padlí, umučení a popravení v letech 1938–1945*. Lipník nad Bečvou 2003.
- Heydrichova okupační politika v dokumentech*. Ed. Lenka Linhartová - Vlasta Měšťánková – Jaroslava Milotova. Praha 1987.
- JEGLA, VOJTĚCH: *Z kroniky města Kojetína*. In: VOŽDA, GUSTAV (ed.): *KSČ v čele národně osvobozenického boje lidu na Přerovsku*. Přerov 1965, s. 16–22.
- LIŠKA, OTAKAR a kol.: *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*. 2. vyd., Praha 2006.
- KURAL, VÁCLAV: *Partyzánské destrukční akce proti železniční dopravě. Historie a vojenství*, 1959, s. 629–675.
- LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Rodáci a občané okresu Přerov v československé legionářské armádě v letech 1914–1920*. Přerov 2001.
- ŠÍREK, JIŘÍ a kol.: *Aby nebyli zapomenuti*. Přerov 2005.
- Pakty Stalina s Hitlerem. Výběr dokumentů z let 1939 a 1940*. Ed. Toman Brod. Praha 1990.
- Památník pětasedmdesátého výročí tělocvičné jednoty Sokol Přerov (1871–1946)*. Přerov 1946.
- Přerov – seznam obětí nacismu 1939–1945*. Materiál HDK OV ČSPB.
- RADIMSKÝ, JIŘÍ: *Chronologie partyzánských a jiných bojových akcí na Moravě 1943–1945*. *Sborník archivních prací*, 1965, č. 1, s. 3–172.
- RICHTER, KAREL: *Dokumenty zákřovské tragédie*. Velký Újezd 1993.
- Sokolská župa Středomoravská – Kratochvílova*. Přerov, nedatováno.
- Svědectví Kounicových kolejí*. Brno 1947.
- Vám, padlí naši, čest a dík. 1939–1945*. TJ Sokol Přerov 1947.
- Výroční zprávy tělocvičné jednoty Sokol Přerov za roky 1939, 1940, 1945*.
- Žaluji. Pankrácká kalvárie*. Sv. 1 a 2. Praha 1946.

CITOVANÁ A PROSTUDOVANÁ LITERATURA

- ADAMEC, TOMÁŠ: *Bojovali za svobodu. Občané Frýdecko-Místecka v boji proti nacismu.* Frýdek-Místek 1999.
- ADAMEC, TOMÁŠ: Odbojová organizace Lvice na Frýdlantsku. *Sborník SOkA Frýdek-Místek*, sv. 3 (2002), s. 5–14.
- AMORT, ČESTMÍR – JEDLIČKA, I.M.: *Tajemství vyzvědače A-54.* Praha 1965.
- ANDREJS, JAROSLAV: *Smrt boha smrti. Legendy a skutečnost kolem atentátu na Heydricha.* Brno 1998.
- AUSKÝ, STANISLAV: *Dobrovolníci. Evropská politika a druhá světová válka.* Praha 2002.
- AUSKÝ, STANISLAV: *Vojska generála Vlasova v Čechách.* Praha 1996.
- BAKALA, JAROSLAV a kol.: *Dějiny Ostravy.* Ostrava 1993.
- BAREŠ, ARNOŠT – PASÁK, TOMÁŠ: Odbojová organizace Zdeňka Schmoranze v roce 1939. *Historie a vojenství*, 1968, č. 6–7, s. 1003–1033.
- BARTOŠ, JOSEF a kol.: *Nedokončené životopisy. Portréty mladých lidí, kteří položili život v boji proti fašismu.* Praha 1987.
- BARTOŠ, JOSEF: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku v letech 1939–1945.* Olomouc 1997.
- BARTOŠ, JOSEF: Odbojová organizace PVVZ na Olomoucku. *Střední Morava*, sv. 2, 1996, s. 36–44.
- BARTOŠ, JOSEF: Olomoucký Sokol v protifašistickém odboji. *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 272/1995, s. 38–44.
- BARTOŠ, JOSEF: Osvobození olomouckého okresu Sovětskou armádou. In: *Okresní archiv v Olomouci 1974.* Olomouc 1975, s. 16–24.
- BARTOŠ, JOSEF: Ilegální síť Petičního výboru Věrní zůstaneme a Moravské pětky na střední Moravě. *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 278/1999, s. 1–11.
- BARTOŠ, JOSEF: *Javoříčko (pravda a legendy).* Olomouc 1995.
- BARTOŠ, JOSEF: Místní povstání 1. května 1945 v Kožušanech a Tážalech u Olomouce. *Vlastivědný věstník moravský*, 2005, č. 3, s. 239–247.
- BARTOŠ, JOSEF: *Prostějovsko v době nacistické okupace a protifašistický odboj v letech 1939–1945.* Olomouc 1998.
- BARTOŠ, JOSEF: Přehled partyzánských a odbojových akcí na Olomoucku v roce 1945. In: *Okresní archiv v Olomouci 1973.* Olomouc 1974, s. 18–21.
- BARTOŠ, JOSEF – KOVÁŘOVÁ, STANISLAVA: *Paměti obce Krčmaň 1252–1945.* Krčmaň 2002.
- BARTOŠ, JOSEF – SCHULZ, JINDŘICH – TRAPL, MILOŠ: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960.* Sv. 6. Ostrava 1978.

- BARTOŠEK, KAREL: *Pražské povstání 1945*. Praha 1960.
- BEDNÁŘ, VÁCLAV: Druhá světová válka posuzovaná z Hranic. *Sborník SOkA Přerov*, 2001, s. 140–151.
- BEDNÁŘÍK, JAROSLAV: *Obec ve staletích 1300–2000*. Rokytnice. Rokytnice 2001.
- BĚLINA, Pavel a kol.: *Dějiny zemí Koruny české*. 2. díl, Praha 1992.
- BENČÍK, ANTONÍN a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*. Praha 1961.
- BENČÍK, ANTONÍN – KURAL, VÁCLAV: *Zpravodajové generála Píky a ti druzí*. Praha 1991.
- BIEBERLE, JOSEF: Boj středomoravských komunistů o hegemonii v národně osvobozeném hnutí let 1939–1945. In: *O nejnovějších dějinách střední a severní Moravy 1938–1960*. Olomouc 1965, s. 10–20.
- BIEBERLE, JOSEF – BARTOŠOVÁ ŠÁRKA: K domácímu odboji na Přerovsku. In: *O nejnovějších dějinách střední a severní Moravy 1938–1960*. Olomouc 1965, s. 33–40.
- BORÁK, MEČISLAV: *Na příkaz gestapa*. Ostrava 1990.
- BORÁK, MEČISLAV: Odboj proti nacistickým okupantům na Ostravsku v letech 1939–1945. In: *Sborník Ostrava 16. Příspěvky k dějinám Ostravy a výstavbě Ostravy a Ostravska*. Ostrava 1991, s. 30–54.
- BORODZIEJ, WLODZIMIERZ: *Polska Podziemna 1939–1945*. Varšava 1991.
- BRANDES, DETLEF: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*. Praha 1999.
- BROD, TOMAN: Kolaborace a odboj za 2. světové války. In: „*Věci bud'těž pozorovány...*“ *Kapitoly z národních dějin*. 1. díl, Havlíčkův Brod 1991, s. 90–94.
- BROD, TOMAN – ČEJKA, EDUARD: *Na západní frontě*. Praha 1965.
- Brodek u Přerova: historie a současnost*. Brodek u Přerova 2001.
- BŘEČKA, JAN: Příchod okupantů a 15. březen 1939 v Brně. *Vlastivědný věstník moravský*, 1999, č. 3, s. 225–233.
- Buk – povídání o obci*. Buk 2002.
- BURIÁN, LUDVÍK: *Uherskohradištsko proti fašismu*. Uherské Hradiště 1984.
- BURIAN, MICHAL – KNÍŽEK, ALEŠ – RAJLICH, JIŘÍ – STEHLÍK, EDUARD: *Atentát. Operace Anthropoid 1941–1942*. Praha 2002.
- CEKL, JAN: *Kraj, jímž táhla válka*. 3. opr. vydání. Olomouc 1947.
- CEKOTA, VOJTĚCH: Poslední boj Stanislava Mikoláška. In: *Svoboda přišla před 25 lety*. Přerov 1970.
- CEKOTA, VOJTĚCH: Přerovské gymnázium od roku 1918 do současnosti. *Sborník SOkA Přerov*, 1995, s. 150–195.

- CEKOTA, VOJTĚCH – ŘEZÁČ, FRANTIŠEK: Hnutí odporu na Přerovsku a Hranicku za okupace. In: VOŽDA, GUSTAV (ed.): *KSČ v čele národně osvobozenického boje lidu na Přerovsku*. Přerov 1965, s. 55–93.
- ČÍLEK, ROMAN: *Agonie. Drama posledních dnů a hodin války*. Praha 2007.
- COURTOIS, STEPHANE: *Černá kniha komunismu*. 1. díl. Praha 1999.
- ČECH, FRANTIŠEK – VAŇÁK, BOHUMIL: Čest živým – sláva a vděčnost padlým bojovníkům. In: *Nikoli nejmenší na Moravě (Kniha o Lipníku nad Bečvou)*. Lipník nad Bečvou 1965, s. 155–158.
- ČEJKA, EDUARD: *Československý odboj na západě (1939–1945)*. Praha 1997.
- ČEJKA, EDUARD: *Zlomená křídla*. Praha 1991.
- ČERMÁK, MIROSLAV: *Partyzánský odboj na Velkobystřicku 1939–1945*. Olomouc 1969.
- ČERMÁK, VILÉM: *Muž proti okupaci. Portrét štábního kapitána Václava Morávka*. Plzeň 2007.
- Češi v nacistických koncentračních táborech, káznicích a věznicích. Materiály z vědecké konference. Praha 1996.
- ČVANČARA, JAROSLAV: *Akce atentát*. Praha 1991.
- ČVANČARA, JAROSLAV: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1939–1941*. Praha 2002.
- ČVANČARA, JAROSLAV: *Někomu život, někomu smrt. Československý odboj a nacistická okupační moc 1941–1943*. Praha 2003.
- ČVANDA, FRANTIŠEK: *Noční akce*. Ostrava 1965.
- ČVANDA, FRANTIŠEK: *V nerovném boji*. Ostrava 1990.
- Daň krve moravskoslezských škol 1939–1945*. Brno 1947.
- DAVIES, NORMAN: *Europe: A History*. Oxford 1996.
- DAVIES, NORMAN: *Evropa ve válce 1939–1945. Žádné jednoduché vítězství*. Praha 2007.
- DOLÁKOVÁ, MARIE – HOSÁK, LADISLAV: *Dějiny města Bystřice pod Hostýnem*. Brno 1980.
- DOLEŽEL, JAN: *Památník odboje*. Brodek u Přerova 1965.
- DOLEŽAL, JIŘÍ: *Jediná cesta. Cesta ozbrojeného boje v českých zemích*. Praha 1966.
- DOMES, KAREL: *Z historie Velkého Újezda a okolí*. Ostrava 1974.
- DUBOVSKÝ, ALEŠ: *Kroměříž ve stínu hákového kříže*. Kroměříž 1995.
- DUDA, ZBYNĚK MILOŠ: *Agonie svědomí. Generál Alois Vicherek a jeho generace ve světle českých dějin*. Praha 1997.
- FEIERABEND, KAREL LADISLAV: *Politické vzpomínky*. 1. díl, 2. vyd., Brno 1994.
- FIALA, JIŘÍ: Z dějin katovského řemesla v Olomouci III. Popravy v Olomouci za nacistické okupace Československa v letech 1939–1945 a během činnosti zdejšího mimořádného lidového soudu v letech 1945–1948. *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci*, č. 298/2009, s. 61–87.
- FIC, VLADIMÍR: Protipartyzánská opatření fašistických okupantů na východní Moravě a ve Slezsku v letech 1943–1944. In: *Morava v boji proti fašismu*. II. Brno 1990, s. 77–101.

- FIDLER, JIŘÍ: *Atentát 1942*. Brno 2002.
- GALANDAUER, JAN – HONZÍK, MIROSLAV: *Nikdy nekvetly šeríky tak krásně*. Praha 1985.
- GEBHART, JAN – HÁJKOVÁ, ALENA – KUKLÍK, JAN: *2 245 dní odporu. Podíl spojů a spojařů na národně osvobozené boji českého národa*. Praha 1980.
- GEBHART, JAN – KUKLÍK, JAN: *Dramatické i všední dny protektorátu*. Praha 1996.
- GEBHART, JAN – KUKLÍK, JAN: *Velké dějiny zemí koruny české: 1938–1945*, sv. XVa, XVb. Litomyšl-Praha 2006 a 2007.
- GEBHART, JAN – KOUTEK, JIŘÍ – KUKLÍK, JAN: *Na frontách tajné války. Kapitoly o boji československého zpravodajství proti nacismu v letech 1938–1945*. Praha 1989.
- GEBHART, JAN – ŠEDIVÝ, IVAN (ed.): *Česká společnost za velkých válek 20. století (pokus o komparaci)*. Praha 2003.
- GEBHART, JAN – ŠIMOVČEK, JÁN: *Partyzáni v Československu 1941–1945*. Praha 1984.
- GRUNTOVÁ, JITKA – VAŠEK, FRANTIŠEK: Brněnský transport smrti do Mauthausenu dne 7. dubna 1945. *Vlastivědný věstník moravský*, 2007, č. 2, s. 113–128.
- HÁJKOVÁ, ALENA: *Strana v odboji*. Praha 1975.
- HALAMA, VÁCLAV: Chronologie zrady. In: *Morava v boji proti fašismu*. II. Brno 1990, s. 37–68.
- HAMŠÍK, DUŠAN: *Druhý muž Třetí říše*. Praha 1986.
- HAZDRA, ZDENĚK (ed.): *Válečný prožitek české společnosti v konfrontaci s nacistickou okupací (1939–1945)*. Sborník příspěvků ze symposia k 70. výročí vypuknutí 2. světové války. Praha 2009.
- HEJL, VILÉM: *Zpráva o organizovaném násilí*. Praha 1990.
- Historie létání v Přerově*. Přerov 1998.
- HLUŠIČKOVÁ, RŮŽENA – KUBÁTOVÁ, LUDMILA – MALÁ IRENA: *Železničáři v odboji*. Praha 1976.
- HORST, HAN VAN DER: *Dějiny Nizozemska*. Praha 2005.
- HOŘÍNEK, VLADIMÍR: *Památná místa odboje na Olomoucku*. Olomouc 1970.
- Hranicko v odbojích 1914–1989*. Hranice 1996.
- HROŠOVÁ, MARIE: *Stručný nástin bojové cesty 1. čs. partyzánské brigády Jana Žižky*. Místo vydání neuvedeno, 2004.
- HÝSEK, JAROSLAV: *Kronika pátého partyzánského oddílu Juraj*. Brno 1967.
- CHUMCHAL, MILAN: *Odboj a osvobození okresu Přerov*. Přerov 1980.
- CHUMCHAL, MILAN: Průmyslový rozvoj města. In: LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Přerov – Povídání o městě*. Přerov 2000.
- CHUMCHAL, MILAN: Zákřovský Žalov. In: *Svoboda přišla před 25 lety*. Přerov 1970, s. 82–84.
- CHUMCHAL, MILAN – CAGÁŠEK, BŘETISLAV – ZÁLEŠÁK, IVO: Pozemní vojsko v Přerově. In: LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*. Přerov 2002, s. 23–37.

- In memoriam doc. MUDr. Václava Skaláka. Přerov 1947.*
- IVANOV, MIROSLAV: *Atentát na Reinharda Heydricha. Praha 2003.*
- JANEČEK, JIŘÍ: *Válka šifer – výhry a prohry československé vojenské rozvědky (1939–1945). Olomouc 2001.*
- JELÍNEK, ZDENĚK: *Operace Silver A. Příspěvek k historii heydrichiády ve středních a východních Čechách. Kolín 1984.*
- JELÍNEK, ZDENĚK: *Partyzánsko-organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944–1945. Roztoky u Prahy 1984.*
- JELÍNEK, ZDENĚK: *Partyzánský oddíl zvláštního určení Zarevo. Kolín 1988.*
- JELÍNEK, ZDENĚK: Rada tří. In: *K dalšímu vzdělávání učitelů dějepisu. Praha 1992, s. 39–57.*
- JELÍNEK, ZDENĚK: *Západní paraskupiny a domácí odboj. Praha 1992.*
- JELÍNEK, ZDENĚK – KAMENÍK, VÁCLAV: *Noční výsadek. České Budějovice 1986.*
- JIRÁK, PETR: Odbojář Jaroslav Raška a činnost organizace Moravská rovnost v Kojetíně a okolí. *Sborník SOKA Přerov, 2010, s. 209–230.*
- JIRÁK, PETR: Příběh odbojáře Rajmunda Navrátila z Kojetína. *Sborník SOKA Přerov, 2009, s. 158–168.*
- JOŽÁK, JIŘÍ: *Památná místa protifašistického odboje Severomoravského kraje. Praha 1978.*
- KALVODA, JOSEF: *Role Československa v sovětské strategii. Kladno 1999.*
- KEEGAN, JOHN: *Druhá světová válka. Praha-Plzeň 1996.*
- KETTNER, PETR: *Tajemství tří králů. Praha 1998.*
- KLÍCHA, BOHUMIL: *Revoluční cesta Valašska k socialismu. Ostrava 1975.*
- KOKOŠKA, JAROSLAV – KOKOŠKA, STANISLAV: *Spor o agenta A-54. Praha 1994.*
- KOKOŠKA, STANISLAV: Krize nacistické okupační politiky v Protektorátu Čechy a Morava v roce 1944 a pokusy o její překonání. *Soudobé dějiny, ročník VIII (2001), č. 4, s. 591–620.*
- KOKOŠKA, STANISLAV: *Praha v květnu 1945. Historie jednoho povstání. Praha 2005.*
- KOKOŠKA, STANISLAV – PIVCOVÁ, ZUZANA: Generál Eliáš a Schmoranzova skupina tiskových důvěrníků. *Historie a vojenství, 1996, č. 6, s. 138–159.*
- KOPEČEK, PAVEL: Akce Přestavky – 30. duben 1945. *Sborník SOKA Přerov, 1997, s. 81–94.*
- KOPEČEK, PAVEL: *Lvice – krvavá cesta ke svobodě. Přerov a Věrovany, 2004.*
- KOPEČEK PAVEL: Obrana národa a sokolský odboj na Přerovsku v období okupace. *Sborník SOKA Přerov, 2000, s. 79–101.*
- KOPEČEK, PAVEL: Odbojová organizace Lvice a atentát na Heydricha. *Střední Morava, sv. 25, 2007, s. 22–33.*
- KOPEČEK, PAVEL: Odbojové hnutí na Přerovsku a Hranicku v letech 1943–1945. *Sborník SOKA Přerov, 2010, s. 182–208.*

- KOPEČEK, PAVEL: Odbojové skupiny Petičního výboru Věrní zůstaneme a Moravské pětky na Přerovsku v letech 1939-1942. *Sborník SOkA Přerov*, 2009, s. 119–157.
- KOPEČEK, PAVEL: Parašutisté v Přerově v roce 1941. In: LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Přerov – Povídání o městě*. Přerov 2000, s. 51–56.
- KOPEČEK, PAVEL: Působení odbojové organizace Lvice na střední Moravě. *Sborník SOkA Přerov*, 2004, s. 189–239.
- KOPEČEK, PAVEL: Povstání v Přerově 1. května 1945. *Vlastivědný věstník moravský*, 2009, č. 2, s. 121–131.
- KOPEČEK, PAVEL: Přerovské povstání 1. května 1945. In: LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*. Přerov 2002, s. 60–71.
- KOPEČEK, PAVEL : *Se smrtí na dosah. Parašutisté na Přerovsku v roce 1941*. Přerov 2000.
- KOPEČEK, PAVEL: Snaha o „odpolitizování“ českého obyvatelstva v období nacistické okupace (1939–1945). In: STANĚK, ANTONÍN – MEZIHORÁK, FRANTIŠEK (ed.): *Výchova k občanství pro 21. století*. Praha, 2008, s. 45–55.
- KOPEČEK, PAVEL: Tragédie Zákřova. *Střední Morava*, sv. 5, 1997, s. 13–20.
- KOPEČEK, PAVEL – PAROULEK, JAN : *Lidé z první řady. Přerované a Přerovsko v I. a II. odboji*. Přerov 2003.
- KOPEČNÝ, PETR: Domácí odboj na Moravě (zpracování – pohledy – perspektivy). In: *Morava v boji proti fašismu*. Brno 2008, s. 217–245.
- KOPEČNÝ, PETR: Dvojí role partyzánského hnutí na území Československa v letech 1943–1945. In: *Pocta svobodě*. Sborník z pracovních setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození. Brno 1995, s. 37–45.
- KOPEČNÝ, PETR: *Pozor, parašutisté!* Praha 1993.
- KOPEČNÝ, PETR – POLÁK, VLADIMÍR: *Žijeme jejich odkazem*. Blansko 1985.
- KOPŘIVOVÁ, MARIE: *Pokroková učitelka Růžena Stoklásková*. Přerov 1967.
- KOURA, PETR: *Podplukovník Josef Balabán. Život a smrt velitele legendární odbojové skupiny „tři králové“*. Praha 2003.
- KOUTEK, JAROSLAV: *A národ se bránil. K historii českého nekomunistického odboje v letech 1939–1945*. Praha 1987.
- KOUTEK, JAROSLAV: *Tichá fronta*. Praha 1985.
- KOŽNAR, ZBYNĚK: *Rezident*. Brno 1966.
- KRÁKOROVÁ-PAJŮRKOVÁ, ŠÁRKA: *Kraj, jímž táhla válka. K 60. výročí ukončení 2. světové války*. Přerov 2005.
- KRČÁL, MARTIN: Ilegální odbojové organizace Zborov – Isabella – Ikarus – Ivan. *Archivní sborník SOkA Kroměříž*, 2006, s. 146–155.
- KRČÁL, MARTIN: Rada tří na Kroměřížsku a Přerovsku. *Střední Morava*, sv. 24, 2007, s. 4–14.
- KREMPL, JAROSLAV: *Panychida za vlastence plk. Jaroslava Himra*. Přerov 2004.

- KREJČÍ, VÁCLAV: *Historie poštovníctví okresu Přerov*. Přerov 1995.
- KREJČÍ, VÁCLAV: Přerovské hřbitovy. *Sborník SOKA Přerov*, 1998, s. 95–205.
- KRESTA, JOSEF: *Karel Aksamit*. Praha 1956.
- KROUPA, VLASTISLAV a kol.: *Český antifašismus a odboj*. Praha 1988.
- KROUPA, VLASTISLAV: *Koncentrační tábory třetí říše. Dachau–Mauthausen*. Praha 1986.
- KRŠKA, IVAN: Zpráva Jana Hajchla a Antonína Brňáka o Spálovu za okupace. *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, č. 30 (1982), s. 13–18.
- KUKLÍK, JAN: *K problematice vzniku národní fronty v domácím odboji*. Praha 1976.
- KUKLÍK, JAN: Němci očima Čechů 1939–1943. In: GEBHART, JAN – ŠEDIVÝ, IVAN (ed.): *Česká společnost za velkých válek 20. století (pokus o komparaci)*. Praha 2003, s. 57–76.
- KUKLÍK, JAN: Závěrečná fáze Ústředního vedení odboje domácího. In: *Rok 1942 v českém odboji*. Sborník příspěvků z vědecké konference. Praha 1999, s. 33–39.
- KULKA, ERICH: *Židé v československé Svobodově armádě*. Praha 1990.
- KULKA, ERICH: *Židé v československém vojsku na Západě*. Praha 1992.
- KURAL, VÁCLAV: Hlavní organizace nekomunistického odboje v letech 1939–1945. *Odboj a revoluce – zprávy*, roč. 5 (1967), č. 2, s. 5–160.
- KURAL, VÁCLAV: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*. Praha 1997.
- KURAL, VÁCLAV – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: *České národní povstání v květnu 1945*. Praha 2008.
- KVAČEK, ROBERT: *Diplomaté a ti druzí. K dějinám diplomacie za 2. světové války*. Praha 1988.
- KYSUČAN, JINDŘICH: *František Háša, učitel – partyzán*. Přerov 1985.
- LANG, JOCHEN VON: *Gestapo. Nástroj teroru*. Praha 1994.
- LAPÁČEK, JIŘÍ: Policie, četnictvo a Sbor národní bezpečnosti v Přerově. In: LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*. Přerov 2002, s. 72–113.
- LAPÁČEK, JIŘÍ: Starostové města Přerova 1850–1939, In: LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Přerov – Povídání o městě*. Přerov 2000, s. 31–51.
- LAŠŤOVKA, VOJTĚCH: Úloha PRNV v českém protifašistickém hnutí odporu. In: *Slovenské národní povstání a náš odboj*. Praha 1975, s. 204–225.
- LEHÁR, LUBOMÍR: Gestapo a odbojová organizace PVVZ. *Historie a vojenství*, 1968, č. 6–7, s. 1034–1045.
- LIANG, HSI-HUEY: *Mezi Berlínem a Prahou. Střední Evropa ve vzpomínkách čínského historika*. Praha 2006.
- LÓN, FRANTIŠEK: *Javoříčko varuje*. Olomouc 1985.
- Majetín. Historie a současnost*. Majetín 2002.
- MACKSEY, KENNETH: *Zapalte Evropu. Partyzáni v Evropě za 2. světové války*. Brno 2000.
- MAINUŠ, FRANTIŠEK: *Památná místa protifašistického odboje Jihomoravského kraje*. Praha 1978.

- MAREK, JINDŘICH: *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledressech 1941–1945*. Cheb 2002.
- MARŠÁLEK, PAVEL: *Protektorát Čechy a Morava*. Praha 2002.
- MENCL, VOJTĚCH a kol.: *Křižovatky 20. století. Světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. Praha 1990.
- MERCOVÁ, MARKÉTA: 65. výročí seskoku čs. vojenského výsadku S1/R u Dřínova. *Archivní sborník SOKA Kroměříž*, 2006, s. 168–172.
- MERCOVÁ, MARKÉTA – ZEŽULOVÁ, JITKA: *Dřínov 1941 – osudy padákového výsadku S1/R*. Dřínov 2006.
- MESIEREUR, JAROSLAV: *Třicet pět dnů poprav na kobyliské střelnici v Praze VIII*. Praha 1994.
- MEZIHORÁK, FRANTIŠEK: *Hry o Moravu*. Praha 1997.
- MIKULEC, JIŘÍ a kol.: *Dějiny Prahy II*. Praha – Litomyšl 1998.
- Mnichov 1938*. Sv. 1,2,3. Praha 1988.
- Na všech frontách. Čechoslováci ve II. světové válce*. Praha 1992.
- NÁLEVKA, VLADIMÍR: *První týdny míru*. Praha 1985.
- NÁLEVKA, VLADIMÍR: *Světová politika ve 20. století*. I. díl. Praha 2000.
- Národ se ubránil (1939–1945)*. Praha 1995.
- Naše obec – náš domov. Partyzánská obec Hošťálková od minulosti k dnešku*. Hošťálková 1983.
- Nikdo nebyl zapomenut, nic nebylo zapomenuto. Památná místa protifašistického odboje na Olomoucku*. Olomouc 1985.
- NEČAS, CTIBOR: *Andr' oda taboris: Tragédie cikánských táborů v Letech a v Hodoníně*. Brno 1995.
- NEČAS, CTIBOR: Romští vězňové kárného pracovního, případně sběrného tábora v Hodoníně na Blanensku. *Vlastivědný věstník moravský*, 2005, č. 2, s. 139–145.
- NEDBÁLEK, FRANTIŠEK: Transport „KL 3“ Brno – Mauthausen. In: *Morava v boji proti fašismu*, II, Brno 1990, s. 203–219.
- NEDBÁLEK, FRANTIŠEK: *Zvláštní akce 17. listopad a její průběh v Brně*. Brno 1985.
- NĚMEČEK, JAN: *Mašínové – zpráva o dvou generacích*. Praha 1998.
- NĚMEČEK, JAN: Brigádní generál Josef Mašín. *Historie a vojenství*, 1993, č. 1, s. 134–159.
- NEUMANN, MIROSLAV: *Kronika žhavých dní (Historie TVCO Holešov)*. Holešov 1998.
- NEUMANN, MIROSLAV: Osudy majora „Schutzpolizei“ Josefa Hübnera a jeho řidiče Hanse Kochnera – spolupracovníků protinacistického odboje v Holešově. *Vlastivědný věstník moravský*, 1997, č. 4, s. 370–376.
- NOVOTNÝ, LUDVÍK: Hranice na sklonku druhé světové války a ve dnech osvobození. In: *Svoboda přišla před 25 lety*. Přerov 1970.
- NOVOTNÝ, LUDVÍK: *Fráňa Ptašinský*. Přerov 1977.

- Odboj na Mladoboleslavsku 1939–1945. Obraz historie domácího odboje v Pojizeří.* Mladá Boleslav 1995.
- OPATŘIL, STANISLAV: *Oldřich Blažek – učitel komunista.* Přerov 1982.
- Osek nad Bečvou (Putování staletími).* Osek nad Bečvou 2002.
- PACNER, KAREL: *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1918–1989.* Díl II. (1939–1945). Praha 2002.
- PASÁK, TOMÁŠ: *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945.* Praha 1999.
- PASÁK, TOMÁŠ: *Generál Alois Eliáš a odboj.* Praha 1991.
- PASÁK, TOMÁŠ: *Pod ochranou říše.* Praha 1998.
- PASÁK, TOMÁŠ – ČONDL, KAREL: *Čeští učitelé v protifašistickém odboji 1939–1945.* Praha 1978.
- PEČENKA, MAREK a kol.: *Encyklopedie moderní historie.* Praha 1995.
- PEŠA, VÁCLAV: Zemské vedení KSČ na Moravě 1941–1945. *Československý časopis historický*, 1971, č. 3, s. 311–333.
- PEŠA, VÁCLAV – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Těžké počátky. *Historie a vojenství*, roč. 1968, č. 4, s. 517–541.
- PEŠA, VÁCLAV – OCÁSEK, JINDŘICH: *V dvojím ohni. Kronika partyzánského oddílu Olga.* 2. vydání. Brno 1974.
- PINTEROVÁ, HELENA – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Univerzitní profesor MUDr. Jan Florian. *Vlastivědný věstník moravský*, 1999, č. 3, s. 225–233.
- Pocta svobodě.* Sborník z pracovních setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození. Brno 1995.
- POSPÍŠIL, JAROSLAV: *Hyeny.* Vizovice 1996.
- POSPÍŠIL, JAROSLAV – ŠIKOLA, ČESTMÍR: *Nešli stejnou cestou.* Přerov 1994.
- Prosenice 1275–2000.* Prosenice 2000.
- PŘIKRYL, JOSEF: K otázce dvojí koncepce národně osvobozeneckého boje a počátkům národní fronty proti nacistickým okupantům na Moravě. In: *50 let bojů KSČ za socialismus v Severomoravském kraji.* 2. díl, Ostrava 1971, s. 123–139.
- PŘIKRYL, JOSEF: *KSČ v čele boje proti nacistickým okupantům na střední a severní Moravě.* Olomouc 1980.
- PŘIKRYL, JOSEF: Partyzánské hnutí na Moravě a Slovenské národní povstání. In: *SNP a náš odboj.* Praha 1975, s. 96–110.
- PŘIKRYL, JOSEF: *První československá partyzánská brigáda Jana Žižky (srpen–listopad 1944).* Ostrava 1976.
- PŘIKRYL, JOSEF: *První partyzánská skupina Zelený kádr.* Kroměříž 1985.
- PŘIKRYL, JOSEF: Vojenská odbojová organizace ON. *Sborník Matice moravské*, 1967, s. 43–60.
- PŘIKRYL, JOSEF: *Z bojů za svobodu na jihovýchodní Moravě.* Gottwaldov 1984.

- PŘIKRYL, JOSEF – SLEZÁK, LUBOMÍR: *Jihovýchodní Morava v boji proti okupantům*. Brno 1965.
- PUMPRLA, VÁCLAV: *Bibliografie okresu Přerov*. Brno 1993.
- RADIMSKÝ, JIŘÍ: Několik poznámek k vývoji partyzánského hnutí na Moravě. In: *O nejnovějších dějinách střední a severní Moravy 1938–1960*. Olomouc 1965, s. 5–9.
- Radslavice včera a dnes*. Radslavice 1995.
- RAIL, JAN – HRUBÁ, MARIE – LAVICKÝ, JAN: *Letci Novopacka*. Olomouc 1999.
- RAJLICH, JIŘÍ: *Jediný československý maršál. Životní osudy Air Marshala a armádního generála (in memoriam) RNDr. Karla Janouška, KCB (1893–1971)*. Brno 2002.
- RAJLICH, JIŘÍ: *Mustangy nad protektorátem. Operace britského a amerického letectva nad českými zeměmi a německá obrana*. Praha 1997.
- RAJLICH, JIŘÍ: *Na nebi hrdého Albionu. Válečný deník československých letců ve službách britského letectva 1940–1945*. 5. díl, Cheb 2003.
- REICHL, MARTIN: *Cesty osudu. Životní příběhy československých partašutistů vycvičených v letech 1941–1945 ve Velké Británii*. Cheb 2004.
- RIEDLOVÁ, MARIE – NÁDVORNÍK, MIROSLAV: *Místopis odboje a osvobození Severomoravského kraje*. Olomouc 1975.
- RICHTER, KAREL: *A v zádech měli smrt*. Třebíč 1997.
- RICHTER, KAREL: Padákový výsadek u Dřínova. *Zpravodaj Muzea Kroměřížska*, ročník 1981, s. 1–13.
- RICHTER, KAREL – BENČÍK, ANTONÍN: *Kdo byl generál Píka*. Brno 1997.
- RICHTER, KAREL – KOŽNAR, ZBYNĚK: *Výsadek S-1*. Praha 1988.
- Rok 1942 v českém odboji*. Sborník příspěvků z vědecké konference. Praha 1999.
- Rok obratu – 1943*. Sborník studií. Praha 1989.
- ROSMUS, JIŘÍ: Sokol Přerov v odboji. In: *Sokol Přerov (1871–1991)*. Přerov, nedatováno.
- Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*. Praha 2002.
- SCHÖN, JAROSLAV: *Bomby na Přerov*. Přerov 1999.
- SCHÖN, JAROSLAV: Okupace letiště Přerov-Henčlov a letecké události v letech 1939–1945. In: LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*. Přerov 2002, s. 56–58.
- SKÝPALA, MAREK: *Obrana národa na Ostravsku*. Přerov 2002.
- SLÁDEK, OLDŘICH: *Přicházeli z nebe*. Praha 1993.
- SLÁDEK, OLDŘICH: *Přinášeli smrt... (Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–1945)*. Praha 1986.
- SLÁDEK, OLDŘICH: Rádiové protihry jako prostředek boje proti výsadbům ze SSSR a proti českému odboji. *Západočeský historický sborník*, 1996, č.2, s. 209–231.
- SLÁDEK, OLDŘICH: *Spálená země*. Praha 1980.
- SLÁDEK, OLDŘICH: *Ve znamení smrtihlava*. Praha 1991.

- SLÁDEK, OLDŘICH: *Zločinná role gestapa*. Praha 1986.
- Slovník prvního československého odboje 1914–1918*. Praha 1993.
- SMIŘICKÝ, ZDENĚK: Leopold Smiřický-Einšpígl (21.2.1907–30.4. 1990). Pedagog, odbojový, vlastivědný a kulturní pracovník. *Sborník SOKA Přerov*, 2007, s. 131–148.
- Sovětská armáda v bojích o Brno*. Brno 1960.
- SPÁČIL, VLADIMÍR: *Historický místopis okresu Olomouc-venkov 1868–1960*. Olomouc 1968.
- SMIŘICKÝ, LEOPOLD: *Historie Dřevohostic*. Dřevohostice 1968.
- SMUTNÝ, DRAHOMÍR: Odbojová ilegální organizace Rada tří. *Sborník Vojenské akademie Antonína Zápotockého*, 1967, č. 2, s. 67–87.
- STANĚK, TOMÁŠ: *Perzekuce 1945. Perzekuce tzv. státně nespolehlivého obyvatelstva v českých zemích (mimo tábory a věznice)*. Praha 1996.
- STÁTNÍK, DALIBOR: Mezi odbojem a kolaborací. Případ Arno Haise. *Soudobé dějiny*, ročník VIII (2001), č. 4, s. 692–711.
- STĚNIN, A. A.: *Jermak na Moravě*. Praha 1983.
- 100 let českého gymnázia v Přerově*. Přerov 1970.
- STOLARÍK, IVO: *Patřili k prvním*. Ostrava 1994.
- SVÁTEK, JOSEF: Miroslav Svoboda (1924–1942), bojovník proti fašismu. *Zpravodaj Muzea Kroměřížska*, ročník 1981, s. 14–25.
- SWOBODA, GUSTAV: *Československé válečné hroby v zahraničí*. Praha 1996.
- Svoboda přišla před 25 lety*. Přerov 1970.
- ŠIMSOVÁ, MILENA: Odbojáři z Obrany národa souzení jako „Helfert-Intelligenz-Gruppe“. *Časopis Matice moravské*, 1998, č. 1, s. 107–127.
- ŠMOLDAS, ZDENĚK: *Českoslovenští letci v boji proti fašismu*. Praha 1987.
- STRUHALA, BOHUMIL: *Nepokořeni a nezlomeni*. Holešov 1965.
- STRUHALA, BOHUMIL: *V nerovném boji*. Holešov 1965.
- ŠOLC, JIŘÍ: *A zpívali jsme Tipperary*. Praha 1993.
- ŠOLC, JIŘÍ: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za 2. světové války*. Praha 1991.
- ŠOLC, JIŘÍ: *Červené barety*. Praha 1998.
- ŠOLC, JIŘÍ: *Ďablova past*. Praha 1993.
- ŠOLC, JIŘÍ: *Nikdo nás nezastaví*. Praha 1992.
- ŠOLC, JIŘÍ: Operace „Velký metař“. *Historie a vojenství*, 1995, č. 4, s. 79-102.
- ŠOLC, JIŘÍ: *Podpalte Československo! Kapitoly z historie československého zahraničního a domácího odboje (1939–1945)*. Praha 2005.
- ŠOLC, JIŘÍ: *Smrt přála statečným. Osudy doc. Vladimíra Krajiny a jeho spolupracovníků v českém domácím odboji za druhé světové války*. Praha 1995.

- ŠOLC, JIŘÍ: *Za frontou na východě. Českoslovenští parašutisté ve zvláštních operacích na východní frontě za druhé světové války (1941–1945)*. Cheb 2003.
- ŠPLÍCHAL, KAREL: *Tělovýchovné organizace v protifašistickém hnutí a odboji*. Praha 1981.
- ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Lékaři v povstání a při osvobozování Moravy. *Vlastivědný věstník moravský*, 1997, č. 2, s. 113–121.
- ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Několik poznámek ke 2. republice. In: *Pocta svobodě*. Sborník z pracovních setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození. Brno 1995, s. 12–15.
- ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Úloha partyzánského hnutí v povstání moravského lidu. In: *Morava a Slezsko ve vojenských operacích v závěru 2. světové války*. Hrabyně 1995.
- ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: *Nacifikace a moravští lékaři (1939–1945)*. Brno 2004.
- ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Zatýkání a popravy moravských lékařů (1939–1941). *Časopis Matice moravské*, 1995, č. 1, s. 59–81.
- ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK – VAŠEK, FRANTIŠEK: Moravská pětka. In: *Rok 1942 v českém odboji*. Sborník příspěvků z vědecké konference. Praha 1999, s. 51–56.
- ŠTOLBOVÁ, JARMILA a kol.: *Odboj a osvobození v okrese Prostějov* (bibliografie). Brno 1972.
- ŠUSTEK, VOJTĚCH: Pražané pod tlakem nacistické propagandy během druhého stanného práva na území tzv. Protektorátu Čechy a Morava. In: *Documenta Pragensia XXVI*. Sborník příspěvků z 24. vědecké konference Archivu hl. města Prahy, Praha 2007, s. 427–479.
- ŠUSTEK, VOJTĚCH: *Zlato se čistí v ohni. O životě, oběti a smrti pravoslavného kněze ThDr. Vladimíra Petřka, jeho rodičů a sourozenců*. Praha 2008.
- TEJCHMAN, MIROSLAV: *Zvednout pušku a jít bojovat. II. čas. odboj*. Praha 1992.
- TESAŘ, JAN: *Mnichovský komplex. Jeho příčiny a důsledky*. Praha 2000.
- TICHÝ, ANTONÍN: *Nás živé nedostanou. Historie parašutistické skupiny Antimony*. Liberec 1969.
- TICHÝ, ANTONÍN: Směr Bělehrad. In: *Z počátků odboje*. Praha 1969, s. 379–447.
- TOMÁŠEK, DUŠAN: *Konfidenti*. Praha 1991.
- TOMÁŠEK, DUŠAN – KVAČEK, ROBERT: *Deník 2. republiky*. Praha 1988.
- TOMÁŠEK, DUŠAN – KVAČEK, ROBERT: *Generál Alois Eliáš. Jeden český osud*. Praha 1996.
- Tršice*. Praha 1984.
- TOMEŠ, JOSEF: *Historie v čase zkoušky*. Praha 1992.
- TULIS, JOSEF: *Obrana národa na Novoměstsku*. Nové Město na Moravě 1995.
- UHLÍŘ, JAN BORIS: Sokolská odbojová organizace Jindra. Závěrečná zpráva gestapa. *Soudobé dějiny*, ročník VIII (2001), č. 4, s. 791–811.
- UHLÍŘ, JAN BORIS: Zemský národní výbor. *Dějiny a současnost*, 2000, č. 1, s. 26–31.
- UHLÍŘ, JAN BORIS – KAPLAN, JAN: *Praha ve stínu hákového kříže*. Praha 2005.
- VÁCLAVKOVÁ-SOSCHOVÁ, LUDMILA: *Alexandr Trusov – učitel komunista*. Přerov 1980/81.
- VÁHALA, RASTISLAV: *Smrt generála*. Praha 1992.
- VAIS, VÁCLAV: *Volod'a. Činnost protifašistické skupiny*. Brno 1985.

- VAJSKEBR, JAN – ŠUSTROVÁ, RADKA: Německá bezpečnostní opatření v Protektorátu Čechy a Morava na začátku války. *Paměť a dějiny*, 2009, č. 3, s. 90–107.
- VÁLKA, ZBYNĚK: *Olomouc pod hákovým křížem*. Olomouc 2001.
- VALIŠ, ZDENĚK: Osobnosti prvního a druhého československého odboje (1914–1918 a 1938–1945). In: *Česká společnost za velkých válek 20. století (pokus o komparaci)*. Praha 2003, s. 137–241.
- VAŠEK, FRANTIŠEK: K perzekuci a odboji duchovních na Moravě. In: *Pocta svobodě*. Sborník z pracovních setkání historiků a odbojářů k 50. výročí osvobození. Brno 1995, s. 55–59.
- VAŠEK, FRANTIŠEK: Nezapomínejme statečných. *Archivní ročenka Státního okresního archivu Kroměříž*, 1998, s. 74–89.
- VAŠEK, FRANTIŠEK – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Moravská pětka. *Časopis Matice moravské*, 1999, č. 2, s. 373–401.
- VAŠEK, FRANTIŠEK – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Názorové střety a akce „V“. Protektorátní nacistická propaganda a odpor proti ní. *Vlastivědný věstník moravský*, 2001, č. 3, s. 234–252.
- VAŠEK, FRANTIŠEK – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: *První a druhé stanné právo na Moravě (1941–1942)*. Brno 2001.
- VAŠEK, FRANTIŠEK – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Předpoklady vzniku Moravské pětky. *Časopis Matice moravské*, 1998, č. 1, s. 71–94.
- VAŠEK, FRANTIŠEK – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Změny ve formách moravské rezistence – 2. polovina roku 1941. *Sborník SOkA Přerov*, 1999, s. 77–94.
- VAŠEK, FRANTIŠEK – ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Zvedli hlavy mezi prvními. *Vlastivědný věstník moravský*, 1998, č. 1, s. 14–25 a č. 2, s. 113–131.
- Věčná vám paměť*. Brodek u Přerova 1948.
- VEJNAR, LUBOMÍR: *Rudolf Terer, bojovník proti fašismu*. Praha 1955.
- VESELÝ-ŠTAINER, KAREL: O bojových částech domácího odboje v prvních letech okupace. *Odboj a revoluce*, roč. 6 (1968), č. 4, s. 22–76.
- VESELÝ-ŠTAINER, KAREL: Odbojová organizace Obrana národa. In: *Z počátků odboje*. Praha 1969, s. 163–208.
- VIKTOŘÍK, MICHAEL: Olomoucký advokát JUDr. Leopold Pospíšil. Životní osudy významné osobnosti prvorepublikové Olomouce. *Vlastivědný věstník moravský*, 2009, č. 1, s. 47–67.
- Vojenská akademie Hranice na Moravě (1920–1990)*. Praha 1991.
- Vojenské dějiny Československa (1939–1945)*. IV. díl. Praha 1988.
- VOLTR, JOSEF: Historie létání v Přerově. In: LAPÁČEK, JIŘÍ (ed.): *Přerov – Povídání o městě 2*. Přerov 2002, s. 38–55.
- VOLTR, JOSEF: Kapitoly z letecké historie Přerova. *Sborník SOkA Přerov*, 2003, s. 135–173.
- VOŘÍŠEK, FRANTIŠEK: *Utrpením a bojem ke svobodě*. Holešov 1965.
- VOŽDA, GUSTAV: *Hrdina odboje. Životní příběh Josefa Moláka*. Ostrava 1979.

- VOŽDA, GUSTAV: *Ludvík Svoboda – vztah k Přerovu, Hranicím a Kroměříži*. Přerov 1989.
- VOŽDA, GUSTAV a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů*, I. Přerov 1985.
- VOŽDA, GUSTAV a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů*, II. Přerov 1988.
- VOŽDA, GUSTAV: *Přerovské povstání 1. května 1945*. Přerov 1975.
- VOŽDA, GUSTAV: *Přerovské povstání 1. května 1945*. Přerov 1980.
- VOŽDA, GUSTAV: *Razie*. Region Věrovany, edice publikací z vlastivědy Věrovan, Rakodav, Nenakonic a okolí, duben 2000.
- VOŽDA, GUSTAV: *Revoluční Kojetín 1921–1945*. Přerov 1966.
- VOŽDA, GUSTAV: Rok 1945 u Heinika. In: *Svoboda přišla před 25 lety*. Přerov 1970.
- VOŽDA, GUSTAV: Rok 1938 na Přerovsku. In: *Mnichov 1938*. Sv. 3, Praha 1988, s. 276–281.
- VOŽDA, GUSTAV: *Štvanice*. Region Věrovany, edice publikací z vlastivědy Věrovan, Rakodav, Nenakonic a okolí, červenec 2000.
- VOŽDA, GUSTAV a kol.: *Památníky a pamětní desky protifašistického odboje v okrese Přerov*. Přerov 1985.
- VRABEC, VÁCLAV: *Antifašistický odboj – zmařené naděje*. Praha 1992.
- VRABEC, VÁCLAV: Petiční výbor Věrní zůstaneme. In: *Z počátků odboje*. Praha 1969, s. 211–247.
- VRBA, ZDENĚK: Rudá růže. *Studia Comeniana et historica*, ročník 10 (1980), s. 11–115.
- VYHLÍDAL, MARTIN: *Javoříčko – pietní místo, turistické centrum*. Javoříčko 2005.
- VYKOUKAL, JIŘÍ a kol.: *Východ. Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Praha 2000.
- WANDYDZ, PIOTR: *Střední Evropa v dějinách od středověku do současnosti. Cena svobody*. Praha 1998.
- Z počátků odboje 1938–1941*. Praha 1969.
- Za obnovu státu Čechů a Slováků 1938–1945* (slovníková příručka). Praha 1992.
- ZAVADILÍK, VLADIMÍR: *Vzpomínka na komunisty – účastníky odboje*. Přerov 1981.
- ZŘÍDKAVESELÝ, FRANTIŠEK – ADÁMEK, JIŘÍ – KROUTIL MILAN: *Brněnští občané v boji proti fašismu*. Brno 1981.
- ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, ZLATICA: Československý demokratický odboj na Slovensku od léta 1941 do decembra 1943. Odbojové skupiny Flóra a Justícia. *Historie a vojenství*, 1995, č. 4, s. 50–79.
- ŽAMPACH, VOJTĚCH: Existovala nerozlučná konfidentská dvojice Velký a Malý Franta? In: *Pocta svobodě*. Brno 1995, s. 71–76.
- ŽAMPACH, VOJTĚCH: František Bednář – zrádce nebo hrdina odboje. In: *Morava v boji proti fašismu*. Brno 2008, s. 217–245.
- ŽAMPACH, VOJTĚCH: *Od Hronu k Vltavě. Podíl 2. ukrajinského frontu Rudé armády na osvobození Československa*. Praha 2006.
- ŽAMPACH, VOJTĚCH: *Třetí československá úderná rota*. Ivančice 1969.
- ŽAMPACH, VOJTĚCH: *Partyzánské portréty*. Brno 1980.
- ŽIŽKA, JAROSLAV: *Proti okupantům*. Praha 1975.

NEPUBLIKOVANÉ ODBORNÉ PRÁCE A STUDIE

- BARTOŠ, JOSEF: *Odboj proti nacistickým okupantům na Olomoucku*. Olomouc 1989, strojopis.
- BIMAN, STANISLAV: *Ilegální odbojová organizace Lvice*. SÚA Praha 1973–1974. Kopie uložena v SOKA Přerov, ČSPB Přerov, 1/3921/1983.
- CIBULKOVÁ, JITKA: *Přerované v ruských legiích za I. světové války*. Brno 1995, diplomová práce na PdF MU Brno.
- FRANCL, OTTO: *Vznik a vývoj vojenského domácího odboje ON na Moravě v roce 1939*. Moravské zemské muzeum Brno, fond B XI/II, i.č. S-66.
- FROLOVÁ, LENKA: *Dějiny základní školy v Lipově v kontextu s historií obce Lipov*. Olomouc 2011, bakalářská práce na Katedře společenských věd PdF UP v Olomouci.
- GELOVÁ, JARMILA: *Situace ve školství na Přerovsku v letech 1938–1945*. Nedatováno, seminární práce na Katedře historie FF UP v Olomouci.
- KAUEROVÁ, VLASTA: *Protifašistický odboj v Olomouci a na Olomoucku v letech 1938–1945*. Olomouc 1988, diplomová práce na Katedře historie FF UP v Olomouci.
- KOPEČEK, PAVEL: *Činnost partyzánského oddílu Juraj na střední Moravě (leden – květen 1945)*. Olomouc 1994, diplomová práce na Katedře historie FF UP v Olomouci.
- MACHÁŇ, ANTONÍN: *Odbojové organizace Lvice a Zelený kádr*. HDK při OV ČSPB Gottwaldov 1984, strojopis – kopie v archivu autora.
- MACHÁŇ, ANTONÍN – KAŠLÍK, MILOŠ: *Protifašistický odboj v bývalém politickém okrese Valašské Meziříčí v letech 1939–1945*. HDK OV ČSPB Valašské Meziříčí, nedatováno, strojopis – kopie v držení autora.
- MOŽÍŠ, MILAN: *Komunisté v čele národně osvobozenického zápasu na střední Moravě v letech 1939–1945*. Olomouc 1983, disertační práce na Katedře historie FF UP v Olomouci.
- Odboj proti okupantům na Valašskomeziříčsku*. III. část, metodický materiál OV SPB Valašské Meziříčí, nestránkováno.
- OROŠNJÁK, ALEXANDR: *Parašutisté na Olomoucku v letech 1941–1945*. Olomouc 1992, diplomová práce na Katedře historie FF UP v Olomouci.
- PAVELČÁKOVÁ, HANA: *Národně osvobozenické hnutí KSČ na Olomoucku v letech 1939–1945*. Olomouc 1986, diplomová práce na Katedře historie FF UP v Olomouci.
- PĚČKOVÁ, MARKÉTA: *Parašutisté na Přerovsku 1941*. Olomouc 2011, seminární práce na Katedře společenských věd PdF UP v Olomouci.
- PODEPŘELOVÁ, MONIKA: *Činnost Lvice na Přerovsku*. Uničov 2009, seminární práce na Gymnáziu Uničov.
- PŘIKRYL, JOSEF: *Vojenská odbojová organizace ON na Moravě*. Moravské zemské muzeum Brno, Pozůstalost PhDr. Josefa Přikryla, i. č. S 6077 a 6078.

ČLÁNKY V PERIODICKÉM TISKU TÝKAJÍCÍ SE TEMATIKY DISERTAČNÍ PRÁCE

Dřevohostický zpravodaj

SMIŘICKÝ, ZDENĚK: Leopold Smiřický (21.2. 1907–30.4. 1990), únor 1997, s. 2–5.

Hanácké noviny

KUBÍN, SVATOSLAV: Zákřovská tragédie, 27.4.1996, s. 10.

Hlas revoluce

FILIPOVIČ, J.: Zapomenutý hrdina, č. 30, 1975, s. 3.

HDK OV ČSPB: Rudolf Smutek, č. 10, 1984, s. 5.

KOŽNAR, ZBYNĚK: Pátrání po výsadkáři Procházkovvi, č. 36, 1986, s. 8.

SLÁDEK, OLDŘICH: Nastupují vojenské jednotky, č. 46, 1986, s. 8.

Holešovsko

NEUMANN, MIROSLAV: Výročí 51 let od smrti por. pěchoty Jana Marka, prosinec 1995, s. 21.

NEUMANN, MIROSLAV: Vzpomínka na pluk. Ing. Jana Rolka, listopad 1995, s. 13.

NEUMANN, MIROSLAV: Vzpomínka na pplk. Františka Horáka a osvobození Holešova, květen 1995, s. 8–9.

Kojetínský kulturní kalendář

DRBAL, VOJTĚCH: Bojovali a umírali, září 1985, s. 6–8 a říjen 1985, s. 4–7.

DRBAL, VOJTĚCH: Kde umírali? (místa smrti kojetínských občanů), květen 1974, s. 6–9.

DRBAL, VOJTĚCH: Odboj občanů za okupace v místních částech Kojetína, březen 1985, s. 6–10.

DRBAL, VOJTĚCH: Odbojové organizace v Kojetíně 1939–1945, únor 1985, s. 5–6.

DRBAL, VOJTĚCH: Osvobození našeho města, květen 1985, s. 5–10.

DRBAL, VOJTĚCH: Úder proti Židům, červen 1985, s. 5–7.

DRBAL, VOJTĚCH: Vlny zatýkání komunistů v Kojetíně a okolí, duben 1985, s. 5–7.

Kroměřížská jiskra

NEUMANN, MIROSLAV: Ve stínu šibenice, roč. 23 (1972): č. 5, 3.2. 1972, s. 4 a č. 6, 10.2. 1972, s. 4.

Stalo se před 25 lety v Morkovicích, roč. 16 (1965), 25.2. 1965, č. 8, s. 1.

Kultura Přerova

Březen 1945 v Přerově, březen 1975, s. 37.

DOSTÁL, JOSEF: SNP a Přerovsko, říjen 1964, s. 3–5.

Duben 1945 v Přerově a na Přerovsku, duben 1975, s. 51–52.

KLIMEŠ, VÍTĚZSLAV: Osvětím nám již nic neříká, listopad 1966, s. 174.

Únor před třiceti lety v Přerově podle dokladů uložených v OA Přerov, únor 1975, s. 20.

Lipenský kulturní kalendář

A.J.: Památné květnové dny 1945 v Lipníku nad Bečvou, květen 1981, s. 3–5.

DANĚK, JOSEF: Josef Ples, leden 1988, s. 6.

KOJECKÝ, MIROSLAV: Holocaust, duben 1979, s. 6–7.

KOJECKÝ, MIROSLAV: Ještě k přerovskému povstání, červen 1979, s. 8–10.

KOJECKÝ, MIROSLAV: Občan z Lipníka nad Bečvou se účastnil přerovského povstání, květen 1979, s. 4–5.

KONEČNÁ, ZDEŇKA – DANĚK, JOSEF: Alois Bartek, březen 1988, s. 8.

KONEČNÁ, ZDEŇKA – DANĚK, JOSEF: Alois Frölich, únor 1988, s. 7.

KONEČNÁ, ZDEŇKA – DANĚK, JOSEF: Josef Neugebauer, duben 1988, s. 9.

KRŠKA, IVAN: Osvobození Lipníka nad Bečvou v kronikářském záznamu prof. J. Mráčka, květen 1975, s. 3.

LUPEČKOVÁ, EVA – DANĚK, JOSEF: Felix Kovář, září 1988, s. 9–10.

LUPEČKOVÁ, EVA – DANĚK, JOSEF: Františka Sobková, říjen 1988, s. 4.

LUPEČKOVÁ, EVA – DANĚK, JOSEF: Jan Vávra, srpen 1988, s. 7.

LUPEČKOVÁ, EVA – DANĚK, JOSEF: Jaroslav Švarc, prosinec 1988, s. 8.

LUPEČKOVÁ, EVA – DANĚK, JOSEF: Josef a Antonín Ocelkovi, květen 1988, s. 6.

LUPEČKOVÁ, EVA – DANĚK, JOSEF: Libor Dohnal, listopad 1988, s. 8–9.

MAŠEK, ARNOŠT: 40. výročí listopadu 1939, listopad 1979, s. 3.

Mi: Hrdina našeho města – plukovník Stanislav Livečka, říjen 1980, s. 3–4.

MINISTR, ROSTISLAV: Protifašističtí bojovníci z Lipníka, květen 1982, s. 10–11.

NOVÁK, BEDŘICH: Poslední dny před osvobozením, červenec 1975, s. 5–6.

PERUTKA, JOSEF: 40. výročí akce Albrecht der Erste, říjen 1979, s. 4–5.

ŠTEJGERLE, LADISLAV: Ohlasy Mnichova a jeho následky v Lipníku nad Bečvou a na Lipnicku, prosinec 1988, s. 6–8.

VAŇÁK, BOHUMIL: Lipenští občané a koncentrační tábor Osvětím, květen 1980, s. 3.

MF DNES – Střední Morava

PUSTĚJOVSKÁ, IVANA: Deník Otty Wolfa – zcela unikátní dokument o životě jedné židovské rodiny, 20.2. 1999, s.4.

Národní osvobození

BIČ, MILOŠ: Českobratrská církev evangelická v boji s nacismem, č.1/1999, s. 8.

ČASNOCHOVÁ, JANA: Věren sobě i vlasti, č.19/2006, s.8.

- HANÁK, VÍTĚZSLAV: Patřil mezi nejlepší (K životnímu jubileu radiotelegrafisty paraskupiny Clay plk. v. v. ing. Čestmíra Šikoly), č. 27/1999, s. 3.
- KROUPA, KAREL: Co skrývají jména ulic, č.1/1999, s. 4.
- KROUPA, KAREL: Padáky nad Dřínovem, č. 22/2006, s. 8.
- KROUPA, KAREL: Partyzáni uprostřed heydrichiády, č.1/1999, s. 5.
- KROUPA, KAREL: Přerovské echo, č. 18/1997, s. 4.
- KNÍČHALOVÁ, MIROSLAVA: Tatínka znám jen z vyprávění, č. 8/2009, s. 7.
- KUBÍN, SVATOSLAV: Sokolstvo v odboji, č. 4/1999, s. 7.
- PETRÁŇ, JOSEF: Vzpomínka na oběti heydrichiády v Ouběnicích a okolí, č. 16/2002, s. 8.
- PODZEMNÝ, MILAN: Navždy otevřený zločin, č. 12/2012, s. 7.
- SOCHOR, VÁCLAV: K historii sokolského odboje, č. 9/1999, s. 7.
- ŠTĚPÁNEK, ZDENĚK: Partyzánské hnutí v českých zemích, č. 18/2000, s. 1 a 7.
- RICHTER, KAREL: Budu se za vás všechny za hranicemi modlit, č. 2/2001, s. 7.
- RUSŇÁKOVÁ-REGNEROVÁ, MILADA: Přerovský 1. květen, č. 9/1997, s. 4.
- SMIŘICKÝ, ZDENĚK: Jeden ze zapomenutých, č. 10/1997, s. 7.
- ŠUVARSKÝ, JAROSLAV: Pravoslavná církev v odboji, č. 25–26/2000, s. 13.
- TA: Vlastenec, parašutista, poslanec, č. 12/1999, s. 3.
- UHLÍŘ, JAN B.: Počátky moravského odboje, č. 20/2000, s. 1 a 8.
- ŽAMPACH, VOJTĚCH: Zradil Moravského Edisona skutečně František Bednář?, č. 13/2007, s. 7.

Naše noviny (Štěpánov)

KRÁČMAR, JIŘÍ: Karel Štěpař, č. 199, květen 1998.

Nové Přerovsko

- BARTOŠ, ALOIS: Byl jsem u vzniku Zákřovského žalova, 4.5.2001, s. 8.
- BEDNÁŘ, Václav: Vlast mu byla dražší než život, 25.10. 1996, s. 16.
- BEDNÁŘÍK, VOJTĚCH: Přerovsko a Hranicko v pohnutém roce 1938, 25. 9. 1998, s. 4.
- BLÁHA, CYRIL: Dvacet let zákřovské tragédie, 24.4. 1965, s. 2.
- FÄRBER, LEOPOLD: Vzpomínka na bojovníka proti fašismu Josefa Knolla z Přerova, 11.5.2001, s.8.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Akademický sochař František Mádle, 8.2. 2002, s. 11.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: K výročí narození desátníka Aloise Horkého, 20.7. 1997, s. 8.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Kdo byli bratři Hovůrkové?, 7.11. 1997, s. 8.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Pan řídící Leopold Smiřický, 21.2. 1997, s. 12.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Po stopách hrdinů – tragické osudy rodiny Hovůrkovy a Riedlovy, 29. 12. 2006, s. 9.

- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Příběh jednoho života – odbojář František Ostrčilík, příloha Palackého revue, 25. 1. 2002, s. 1.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Připomeneme si výročí umučení Václava Skaláka, 27.4. 2002, s. 5.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Stalo se před šedesáti lety... , 12.3. 1999, s. 9.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Život a dílo MUDr. Jana Vignatiho, 29.8. 1997, s. 15.
- HUČÍN, ANTONÍN: Dva a půl roku mezi životem a smrtí, 13.5. 2005, s. 7.
- HÝBL, FRANTIŠEK: Dlouho zapomínaná oběť přerovského povstání, 30.4. 1999, s. 9.
- HDK OV ČSPB Přerov: Historie, dokumenty, vzpomínky. Odbojová činnost Růženy Stokláskové. 8.7. 1983, s. 3.
- HDK OV ČSPB Přerov: Komunista Fr. Šmejdovec. 16.12. 1983, s. 2.
- HDK OV ČSPB Přerov: Protifašistický bojovník J. Raška, 19.8. 1983, s. 3.
- HDK SPB Přerov: Antifašista Jan Ulman, 10.8. 1984, s. 7.
- HDK SPB Přerov: Gestapo v roce 1939, 31.8. 1984, s. 7.
- HDK SPB Přerov: Mladí komunisté v boji proti fašismu, 30.4. 1982, s. 7.
- HDK SPB Přerov: Odbojové skupiny přimknuté ke KSČ, 22.4. 1983, s. 11.
- HDK SPB Přerov: Poslání a úloha ilegálního tisku, 22.4. 1983, s. 11.
- HDK SPB Přerov: Pomoc sovětským zajatcům, 11.1. 1985, s. 4
- HDK SPB Přerov: Strojvedoucí ČSD František Bednařík, 22.4. 1983, s. 11.
- HDK SPB Přerov: Úder gestapa v roce 1940, 30.4. 1982, s. 7
- HDK SPB Přerov: Žena, bojovnice proti nacismu, 12.3. 1982, s. 3.
- HDK SPB Přerov: Životní profil odbojáře Josefa Ječmínka, 4.2. 1983, s. 2.
- CHUMCHAL, MILAN: Památníky vděku, 28.3. 1980, s. 4–5, 11.4. 1980, s. 5.
- jed: Přerovský cukrář Miloš Sum na zámku, 12.5. 2000, s. 15.
- KRHOVJÁK, ROSTISLAV: Padl s puškou v ruce, 17.5. 2002, s. 8.
- LAPÁČEK, JIŘÍ: Jak vypadaly první dny nacistické okupace v Přerově, 27.3. 2009, s. 17.
- LAPÁČEK, JIŘÍ: Jak probíhala nacistická okupace, 3. 4. 2009, s. 17.
- MOŽÍŠ, MILAN: Heydrichiáda na Přerovsku, 28.5. 1982, s. 5
- MOŽÍŠ, MILAN: Ohlas přepadení SSSR v odbojovém hnutí na Přerovsku, 18.6. 1976, s. 4–5, 25.6. 1976, s. 4–5 a 2.7. 1976, s. 4–5.
- MOŽÍŠ, MILAN: Ohlas SNP na Přerovsku, 10.8. 1984, s. 3, 17.8. 1984, s. 3, 24.8. 1984, s. 3.
- MOŽÍŠ, MILAN: Památce učitelů antifašistů, 28.3. 1980, s. 4–5.
- MOŽÍŠ, MILAN: Vzpomínka na bojovníka, 2.7. 1976, s. 3.
- MP: Osmdesát let posádky v Lipníku, 6.7. 2007, s. 3.
- NOVOTNÝ, LUDVÍK: Padli se zbraní v ruce, 16.8. 1974, s. 5.
- PAULE, OTOKAR: Památce Bohumila Němce, 2.5. 1997, s. 8
- ROSMUS KAREL: Před 25 lety u nás. 9.1. 1965, s. 2, 16.1. 1965, s. 2, 6.2. 1965, s. 3, 20.2. 1965, s. 2, 27.2. 1965, s. 3, 13.3. 1965, s. 2, 27.3. 1965, s. 2, 3.4. 1965, s. 2.

- ROZKOŠNÝ, MIROSLAV: Přerovské ulice nesou jména rodáků a osobností regionu, 27.3. 2009, s. 17, 15.5. 2009, s. 19.
- ROZKOŠNÝ, MIROSLAV: Tíhu válečných událostí nesou někteří dodnes, 9.5. 2003, s. 2.
- RR: Vznik a vývoj sociální demokracie v Přerově, 10.4. 1998, s. 8.
- SCHÖN, JAROSLAV: K nedožitým 95. narozeninám letce Lubomíra Svátka, 23.3. 2001, s. 3.
- SCHÖN, JAROSLAV: Svaz letců vzpomíná na okupaci letiště v Přerově, 12.3. 1999, s. 9.
- SCHÖN, JAROSLAV: Vzpomínka na Rudolfa Němečka z 311. bombardovací perutě RAF, 2.5. 1997, s. 8.
- VOŽDA, GUSTAV: Občané přerovského okresu v SNP, 17.8. 1984, s. 3, 24.8. 1984, s. 3.
- VOŽDA, GUSTAV: Parašutisté, 4.6. 1982, s. 4–5, 11.6. 1982, s. 4–5, 18.6. 1982, s. 4–5, 25.6. 1982, s. 5, 2.7. 1982, s. 4–5, 9.7. 1982, s. 7.
- Z.V.: Vzpomínka na Bohumila Venclíka, 30.11. 1984, s. 4.

Přerovské echo

- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: JUDr. Josef Kocman – „Eman“ 1891–1942 (60. výročí úmrtí), září 2002, s. 8.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: K událostem v Přerově před 60 lety..., říjen 2001, s. 8.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Květnové události v Přerově před 56 lety, květen 2001, s. 8–9.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Lubomír Jasínek – historie jednoho života, únor 2003, s. 8.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Manželé Skalákoví, duben 1997, s. 14.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: 55. výročí přerovského povstání a 55. výročí osvobození a ukončení 2. světové války, květen 2000, s. 1–2.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: 55. výročí úmrtí Bohuslava Němce, květen 1997, s. 4.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Páter Alois Čáp, květen 2002, s. 10.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: 15. březen 1939 v našem městě, březen 1999, s. 1–2.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Rodina Lančíkova (ke 115. výročí narození Františka Lančíka), prosinec 2001, s. 8.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Učitel Hubert Sekera, březen 1997, s. 6.
- FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Učitel a milovník umění Hubert Sekera, duben 2001, s. 8.
- LAPÁČEK, JIŘÍ: František Lančík – starosta města Přerova v letech 1938–1939, leden 1996, s. 14.
- SPURNÝ, STANISLAV: Prapory čs. leteckých perutí a Přerovan Rudolf Lukašík, prosinec 1997, s. 5 a leden 1998, s. 8.
- SPURNÝ, STANISLAV: Z galerie vyznamenaných – Bohuslav Jaroš, květen 1997, s. 7.

Přerovské listy

FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Jak Přerované prožívali těžké dny okupace před 70 lety, březen 2009, s.9.

FIŠMISTROVÁ, VĚRA: Přerovský rodák František Vrána, major in memoriam (1914–1944), leden 2004, s. 8.

KRÁKOROVÁ-PAJŮRKOVÁ, ŠÁRKA: Přerov v květnu před 60 lety, květen 2005, s. 8.

Přísně tajné!

BENČÍK, ANTONÍN: Výsadek S/1. Roč. 2008, č. 2, s. 77–82.

Přítomnost

PACNER, KAREL: Zpravodajci proti komunistickému režimu, březen 2001, s. 21–23.

Stráž lidu

PŘÍKRYL, JOSEF: Kapitoly z dějin národně osvobozenického boje na Olomoucku. Od 19.2 do 11.6. 1985.

Voják

BENČÍK, ANTONÍN: Parašutisté z východu. 20. 5. 1967, s. 10.

Zpravodaj města Kroměříže

Obrana národa a Sokol, roč. 10 (1975), č. 2, s. 25–26.

Odboj Kroměřížanů proti okupantům v letech 1939–1945, roč. 10 (1975), č. 1, s. 5–7.

Odbojová skupina Ikarus a Ivan, roč. 10 (1975), č. 4, s. 66–67.

Zelený kádr, roč. 10 (1975), č. 3, s. 46–47.

Záhorská kronika

BLAŽEK, STANISLAV: Učitelstvo hranického okresu v odboji 1939–1945, ročník 24 (1947), březen, č. 5 a 6, s. 65–68 a duben, č. 7 a 8, s. 112–115.

Zpravodaj města Hranic a lázní Teplic nad Bečvou

MIKULÍKOVÍ: Vzpomínka na květen roku 1945, květen 1984, s. 4–6.

NOVOTNÝ, LUDVÍK: Hranicko ve dnech mnichovského diktátu v roce 1938, říjen 1978, s. 2–6.

NOVOTNÝ, LUDVÍK: Jiří Král, hrdina boje proti fašismu, červenec–srpen 1980, s. 11–12.

MEDIÁLNÍ PREZENTACE AUTORA DISERTAČNÍ PRÁCE

- Jak probíhalo Přerovské povstání. *Nové Přerovsko*, 25. 4. 2008, s. 16 a 2.5. 2008, s. 14.
- Jak to bylo v Zákřově. *Nové Přerovsko*, 28.4. 2000, s. 8.
- Jubileum jednoho Přerovana. *Přerovské echo*, březen 1996, s. 10.
- Před 60 lety seskočil výsadek vedený Bohuslavem Němcem. *Nové Přerovsko*, 14.9. 2001, příloha Palackého 22 revue, s.1.
- Přerovské povstání. Rozhlasový pořad Českého rozhlasu Olomouc. První vysílání 1.5. 2003.
- Takřka neznámá osobnost – Otta Koblovský. *Nové Přerovsko*, 13.2. 2006, s. 4.
- Uplynulo právě šedesát let od statečné smrti Karla Hovůrky. *Nové Přerovsko*, 31.8. 2001, příloha Palackého 22 revue, s. 1.

INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://encyklopedie.brna.cz/>

<http://www.rosmus.cz>

<http://www.lib.cas.cz/parasut/>

<http://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/doba-nesvobody/gestapo-seznam.pdf>

NOVINY A ČASOPISY

- České slovo, 1941–1942.
- Lidové noviny, 1941.
- Naše Haná, 1945–1947.
- Nový národ, 1945.
- Zprávy národních výborů v Kroměříži, 1945.

ARCHIVNÍ PRAMENY

Vojenský historický archiv Praha

Fond Partyzánské jednotky

Kartotéka příslušníků československého zahraničního vojska

Sbírka „24“

Archiv bezpečnostních složek České republiky Praha , pobočka Brno-Kanice

Fond A14 (Zemské velitelství SNB Praha)

Fond A15 (Zemské velitelství SNB Brno)

Fond A17 (Hlavní velitelství SNB v Praze)

Fond B 7-5 (Krajská správa ministerstva vnitra Olomouc)

Fond B 7-5-1 (Oblastní úřadovna StB Olomouc)

Fond B 7 8-1 (Okresní oddělení ministerstva vnitra Hranice)

Fond B 7 10-1 (Okresní oddělení ministerstva vnitra Valašské Meziříčí)

Moravský zemský archiv Brno

Fond Mimořádného lidového soudu Brno:

Ls 2/47 – Rudolf König, Ls 44/47 – Kurt Leischke

Fond B 72 – Hlášení četnických stanic Zemskému četnickému velitelství v Brně

Fond 340 – Gestapo Brno

spisy: Josef Bachurek, Stanislav Běhalík, Božena Czudeková, Aurélie Čičáková, Karel Dobrovolný, Josef Dohnal, Marie Dohnalová, Josef Dřevo, Josef Dřevojánek, Marie Dřevojánková, Růžena Dvořáková, Věra Dvořáková, Jan Procházka, František Rompart, Ladislav Skládáný, Alois Stoklásek, Růžena Stoklásková.

Zemský archiv Opava

Fond Mimořádného lidového soudu Ostrava:

Ls 190/47 – Karl Hintringer, Ls 148/47 – Karl Wiedermerth.

Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc

Fond Mimořádného lidového soudu Olomouc:

Ls 208/48 – Karl Streit, Ls 176/47 – Kurt Rauner, Ls 1426/46 – Bohumil Loibner,

Ls 233/47 – Fridrich Carman, Ls 752/46 – Josef Schupp, Ls 1261/46 – Ladislav Uhlíř,

Ls 206/47 – Ernst Geppert, Ls 85/47 – František Langer.

Moravské zemské muzeum Brno

Pozůstalost PhDr. Josefa Přikryla

Fond B XI/II

Fond 1945/847 – Partyzánské hnutí a boje na Hané

Státní okresní archiv Přerov

Fond Svazu protifašistických bojovníků

Fond MNV Brodek u Přerova

Pozůstalost Františka Lančíka

Pozůstalost Karla Rosmuse

Prezidiální spisy Okresního úřadu Přerov 1939–1945

Prezidiální spisy ONV Přerov

Prezidiální spisy Okresního úřadu Hranice 1938–1945

Sbírka jednotlivin

Slezské muzeum v Opavě

Fond Muzea revolučních bojů a osvobození v Ostravě

Muzeum Komenského v Přerově

Fond archiválie, písemnosti a dokumentace dějin školství a kmenologie

Státní okresní archiv Frýdek-Místek

Fond Český svaz protifašistických bojovníků

Státní okresní archiv Olomouc

Fond Okresní národní výbor (ONV) Olomouc-venkov 1945–1949

Fond Okresní výbor Svazu protifašistických bojovníků 1952–1959

Fond M5 – 91

Dokumentační materiály v soukromém držení:

Bohumila Domanského, Antonína Hradílka, Milana Podzemného, Ladislava Vysloužila,
Petra Záhumenského, Vladimíra Zavadilíka.

PAMĚTI A VZPOMÍNKY

Vydané tiskem

- BABICA, METODĚJ: Zákřovský Žalov. In: VOŽDA, GUSTAV (ed.): *KSČ v čele národně osvobozenického boje lidu na Přerovsku*, Přerov 1965, s. 42–54.
- BARTOŠ, ALOIS: Jak jsem prožil povstání 1. května. *Nové Přerovsko, příloha Palackého revue*, 4.5. 2001, s. 2, 11.5. 2001, s. 2 a 18.5. 2001, s. 2.
- BARTOŠ, ANTONÍN – KUNC, RADIMÍR: *Clay-Eva volá Londýn*. 5. přepr. vydání. Praha 1992.
- BENEŠ, EDVARD: *Paměti II. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*. 3. vydání, Praha 1948.
- BENEŠ, JOSEF: *Život v odboji. Autentické svědectví o osudech čs. vojáků za 2. světové války*. Olomouc 1999.
- BEZDĚKOVÁ, JARMILA: Můj osud za okupace – koncentrační tábory a osvobození. *Lipenský kulturní kalendář*, květen 1980, s. 3.
- BOGATAJ, FRANTIŠEK: Historie paraskupiny Carbon. In: *Na všech frontách. Čechoslováci ve 2. světové válce*. Praha 2001, s. 127–135.
- BUČEK, ZDENĚK: Vzpomínky na poslední dny 2. světové války v roce 1945 aneb Jak jsme zachraňovali mosty přes řeku Bečvu. *Nové Přerovsko*, 6.5. 2005, s. 8.
- BURŠÍK, JOSEF: *Nelituj oběti*. Praha 1992.
- ČERNÝ, VÁCLAV: *Křik koruny české. Paměti 1938–1945. Náš kulturní odboj za války*. Brno 1992.
- DAVÍDEK, JAROSLAV: Vzpomínka na Otakara Koblovského a Ladislava Lošťáka. In: *Prosenice 1275–2000*. Prosenice 2000, s. 275–276.
- GRŇA, JOSEF: *Sedm roků na domácí frontě*. Brno 1968.
- CHALUPOVÁ, LENKA: Válečný masakr očima chlapce. *Mladá fronta – sedmička, Přerov a Hranice*, 22. dubna 2010, s. 7.
- HLAVÁČEK, JOSEF: *Naše jednota za 2. světové války. Československá obec legionářská – jednota v Přerově*. Místo a rok vydání neuvedeny.
- KOJECKÝ, MIROSLAV: Odbojová činnost v Lipníku nad Bečvou. *Lipenský kulturní kalendář*, únor 1979, s. 5–11.
- KORČÁK, ROSTISLAV: Český kurýr a lidé kolem něho. In: *Z počátků odboje*. Praha 1969, s. 305–373.
- KLUSÁKOVÁ-SVOBODOVÁ, ZOE: *O tom, co bylo*. Praha 2005.
- KŘAPOVÁ, SYLVA: Jak to bylo před šedesáti lety. *Nové Přerovsko*, 6.5. 2005, s. 8.
- LUŽA, RADOMÍR: *V Hitlerově objetí. Kapitoly z českého odboje*. Praha 2006.
- MORAVEC, FRANTIŠEK: *Špión, jemuž nevěřili*. Praha 1990.

- NATHER, FRIEDRICH: *Němec v Československu a v Protektorátu Čechy a Morava*. Olomouc 2008.
- NĚMEC, MATĚJ: *Návraty ke svobodě*. Praha 1994.
- NIKODÉMOVÁ, JIŘINA: *Odboj a naděje. Vzpomínky na léta 1939–1945*. Praha 1985.
- O dobách dobrých i zlých (1917–1947). Vzpomínky příslušníků býv. pěšího pluku Jana Žižky z Trocnova*. Kroměříž 1947.
- PÁLENÍČKOVÁ, BOŽENA: *Z rozkazu svědomí*. Vizovice 1997.
- RÉDR, RUDOLF: *Aby národ žil*. Brno 1948.
- Sedmnáctý listopad 1939 po 55 letech*. Brno 1994.
- SKOPAL, JAROSLAV: *Proti proudu času*. Přerov 2010.
- SVOBODA, LUDVÍK: *Cestami života*. I. díl. Brandýs 1996.
- SVOBODA, LUDVÍK: *Z Buzuluku do Prahy*. 7. vydání, Praha 1974.
- VANĚK, LADISLAV: Počátky sokolského odboje. In: *Z počátků odboje*. Praha 1969, s. 251–264.
- VLASÁK, VÁCLAV: Vzpomínka na dobu okupace, ilegální práci a revoluční dny 1945. In: *Hranický almanach 20 let*. Hranice 1965.
- Vojenská akademie Hranice – vzpomínkový almanach*. Olomouc 1995.
- Ze vzpomínek Jana Zrůnka, účastníka odboje v roce 1939. *Zpravodaj města Hranic a lázní Teplíc nad Bečvou*, duben 1978, s. 10–12.
- Ze vzpomínek ředitele národní školy v Dřínově Stanislava Dedka a Zoe Klusákové-Svobodové. In: MERCOVÁ, MARKÉTA - ZEZULOVÁ, JITKA: *Dřínov 1941 - Osudy padákového výsadku S1/R*. Dřínov 2006, s. 14–24.
- ZEMEK, JAN: Z Veselí nad Moravou do Bělehradu. In: *Morava v boji proti fašismu*. I, Brno 1987, s. 86–129.

Vzpomínky otištěné v letech 1966–1968 v časopise Kultura Přerova, příloha Odboj a revoluce 1938–1945:

- Marie Auspitzerová (únor 1966, s. 21–22), Augustin Bečák (leden 1967, s. 149–152 a 155–156), Růžena Bečáková (září 1966, s. 75–78), Otakar Berner (říjen 1966, s. 91–92), Pavel Bezděk (říjen 1966, s. 102–103), František Bossanyi (červenec 1956, s. 56), Karel Bubeníček (květen 1966, s. 29–30), Bohumil Buriánek (červenec 1966, s. 56), Zdeňka Čermáková (duben 1966, s. 16), Antonín Česal (září 1966, s. 82–84), Václav Čurda (prosinec 1966, s. 135–140), Věra Hahnová (červen 1966, s. 42) Růžena Hanzlíková (leden 1966, s. 18–20), Josef Hlaváček (listopad 1966, s. 109–110), Františka Hovůrková-Ticháčková (únor 1968, s. 2–4), Zdena Hrabalová (září 1966, s. 79), Otto Hrbatý (září 1967, s. 251), Justina Chmelařová (březen 1967, s. 172), Karel Chytil (červenec 1966, s. 57–59), Ladislav Jambor (červen 1967, s. 205–207), Josef Jandl (listopad 1966, s. 108), Eduard Janeček (říjen 1966, s. 104), Bohuslav Jurášek (září 1966, s. 81–82), Josef Kaďorek (prosinec 1967, s. 280), Štěpán Klein (březen 1967, s. 176),

Josef Konečný (únor 1966, s. 22–23), Rudolf Kovář (prosinec 1966, s. 130), Jakub Kozák (prosinec 1967, s. 277–278), Rudolf Kubis (srpen 1967, s. 231), Marie Kubičová (únor 1968, s. 6–7), Vladimír Kupčik (listopad 1966, s. 105–108), František Lančík (únor 1966, s. 7–9, květen 1966, s. 25–26 a červenec 1966, s. 50–53), Jan Lenfeld (červenec 1966, s. 56), Stanislav Loveček (červenec 1966, s. 53), Adolf Majer (květen 1966, s. 34–35), František Malínský (březen 1967, s. 180), Marie Medonosová (květen 1966, s. 26–28), Ferdinand Milfajt (říjen 1966, s. 93–99), Jaroslav Minařík (červenec 1966, s. 56), Josef Mlčák (květen 1966, s. 34), Marian Motáň (srpen 1966, s. 72 a září 1966, s. 73–74), Marie Němcová (únor 1966, s. 4–6), Jan Němec (prosinec 1967, s. 287), Miroslava Ocelková (květen 1966, s. 31), Jan Ohera (říjen 1966, s. 100), Kateřina Ondrušová-Libigerová (listopad 1966, s. 113), Jan Paseka (září 1966, s. 81), František Pavlík (červenec 1966, s. 59–60), Bohumil Pláňava (říjen 1966, s. 103), Marie Poláchová (duben 1966, s. 17–18), Marie Pourová (duben 1966, s. 16–17), Magdaléna Riedlová (únor 1968, s. 7), Aloisie Růžičková (květen 1966, s. 28), Karel Rosmus (březen 1964, s. 2–3, duben 1964, s. 3–4, květen 1964, s. 2–4, červen 1964, s. 3–4, červenec 1964, s. 2–3, srpen 1964, s. 2–4, září 1964, s. 2–3, říjen 1964, s. 2–3, a září 1967, s. 248–249), Oldřich Ryšánek (listopad 1967, s. 268), Božena Rychtalíková (červen 1967, s. 211–212), Emil Řehůřek (srpen 1967, s. 229–230), František Sigmund (říjen 1967, s. 263), Vlasta Skaláková (říjen 1966, s. 89–91), Jan Skopal (leden 1966, s. 23–24), Emílie Skopalová (červenec 1966, s. 60 a srpen 1966, s. 61–65), Marie Skopalová-Prokešová (únor 1968, s. 9–10), Libuše Skoumalová (červenec 1956, s. 57), Jindřich Smékal (listopad 1966, s. 110), Růžena Smutková (duben 1966, s. 14–15), Adolf Svozil (září 1966, s. 80), Vilém Šandera (listopad 1966, s. 121–123), Ladislav Šenk (září 1966, s. 79), Božena Šenková (březen 1967, s. 174–175), Miroslav Šimek (říjen 1966, s. 85–87), Petr Šimek (říjen 1966, s. 101–102), Antonín Šimlík (listopad 1966, s. 112), Josef Škach (květen 1966, s. 30–31), Kristián Škobrtal (září 1967, s. 249–251), František Šťastný (červenec 1966, s. 59), Vilém Šandera (listopad 1966, s. 121–124) Evžen Vašíček (duben 1967, s. 183–185), František Vodsoň (srpen 1966, s. 66), Florián Zapletal (květen 1966, s. 26), Marie Zedníčková (duben 1966, s. 15–16), Augustin Žilinský (červen 1967, s. 207–208).

Vzpomínky a zprávy o činnosti v období okupace uložené ve SOkA Přerov, fond ČSPB Přerov:

Augustin Bečák (1/5566/1986), Ladislav Bena (1/248/1978), Pavel Bezděk (1/2532/1983), Maxmilián Binder (1/2684/1983), František Bossanyi (1/4772/1985), Karel Brožek (1/4771/1985), Bohumír Čajan (1/260/1979), Zdena Čermáková (1/4492/1985), Antonín Česal (1/5603/1986), Josef Dolák (1/258/1979), Růžena Hanzlíková (1/4502/1985), Jaroslav Havel (1/126/1979 a 1/5390/1986), Františka Hovůrková (1/4496/1985), Františka Hudečková (1/4783/1987), Josef Ječmínek (1/188/1979), Bohuslav Jurášek (1/5609/1986), František Kočí (1/4770/1985), Miroslav Kojecký (1/2152/1982), Ladislav Komenda (1/5580/1986), Jakub Kozák (1/4782/1985), Jan Krejčíř (1/4756/1985 a 1/5229/1986), Marie Kubičová (1/5576/1986),

Vladimír Kupčík (1/197/1979), František Lančík (1/288/1979 a 1/5372-5374/1985), Otakar Matějček (1/2104/1980), Josef Měrka (1/332/1979), Josef Mertlík (1/2160/1982), Josef Mlčák (1/4490/1985), Marian Motáň (1/5604/1986), Marie Němcová (1/4497/1985), František Ostrčilík (1/178/1979), Jan Paseka (1/4757/1985 a 1/5602/1986), František Pavlík (1/205/1979 a 1/5391/1986), Božena Pavlišťíková (1/4763/1985), Milada Plevová (1/116/1979), Jan Pochyla (1/1985/1979), Marie Poláchová (1/4491/1985), Jan Příkryl (1/115/1979), Vladimír Sekera (1/47/1979), František Skopal (1/4415/1984), Jan Skopal (1/5546/1986), Emílie Skopalová (1/5230/1986 a 1/5392/1986), Marie Skopalová (1/4415/1984), Růžena Smutková (1/118/1979), Adolf Svozil (1/186/1979), Vilém Šandera (1/2142/1982), Božena Šenková (1/1989/1979), Bohuslav Šída (1/4513/1985), Josef Škach (1/4775/1985), Jan Toncar (1/5386/1986), Evžen Vašíček (1/4768/1985), Bohumil Venclík (1/4085/1983), František Vitek (1/4760/1985), František Winter, František Zaoral (1/3884/1983), Marie Zedníčková (1/4504/1985), Jaroslav Zehnal (1/4508/1985), Libuše Zlámalová (1/4415/1984), Augustin Žilinský (1/5377/1986).

Vzpomínky pamětníků uložené v rámci jiných archivních fondů a institucí:

Rudolf Ichnovský (Slezské muzeum v Opavě, fond Muzea rev. bojů a osvobození v Ostravě, III V–172), Ferdinand Hroza (Vojenský historický ústav Praha, V-563 a V-564) Josef Sovják a Viktor Suský (SOKA Frýdek-Místek, fond ČSPB – materiály ke skupině Lvíce).

Písemné vzpomínky, svědectví a korespondence s pamětníky uložené v archivu autora:

Václav Bartoš, Vlastimil Dobeš z Valašského Meziříčí, Augustin Holčák z Výklek, Antonín Horák z Přerova, Antonín Hučín z Veselíčka, Marie Kopečná ze Senice na Hané, Julie Kožuchová z Prosenic, František Rakušan z Výklek, František Ostrčilík z Dobřčic, Raimund Pacák z Lipníka nad Bečvou, Božena Směliková z Napajedel.

Písemné a magnetofonové záznamy rozhovorů autora s pamětníky z let 1993–2010 (archiv autora):

Jarmila Bezděková-Koláčková z Lipníka nad Bečvou, Jitka Hanzlíková z Přerova, Antonín Hradílek z Přerova, Jaroslav Krempl z Věrovan, František Ostrčilík z Dobřčic, Milan Podzemný z Valašského Meziříčí, Marie Pasmínková z Kojetína, Libuše Petrošová z Přerova, Marie Pochylová z Čelechovic, Jan Přidal z Vřesovic, František Rakušan z Výklek, Jiří Skopal z Přerova, Jelena Smažinková z Přerova, Oldřich Ticháček z Přerova, Rostislav Velický z Oseka nad Bečvou, Bohumil Venclík z Tovačova, Ladislav Vysloužil z Přerova, Vladimír Zavadilík z Přerova, Oldřich Zdařil z Přerova.

PAMĚTNÍ KRONIKY OBCÍ A ŠKOL

Uložené na příslušných obecních úřadech

- Pamětní kronika obce Čelechovice 1928–1976
- Pamětní kronika obce Dolní Újezd 1926–1973
- Pamětní kronika obce Lazníky 1924–1959
- Pamětní kronika obce Radslavice 1939–1956
- Pamětní kronika obce Veselíčko 1930/31–1983/84
- Pamětní kronika obce Výkleky 1922–1978

Uložené v SOkA Olomouc

- Pamětní kronika obce Doloplazy 1914–1947
- Pamětní kronika obce Lošov 1925–1975
- Pamětní kronika obce Majetín 1939–1979
- Pamětní kronika obce Tršice 1919–1967
- Pamětní kronika obce Velká Bystřice 1944–1947
- Pamětní kronika obce Velký Újezd 1919–1971

Uložené v SOkA Přerov

- Pamětní kniha obce Jezernice 1923–1948
- Pamětní kniha obce Staměřice 1923–1953
- Pamětní kniha obce Staměřice 1939–1945
- Školní kronika měšťanské školy v Brodku u Přerova
- Školní kronika obecné školy v Brodku u Přerova

JINÉ PRAMENY

- Muzejní expozice Pamětní síně odboje v Hranicích.
- Muzejní expozice I., II. a III. odboje v Muzeu Komenského v Přerově
- Karel Klos: Akce Přestavlky (strojopis)

SEZNAM PŘÍLOH

1. Vzpomínky Eduarda Janečka dokumentující kontinuitu přerovské Obrany národa a skupiny napojené na Moravskou pětku.
2. Vzpomínky Antonína Česala na formy činnosti odbojové skupiny na přerovské nádražní poště.
3. Vzpomínky Marie Polákové potvrzující propojenost podporovatelských sítí výsadků Karla Hovůrky a S-1.
4. Zpráva řídicí úřadovně gestapa v Brně od venkovní služebny v Ostravě z 10. 12. 1941 ve věci potírání výsadkových agentů (český překlad)
5. Úryvek z obžalovacího spisu Rajmunda Navrátila a skupiny jeho podporovatelů u Zvláštního soudu v Brně s datem 16. 2. 1944 (český překlad)
6. Seznam zatčených členů Lvice, kteří byli převezeni ve dnech 16.–19. ledna 1943 do přerovské věznice Okresního soudu.
7. Seznam zastřelených, popravených a umučených členů Lvice a jejich spolupracovníků ze soudních okresů Přerov, Lipník nad Bečvou a Olomouc.
8. Záznam v deníku Otto Wolfa ze 17. dubna 1945 o setkání zákřovských občanů s kozáky, pořízený Felicitas Wolfovou.
9. Seznam obětí zákřovské tragédie.
10. Situační plánek představlké tragédie, pořízený četníky z vacanovické stanice dne 2.5. 1945.
11. Mapa přerovského politického okresu s vyznačením místních skupin Obrany národa.
12. Mapa prostoru, ve kterém došlo k seskoku výsadku S-1.
13. Schéma odbojové sítě ÚVOD na Moravě pořízené gestapem v průběhu roku 1942.
14. Členové paraskupin vyslaných ze SSSR v roce 1941 na střední Moravu (Karel Hovůrka, Josef Vodička, Bohuslav Němec).
15. Členové přerovských odbojových skupin a spolupracovníci parašutistů (MUDr. Václav Skalák, František Drbal, Jan Polách, František Mádle).
16. Členové přerovských odbojových skupin a spolupracovníci parašutistů (Josef Riedl, Rudolf Smutek, Josef Riedl ml., Anna Řezníčková).
17. Přerovské ženy popravené v průběhu 2. stanného práva (Marie Dřevojánková, Eva Lančíková, Hermína Lančíková, Růžena Stoklásková).

PŘÍLOHA 1

Vzpomínky Eduarda Janečka dokumentující kontinuitu přerovské Obrany národa a skupiny napojené na Moravskou pětku.

V době od dubna 1939 do března 1940 jsem spolupracoval s Františkem Skopalem a plnil úkoly pro odbojovou skupinu, která navazovala na československý odboj v zahraničí. Vykonával jsem v místě a okolí průmyslovou a vojenskou špionáž. Z průmyslové špionáže bylo to zejména získávání a pak pravidelné hlášení různých výrobních dat o objednávkách tankové, letecké a námořní optiky pro nacistickou brannou moc ze závodu Optikotechna v Přerově, ve kterém jsem pracoval až do svého zatčení 22. prosince 1942. Výrobu pro říšskou brannou moc jsem sledoval za pomoci jiných i v dalších přerovských závodech a pak tyto podklady spolu s podklady o stavu vojenské posádky v Přerově a o přesunech vojska i materiálu jsem předával odbojové skupině F. Skopala k dalšímu transportu. Přerušeni s odbojovou skupinou, ve které pracoval František Skopal, došlo pro jeho zatčení dne 23. května 1940.

Začátkem roku 1941 byla odbojovou organizací Obrana národa pod vedením doktora Grni z Brna založena odbojová skupina pro přerovský kraj, která zahrnovala města Přerov, Lipník nad Bečvou, Hranice na Moravě, Holešov, Bystřici pod Hostýnem a Kojetín. Vedoucím této skupiny byl určen Josef Pavlán z Přerova (umučen v Osvětimi 20. listopadu 1942). Jeho zástupcem byl Vladimír Mazal z Přerova (popraven 19. října 1944 ve Vratislavi) a organizačně vedl skupinu František Bednář z Českého Těšína.

Při jedné z prvních schůzek, které se konaly u mne v bytě, složili jsme společně přísahu věrnosti do rukou dr. Grni. Dalšími členy naší odbojové skupiny Obrany národa byli MUDr. Emil Čermák z Hranic, Jan Krejčíř z Lipníka nad Bečvou, MUDr. Miloslav Zlámal z Holešova a další. Rozvíjeli jsme odbojovou činnost zejména na úseku zpravodajském, kde jsme pak zprávy předávali Růženě Stokláskové, která je dopravovala do pražského ústředí. Cílem naší organizace bylo provádět akce, které vedou k chaosu v zázemí a k rozkladu nacistické fronty, tj. narušovat chod komunikačních spojů, brzdit přepravu důležitého materiálu apod.

Zásahy gestapa do naší organizace vedly k tomu, že Vladimír Mazal pracoval určitou dobu pod falešným jménem. Zatčen byl 20. listopadu 1942 spolu s dalšími. Já jsem byl zatčen 22. prosince 1942. Celá naše skupina po věznění v Kaunicových kolejích v Brně a v nacistické káznici ve Vratislavi byla pak postavena před nacistický soud. Vladimír Mazal byl odsouzen k trestu smrti a další členové odbojové organizace k dlouholetému vězení a někteří byli odsunuti do koncentračních táborů, kde byli umučeni.

Pramen: Kultura Přerova, říjen 1966, s.10.

PŘÍLOHA 2

Vzpomínky Antonína Česala na formy činnosti odbojové skupiny na přerovské nádražní poště.

Krátce po 15. březnu 1939 se seskupila na nádražní poště v Přerově odbojová organizace, která se propojila na Prahu a další centra. Již počátkem měsíce května se tato organizace napojila na odbojovou skupinu, již vedl František Skopal v Přerově. Spolu s Rudolfem Smutkem vykonával jsem spojkou mezi skupinou na nádražní poště a odbojovou organizací, vedenou F. Skopalem. Po nějakém čase kromě udržování spojení se rozvinula úzká spolupráce, a to na úseku zpravodajském a na úseku odsunu osob za hranice. Cestou naší odbojové organizace byly odesílány dopisy a zprávy do zahraničí, nejprve do Polska, a to do Krakova a do Lodže a pak do Jugoslávie do Bělehradu a také přes Rakousko - Vídeň na různé adresy ve Velké Británii, Holandsku a Francii. Cestou naší odbojové organizace byly odsunuty za hranice také i valuty a zlato pro české uprchlíky za hranice anebo pro židovské příslušníky, kteří před nacistickým terorem uprchli do zahraničí. Spolupracoval jsem na tomto úseku s O. Weiglem z Přerova a J. Tuschlem z Prahy. Po vypuknutí konfliktu s Polskem se změnila jednak trasy spojení, ale i odsunu osob. Tyto otázky byly naší skupinou zajišťovány v nejužší spolupráci se skupinou Františka Skopala z Přerova, Jaroslava Dobrovolného z Ostravy a Františka Janíka z Hodonína. Odsun osob, jejich vybavení a podpora po přepadu Polska se prováděl ve směru přes hranice Slovenska, a to hlavně přes Veselí na Moravě a Lipov.

Činnost naší odbojové skupiny na nádražní poště se projevovala také zabavováním nacistické korespondence, jmenovitě adresované gestapu, a některé úřední korespondence nacistických orgánů. Takto zabavená korespondence ve vlakových poštách se pak ničila, anebo se ve spolupráci s přerovskými skupinami ukládala pro pozdější potřebu.

Začátkem měsíce dubna 1940 zapojil mne Ferdinand Malina z Prahy na další skupinu na střední a jižní Moravě a pověřil mne spoluprací s těmi skupinami, a to na zpravodajském úseku pro zahraničí. V tom mně byli nápomocni František Čermák z Olomouce, Valentin Matyáš z Hranic, Josef Hladil z Přerova, Vladimír Hrazdára ze Zlína a Klement Michalík z Hodonína. Nepodařilo se nám zaktivizovat pro tyto účely odbojové skupiny v Prostějově, Kroměříži a Uherském Hradišti.

Poštovní skupiny přepravovaly pro zpravodajské účely plány měst a objektů, jako např. zbrojovek, železničních zařízení, letiště Přerov apod., s údaji - pokud se týkalo podniků - o výrobním programu a kapacitách. /.../

V zinním období 1940-1941 došlo ke sloučení odbojových skupin a k užší spolupráci. V tu dobu s námi pracoval také zaměstnanec pošty v Přerově Josef Jandl, který dodával naší skupině zprávy o výrobě, osazenstvu apod. továrny Fatra v Napajedlich. Dále s námi spolupracoval František Osička z Velkých Bílovic, který ilegálně přešel hranice do Rakouska a získal údaje o podzemní zbrojovce v lesích mezi Poštornou a Reinthalem, které jsme odeslali do zahraničí.

Činnost naší skupiny ustala v březnu 1942, kdy došlo k rozsáhlému zatýkání v různých střediscích a také k postupnému zatýkání členů naší odbojové skupiny. Já jsem byl zatčen v červenci 1942 a pak vězněn až do konce druhé světové války.

Pramen: Kultura Přerova, září 1966, s. 83–84.

PŘÍLOHA 3

Vzpomínky Marie Polákové potvrzující propojenost podporovatelských sítí výsadků Karla Hovůrky a S-1.

Inženýr Jan Polách byl od počátku nacistické okupace aktivně účasten v protifašistickém odboji. /.../ Pomáhal penězi, obstarával chemikálie pro výrobu výbušnin na sabotáže, obstarával jedy pro nucenou porážku dobytka, součástky pro vysílací stanice, pomohl při vybudování stanic, které nesly názvy „Haná“ a „Na zdar“, spolupracoval při zpravodajské činnosti a vysílání zpráv, a to za spolupráce s úřednicí SME Marií Dřevojánkovou, v jejímž bytě na Wilsonově ulici byla umístěna rádiostanice, kterou spolu s dalšími zajišťovala také se svou sestrou Hermínou Lančíkovou. Dále pomáhal zajišťovat také součástky k vysílací stanici ve Valašském Meziříčí, na jejíž ilegální hnutí byl přerovský odboj napojen spojkou. Tím, kdo převážel součástky, byl montér Středomoravských elektráren Zahradníček.

V prvním období své činnosti spolupracoval Jan Polách se skupinou Rudolfa Lukaštika, a to až do doby, kdy Lukaštik odešel za hranice. Ing. Jan Polách dále spolupracoval s Františkem Skopalem, Rudolfem Smutkem, Bohumilem Zedníčkem a dalšími. Zatčen byl ve spojitosti s parašutistickou skupinou Bohuslava Němce. Němec byl do naší rodiny přiveden Františkem Drbalem, se kterým se manžel znal z legií. Bohuslav Němec nemohl v našem bytě trvale zůstat, a proto jsem jej po dohodě s ním odvezla do bytu ke Skopalům do Brodku u Přerova. Krátce po odchodu Bohuslava Němce z našeho bytu přišel k nám další člen této parašutistické skupiny František Brauner, který měl na starosti vysílací stanici, a žádal o spojení s Bohuslavem Němcem. Odvezla jsem také F. Braunera do Brodku ke Skopalům. Oba parašutisté pak po určitou dobu bydleli v Brodku. F. Brauner při příchodu k nám mně sdělil, že doposud byl krátce ubytován v rodině Bohumila Zedníčka./.../

V tutéž dobu byli jsme spolu s manželem informováni podrobně o druhé skupině, kterou vedl Karel Hovůrka, a to prostřednictvím Marie Dřevojánkové a rodiny Skopalovy. Pro tuto skupinu byly právě dodávány další součástky pro vysílací stanici. To jsme netušili, že nebezpečí se dovršilo, a tak v pondělí 13. října 1941 byl před polednem zatčen můj muž a zanedlouho si přijelo gestapo i pro mne.

Pramen: Kultura Přerova, duben 1966, s. 17–18.

PŘÍLOHA 4

Zpráva řídicí úřadovně gestapa v Brně od venkovní služebny v Ostravě z 10. 12. 1941 ve věci potírání výsadkových agentů (český překlad).

V průběhu vyšetřování Nového českého odbojového hnutí v kraji Moravská Ostrava bylo zjištěno, že funkcionáři hnutí odporu jsou ve spojení s ruskými padákovými agenty, kteří byli vysazeni 10. 9. 1941 poblíž Kroměříže. Rozsáhlým šetřením se podařilo zatknout tři padákové agenty, a to Bohuslava Němce, Františka Braunera a Jana Kasíka. Čtvrtý z této skupiny František Ryš nemohl být zatčen, protože uprchl, a jeho pobyt je neznámý. Tyto osoby jsou příslušníci protektorátu, kteří v roce 1939 vstoupili do legie v Polsku a za polského tažení odešli do ruského zajetí. Nejprve byli v SSSR internováni jako váleční zajatci, později jim však bylo poskytnuto školení a výcvik od Lidového komisariátu pro vnitřní záležitosti. Zde byli školeni instruktory a prakticky cvičeni.

Jejich výcvik spočíval zejména ve střelbě z pistole, v zacházení s ručními granáty a trhavinami k provádění sabotážních akcí a ve zpravodajské službě. Výsadek měl za úkol především vytvořit zpravodajskou síť, navázat spojení s (odbojovou) organizací a vytvořit sabotážní skupiny, které měly pod vedením padákových agentů provádět sabotážní akce.

K předávání zpráv do SSSR byl jim předán v Rusku před odletem vysílací aparát. Šetření zjistilo, že uvedenou skupinou nebyly dosud ani provedeny, ani organizovány sabotážní akce. Rovněž bylo zjištěno, že byly provedeny pokusy o vysílání, které se ale nezdařily. Vzniklo jen spojení s českým hnutím odporu v kraji Ostrava. Zatčení výsadkoví agenti se osobně shodují s:

1/ Němec Bohuslav, bývalý nadporučík československé armády, narozen 2. 11. 1913 v Olomouci, národnosti české, protektorátní příslušník, římskokatolického vyznání, svobodný

2/ Brauner František, obchodní příručí, narozen 21. 1. 1917 ve Vídni, protektorátní příslušník, bez vyznání, svobodný

3/ Kasík Jan, dělník, narozen 16. 6. 1916 v Lyžbici, národnosti české, bez státního příslušenství, římskokatolického vyznání, svobodný.

/.../

vrchní kriminální sekretář Scheuringer, v. r.

Pramen : SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2a/2154/1982.

PŘÍLOHA 5

Úryvek z obžalovacího spisu Rajmunda Navrátila a skupiny jeho podporovatelů u Zvláštního soudu v Brně s datem 16. 2. 1944 (český překlad).

Na podzim roku 1941 přistáli v blízkosti Dřínova v okrese Kroměříž ruští padákoví agenti a současně byly pro ně pomocí nákladního padáku shozeny kufry s krátkovlnnými vysílačkami a zaopatřením pomocí nákladního padáku. Kufry měly být těmito agenty ukryty po přistání v zámeckém parku v Dřínově, odkud měly být v daný čas odvezeny osobami, které by byly těmito agenty pověřeny. Všechno to bylo českému obyvatelstvu známo, protože se již konalo velké pátrání. Také obžalovaný Rajmund Navrátil se o tom dozvěděl a o tuto záležitost se zajímal - byl dříve organizovaným členem později rozpuštěného českého sdružení „Přátel SSSR“ - místní skupina Kojetín.

Několik dní po seskoku padákových agentů se u obžalovaného Rajmunda Navrátila objevil Josef Dřevojánek, zákazník z Navrátilova zahradnictví, a prosil ho, aby téhož dne večer zavedl českého četníka Josefa Procházku a uměleckého sochaře Františka Mádleho do Dřínova. Obžalovaný byl srozuměn a doprovázel Procházku a Mádleho do zámeckého parku v Dřínově, kde tito pátrali po shozených kufrech s vysílačkami a zaopatřením pro ruské padákové agenty. Obžalovanému to bylo známo, protože vyzvídal dokonce u svého bratrance Jana Rumlíka z Dřínova, zda je zámecký park střežen. Zatímco Procházka a Mádle hledali, obžalovaný je hlídal. Po marném hledání se opět obžalovaný vzdálil i s Procházkou a Mádlem, kteří později znovu obnovili hledání shozených věcí.

O týden později se u obžalovaného Rajmunda Navrátila objevila manželka výše jmenovaného Dřevojánka. Obžalovaný už věděl, že manželský pár Dřevojánkových je hledán tajnou státní policií pro napomáhání nepřítelům říše a že se proto ukrývá. To mu řekl zaměstnavatel Dřevojánka, advokát Kochánek. Paní Dřevojánková prosila obžalovaného, aby jí daroval pro jejího manžela plášť. Obžalovaný tak učinil. Manželé Dřevojánkovi byli na základě rozsudku stanného soudu dne 1. 6. 1942 popraveni. /.../

Pramen: SOkA Přerov, ČSPB Přerov, 2/5691/1986.

PŘÍLOHA 6

Seznam zatčených členů Lvice, kteří byli převezeni ve dnech 16.–19. ledna 1943 do přerovské věznice Okresního soudu.

Lazníky: Karel Klesnil, Josef Koryčan (cestář), František Kováček, Josef Vláčil, Josef Koryčan, František Koryčan, Josef Novák, František Látal, Leopold Kopeček, Josef Kovář, Antonín Doupal, Alois Doupal, Josef Urbanec, František Ryšánek, Rudolf Koryčan, Jarmila Mackovíková, Jan Záhumenský

Lázničky: Josef Venclík.

Veselíčko: Ladislav Libiger, Břetislav Zavadil, Gustav Kellar, Osvald Švarc, Vilém Skařupa, Josef Navrátil, Libor Dohnal, Vladimír Čoček.

Lipník: Otýlie Mackovíková, František Knápek, František Pospíšil, Pravoslav Haneška, Raimund Pacák, Ladislav Chodil, Rostislav Ministr, Bohumil Válek, Jan Dvořák, Karel Juráček.

Dolní Újezd: Jindřich Skopal, Alfons Sedlák.

Tršice: Mikuláš Klapal, Antonín Ulica, Ladislav Kučera, Metoděj Vaculík, František Ulica, Josef Zatloukal, Alois Drápal.

Osek nad Bečvou: František Schön, Josef Krč, Václav Cifr, Jaroslav Hostášek.

Tupec: Jaroslav Nádvorník, Alois Tomeček.

Malé Prosenice: Anna Podivínová, František Vaněk, Jarmila Koláčková.

Krčmaň: Josef Kelnar.

Suchonice: Josef Ulica.

Lipňany: Josef Hák.

Pramen: Muzeum Komenského v Přerově, fond Archiválie, písemnosti a dokumentace dějin školství a kmenologie, vězeňský protokol věznice okresního soudu v Přerově za rok 1943.

PŘÍLOHA 7

Seznam zastřelených, popravených a umučených členů Lvice a jejich spolupracovníků ze soudních okresů Přerov, Lipník nad Bečvou a Olomouc.

(Seznam je sestaven podle místa bydliště, v závorkách je uvedeno datum a místo smrti.)

Lazníky: František Kováček (25.3. 1943, Osvětim), František Koryčan (27.4. 1943, Osvětim), Josef Novák (1.3. 1943, Osvětim), Leopold Kopeček (22.2. 1943, Osvětim), Josef Urbanec (18.1. 1943, Osvětim), František Ryšánek (26.1. 1943, Osvětim), Jarmila Mackovíková (28.3. 1943, Osvětim), Antonín Kelar (7.1. 1944, Praha-Pankrác).

Lázničky: Josef Venclík (1943, Osvětim).

Veselíčko: Gustav Kelar (28.2. 1943, Osvětim), Osvald Švarc (1.4. 1943, Osvětim), Vilém Skařupa (22.3. 1943, Osvětim), Josef Navrátil (4.4. 1943, Osvětim), Libor Dohnal (4.4. 1943, Osvětim), Josef Neugebauer (17.9. 1943, Vratislav), Jan Navrátil (21.9. 1943, Vratislav), Oldřich Kejval (23.4. 1943, Osvětim), Ladislav Navrátil (4.4. 1943, Osvětim), Florián Frélich (11.3. 1943, Osvětim).

Lipník nad Bečvou: Otýlie Mackovíková (26.4. 1943, Osvětim), Jan Mackovík (3.2. 1944, Vratislav), František Pospíšil (28.3. 1943, Osvětim), Bohumil Válek (25.2. 1943, Osvětim).

Dolní Újezd: Alfons Sedlák (25.3. 1943, Osvětim).

Tršice: Antonín Ulica (14.4. 1945, Buchenwald), Ladislav Kučera (1943, Osvětim), Josef Zatloukal (3.4. 1945, Dora).

Osek nad Bečvou: Václav Cifr (27.3. 1943, Osvětim), Jaroslav Hostášek (22.3. 1943, Osvětim), Stanislav Podepřel (10.5. 1943, Osvětim).

Malé Prosenice: František Vaněk (1943, Osvětim), Oto Koblovský (4.2. 1943, Valašské Meziříčí).

Lipňany: Josef Hák (1943, Osvětim), Karel Bolf (18.8. 1943, Věrovany).

Týn nad Bečvou: Alois Bártek (8.3. 1943, Osvětim).

Věrovany: Marie Přecechtělová (7.1. 1944, Praha-Pankrác), Anna Bosáková (7.1. 1944, Praha-Pankrác).

Kokory: Jan Kupka (7.1. 1944, Praha-Pankrác), Hedvika Kupková (7.1. 1944, Praha-Pankrác).

Sestaveno autorem podle publikace VOŽDA, GUSTAV a kol.: *Nebylo bezejmenných hrdinů*, II. Přerov 1988.

PŘÍLOHA 8

Záznam v deníku Otto Wolfa ze 17. dubna 1945 o setkání zákřovských občanů s kozáky, pořízený Felicitas Wolfovou.

...Pan O.^{1/} přišel, řekl, že večer dostaneme návštěvu, že k nám přivede našince p(*artyzána*)^{2/}...V 10 hodin nám ho přivedl a šel ven. Za chvíli ale přišel a zavolal ho, že venku jsou chlapi. Tedy on a O. šli ven a O. jim přinesl ještě jeden pecen chleba ven. Pak se oba k nám vrátili a vyprávěli, že jsou to hoši, kteří hledají spojení, a proto našinec p(*artyzán*) jim slíbil, že zítra v 10 hodin večer si pro ně přijedou. Až už ale byli u nás, tak se jim ta celá věc zdála choulostivou, neboť ten důstojník, který byl v naší uniformě oblečen, vůbec žádné heslo nevěděl a v brigádýrce měl německý kříž, jaký mají jen Vlasovci. Mluvili také všichni rusky a říkali, že doma mají jednoho Čecha z Brodku a že ho zítra přivedou.^{3/} Dnes jich bylo 25, ale že jich bude ještě víc. Našincovi se to teď všechno postavilo před oči, a proto řekl O., že to vyřídí svému velitelovi a že si napřed obhlédnou, zdali a odkud zítra oni přijedou a že, budou-li to naši, si teprve zítra pro ně definitivně přijedou. O.^{4/} žádal, ať jim to jde zítra vyřídít, že přijedou pro ně až pozítří. Všichni jsme hrozně zvědaví, zda to opravdu naši byli nebo ne...

Poznámky:

- 1. Oldřich Ohera; pro případ, že by se deník dostal do nepovolaných rukou, byla některá jména maskována např. jen počátečním písmenem.*
- 2. Člena odbojové skupiny z Rokytnice Miroslava Pospíšila.*
- 3. Jako "Čech z Brodku" měl vystupovat člen gestapa Josef Hykade.*
- 4. Smysl dává výklad: "Oheru žádal..."*

Pramen: *Deník Otty Wolfa 1942–1945*. Praha 1997, s. 343.

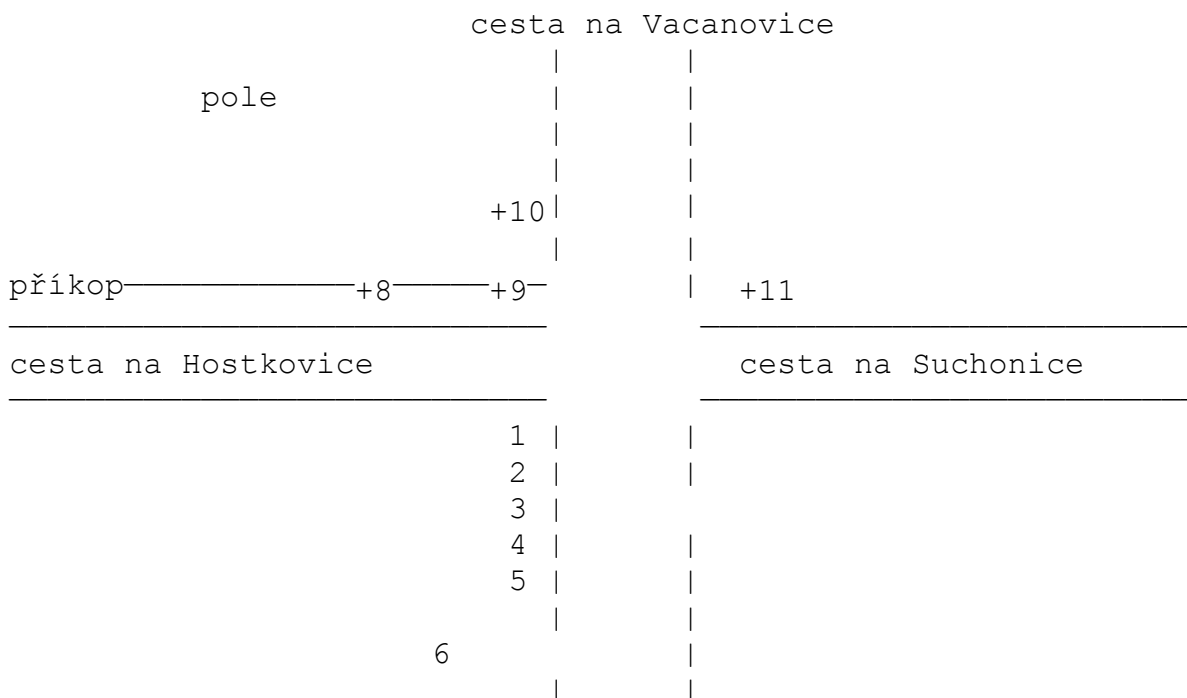
PŘÍLOHA 9
Seznam obětí zákřovské tragédie

Jméno a příjmení	Věk	bydliště
Josef Calábek	43	Zákřov
Josef Marek	43	Zákřov
Drahomír Marek	16	Zákřov
František Švarc	43	Zákřov
Vladimír Švarc	16	Zákřov
Jan Ohera	40	Zákřov
Jan Plánička	35	Zákřov
Miroslav Závodník	15	Zákřov
Jaroslav Závodník	21	Zákřov
Antonín Glír	18	Zákřov
Oldřich Ohera	37	Zákřov
Vlastimil Bém	19	Tršice
Otto Wolf	18	Tršice
Jan Pazdera	32	Doloplazy
Klement Prikryl	32	Doloplazy
Josef Jahn	18	Bystrovany
František Švec	26	Bystrovany
Josef Musil	30	Bystrovany
Jaroslav Žák	24	Brno

Pramen: RICHTER, KAREL: *Dokumenty zákřovské tragédie*. Velký Újezd 1993, s. 18.

PŘÍLOHA 10

Situační plánek přestavlké tragédie, pořízený četníky z vacanovické stanice dne 2.5. 1945.

Místa nálezu těl mrtvých: 8) Ludvíka Freita, 9) Antonína Sitty 10) Jaroslava Tušky, 11) Jaroslava Mačáka, Jana Mačáka, Františka Mačáka, Jaroslava Sklenáře.

Vypálené domy: 1) hostinec Jaroslava Tušky, 2) Jaroslava Mačáka, 3) Josefa Tušky, 4) Pavlíny Teimerové, 5) Anny Houšťavové, 6) Jana Mackovíka.

Pramen: Zemský archiv Opava, pob. Olomouc; fond MLS Olomouc, Ls 1261/46 – Ladislav Uhlíř.)

PŘÍLOHA 11

Mapa přerovského politického okresu. V podtržených obcích byly na bázi Sokola vytvořeny místní skupiny Obrany národa.

PŘÍLOHA 12
Mapa prostoru, ve kterém došlo k seskoku výsadku S-1.
(Měřítko 1: 100 000)

PŘÍLOHA 13
**Schéma odbojové sítě ÚVOD na Moravě pořízené gestapem v průběhu roku 1942 (český
překlad)**

Pramen: KOUTEK, JAROSLAV: *Tichá fronta*, Praha 1985, obrazová příloha.

PŘÍLOHA 14
Členové paraskupin vyslaných ze SSSR v roce 1941 na střední Moravu
Pramen: SOKA Přerov

PŘÍLOHA 15
Členové přerovských odbojových skupin a spolupracovníci parašutistů
Pramen: SOKA Přerov

PŘÍLOHA 16
Členové přerovských odbojových skupin a spolupracovníci parašutistů
Pramen: SOKA Přerov

PŘÍLOHA 17
Přerovské ženy popravené v průběhu 2. stanného práva
Pramen: Muzeum Komenského v Přerově

RESUMÉ

The propose thesis „The National Resistance Movement in the Region of Přerov from 1939 to 1942 during the Second World War and the Complex Situation in the Protectorate of Bohemia and Moravia“ focuses on description of hearts, structure and activity of the most important resistance organizations in Přerov Region during the years 1939-1942, especially the Defence of Nation (Obrana národa) and We Shall Remain Faithful (Petiční výbor Věrní zůstaneme). These ascertains facts relate to global situation in Czech Lands and occupational policy of Nazis. The goal is in - beside the detailed description - eduction of more general conclusions relating to methods, attitudes and interrelations of antinazi resistance and in description of the basic external and internal influences, which worked upon this resistance. Simultaneously concrete destinies of participants of antinazi resistance are captured.

The third chapter of the thesis describes fortunes of a significant rebellious organization Lioness (Lvice), which worked in Moravia in years 1941–1943 during Nazi occupation. This chapter describes its rise, personal structure and continuity with previous antifascist groups, especially with the military resistant organization the Defence of Nation (Obrana národa). In a certain way Lioness took part in killing R. Heydrich. The end deals with the destruction of Lioness by Gestapo at the turn of the years 1942 and 1943.